

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG KORMÁNYA

Átiktatva: J/76.

J/1030. számú

JELENTÉS

az agrárgazdaság 2001. évi helyzetéről

Előadó:

Dr. Németh Imre
földművelésügyi és vidékfejlesztési
miniszter

Budapest, 2002. szeptember

TARTALOMJEGYZÉK

Összefoglaló.....	5
Bevezetés	10
1. Az agrárgazdaság közgazdasági környezete.....	13
2. Az agrárgazdaság helyzete, szerkezete.....	17
2.1. A mezőgazdaság nemzetgazdaságon belüli helye.....	17
2.2. Földtulajdon és földhasználat.....	18
2.3. A mezőgazdasági vállalatok szerkezete	21
2.3.1. Az FVM tulajdonosi felügyelete alá tartozó társaságok.....	23
3. A mezőgazdasági termelés és felhasználás.....	26
3.1. Szántóföldi növénytermesztés.....	28
3.2. Kertészet.....	29
3.3. Állattenyésztés.....	30
3.4. A mezőgazdasági termékek felhasználása	32
4. Az agrárkereskedelem alakulása.....	35
4.1. A hazai élelmiszerfogyasztás- és kereskedelem.....	35
4.2. Az agrár-külkereskedelem helyzete	36
4.2.1. A kivitel szerkezete	37
4.2.2. A behozatal szerkezete.....	39
5. A termelési feltételek	42
5.1. Termőföld	42
5.1.1. A termőföld hasznosítása	42
5.1.2. Kárpótlás	43
5.1.3. Részarány-tulajdonú földek kiadása	44
5.1.4. Szövetkezeti üzletrészek	44
5.2. Termelőeszköz-felhasználás.....	44
5.3. Növényvédőszer-felhasználás, növényvédelem.....	47
5.4. Állategészségügy	50
5.5. Élelmiszerbiztonság, minőségügy	52
5.6. Belvízvédelem	54
5.7. Agrárfoglalkoztatás	55
6. Talajvédelem, környezetvédelem, alternatív biológiai gazdálkodás	61
6.1. Talajvédelem	61
6.2. Agrár-környezetvédelem	62
6.3. Ökológiai gazdálkodás	63
7. Erdő-és vadgazdálkodás, halászat.....	67
7.1. Erdőgazdálkodás	67
7.1.1. Az erdőgazdálkodás vagyoni és tulajdoni viszonyai	67
7.1.2. Fakitermelés	68
7.1.3. Erdőfelújítás, erdőtelepítés.....	68
7.2. Vadgazdálkodás.....	69

7.3. Halászat.....	71
8. Áralakulás, pénzügyi szabályozás, hitelpolitika	73
8.1. Áralakulás	73
8.2. Adózás.....	75
8.3. Termelői regisztráció	77
8.4. A 2001. évi agrárgazdasági támogatások és felhasználásuk	78
8.4.1. A mezőgazdasági beruházások támogatása	81
8.4.2. A mezőgazdasági termelők kibontakozási hitelkonstrukciója és gazdahitel-programja.....	82
8.4.3. Piaci támogatások.....	83
8.4.4. Az agrártermelés költségeit csökkentő támogatás	84
8.4.5. Agrárinformatika, farmgyakorlat és egyéb szakmai gyakorlatok támogatása	86
8.4.6. Agrárlogisztika.....	86
8.5. A mezőgazdasági vállalkozások hitelgazdálkodása	86
9. A pénzügyi és vagyoni helyzet alakulása a mezőgazdasági vállalkozásokban	89
9.1. Az APEH gyorsjelentés elemzés	89
9.2. A mezőgazdaság 2001. évi teljesítménye.....	90
9.3. A tesztüzemi rendszer eredményei	91
9.3.1. Az egyéni gazdaságok jövedelmezősége	92
9.3.2. A társas vállalkozások jövedelmezősége.....	100
9.3.3. Az egyéni és a társas vállalkozások jövedelmezőségének összehasonlítása.....	104
10. Az élelmiszeripar helyzete, szerkezete.....	108
10.1. Az élelmiszertermelés és -értékesítés alakulása	108
10.2. Foglalkoztatottság, keresetek, termelékenység.....	110
10.3. Vállalkozási és tulajdoni szerkezet	110
10.4. Beruházások és a termelés műszaki feltételei.....	113
11. Terület- és vidékfejlesztés	115
11.1. Területfejlesztés	115
11.1.1. Az agrárgazdaság támogatási lehetősége a területfejlesztési célelőirányzatból	115
11.1.2. A megítélt támogatások megoszlása	115
11.1.3. A leghátrányosabb helyzetű megyék többlettámogatása	117
11.1.4. A mezőgazdasági termelők pályázatainak eredményessége	117
11.2. Vidékfejlesztés	119
11.2.1. A vidékfejlesztési célelőirányzat felhasználásának szabályozása.....	119
11.2.2. A vidékfejlesztési célelőirányzat felhasználása.....	120
11.2.3. A vidékfejlesztési intézkedések hatásai.....	122
12. Agrárdiplomácia, az agrárgazdaság EU harmonizációja, csatlakozási tárgyalások, várható versenyhelyek.....	123
12.1. Nemzetközi kapcsolatok	123
12.2. Az agrárgazdaság EU harmonizációja és a csatlakozási tárgyalások.....	124
12.2.1. Csatlakozási tárgyalások	124

12.2.2. Intézményfejlesztés	126
12.2.3. Jogharmonizáció	127
12.2.4. A Községi Vívmányok átvétele.....	127
12.2.5. A SAPARD-Program.....	127
12.2.6. A HÍR-program	128
13. Oktatás, kutatás, szaktanácsadás.....	129
13.1. Középfokú szakképzés és agrár-felsőoktatás	129
13.2. Agrárkutatás- és fejlesztés.....	131
14. Agrárinformatika	133
14.1. Agrárstatisztika.....	133
14.2. Tesztüzemi Rendszer.....	134
14.3. Piaci Árinformációs Rendszer.....	135
14.4. Integrált Irányítási és Ellenőrző Rendszer.....	135
15. Jogalkotási tevékenység.....	137
16. Agrárgazdasági Phare-programok	141
17. Az agrárgazdaság intézményi struktúrája.....	143
18. Célok és intézkedések	150

MELLÉKLETEK
FÜGGELÉK

1. Összefoglaló

Hazánkban a mezőgazdaság nemzetgazdaságon belüli aránya fokozatosan csökkent az elmúlt évtizedben. A KSH számításai szerint az ország teljes GDP-előállításához a mezőgazdaság 2001-ben — folyó áron — 3,9%-kal járult hozzá.

A mezőgazdasági beruházások 2001-ben 5,2%-al növekedtek, a nemzetgazdasági összesen mutató 3,5%. A mezőgazdaság nemzetgazdasági beruházásokból való részesedése 2001-ben 3% volt, ez nem éri el a GDP-ből való részesedést sem. A nemzetgazdaság más ágazataihoz viszonyítottan messze elmaradó alacsony jövedelmezőség miatt a befektetők számára nem vonzó az agrárágazat.

A munkaerő-felmérés adatai szerint 2001-ben az előző évhez viszonyítva mintegy 5 százalékkal csökkent az agrár-foglalkoztatottak száma.

A mezőgazdasági dolgozók nettó átlagkeresete a nemzetgazdasági ágak között változatlanul az egyik legalacsonyabb. A mezőgazdaságban, az erdőgazdálkodásban és a halászatban az 5 és több főt foglalkoztató szervezetekben az összes foglalkoztatott egy hónapra jutó bruttó átlagkeresete 2001-ben 72112 Ft/fő volt, 21,7%-kal nagyobb az előző évinél. Ez az összeg azonban a nemzetgazdasági átlagkeresetnek csak mintegy 70%-a.

Az élelmiszeriparban az 5 és több főnél nagyobb létszámú szervezeteknél a bruttó átlagkereset 97836 Ft/fő volt, 15,1%-kal magasabb, mint 2000-ben. Az egy főre jutó nettó átlagkereset — 14,1%-kal emelkedve — 2001-ben átlagosan 61985 Ft-ot tett ki.

A földterület művelési ágak szerinti összetételében 2001-ben érdemi változás nem történt, meghatározó a 4,5 millió hektáros szántóterület. A 2001-ben végrehajtott szőlő- és gyümölcs-összeírás alapján a szőlőterület 13 ezer hektárral kisebb, a gyümölcssterület pedig 2 ezer hektárral nagyobb volt, mint az előző évben. 2001-ben a kertterület csökkenése is folytatódott (4 ezer hektár).

A rendszerváltást követő tulajdoni átalakulás megteremtette a földmagántulajdon döntő súlyát Magyarországon. Ennek keretei már 1998-1999-re kialakultak: ekkorra a termőföldeknek már mintegy a 88%-a magántulajdonba került. Érdemi változás e vonatkozásban 2001-ben nem történt. Napjainkban a tulajdoni kérdéssel szemben a földhasználat, a bérleti rendszer kialakítása került előtérbe, ugyanakkor az egyéves magyar gyakorlat messze elmarad az EU-tagországokban kialakult hosszabb bérleti időktől.

A gazdasági szervezeteken belül a társaságok részesedése számottevően növekedett. A szövetkezetek — átalakulásukkal összefüggésben — földhasználatban betöltött szerepe csökkent.

A mezőgazdaságban, az erdőgazdálkodásban és a halászatban 2001 végén 51631 gazdasági szervezetet (társas- és egyéni vállalkozást) tartottak nyilván, 41-el kevesebbet, mint az előző év hasonló időszakában.

A nyilvántartott szervezetek alig háromnegyede működött az év folyamán. Számuk 2001 végén 37661 volt, az előző évinél 4%-kal kevesebb.

A működő jogi személyiségű élelmiszeripari szervezetek száma 2001. december végén 3142 volt, 59-el — 2%-kal — több, mint egy évvel korábban. A két legnagyobb létszám-kategóriában és a 10-19 fős csoportban csökkent, a többiben pedig nőtt a szervezetek száma. A földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter tulajdonosi joggyakorlása alá 2001-ben 31 társaság tartozott, közülük a 100%-ban tartós állami tulajdonú társaságok száma 23, az FVM résztulajdonúak száma pedig 8 volt.

A mezőgazdaság 2001. évi teljesítményéhez a rendkívül kedvező időjárás nagymértékben hozzájárult.

Ennek következtében változatlan (2000. évi) áron 14,3%-kal nőtt a mezőgazdasági kibocsátás. Ezen belül a növénytermesztés és a kertészet volumene 27%-kal bővült, az állattenyésztés pedig az előző évi szinten maradt. A baromfiágazat 12%-os felfutása sem tudta ellensúlyozni a sertés- és a szarvasmarha-ágazat teljesítményének számottevő mértékű visszaesését (-7%, illetve -15%).

A növénytermesztési és kertészeti termékek folyó áron mért volumenének jelentős növekedése döntően a kibocsátás csaknem felét kitevő gabonafélék kiugró terméseredményének (+47%), valamint az ipari növények átlagosnál kedvezőbb hozamainak (+24%) köszönhető. A növénytermesztés és a kertészet kibocsátásának 19%-át kitevő kertészeti termékek volumene 18%-kal nőtt. Ennél jóval szerényebb mértékű (+4%) a gyümölcsfélék 2001. évi kibocsátásának növekedése.

Az elmúlt tíz évben a növénytermesztési és kertészeti termékek termelése — összehasonlítható áron - 1994-ben volt mélyponton. 1995-től kezdve emelkedett a bruttó kibocsátás, visszaesés csak 1998-ban és 2000-ben következett be. 2001-ben a bruttó kibocsátás folyó áron az 1990. évinek a három és félszerese volt, összehasonlítható áron pedig 6 százalékkal maradt el attól.

Az élő állatok és állati termékek termelésének bővülése mind folyó, mind összehasonlítható áron számítva elmaradt a növényi és kertészeti termékekétől. Ez az irányzat az egész elmúlt évtizedre jellemző volt. Az élő állatok és állati termékek volumene 2001-ben — összehasonlítható áron — az 1990. évinek még a 70%-át sem érte el.

2001-ben az állattenyésztést továbbra is negatív folyamatok jellemezték. A sertés- és szarvasmarha állomány az előző évekhez hasonlóan csökkent, s megtorpant a juhállomány növekedése. A sertéslétszám még mindig 5 millió alatt van. Az állatállományon belül egyedül a baromfifélék száma emelkedett.

A növénytermelési termékek felvásárlása 37%-kal bővült 2001-ben az előző évhez képest. Gabonafélékből 4,9 millió tonna volt a többletkibocsátás, s ezzel szemben állt a felvásárlás 1 millió tonnával (25%-kal) való növekedése. A kiemelkedően jó időjárás melletti jelentős gabonakínálatra — a hatályos gabonapiaci szabályozás mellett — csak az előző évinél közel 20%-kal alacsonyabb áron volt kereslet.

Az élő állatok és állati termékek közül a vágósertés-értékesítés 8,4%-kal csökkent az előző évhez képest. Ez egyrészt az alacsonyabb sertésállománnyal, másrészt a sertéshús-export 15%-os csökkenésével hozható összefüggésbe.

Az állati termékek felvásárlása összességében 1%-kal csökkent 2000-hez képest.

Ha a külkereskedelmi forgalmat az Európai Unió által kidolgozott, ún. Kombinált Nomenklátúra alapján elemezzük, az agrártermékek köre kiegészül az állati és növényi zsírokkal és olajokkal, egyes alkoholfélékkel és néhány más kisebb jelentőségű termékkel, amelyek a SITC-kód alapján nem tartoznak az élelmiszerek, italok és dohány árufőcsoportba. E bővebb termékkört vizsgálva: 2001-ben a kivitel értéke 12,8%-kal (2544,1 millió dollárra, a behozatalé pedig 11,6%-kal (1135,2 millió dollárra) nőtt. Az agrár- külkereskedelmi egyenleg többlete alapvetően a kedvező gabona termelés következtében 1408,8 millió dollárt tett ki.

Az öt kontinensre kiterjedő agrártermék-exportban Európa súlya meghatározó. 2001-ben a gazdasági régiók közül az Európai Unióba irányult az export 48%-a. Az Unióba kiszállított agrártermékek értéke 2000-hez képest 172,4 millió dollárral – az átlagot meghaladó mértékben, 16,4%-kal – nőtt, és meghaladta a 1220 millió dollárt. Görögország és Luxemburg kivételével valamennyi tagországgal bővült a forgalom.

A CEFTA-országcsoportba irányuló agrárkivitelünk 7,8%-kal (512,1 millió dollárra) emelkedett, a teljes forgalomból való részesedése azonban 0,9 százalékponttal (20,2%-ra) csökkent.

A forint árfolyamváltozás a nettó agrárexportőr agrárgazdaságot igen hátrányosan érintette, a 32-36 Mrd Ft kiesés nagyságrendileg egyenértékű a teljes agrárpiaci támogatással.

A behozatal földrészek szerinti koncentrálttsága elmarad a kivitelnél tapasztalttól, de Európa részesedése itt is meghatározó.

A mezőgazdasági termeléshez felhasznált iparcikkek 2001-ben 14,5%-kal drágultak, míg a mezőgazdasági termelők az előző évinél átlagosan csak 4,9%-kal magasabb árakon tudták értékesíteni termékeiket. Az agráröllő tehát a KSH előzetes adatai szerint — az előző évvel ellentétben — ismét nyílt, mégpedig 9 százalékponttal.

A KSH elemzése szerint az ipari eredetű termékek közül átlagon felül nőtt a takarmányok ára, amelyeket az alapanyagként felhasznált termények előző évi kiugróan magas ára drágított meg. A műtrágyák árszínvonala az ipari termékek átlagát meghaladóan nőtt. Az üzem- és világítóanyagok, valamint az épületfenntartás költségei az átlagosnál kisebb ütemben nőttek.

A szántóföldi és kertészeti kultúrák növényvédelmében sok feszültség jelentkezett mind a technológiák kivitelezésében mind a technológiai fegyelem betartásában.

A védekezések elmaradásának következtében több kultúrában a korábban már visszaszorult betegségek ismét megjelentek (pl. gabonafélék üszögbetegségei), illetve az ismert és rendszeres károsítók súlyosabb mértékben károsítanak (pl. a talajfertőtlenítés hiánya miatt a talajlakók, stb.). A legnagyobb gond a néhány

hektáron gazdálkodó termelők körében tapasztalható, akik többnyire elavult, korszerűtlen eszközökkel próbálnak lépést tartani a kor követelményeivel.

Az állategészségügy egyik legfontosabb feladata a járványvédelem. Az ezt ellenőrző monitoring-vizsgálatokat a korábbi éveknél nagyobb számban végezték el.

Az EU-csatlakozás közeledtével, a követelményszint növekedésével mindinkább kialakul az alapanyagot és a gyártási technológiát magas szinten megkívánó élelmiszer-előállítás iránti igény. 2001-ben az élelmiszerek 85,5 %-a felelt meg az előírásoknak, ez 9%-os csökkenés az előző évhez képest. Kirívóan nagy volt a minőségromlás az üdítőitaloknál és szikvíz-termékeknél (8,7%), de számottevő volt a baromfihúsnál és a baromfi- készítményeknél (5%), valamint a száraztésztáknál is (4,9 %). Csupán a dohánytermékek készültek kifogástalan minőségben.

2001-ben a korlátozottan rendelkezésre álló pénzügyi források nem tették lehetővé az NAKP minden célprogramjának bevezetését, ezért a programok közül csak az összetett, de a gazdálkodók számára követendő példaként bemutatható agrár-környezetvédelmi tájközpontok, mintagazdaságok pályázatos meghirdetésére került sor.

A magánerdő-területek közel felénél továbbra is gond az erdőgazdálkodás működőképességének megteremtése, s itt nem folyik okszerű erdőgazdálkodás. Ennek okai: a tulajdonviszonyok rendezetlensége, a közös tulajdon feletti rendelkezési jog gyakorlásának nehézsége, a speciális erdészeti gépek-eszközök hiánya. Az erdészeti szakhatóságnak csak igen korlátozottak a működésképtelen tulajdonosi kör megszervezésével kapcsolatos lehetőségei. Az igényes szakmai munkához a magánszférában nagymértékben hiányoznak a pénzügyi, tárgyi, személyi-szervezeti és működési feltételek. Az állami erdő területén a gazdálkodás kielégítő.

Az élelmiszer, ital és dohány gyártása ágazat bruttó termelésének volumene 2001-ben az előző évi 6,2%-kal szemben 0,6%-kal csökkent.

Az egyes szakágazatok termelésének alakulása között számottevő eltérés mutatkozott. Az átlagot meghaladóan növekedett az édesség-, a szeszesital-, a cukor- és a dohányipar, a gyümölcs- és zöldségfeldolgozás, a margaringyártás, továbbá a baromfihús-feldolgozás. Különböző mértékű csökkenést regisztráltak ugyanakkor a húsfeldolgozás és -tartósítás, a malomipari termékek, a kenyérfélék, a takarmányok és a tejtermékek gyártása, a bortermelés, a sörgyártás és — évek óta először — az üdítőital-gyártás szakágazatban.

Az élelmiszeripar számára legnagyobb jelentőségű hazai piacon az előző évi kedvező eredmény — amikor is a belföldi értékesítés 6,3%-kal nőtt — nem ismétlődött meg. Az irányzat megfordult és mintegy 1,5%-os csökkenés következett be. A legtöbb, alapvető fontosságú élelmiszert előállító szakágazatban — pl. húsfeldolgozás és -tartósítás, tejtermék-gyártás, gyümölcs- zöldségfeldolgozás, malomipari termék- és sütőipari termékgyártás — a belföldi eladások volumencsökkenése ennél nagyobb mértékű volt. E csökkenést részben kompenzálta a baromfihús-feldolgozás, a margaringyártás, valamint néhány, az élvezeti cikkek

közé sorolt termékkör (dohányárak, desztillált szeszesitalok, édességek) és a máshova nem sorolt egyéb élelmiszer értékesítésének növekedése.

Az értékesítés visszaesésére hatással volt az ipar termelői, illetve a belföldi értékesítési árainak alakulása is. Ez utóbbiak 2001-ben — a feldolgozóipar egészét jellemző 8,7%-kal szemben — az élelmiszeriparban 15,4%-kal nőttek. A növekedés következményei a fogyasztói árakban is megjelentek: éves szinten az élelmiszerek fogyasztói árszínvonala 13,8%-kal, a szeszesital és dohány termékcsoporthoz 11,2%-kal haladta meg a 2000. évi, miközben az éves infláció összesített mutatója 9,2% volt.

Az élelmiszeripari ágazat termelékenysége — jelentősen elmaradva az előző évi 8,8%-tól — csupán 2,8%-kal nőtt 2001-ben.

A mezőgazdasági termelők adatszolgáltatási és nyilvántartásba vételi rendszere három éve működik. A regisztrációs kötelezettség mindazokra a mezőgazdasági termelőkre kiterjed, akik legalább egy hektár termőföldet, 500 m² szőlő-, vagy gyümölcsös ültetvényt használnak, illetve - földhasználat hiányában - legalább egy szamosállatot tartanak, vagy erdőgazdálkodási, vadgazdálkodási, halászati tevékenységet folytatnak, és állami támogatásra pályáznak, vagy támogatást igényelnek.

A 2001. évi agrár- és vidékfejlesztési támogatás előirányzata 197,1 Mrd Ft volt. A belső szerkezet változás az agrártermelés költségeit csökkentő, illetve a beruházási támogatások előirányzatát érintette. Az összesített agrártámogatási összeg magában foglalja a vidékfejlesztési támogatásokat is. Ebből az agrárgazdasági célú támogatások 192,6 Mrd Ft-ot, a területfejlesztési célú támogatások, a vidékfejlesztési támogatások pedig összesen 4,5 Mrd Ft-ot tettek ki. Az év során összesen 194,3 Mrd Ft került felhasználásra, amelyből 192,1 Mrd Ft agrárgazdasági célokat, 2,2 Mrd Ft pedig vidékfejlesztési célokat szolgált.

A gazdálkodók jövedelmét vizsgáló APEH, Mezőgazdasági számlarendszer és tesztüzemi rendszer adatai egyaránt azt jelzik, hogy alapvetően a társas vállalkozásoknál- döntően a kedvező időjárás okozta kiemelkedő növénytermesztési eredményeknek köszönhetően- javult a jövedelem pozíció. Az adatok a számviteli rendszer változásai miatt nehezen összevethetők, de tekintettel a korábbi évek rendkívül alacsony jövedelemszínvonalára ez a növekedés még messze nem kielégítő. Az egyéni vállalkozók és az őstermelők jövedelmi helyzete romlott. Az agrárgazdálkodók jövedelemhelyzetének javítása az agrárkormányzat részéről további intézkedéseket tesz szükségessé.

Az agrárgazdaság tökeellátottsága szempontjából hazánk lemaradása az EU-hoz viszonyítva számottevő (számítások szerint meghaladja az 1000 Mrd Ft-ot), ezért a csatlakozásig különös hangsúlyt kell helyeznünk a magyar mezőgazdaság műszaki-technikai korszerűsítésére, az elmaradt fejlesztések pótlására. Az intézményfejlesztésben jelentős az elmaradás — értékben meghaladja a 30 Mrd Ft-ot — ennek pótlása az agrárkormányzattól rendkívüli erőfeszítéseket igényel. Ezt támasztja alá az is, hogy az EU-szakértők véleménye alapján e területen Magyarország a 10 csatlakozni kívánt ország között jelenleg az utolsó helyen áll.

2. Bevezetés

Az agrárgazdaság fejlesztéséről szóló 1997. évi CXIV. törvény előírja, hogy a Kormány kialakítja és a földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter útján az Országgyűlés elé terjeszti beszámolóját az agrárgazdaság helyzetéről, a mezőgazdasági termelők jövedelemviszonyairól, a főbb agrárpolitikai célok megvalósulásáról, a megtett intézkedésekről, valamint a költségvetési támogatások felhasználásáról.

A Kormány 2166/1998. (VI. 16.) határozata (az Országgyűlés döntéseiből adódó egyes feladatokról) 3. bekezdésében meghatározza, hogy az agrárbeszámoló elkészítésének felelőse a földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter, valamint a KSH elnöke. Az Országgyűlésnek történő benyújtás határideje a következő évi költségvetésről szóló törvényjavaslat benyújtását megelőző időszak.

A 2000. évet értékelő Jelentést az FVM az agrárgazdaság fejlesztéséről szóló 1997. évi CXIV törvény szerint elkészítette, azt az Agrárgazdasági Tanács elfogadta, de az előző kormány — a kétéves költségvetésre hivatkozva — nem terjesztette az Országgyűlés elé. Így az országgyűlési képviselőknek és a szakbizottságoknak sem volt módjuk az agrárgazdaság tényleges állapotának megismerésére és véleményük kifejtésére.

Ezért — mintegy az előző kormány mulasztását pótolva — az ez évi Jelentéshez függelékként csatoltuk a 2000. évi Jelentésről készített összefoglalót, és az Agrárgazdasági Tanács vonatkozó törvény alapján elkészített állásfoglalását.

Az Agrárgazdasági Tanács véleményének fontosabb pontjai a 2000. évről készített jelentés alapján a következők:

- A Tanács megállapítja, hogy az előző évekhez hasonlóan a mezőgazdaságban továbbra is a nemzetgazdaságban tapasztaltakkal ellentétes tendenciák zajlanak.
- A nemzetgazdaság GDP-je 5,2 %-kal nőtt, miközben a mező-, erdő és vadgazdálkodásban előállított GDP 7,9 %-kal csökkent.
- A nemzetgazdasági össztermelés folyamatos növekedésével szemben a mezőgazdasági termelés az 1999. évi stagnálást követően — részben a természeti csapások következtében — mintegy 7 %-kal esett vissza.
- Az ágazat dollár elszámolású export árbevétele 2,3 %-kal csökkent, bár igaz, hogy a dollár árfolyam erősödése miatt a forintban történő kimutatás kedvezőbb képet mutat.
- A fentiekben bemutatott kedvezőtlen helyzet is hozzájárult ahhoz, hogy 2000-ben a felvásárlási árak tendenciája megváltozott és — erős ingadozások mellett — 22,5 %-os átlagos növekedést elérve az agrárrolló végleges adatok szerint 9,5 %-kal zárult.

- Az agrárgazdaságban az előző évek kedvezőtlen tendenciájának folytatásaként általánosan meghatározóvá vált a tőke- és jövedelemhiány miatti kényszerű termeléseszkökenés.

Összességében megállapítást nyert, hogy a törvényben előírt célkitűzések nem teljesültek:

- Nem történt javulás a más nemzetgazdasági ágakhoz viszonyított arányos tőke-, és munkajövedelem megszerzésében, tovább nőtt a bruttó keresetekben mért elmaradás. A társasági adóbevallásra kötelezett vállalkozások adatai alapján a nemzetgazdaságban a tőkerarányos jövedelem 15 %, míg ez a mutató a mezőgazdaságban mindössze 3 %.
- Az agrárfoglalkoztatás több mint 10 %-kal csökkent, a falvakat magas munkanélküliség és alacsony foglalkoztatási szint jellemzi.
- Az előző év vesztesége után a mezőgazdaságban 2000-ben elért 8,8 Mrd Ft eredmény rendkívül szerény, és mindössze harmada az 1988. évi 25 Mrd forintnak.
- Nem történt előrelépés az agrártámogatások területén. A kifizetések — minden törvényi előírásnak ellentmondva — még az 1999. évi szinttől is közel 10 Mrd forinttal maradtak el, és nem javult a felhasználás szerkezete sem.
- Az EU-hoz közelítő adó- és járulékrendszer kialakításában érdemi előrelépés nem történt, az agrárgazdaság relatív adóterhelése tovább nőtt.

A fentiek alapján egyértelmű, hogy az Agrárgazdasági Tanács megállapításai szerint az agrárgazdaságban válsághelyzet van, az ágazat önerőből képtelen versenyképes megújulásra. Ezért a Tanács ismételten megfogalmazta a tennivalókra vonatkozó javaslatát (lásd 2. függelék).

A most negyedik alkalommal elkészült — 2001. évről szóló — jelentés az agrárgazdaság fejlesztéséről szóló törvényben foglaltaknak megfelelően egy évente ismétlődő beszámolási rendszer része. Az első év tapasztalatai alapján a következő évben a beszámoló szerkezete — figyelembe véve az Agrárgazdasági Tanács, illetve a parlamenti vita javaslatát — jelentősen módosult. Ezt mind az Agrárgazdasági Tanács, mind a parlamenti képviselők a beszámoló vitája során kedvezően fogadták. Ezért a 2000. és a 2001. évi agrárbeszámoló szerkezetében jelentős módosítást nem hajtottunk végre.

A jelentést az eddigi gyakorlatnak megfelelően tényszerűen és minősítést kerülve állítottuk össze. A következő években fel készülünk arra, hogy a jelentés az EU-csatlakozás után szerkezetében és tartalmában módosul.

Ugyanakkor tekintettel kell lenni arra, hogy nehéz feladat a naprakész adatok felhasználása. A vizsgált évet jellemző végleges statisztikai adatok legnagyobb része csak a követő év júniusától áll a felhasználók rendelkezésére, de egyes adatok — például az APEH végleges adatbázisa, egyes ökonómiai statisztikai információk és mérlegek — csak az őszy folyamán elérhetők.

A felhasznált statisztikai adatok alapvetően a KSH 2002. július végéig publikált adatbázisára épülnek, a később megjelenteket, illetve a pontosításokat már nem tudtuk figyelembe venni. Ezen túlmenően a beszámolóhoz több előzetes adatot — egyes esetekben szakértői számításokon alapuló értékeket — is fel kellett használnunk. Vélhetően azonban ezek valós irányzatokat mutatnak.

Az európai gyakorlatban az agrárbeszámolók értelemszerűen mindig az előző naptári, vagy gazdasági év agrárgazdasági és agrártársadalmi folyamataival foglalkoznak, s ezeket vetik össze az azt megelőző év fő irányzataival. Az agrárgazdaság fejlesztéséről szóló törvény azonban Magyarországon nem pontosította, hogy az agrárbeszámoló minden esetben a megelőző év irányzatait esetenként az 1998-as bázishoz mérten vizsgálja.

Az európai országok gyakorlata szerint mi is az előző évvel való összevetést követjük.

3. Az agrárgazdaság közgazdasági környezete

A 2001. évi gazdasági folyamatok alakulásában a külső gazdasági feltételek romlásának meghatározó szerepe volt. A gazdasági dekonjunktúra világméretűvé vált, majd az év második felében egyre több országban recesszióba fordult át. E folyamatok ellenére a magyar mezőgazdaság teljesítménye összességében felülmúlta az előző évi alacsony bázist. Az árfolyamok megfordultak, és az agrárrolló a KSH előzetes adatai szerint — az előző évvel ellentétben — ismét nyílt, mégpedig 9 százalékponttal.

2001-ben a nemzetgazdaság bruttó hazai termékének (GDP) növekedési üteme az előzetes adatok szerint jóval alacsonyabb (3,8 %) volt, mint 2000-ben (5,2 %). A növekedési ütem azonban nemzetközi összehasonlításban még mindig számottevő. Az Európai Unióban a GDP átlagos növekedési üteme az előző évi 3,4 %-kal szemben az első becslések szerint 1,6 %-ot tett ki. A hazai GDP-növekedési ütem tehát több, mint kétszer akkora volt, mint a közösségi tagországoké. A konjunktúra-érzékeny mutatók közé tartozó beruházás is növekvő mértékben esett vissza az év második felében az EU-ban. Az USA 2001. évi gazdasági növekedése alig haladta meg az 1 %-ot, s mind az ipari termelés, mind pedig a beruházás szintje három egymást követő negyedévben az előző év azonos időszakában mért érték alatt maradt. Japánban tovább mélyült a recesszió.

A KSH előzetes adatai szerint 2001-ben az egy lakosra jutó bruttó hazai termék 5097 dollár volt, 9,6 %-kal nagyobb, mint az előző évben. Ft-ban mérve 11,3 %-kal nőtt az egy főre jutó GDP, a forint árfolyamának erősödése következtében.

A gazdasági növekedést befolyásoló főbb nemzetközi irányzatok hazánkban is érvényesültek. A lassulás is elsősorban az ipart érintette: a 2000. évi dinamikus (18 %-os) termelésfölfutást csupán igen szerény mértékű (4,1 %-os) növekedés követte, éven belül is folyamatos ütemcsökkenéssel. Az élelmiszer-, ital- és dohánygyártás gyakorlatilag a korábbi szinten maradt (a csökkenés mindössze 0,5 %).

Az ipar lassuló fejlődése — amely elsősorban az exportra termelő nagyvállalati kört jellemezte — a rendkívül magas bázishoz képest következett be. Az év első és második felében megmutatkozó nagy ütemkülönbség (I. negyedév: 110 %, II. negyedév: 107 %, III. negyedév: 99 %, IV. negyedév: 101 %, az előző év azonos időszakához képest) azonban arra hívja föl a figyelmet, hogy a magas bázison túl a keresletnövekedés mérséklődése is nagy szerepet játszott az ipari termelés alakulásában. 2000-ben a kis-, a közepes és nagyméretű vállalkozások egyaránt figyelemre méltóan fejlődtek, 2001-ben a közepes méretű vállalkozások fejlődtek a leggyorsabban. Az export a 2000. évi 27 %-kal szemben csupán 9 %-kal nőtt, a belföldi értékesítés pedig ugyanakkora maradt. A 2001. évi növekedés tehát — az előző évtől eltérően — teljes mértékben az exportnövekedésből fakadt, a belső piacon 2000-ben kibontakozó élénkülés megállt 2001-ben.

A külkereskedelmi áruforgalomban a lassuló növekedés irányzata még határozottabban érvényesült, mint az iparban. Az éves export volumene 8 %-kal, az importé pedig csak 4 %-kal nőtt (az előző évi 22 %-kal, illetve 21 %-kal szemben).

Euróban számolva az export értéke 11 %-kal, az importé 8 %-kal nőtt (euróban). A dollárban kifejezett értékek ennél kisebb növekedést jeleznek (9 % és 5 %). A 2001. évi kivitel 82 %-a a fejlett országokba (74 %-a az EU-ba), 14 %-a közép- és kelet-európai országokba (9 %-a a CEFTA-országokba), 4 %-a pedig a fejlődő országokba irányult. Az importból 70 %-kal részesednek a fejlett országok (58 %-kal az EU-tagországok), 17 %-kal a közép- és kelet-európai országok (8 %-kal a CEFTA-országok), 14 %-kal pedig a fejlődő országok (ugyancsak folyó dollárban). 2001-ben a vámszabad-területi export és import értéke nagyobb volt ugyan, mint az előző évi, a növekedés mértéke azonban — a vámszabad-területi forgalom számbavétele óta először — elmaradt a belföldön működő vállalatok által elért dinamikától.

Az Eurostat előzetes adatai szerint az Európai Unió külkereskedelmi forgalmának irányzata hasonló Magyarorszáéhoz, a növekedés mértéke azonban elmarad attól: a tagországok egymás közötti — euróban kifejezett — forgalma 2001-ben mindössze 2 %-kal haladta meg az előző évit, külső exportjuk és importjuk pedig 4 %-kal, illetőleg csupán 1 %-kal nőtt.

Az exportnak az importnál nagyobb mértékű növekedéséből adódóan 2000-hez viszonyítva 0,8 milliárd euróval — 3,6 milliárd euróra — csökkent a külkereskedelmi mérleg hiánya. Dollárban kifejezve 3,2 milliárd volt a hiány, 800 millióval kevesebb, mint az előző évben. A passzívum exporthoz mért aránya is mérséklődött (14 %-ról 10,5 %-ra).

A folyó fizetési mérleg hiánya — az MNB fölülvizsgált adatai szerint — 2001-ben 1,2 milliárd euró (1,1 milliárd dollár) volt, 0,2 milliárd euróval kevesebb, mint 2000-ben. A folyó fizetési mérleg hiányát lényegében a tőkejövedelmek negatív egyenlege magyarázza. A nettó jövedelemkiáramlás az előző évihez hasonló mértékű (1,7 milliárd euró).

2001. végén a nemzetgazdaság bruttó külföldi adósságállománya — tulajdonosi hitelekkel együtt — 37,8 milliárd euró volt, 4,8 milliárddal több, mint egy évvel korábban. A növekedés négyötöde a magánszektorra jut. A követelésállomány 5,1 milliárd euróval nőtt, lényegében a nemzetközi tartalékokon kívüli egyéb követelésekből adódóan. A nettó külföldi adósságállomány 0,3 milliárd euróval csökkenve 11,8 milliárd eurót tett ki.

A forintban mért árak 2001-ben jóval kisebb mértékben nőttek (a behozatalban 2,5 %, a kivitelben 2,2 %), mint 2000-ben (12,9 %, illetve 9,9 %). Az ország cserearány-mutatója mindössze 0,3 %-kal romlott az előző évhez képest. A 2000/1999. évi mutató értéke 2,7 % volt, a cserearány-romlás tehát csökkent. A romlási ütem lassulása elsősorban a forint árfolyamának alakulásával függ össze: az árfolyam ugyanis 2000-ben 6,5 %-kal csökkent, míg 2001. átlagában közel 1 %-kal erősödött. Jórészt ez magyarázza az inflációs ráták más területeken bekövetkezett mérséklődését is.

Az államháztartás 2001. évi előzetes hiánya, pontosabban GFS-es egyenlege -444 Mrd Ft, mely a 2001. évi hiány mértékét (-480,2 Mrd Ft) nem éri el. A GFS-es

egyenleg GDP százalékában mért aránya a 2000. évi 3,7%-kal szemben 2001-ben csak 3%-ot mutat.

2001-ben a termelői árak minden év közben megfigyelt területen az előző évinél kisebb ütemben nőttek. Különösen a mezőgazdaságban volt nagymérvű a növekedési ütem csökkenése: a kibocsátási árak — elsősorban a bő gabonatermés következtében — az egy évvel korábbi 22,5 %-kal szemben csupán 4,9 %-kal nőttek. (Az Európai Unióban a mezőgazdasági kibocsátási árak 2001-ben ezzel megegyező mértékben emelkedtek). Ugyancsak számottevő volt az ipari termelői árak ütemcsökkenése, az árnövekedés mértéke ugyanis 11,6 %-ról 5,2 %-ra mérséklődött. Ez jórészt azzal magyarázható, hogy az exportárak éves szinten alig emelkedtek, a belföldi értékesítési árak növekedési üteme azonban érzékelhetően csökkent. (Az Európai Unióban — előzetes évközi adatokból számítva — 1,9 %-kal nőttek az ipari termelői árak).

Az élelmiszerek, italok és dohánytermékek termelői árindexének növekedési üteme valamelyest — 12,1 %-ról 15,4 %-ra — élénkült 2000-hez képest.

A fogyasztói árak növekedési üteme az év első felében élénkült, a második felében mérséklődött, az árszínvonal decemberben 6,8 %-kal haladta meg az előző évit. Az éven belüli hullámzás döntően az élelmiszerek áralakulásával függ össze. Az alacsony és a közepes jövedelmű háztartások árindexe az átlagosnál valamivel jobban, a magas jövedelműeké pedig annál mérsékeltebben nőtt. Az infláció az év egészében 9,2 %-ot tett ki (ez némileg kisebb az előző évi 9,8 %-nál). Az OECD 30 tagországa közül csak Törökországban mértek ennél gyorsabb fogyasztóiár-emelkedést, továbbá Lengyelországban, Mexikóban, Izlandon és Szlovákiában haladta meg az infláció az 5 %-os mértéket.

Az élelmiszerek fogyasztói árindexe 13,8 %-kal nőtt 2001-ben az előző évhez képest. Ez több mint 4,5 százalékpontos emelkedés.

A beruházási volumen 3,5 %-kal nőtt 2001-ben, nem egészen fele akkora ütemben, mint az előző évben (7,4 %). A beruházások növekedési üteme a 90-es évek második felében rendre meghaladta a GDP-ét, vagyis a beruházási kereslet gazdaságélénkítő hatású volt. Ez az irányzat 2001-ben — amikor a beruházások valamivel lassabban nőttek, mint a bruttó hazai termék — már nem folytatódott. A beruházások ágazati szerkezete is számottevően megváltozott: a piaci szférához tartozó ágazatok többségében ugyanis stagnált, vagy csökkent a beruházási tevékenység, s a lakásépítés vált a növekedés meghatározó tényezőjévé. Magyarországon tehát csak korlátozottan érvényesült az a nemzetközi irányzat, amely szerint a gazdasági dekonjunktúra a beruházási folyamatra viszonylag korán — és igen negatívan — hat.

A kiskereskedelmi forgalom volumene a 2000. évi szerény, mindössze 2 %-os növekedés után 2001-ben 5,4 %-kal bővült. A II. félévi növekedési ütem kisebb volt mint az I. félévi. A forgalom az előző évtől eltérően valamennyi megfigyelt tevékenységi csoportban emelkedett. Ezen belül az élelmiszerek és az élelmiszerjellegű vegyes termékek forgalma volt a legnagyobb. E körben 2000-ben még csaknem 4 %-kal csökkentek, 2001-ben azonban már majdnem ugyanilyen

mértékben nőttek a kiskereskedelmi eladások. A viszonylag szerény növekedés ellenére — az élelmiszerek átlagot meghaladó drágulása következtében — az előző évhez képest nőtt az élelmiszer-kiskereskedelemnek az összes forgalmon belüli aránya, megközelítve az egyharmados részarányt.

2001-ben is folytatódott a munkanélküliség csökkenése, a foglalkoztatottság növekedése azonban megállt. 2001. átlagában lényegében ugyanannyian — 3 millió 860 ezren — dolgoztak, mint egy évvel korábban. A munkanélküliek éves átlagos száma 233 ezret tett ki, 30 ezerrel kevesebbet, mint 2000-ben. A munkanélküliségi ráta 6,4 %-ról 5,7 %-ra mérséklődött. Száz 15-74 év közötti munkavállalóból 6 a mezőgazdaságban, 34 az iparban és az építőiparban, 60 pedig a szolgáltatási — ezen belül 20 a költségvetési— szektorban tevékenykedett. A foglalkoztatottak 86 %-a alkalmazásban állt, 10 %-uk egyéni vállalkozóként, 3 %-uk társas vállalkozások tagjaként dolgozott, a fennmaradó 1 % pedig szövetkezeti tag, vagy segítő családtag volt.

A teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete 103600 Ft-ot, nettó átlagkeresete 64900 Ft-ot tett ki 2001-ben. Nominálisan a bruttó keresetek 18 %-kal, a nettó keresetek pedig 16,2 %-kal nőttek 2000-hez képest. A bérkiáramlás a IV. negyedévben volt a leggyorsabb. A versenyszférában 15 %-kal, a költségvetési intézményekben 19,5 %-kal emelkedett a nettó nominális átlagkereset. A 19,5 %-os növekedés döntően a köztisztviselői illetményemelésből, a jutalmak és a 13. havi fizetés decemberi átutalásából származik. A reálkereset nagy — 1,6 és 12,6 % közötti — szóródással ugyan, de minden gazdasági ágazatban nőtt, s átlagban 6,4 %-kal emelkedett az előző évhez viszonyítva.

A háztartások nettó pénzvagyona december végén — a Magyar Nemzeti Bank előzetes adatai szerint — 6,6 billió Ft-ot tett ki, folyó áron 10,3 %-kal, összehasonlítható áron pedig 3,3 %-kal többet, mint egy évvel korábban. Ez az éves GDP mintegy felének megfelelő összeg. A nettó pénzvagyongyarapodás mértéke az előző évihez hasonló (3,5 % az új módszertan szerint). A bruttó pénzvagyongyarapodása kissé, a tartozásállományé számottevően gyorsult. A megtakarítási tranzakciók összege január-decemberben — 2001. évi áron számolva — 366 milliárd Ft-tal növelte a háztartások megtakarítás-állományát (a 2000. évi érték: 266 milliárd Ft).

4. Az agrárgazdaság helyzete, szerkezete

4.1. A mezőgazdaság nemzetgazdaságon belüli helye

Hazánkban a mezőgazdaság nemzetgazdaságon belüli aránya — a fejlett országokban tapasztalható irányzatokhoz hasonlóan — fokozatosan csökkent az elmúlt évtizedben. A megtermelt bruttó hazai termékből (GDP) a mezőgazdaság (az erdő- és vadgazdálkodással, valamint a halászattal együtt) 2000-ben 3,7 %-kal részesedett.

A több mint 10 éve tartó mérséklődés 2001-ben nem folytatódott. A KSH előzetes számításai szerint az ország teljes GDP-előállításához a mezőgazdaság — folyó áron — 3,9 %-kal járult hozzá. Ez az arány az Európai Unió tagországainak többségét jellemző 2-5 %-os sáv felső értékét közelíti. A kedvező terméseredmények következtében a mezőgazdaság GDP-hez való hozzájárulása összehasonlító áron 2001-ben 8,6%-ra növekedett, ami a megtermelt összes GDP 3,8%-os növekedést meghaladja.

Ez a közel 4 %-os érték csak a szűken vett mezőgazdaság (vagyis az alapanyag-termelés) részesedését tükrözi. Ettől ugyanis jóval nagyobb, 7 % körüli az arány, ha az élelmiszeripar teljesítményét is figyelembe vesszük. A teljes agrobizniszt (műtrágya- és növényvédőszer-gyártás, mezőgazdasági gép- és alkatrész-előállítás-és forgalmazás, agrárkereskedelem, szállítás, oktatás, kutatás, stb.) számításba véve további 3-5 %-os részarány-növekedést kapunk.

– táblázat

A mezőgazdaság aránya a nemzetgazdaságban

Év	A mezőgazdaság részaránya					külkereskedelmi forgalom egyenlege ^{a)} , milliárd Ft
	a GDP-termelésben	a fogyasztásban ^{a)}	az exportban ^{a)}	a beruházásban	a foglalkoztatottságban ^{b)}	
	folyó áron, %					
2000	3,7	29,2	6,9	2,9	6,5	302,2
2001	3,9 ⁺⁾	30,8 ⁺⁾	7,5	3,0	6,2	374,8

a) Mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek.

b) A munkaerő-felmérés adatai (erdőgazdálkodással együtt).

⁺⁾ Előzetes adat.

Az élelmiszerek és élvezeti cikkek fogyasztáson belüli aránya alig változott 2001-ben: továbbra is 30-31 %-os arányt tett ki az összes hazai fogyasztásban (amely a

vásárolt javakon kívül a saját termelésű termékek felhasználását is magában foglalja). Az évek óta tartó — mérsékelten csökkenő, illetve stagnáló — irányzat a gazdaság-társadalmi fejlődés, az életszínvonal-javulás természetes velejárója.

A nemzetgazdaság más ágazataihoz viszonyított alacsony jövedelmezőség miatt a befektetők számára nem vonzó az agrárágazat. A mezőgazdaságnak a nemzetgazdasági beruházásokból való részesedése 2001-ben továbbra is igen alacsony, 3 % volt. Ez az érték mindössze 0,1 százalékponttal haladta meg az előző évit.

A nemzetközi irányzathoz hasonlóan Magyarországon is folyamatosan csökken az összes foglalkoztatottakon belül a mezőgazdaságban dolgozók aránya. A munkaerő-felmérés adatai szerint 2001-ben az előző évhez viszonyítva mintegy 5 százalékkal mérséklődött az agrár-foglalkoztatottak száma. Ily módon a mezőgazdaságban, az erdőgazdálkodásban és a halászatban foglalkoztatottaknak az összes foglalkoztatottakon belüli aránya 6,2 százalékra mérséklődött.

Az élelmiszeripari export — évek óta tartó — aránycsökkenése 2001-ben nem folytatódott. A mezőgazdasági és élelmiszeripari termékeknek a nemzetgazdaság összes exportjából való részesedése az előző évi 6,9 %-kal szemben 7,5 %-ot tett ki.

Magyarország nyitott gazdaságú ország, ezért a pénzügyi helyzet alakulásában igen nagy szerepe van a nemzetgazdasági ágak export-import egyenlegének. Az élelmiszeripari külkereskedelmi egyenlege az elmúlt években mindig pozitív volt. Ez a folyamat 2001-ben sem szakadt meg, sőt 72,6 milliárd Ft-os javulás következett be. Ez összességében azt eredményezte, hogy a kivitel és a behozatal egyenlege ismét 300 milliárd Ft fölé emelkedett, sőt meghaladta a 350 milliárd Ft-ot. A kiviteli többlet mind dollárban, mind forintban meghaladta az előző évit.

4.2. Földtulajdon és földhasználat

A kedvező földrajzi és éghajlati adottságok következtében Magyarországon jelentős a mezőgazdasági hasznosításra alkalmas földterület.

A KSH adatai szerint az ország mezőgazdasági területe — a 2001-ben végrehajtott ültetvény-összeírás eredményeit is figyelembe véve — 5865 ezer hektár volt, 11 ezer hektárral nagyobb, mint egy évvel korábban. A termőterület nagysága — amely a mezőgazdasági területből, továbbá az erdők, a nádasok és halastavak területéből áll — 7730 ezer hektár. A termőterület meghatározó része a 4516 ezer hektár szántóföld (a termőterület 58,4 %-a, a mezőgazdasági terület 77 %-a). Számottevő még az erdők (1772 ezer hektár, 22,9 %) és a gyepek (1061 ezer hektár, 13,7 %) aránya, míg az ültetvények és a kertek összesen 3,7 %-kal részesednek a termőterületből.

A földterület művelési ágak szerinti összetételében 2001-ben kisebb változások történtek. A mezőgazdasági termelést meghatározó szántóterület (4,5 millió hektár) az előző évinél 16 ezer hektárral nagyobb, a gyepterület pedig 10 ezer hektárral nőtt. A 2001-ben végrehajtott szőlő- és gyümölcs-összeírás alapján a szőlőterület 13 ezer hektárral kisebb, a gyümölcssterület pedig 2 ezer hektárral nagyobb volt, mint az előző évben.

2001-ben a kertterület csökkenése is folytatódott (4 ezer hektár).

Az erdőterület 12 ezer hektárral, a nádas és a halastó pedig 1 ezer hektárral gyarapodott. Mindez összességében azt eredményezte, hogy a termőterület összesen 24 ezer hektárral nőtt 2001-ben. A jelzett változások több év változásának a KSH adatbázisában történt pontosítását tükrözi.

– táblázat

**A földterület művelési ágak szerinti nagysága
(május 31-én)**

(ezer ha)

Művelési ág	2000	2001
Szántó	4500	4516
Kert	102	98
Gyümölcsös	95	97
Szőlő	106	93
Gyep	1051	1061
Mezőgazdasági terület	5854	5865
Erdő	1760	1772
Nádas, halastó	92	93
Termőterület	7706	7730
Művelés alól kivett terület	1597	1573
Összes terület	9303	9303

Forrás: KSH

A rendszerváltást követő tulajdoni átalakulás megteremtette a földmagántulajdon döntő súlyát Magyarországon. Ennek keretei már 1998-1999-re kialakultak: ekkorra a termőföldeknek már mintegy a 88 %-a magántulajdonba került. Érdemi változás e vonatkozásban sem 2000-ben, sem 2001-ben nem történt. Napjainkban a tulajdoni

kérdéssel szemben a földhasználat, a tartós bérleti rendszer kialakítása került előtérbe.

A KSH teljes körű gazdaságszerkezeti összeírásának földhasználati adatai szerint az egyéni gazdaságok szerepe stabilizálódott a mezőgazdaságban, s a 2001. évi adatok is e folyamat erősödését mutatják. E gazdaságok által művelt földterület 2001-ben 213 ezer hektárral (5 %-kal) növekedett, ugyanakkor a gazdasági szervezeteké 151 ezer hektárral (4 %) csökkent.

Az ország földterületének használatából az egyéni gazdálkodók 4196 ezer hektárral (45 %-kal), a gazdasági szervezetek pedig 3640 ezer hektárral (39 %-kal) részesedtek 2001-ben.

– táblázat

Az ország földterületének gazdálkodási formák szerinti használata

(ezer ha)

Sor-szám	Gazdálkodási forma	2000	2001	2001/2000, %
1.	Vállalatok és gazdasági társaságok	2711,0	2785,1	108,8
2.	Szövetkezetek	1160,3	855,0	69,5
3.	Gazdasági szervezetek (1 + 2)	3871,3	3640,1	96,0
4.	Egyéni gazdálkodók	3902,4	4195,6	105,2
5.	Egyéb	1529,3	1467,7	95,9
6.	Összesen	9303,0	9303,4	100,0

Forrás: KSH

A gazdasági szervezeteken belül a társaságok részesedése — a KSH adatai szerint — az 1996. évi 28-ról 30 százalékra növekedett 2001-re. Ez 2 %-os gyarapodást jelent a megfigyelt időszakban. A szövetkezetek — átalakulásukkal összefüggésben — földhasználatban betöltött szerepe csökkent. A 2001-ben bekövetkezett 305 ezer hektáros mérséklődéssel az ország földterületéből való részesedésük 9 %-ra esett vissza.

Részben hasonló, részben eltérő mozgások jellemzik a mezőgazdasági terület használati formáinak változásait. A szövetkezeteknél 287 ezer hektárral csökkent a mezőgazdasági terület használata, amelynek következtében a szövetkezeti földhasználat aránya 13 %-ra mérséklődött. A gazdasági szervezeteknél a csökkenés mértéke 175 ezer hektár volt, s ezzel a mezőgazdasági területből való részesedésük 40 %-ról 37 %-ra csökkent. Ezzel szemben az egyéni gazdálkodók mezőgazdasági területe 229 ezer hektárral nőtt, és így részesedésük elérte az 57 %-ot.

A mezőgazdasági terület használati formáinak változása

Megnevezés	2000	2001
Vállalatok és gazdasági társaságok		
– földterület, 1000 ha	1312,7	1427,7
– részarány, %	22,4	24,3
Szövetkezetek		
– földterület, 1000 ha	1050,8	764,4
– részarány, %	18,0	13,1
Gazdasági szervezetek összesen		
– földterület, 1000 ha	2363,5	2192,1
– részarány, %	40,4	37,4
Egyéni gazdálkodók		
– földterület, 1000 ha	3121,1	3356,5
– részarány, %	53,3	57,2
Egyéb		
– földterület, 1000 ha	369,3	316,7
– részarány, %	6,3	5,4
Összesen		
– <i>földterület, 1000 ha</i>	5853,9	5865,3
– <i>részarány, %</i>	100,0	100,0

Forrás: KSH

4.3. A mezőgazdasági vállalatok szerkezete

A társadalmi-gazdasági rendszerváltás a mezőgazdasági üzemstruktúrát is gyökeresen megváltoztatta. A szerkezetátalakulás döntő része ugyan már 1998-1999-re lezajlott, ugyanakkor a versenyképes birtokszerkezet kialakításához mérsékeltebb mozgásokkal továbbra is számolni kell. A mezőgazdaságban, az

erdőgazdálkodásban és a halászatban 2001. végén 51631 gazdasági szervezetet (társas- és egyéni vállalkozást) tartottak nyilván, 41-el kevesebbet, mint az előző év hasonló időszakában.

A nyilvántartott szervezeteknek alig háromnegyede működött az év folyamán. Számuk 2001. végén 37661 volt, az előző évinél 4 %-kal kevesebb.

– táblázat

A működő vállalkozások száma a mező-, a vad- és erdőgazdálkodásban, valamint a halászatban

Gazdálkodási forma	2000	2001
<i>Vállalkozás összesen</i>	<i>39160</i>	<i>37661</i>
Ebből:		
Egyéni vállalkozás	26595	24583
Társas vállalkozás	12565	13078
<i>Társas vállalkozásból:</i>		
Kft.	5255	5614
Rt.	259	316
Szövetkezet	1886	1808
Betéti társaság	3806	3965

Forrás: KSH

A KSH adatai szerint a működő társas vállalkozások 68 %-a jogi személyiségű szervezet, amelyek száma 8926 volt (365-el több, mint 2000. végén).

A társas vállalkozások között továbbra is a korlátolt felelősségű társaság a legelterjedtebb forma, ezek teszik ki az összes gazdálkodó szervezet 43 %-át, a gazdasági társaságoknak pedig a 95 %-át. A kft-k száma 5614 volt 2001. december végén, 359-el több, mint egy évvel korábban.

A részvénytársasági formában működő szervezetek száma is nőtt (+57) 2001-ben. Ezzel szemben a működő szövetkezetek száma alapvetően átalakulásuk miatt egy év alatt 78-al, 4 %-kal lett kevesebb.

A jogi személyiségű vállalkozásokon kívül a mezőgazdaságban, az erdőgazdálkodásban és halászatban 2001-ben 4152 jogi személyiség nélküli szervezet működött, amelyek 95 %-át a betéti társaságok tették ki. Számuk 3965 volt az év végén, s az összes társas vállalkozásokon belüli arányuk meghaladta a 30 %-ot.

A működő vállalkozások 65 százalékát az egyéni vállalkozások tették ki 2001-ben. Az egyéni gazdaságok száma 24583 volt, 2012-vel (8 %-kal) kevesebb, mint egy évvel korábban. A jogi személyiségű szervezeteket a mezőgazdaságban a kis

létszámú vállalkozások túlsúlya jellemzi, amelyek aránya évről évre nő: 74 %-ról 76 %-ra nőtt a legkisebb létszám-kategóriába tartozó vállalkozások aránya. Az itt található szervezetek száma 2001. december 31-én 6756 volt, 429-el több, mint egy évvel korábban. A vállalkozások száma a 20-49 fős létszám-kategóriában is nőtt, a többiben azonban csökkent.

– táblázat

**A működő jogi személyiségű gazdálkodó szervezetek
létszám-kategóriák szerinti száma
(év végén)**

Létszám-kategória	Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás és halászat		Élelmiszeripar és dohányipar	
	2000	2001	2000	2001
0-9 fő	6327	6756	1834	1853
10-19 fő	633	630	450	441
20-49 fő	768	816	408	443
50-249 fő	757	657	273	294
250-499 fő	48	44	67	64
500 fő és felette	28	23	51	47
Összesen	8561	8926	3083	3142

Forrás: KSH

A működő jogi személyiségű élelmiszeripari szervezetek száma 2001. december végén 3142 volt, 59-el, — 2 %-kal — több, mint egy évvel korábban. A két legnagyobb létszám-kategóriában és a 10-19 fős csoportban csökkent, a többiben pedig nőtt a szervezetek száma.

4.3.1. Az FVM tulajdonosi felügyelete alá tartozó társaságok

Az állam tulajdonában lévő vállalkozói vagyon értékesítéséről szóló 1995. évi XXXIX. törvény, az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény, valamint a gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXLIV. törvény alapján a tartós állami tulajdon felett a tulajdonosi jogokat:

- meghatározott társaságok esetében az FVM gyakorolja,
- az agrártársaságok és az erdőgazdasági társaságok esetében az ÁPV Rt.,

- az állami erdők esetében — a PM megbízásából — a KVI (Kincstári Vagyon Igazgatóság) látja el.

A földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter tulajdonosi joggyakorlása alá 2001-ben 31 társaság tartozott, közülük a 100 %-ban tartós állami tulajdonú társaságok száma 23, az FVM-résztulajdonúak száma pedig 8 volt.

2001-ben a 100 %-os állami tulajdonú Agrárinnovációs Kht.-nál megkezdődött a végelszámolási eljárás, a résztulajdonú Esterházy Kastély Kht.-nál pedig befejeződött a végelszámolás.

A tárca által alapított, illetve korábban átvett társaságok 2001. évi gazdálkodása a 2000. évihez viszonyítva javult. Előbbre léptek a társaságok a közhasznú kutatási tevékenységben, a biológiai alapok védelmében és a génmegőrzésben. A K+F-tevékenység eredményeként nőtt a szaporítóanyagok mennyisége, minősége pedig javult (zöldség, gabona, állati szaporítóanyagok). Az állattenyésztésben a teljesítményvizsgálatok, a törzskönyvezés, az állategészségügyi, a szaporodásbiológiai, a takarmányozási és az ökonómiai szolgáltatások elősegítik az értékesített végtermékek minőségének javulását.

A tartós állami tulajdoni körbe sorolt többi — ágazati stratégiai célokat megvalósító — társaság (geodézia és térképészet, állati fehérje feldolgozása, agrármarketing, városfejlesztés) szakmai feladatait az elvárásoknak, s az alapító okiratokban előírtaknak megfelelően látta el.

A gazdálkodás feltételeinek javítása érdekében a tárca több 100 %-os állami tulajdonú — és egyúttal tulajdonosi joggyakorlása alá tartozó — társaságnál emelt tőkét. A közhasznú társaságokká átalakított kutatási profilú intézetek esetében a tulajdonosi beavatkozás nem csupán a talpon maradást eredményezte, hanem fellendítette a kutatást és a vetőmag-értékesítést.

A 2001. december 31-i előzetes adatok szerint a 100 %-ban állami tulajdonú társaságok 34,48 Mrd Ft jegyzett tőkét és 4715 Mrd Ft saját vagyont képviseltek. A társaságok 2001. évi várható nettó bevétele (a TIG Kht. nélkül) 21,9 Mrd Ft. A társaságok gazdálkodása — alultőkésítésük ellenére — stabilizálódott 2001-ben.

A 100 %-ban (tartós) tulajdonban lévő 23 társaság 2001. évi adózott eredménye (a TIG Kht. kivételével) várhatóan meghaladja a 2000. évit. A társaságok döntő többsége folytatta stratégiai fontosságú beruházásait, megteremtve a további eredményes gazdálkodás feltételeit.

2001-ben négy 100 %-ban állami tulajdonú társaság tevékenységét vizsgálta a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal. A KEHI megállapításai és feljelentések kezdeményezését is tartalmazó felvetései alapján a tulajdonosi jogokat gyakorló FVM egyes vezetők és tisztségviselők cseréjéről döntött.

Továbbra is cél a 100 %-ban tartós állami tulajdonú társaságok gazdasági helyzetének stabilizálása, a gazdálkodás hatékonyságának és a likviditás növelése, a Kht.-k esetében a közhasznú feladatok teljesítésének fokozatosabb ellenőrzése, a

K+F-eredmények realizálásának fokozása, valamint az állami feladatoknak minősülő tevékenységek színvonalának és minőségének javítása.

Jóllehet nem az FVM tulajdonosi körét érintő kérdés, de az agrárgazdaságot bizonyos mértékben érintő kormányzati lépésként értékelhető a 12 egykori állami gazdaság 2001. évi privatizációja.

A Kormány 2001. évi márciusi döntése nyomán [2045/2001. (II.14.) Korm. hat.] az ÁPV Rt. 12 agrártársaság állami tulajdonban lévő részvényeinek az MFB Rt. tulajdonába történő, térítésmentes átadásáról döntött. A 12690 millió forint értékű részvénytársaságot képviselő állami tulajdost az MFB Rt. a Kormány tranzakcióval kapcsolatos elvárásainak megfelelően értékesítette.

5. A mezőgazdasági termelés és felhasználás

A mezőgazdasági termékek 2001. évi bruttó kibocsátása a KSH előzetes adatai szerint — folyó áron — több mint 22 %-kal meghaladta az előző évit. A két főágazat közül az állattenyésztés teljesítménye növekedett erőteljesebben (24,5 %), a növénytermesztés és a kertészeté ettől néhány százalékponttal elmaradt (20,6 %). A mezőgazdasági szolgáltatások bruttó kibocsátása az állattenyésztéséhez közel azonos mértékben (23,4 %) nőtt.

A növénytermesztési és kertészeti termékek folyó áron mért volumenének jelentős növekedése döntően a kibocsátás csaknem felét kitevő gabonafélék kiugró terméseredményének (+47 %), valamint az ipari növények átlagosnál kedvezőbb hozamainak (+24 %) köszönhető. A növénytermesztés és a kertészet kibocsátásának 19 %-át kitevő kertészeti termékek volumene 18 %-kal nőtt. Ennél jóval szerényebb mértékű (+4 %) a gyümölcsfélék 2001. évi kibocsátásának növekedése.

Változatlan (2000. évi) áron 14,3 %-kal nőtt a mezőgazdasági kibocsátás. Ezen belül a növénytermesztés és a kertészet volumene 27 %-kal bővült, az állattenyésztés pedig az előző évi szinten maradt. A baromfiágazat 12 %-os felfutása sem tudta ellensúlyozni a sertés- és a szarvasmarha-ágazat teljesítményének számottevő mértékű visszaesését (-7 %, illetve -15 %).

– táblázat

A mezőgazdasági termékek bruttó kibocsátása

Megnevezés	2000	2001*	Volumen-index 2001/2000, %	2000	2001
	Milliárd forint, folyó áron			A bruttó termelés megoszlása, %	
Növénytermesztés és kertészet	607,1	731,9	126,9	50,9	50,1
Állattenyésztés	544,7	678,1	100,4	45,6	46,4
Mezőgazdasági szolgáltatás	41,4	51,1	113,0	3,5	3,5
Mezőgazdasági kibocsátás összesen	1193,2	1461,1	114,3	100,0	100,0

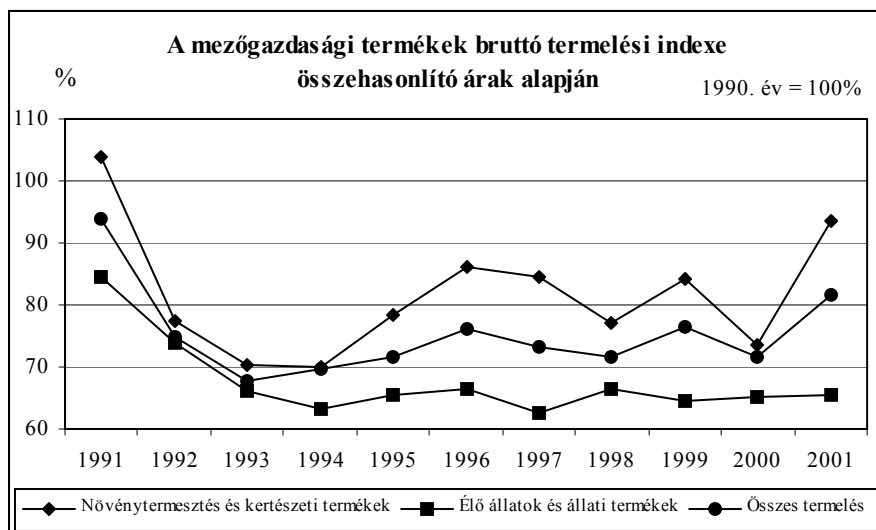
*Előzetes adatok

Forrás: KSH

Az elmúlt tíz évben a növénytermesztési és kertészeti termékek termelése — összehasonlítható áron — 1994-ben volt mélyponton. 1995-től kezdve emelkedett a bruttó kibocsátás, visszaesés csak 1998-ban és 2000-ben következett be.

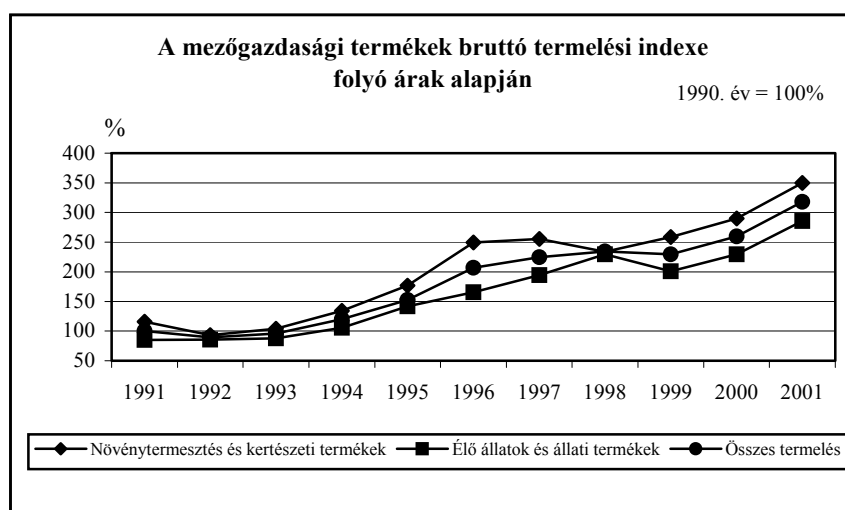
2001-ben a bruttó kibocsátás folyó áron az 1990. évinek három és félszerese volt, összehasonlító áron pedig 6 százalékkal maradt el a bázis év szintjétől.

– ábra

Az élő állatok és állati termékek termelésének bővülése mind folyó, mind összehasonlítható áron számítva elmaradt a növényi és kertészeti termékekétől. Ez az irányzat az egész elmúlt évtizedre jellemző volt. Az élő állatok és állati termékek volumene 2001-ben — összehasonlító áron — az 1990. évinek még a 70 %-át sem érte el.

– ábra

A 2001. évi mezőgazdasági bruttó kibocsátás összehasonlító áron az 1990. évi kibocsátás alig több mint 80 %-át, folyó áron több mint a háromszorosát (318 %) teszi ki.

5.1. Szántóföldi növénytermesztés

A mezőgazdaság 2001. évi kiemelkedő teljesítményéhez a kedvező időjárás is hozzájárult.

2000 őszén a mezőgazdasági munkákat megfelelő időben és jó ütemben lehetett elvégezni. 2001 tavaszán egyes régiókban ugyan ismét bel- és árvíz pusztított, ennek ellenére a vetetlen szántóterület (183 ezer hektár) a 2000. évinek felére csökkent (az összes szántóterületen belüli 4 %-os aránya azonban még így is magasnak minősíthető). A májusi aszály hátráltatta a növényállomány fejlődését, de a június-júliusi esőzések hatására a fontosabb növényi kultúrák terméseredményei kedvezően alakultak.

A vetésszerkezetben kisebb elmozdulás volt megfigyelhető. Tovább nőtt a gabonafélék aránya (1999: 57,3 %, 2000: 70,4 %, 2001: 73,5 %), ezen belül: a búzáé és a rozsé 2 százalékponttal nőtt, a kukoricáé viszont 0,7 százalékponttal csökkent. Ez utóbbi irányzat jellemzi a hüvelyesek (-0,5 százalékpont), az ipari növények (-0,2 százalékpont), valamint a szálas- és lédús takarmányok (-0,4 százalékpont) vetésterületi arányának változását is. A gabonafélék mellett csak a zöldségfélék vetésterületi aránya növekedett, ezzel némileg ellensúlyozva az évek óta tartó csökkenő irányzatot.

Gabonaféléket 3095 ezer hektáron, 9 %-kal nagyobb területen vetettek, mint az előző évben. Ugyanakkor a betakarított terület (3058 ezer ha) 12 %-kal nőtt. Folytatódott a búzával bevetett terület növekedése (15 %), amely az őszi vetések idején kialakult — az előző évhez képest igen kedvező — piaci árnak tudható be. A búza betakarított területe több mint 17 %-kal volt nagyobb, mint egy évvel korábban. A kalászos gabonák közül növekedett még az őszi árpa (32 %), a rozs (16 %), valamint a triticale (36 %) vetésterülete, a tavaszi árpáé és a zabé viszont csökkent. Valamennyi felsorolt növény betakarított területe nőtt, és mindez a hozamok figyelemre méltó emelkedésével párosulva (búza: 19,4 %, rozs: 20 %, árpa: 27,4 %, zab: 47,3 %) a kalászos növények összes termésmennyiségében 40-50 %-os többletet eredményezett. A kukorica vetésterülete 2 %-kal nőtt, s az 5 %-kal nagyobb betakarított terület az utóbbi tíz év legnagyobb termését (7,8 millió tonna) adta. Ez a mennyiség a 2000. évi összes termést 2,8 millió tonnával (mintegy 57 %-kal), az 1996-2000. évek átlagát pedig 26 %-kal haladta meg. A 2001. évi termésátlag (6230 kg/ha) az előző évnek a másfélszerese volt, az 1996-2000. évek átlaghozamát pedig 10 %-kal szárnyalta túl.

A kalászos gabonák 2001. évi kiemelkedő terméseredményében tehát a vetésterület és a hozamok növekedése egyaránt közrejátszott, a kukorica esetében viszont egyértelműen a kimagasló hozamok alapozták meg a csaknem 3 millió tonnás termés többletet. A búza közel másfélmillió tonnás termés többletének nagy részét — mintegy 1 millió tonnát — exportáltuk, a korábbi évhez képest valamivel alacsonyabb áron. A kukorica 3 millió tonnás termés többletének a levezetése akadozott: 2001. végéig csak 18 %-kal több termés hagyta el az országot, mint az előző évben, 2002. tavaszán viszont a kivitt mennyiség a korábbi év ugyanezen időszakában exportáltak a háromszorosa volt.

Az elmúlt években folyamatosan csökkent a cukorrépa termőterülete. Az alacsony hazai cukorkészletek miatt 2001-ben a feldolgozóipar ösztönzésére a vetésterület 12 %-kal nőtt az előző évhez képest. A cukorrépa hozamára kedvező 2001. évi időjárás (nyár eleji csapadék, majd tartós, napos meleg) eredményezte a csaknem 28 %-kal nagyobb hektáronkénti hozamot.

A hozam számottevő bővülését nem követte a cukortartalom növekedése, a digestió ugyanis csupán átlagos volt 2001-ben. A 2000. évinél 47 %-kal több termés — amely azonban az 1996-2000. évek átlagától 13 %-kal elmaradt — a cukortermelés csaknem 18 %-os növekedését tette lehetővé.

Napraforgót az előző évhez hasonlóan 321 ezer hektáron vetettek. A betakarított terület közel 7 %-kal nőtt. Bár a vetés utáni szárazság visszafogta a növény kelését, a júniusi csapadék hatására jó lett a termés (29 %-os növekedés), elsősorban a hektáronkénti hozam 21 %-os növekedése következtében.

Jövedelmezőségi okok miatt tovább csökkent a burgonya vetésterülete. A 2001. évi vetésterület az előző évnek mindössze a 78,7 %-át tette ki. A vetésterület csökkenését azonban ellensúlyozta a 40 %-kal magasabb hektáronkénti hozam, és így az összes termelés szerény mértékben (5 %-kal) nőtt.

5.2. Kertészet

A kertészeti ágazatok stratégiai jelentőségük az agrárgazdaságban több ezer család megélhetését, vagy jövedelem-kiegészítését teszik lehetővé. Nagy szerepet játszanak az ökológiai adottságok és a tájtermelés kihasználásában, valamint a vidéki munkahelyteremtésben egyaránt.

A zöldségtermesztésben az előző évhez hasonlóan 2001-ben is 11 zöldségféle volt meghatározó. Ezen belül is említésre méltó a csemegekukorica (22 %), a paradicsom (13 %), a vöröshagyma (9 %) és a fejes káposzta (9 %) részaránya. A szántóföldi művelési ágban betakarított terület 101 ezer hektár volt 2001-ben, 12 %-kal nagyobb, mint az előző évben, az 1996-2000. évek átlagától ugyanakkor csaknem 3 %-kal elmaradt. Az összes termésmennyiség 24 %-kal nőtt, az évtized második felének átlagát 10 %-kal meghaladva. Kiemelkedő volt a vöröshagyma-termelés növekedése (az előző évhez képest csaknem 50 %-os, az 1996-2000-es évek átlagához képest pedig 20 %-os növekedés). Ennél is nagyobb mértékben nőtt a szemeszöldborsó-termelés (több mint 80 %-os emelkedés). A termés az évtized utolsó öt évének átlagát is csaknem 70 %-kal meghaladta. A kiemelkedő eredményeket mindkét növény esetében elsősorban a hektáronkénti hozamok növekedése alapozta meg. A sárgarépa, a petrezselyem-gyökér, a paradicsom, az uborka, a zöldbab és a zöldpaprika termésmennyisége nőtt ugyan az előző évhez képest, de az 1996-2000. évek átlagát még mindig nem érte el. Az uborka- és a görögdinnye-termés kisebb volt mint az előző évben.

Az ország 97 ezer hektárnyi gyümölcssterületén 2001-ben 917 ezer tonna gyümölcs termett. Ez a mennyiség az előző évnek mintegy 88 %-a, és megegyezik az 1996-2000. évek átlagával. A gyümölcsültetvényeket sújtó 2001. évi kora tavaszi fagyok, valamint az előző évi aszály következtében szinte minden gyümölcsfajnál csökkent a termésmennyiség. Ez alól kivétel a meggy (14 %-kal nőtt a termés, amely az 1996-

2000. évek átlagát csaknem 2 %-kal haladta meg). A körtetermés az évtized második fele átlagtermésének csak mintegy az 55 %-a, 2000-hez képest pedig majdnem a felére csökkent a termés. Az almatermés 605 ezer tonna volt, 13 %-kal elmaradt az előző évitől, de az 1996-2000. évek átlagát ugyanilyen mértékben túlszárnyalta. Az őszibarack-termés 14 %-kal volt kisebb, mint az évtized második felének

átlagtermése, és 11 %-kal maradt el az előző évitől. Kajsziabarack-termelésünk mind az előző évinél, mind pedig az elmúlt évtized második felének átlagánál jóval kisebb volt.

A szeptemberi esőzések hatására a szőlőtermés elmaradt az előrejelzések szerinti kiemelkedő eredményektől, de így is csaknem 19 %-kal meghaladta az előző évit. A szüret jó ütemben haladt és időben befejeződött, a minőség azonban országosan gyengének, illetve közepesnek mondható. Bár a termőterület az 1996-2000. évek átlagának csak a 84,5 %-a, a termésátlag jelentős javulása az összes termés szinte egyenletes növekedését tette lehetővé az elmúlt évtizedben.

5.3. Állattenyésztés

2001-ben az állattenyésztést továbbra is negatív folyamatok jellemezték. A sertés- és szarvasmarha állomány az előző évekhez hasonlóan csökkent, s megtorpant a juhállomány növekedése. A sertéslétszám még mindig 5 millió alatt van. Az állatállományon belül egyedül a baromfifélék száma emelkedett jelentősen.

– táblázat

Az állatállomány alakulása

Megnevezés	2000	2001	2001/2000,
	december 1-jén, 1000 db		
Szarvasmarha	805	783	97,3
Ebből: tehén	380	368	96,8
Sertés	4834	4822	99,8
Ebből: anyakoca	348	343	98,6
Juh	1129	1136	100,6
Ebből: anyajuh	897	849	94,6
Tyúkfélék	30716	34343	111,8
Liba	1470	2175	148,0
Kacsa	1480	2837	191,7
Pulyka	3350	3924	117,1

Forrás: KSH

Folytatódott a szarvasmarha-állomány csökkenése: 2001. december elsején 3 %-kal kevesebb szarvasmarhát tartottak az országban, mint egy évvel korábban. A tehénállomány is hasonló arányban csökkent. A szarvasmarhák 63 %-át tartó gazdasági szervezetek állománya 46 ezerrel csökkent, ugyanakkor az egyéni gazdálkodók 24 ezerrel több szarvasmarhát tartottak.

A sertésállomány 2001. december elsején 12 ezerrel volt kevesebb, mint egy évvel korábban.

A gazdasági szervezetek állománya egy év alatt 85 ezerrel csökkent, az egyéni gazdaságoké pedig 73 ezerrel nőtt, és ezzel az állomány nagyobb részét ismét az egyéni gazdálkodók tartják. A sertésállomány egy év alatt tehát nem változott lényegesen, a vágósertések felvásárlási ára azonban 40 %-kal növekedett. Az enyhén csökkenő sertésállomány mellett az élősertések exportja mennyiségben 1 %-kal nőtt, értékben viszont a 2001. évi kedvező áraknak köszönhetően 40 %-kal volt nagyobb, mint az előző évben.

A juhállomány 2001. december elsején csaknem megegyezett az egy évvel korábbival. A juhek 85 %-át tartó egyéni gazdálkodók 2000. decemberéhez képest 40 ezerrel (4 %-kal) növelték állományukat, ugyanakkor a kisebb részarányt képviselő gazdasági szervezetek állománya egy év alatt 33 ezerrel (16 %-kal) csökkent.

A baromfiágazatban a tyúkfélék állományának növekedési dinamikája mérséklődött az előző évhez viszonyítva. Az állomány 2001. december elsején 12 %-kal volt nagyobb, mint egy évvel korábban, ezen belül a tojóállomány 2,3 millióval gyarapodott. A többi baromfiféle állományát is számottevő növekedés jellemezte: a libaállomány 2001. december elsején 48 %-kal haladta meg az egy évvel korábbit, a kacsállomány egy év alatt megkétszereződött, a pulykaállomány pedig 17 %-kal nőtt.

A vágóállatok és állati termékek termelése 2001-ben nem érte el az előző évit. A csökkenés a vágóállat-termelés közel felét kitevő vágósertés-termelés 7,3 %-os visszaeséséből adódott. A kisebb súlyt képviselő vágómarha-termelés 14,5 %-kal csökkent. A vágójuh termelése az utóbbi 4 évben nem változott. A gyapjútermelés csaknem 1 %-kal haladta meg a 2000. évit. A baromfiállomány 2001. évi felfutása következtében a vágóbaromfi-termelés 12 %-kal nőtt. A tehéntej felvásárlási árának 10 %-os emelkedését a tehéntej-termelés mindössze 1 %-os növekedése követte, ami az állomány 3%-os csökkenése mellett következett be. A tojóállomány 16 %-os növekedése mellett a tyúktojás-termelés 4 %-kal volt nagyobb.

A vágómarha- és a vágósertés-termelés csökkenését az előző évvel ellentétben az egy tehénre, illetve az egy kocára jutó vágóállat-termelés romlása kísérte, amely kisebb mértékű volt, mint a vágóállat-termelés csökkenése. Ez elsősorban a termelésnél kisebb mértékben csökkenő anyaállat-létszámra vezethető vissza. Az egy lakosra jutó vágómarha- és vágósertés-termelés mutatójának csökkenése nagyobb volt, mint a vágóállat-termelés visszaesése, mivel az ország népessége 2001-ben több mint 1 %-kal volt nagyobb, mint az előző évben. Szinte változatlan tejtermelés mellett 4 %-kal nőtt az egy tehénre jutó tejtermelés, az egy lakosra jutó tejtermelés pedig nem változott számottevően. Kedvezőtlenebb a kép az egy tojóra

jutó tojástermelés esetében, hiszen a 4 %-kal növekvő termelést csak a hatékonyság romlásával, a tojóállománynak a tojástermelés növekedését meghaladó mértékű növelésével lehetett elérni. Tovább csökkent az egy juhra jutó gyapjútermelés. Figyelemre méltó, hogy az említett mutató 2001-ben az előző évinek csupán a 80 %-át érte el. A magyarázat föltehetően a korábbi évihez hasonló: az állományon belül még nem termelő állatok magasabb aránya okozta a hatékonysági mutató kedvezőtlenebb alakulását. Az egy lakosra jutó gyapjútermelés változatlan maradt, ugyanis a gyapjútermelés és a lakosság szám is közel azonos mértékben nőtt.

5.4. A mezőgazdasági termékek felhasználása

2001-ben a mezőgazdasági termékek felvásárlása 10 %-kal nőtt az előző évhez viszonyítva – 4 százalékponttal kisebb mértékben, mint e termékek bruttó kibocsátása (változatlan áron). A növénytermesztési és kertészeti termékek értékesítése dinamikusán (28 %-kal) nőtt a kibocsátás (27 %-kal) nőtt, az élő állatoké és állati termékeké viszont 1,3 %-kal mérséklődött, miközben kibocsátásuk volumene lényegében nem változott az előző évhez képest. A növénytermesztési és kertészeti termékek felvásárlása csaknem 15 százalékponttal nőtt 1990-hez képest. Az elmúlt hat évet figyelembe véve 2001-ben értékesítettek legtöbbet e termékekből. 2001-ben viszont tovább csökkent az élő állatok és állati termékek értékesítésének volumene: a 2001. évi érték az 1990. évinek már az 56 %-át sem éri el.

A növénytermelési termékek felvásárlása 37 %-kal bővült 2001-ben az előző évhez képest. Gabonafélékből 4,9 millió tonna volt a többletkibocsátás, s ezzel szemben állt a felvásárlás 1 millió tonnával (25 %-kal) való növekedése. A jelentős gabonakínálatra csak az előző évinél közel 20 %-kal alacsonyabb áron volt kereslet. A kalászos gabonák közül elsősorban árpából növekedett az értékesítés volumene (72 %), zabból és rozsból a felvásárlás a kimagasló termés ellenére 19, illetve 21 %-kal volt kisebb, mint egy évvel korábban. A 2001. évi rekordtermésnek köszönhetően a termelői kukoricaértékesítés csaknem 27 %-kal nőtt. A kukorica felvásárlási ára — a csökkenő belföldi kereslet (csökkenő állatállomány) és a növekvő export együttes hatására — az előző évinél több mint 20 %-kal alacsonyabb volt.

A növénytermesztési termékek közül a napraforgó-értékesítése nőtt a legnagyobb mértékben: egy év alatt a felvásárlás több mint a kétszeresére nőtt, amelyet az árak 23 %-os emelkedése kísért. A keresleti piac kialakulását a feldolgozók részéről mutatkozó nagyobb érdeklődés segítette elő.

Az élő állatok és állati termékek közül a vágósertés-értékesítés 8,4 %-kal csökkent az előző évhez képest. Ez egyrészt az alacsonyabb sertésállománnyal, másrészt a serteshús-export 15 %-os csökkenésével hozható összefüggésbe. A felvásárlási árak éves szinten 40 %-kal haladták meg a 2000. évi átlagot. 2002-ben a sertéslelétszámban nem történt lényeges elmozdulás, az árak viszont 2002. májusában már csaknem 30 %-kal voltak alacsonyabbak, mint egy évvel korábban. A vágómarha-felvásárlás 18,5 %-kal esett vissza, a vágójuh-felvásárlás viszont — az exportlehetőségek következtében — 4,5 %-kal emelkedett. A vágóbaromfi 12 %-os kibocsátás-növekedését a felvásárlás ugyanilyen mértékű bővülése követte. A

baromfifélék közül elsősorban a pulykaértékesítés növekedése figyelemre méltó, amely az árak jelentős (15 %-os) növekedése mellett ment végbe. Az elmúlt évben valamennyi vágóbaromfi esetében a piac keresleti jellegű volt — különösen a kacsánál —, az értékesítés emelkedő árakkal nőtt.

Az állati termékek felvásárlása összességében 1 %-kal csökkent 2000-hez képest. Ezen belül a tehéntej is kismértékben visszaesett, változatlan kibocsátás mellett. A kereslet csökkenésében az is szerepet játszott, hogy a kínálati piac ellenére a felvásárlási árak csaknem 10 %-kal nőttek.

A tyúktojás-felvásárlás 9 %-kal meghaladta a 2000. évit, növekvő árakkal. A gyapjúfelvásárlás 3 %-kal nőtt.

– táblázat

A mezőgazdasági termékek 2001. évi értékesítése

Megnevezés	Volumenindex	Árindex
	Előző év=100 %	
Növénytermesztési és kertészeti termékek	128,0	94,5
Növénytermesztési termékek	137,3	95,5
Zöldségfélék*	130,6	94,9
Gyümölcsök	96,2	85,2
Borszőlő, must, bor	85,4	89,7
Élő állatok és állati termékek	98,7	119,7
Mezőgazdasági termékek összesen	110,2	104,9

*Fűszerpaprika nélkül

Forrás: KSH

A zöldségfélékből az előző évhez képest nagyobb volt a kínálat. Ennek következtében 30,6 %-kal nőtt a felvásárlás volumene, egyes termékek esetében azonban ellentétes folyamatok zajlottak le. A paradicsom-értékesítés 7 %-kal csökkent, elmaradva még a 2000. évi alacsony szinttől is. Zöldbabból és zöldpaprikából 5, illetve 4 %-kal csökkent a felvásárlás, a termelés kismértékű emelkedésével. A legnagyobb növekedést a vöröshagyma-értékesítés érte el: a 2001. évi mennyiség az előző évnek közel a 2,4-szerese lett, ugyanakkor a nagy kínálat, a gyenge minőség, valamint az eltarthatósági nehézségek miatt a felvásárlási ár több mint 30 %-kal csökkent. Jelentősen — a 2,2-szeresére — nőtt a zöldborsó-értékesítés, az árak említésre méltó változása nélkül. Az uborka-felvásárlás 18,4 %-kal meghaladta az egy évvel korábbit, a kínálat csökkenése és az árak kismértékű emelkedése mellett.

A gyümölcsfelvásárlás 3,8 %-kal csökkent, kisebb mértékben, mint az összes gyümölcsstermelés (-12 %). Almából 11 %-kal értékesítettek kevesebbet a termelők, mint 2000-ben, a felvásárlási árak tovább mérséklődtek. Étkezési almából belföldi fogyasztásra és exportra a termés mintegy harmada került, a többit feldolgozták (csaknem 95 %-ban almalé és almasűrítvény készítésére). Az almasűrítvény alacsony világpiaci ára miatt a tárca jövedelempótló támogatásban részesítette a termelőket. A körtefelvásárlás az előző évnek alig több mint a felét tette ki.

A termék iránti romló keresletet jól mutatja, hogy a termelés és a felvásárlás a korábbi évihez képest alacsonyabb felvásárlási áron következett be. Őszibarackból is kisebb volt a felvásárlás (a felvásárlási árak kissé emelkedtek), az értékesített mennyiség az előző évnek csupán a felére rúgott. Ugyanakkor cseresznyéből 43 %-kal, szilvából és meggyből pedig egyaránt 36 %-kal nőtt a felvásárlás, mérséklődő termeléssel. A meggy-felvásárlás tehát jelentősen bővült, de a 2000. évi rendkívül magas felvásárlási ár csökkent. A bogyós gyümölcsök közül a szamóca-felvásárlás 45 %-kal, a málnáé 9 %-kal nőtt, a köszmétéé viszont 6 %-kal visszaesett. A felvásárolt borszőlő volumene 5 %-kal, a boré pedig 15 %-kal maradt el a 2001. évitől.

6. Az agrárkereskedelem alakulása

6.1. A hazai élelmiszerfogyasztás- és kereskedelem

A lakosság jövedelme és fogyasztása a kilencvenes évtized első kétharmadában reálértéken csökkent, majd 1997-1998-ban megindult a növekedés.

A kiskereskedelmi forgalom volumene a 2000. évi szerény (2 %-os) növekedés után 2001-ben 5,4 %-kal bővült. A forgalom növekedési üteme az év folyamán mérséklődött, s az év utolsó két hónapjában már csak 3,5 %-os emelkedést mértek.

A kiskereskedelmi eladások legnagyobb tétele az élelmiszer- és élelmiszer-jellegű vegyes kiskereskedelmi forgalom volt. A 2000. évi csaknem 4 %-os csökkenés után 2001-ben e körben közel 4 %-kal nőtt a forgalom volumene. Az élelmiszerek átlagot meghaladó drágulása következtében — a viszonylag szerény növekedés ellenére — az előző évhez képest nőtt az élelmiszerkereskedelemnek az összes forgalmon belüli aránya, megközelítve a 33 %-ot.

A mezőgazdasági és élelmiszeripari termékeknek a fogyasztáson belüli súlya évek óta csökken. Az előzetes adatok szerint 2001-ben ez az arány 31 % körül alakult. Ez természetes folyamat, a reáljövedelmek növekedésének a következménye.

Számos alapvető élelmiszer fogyasztása — közöttük a 2000-hez képest növekvő mértékben fogyasztott húsé, tojásé, burgonyáé — kisebb volt mint 1989-ben. Örvendetes viszont, hogy 2001-ben is folytatódott a baromfi-hús-fogyasztás évek óta tartó növekedési folyamata. Egyre kevesebb zsiradékot, ezzel párhuzamosan pedig egyre több zöldséget, gyümölcsöt, baromfi- és tejterméket fogyaszt a társadalom mind nagyobb része.

A legtöbb élelmiszer egy főre jutó fogyasztása meghaladta az előző évit, de a tejé, a cukoré és a gyümölcsé kissé elmaradt attól.

A mezőgazdasági termékek termelői árának színvonala 2001-ben 4,9 %-kal haladta meg az egy évvel korábbit. Ezen belül a növénytermesztési és kertészeti termékek termelői árszintje 5,5 %-kal csökkent, míg a felvásárlás volumenében 54 %-os részesedésű élő állatoké és állati termékeké közel 20 %-kal nőtt.

Az előző évi 22,5 %-osnál jóval mérsékeltebb árszintnövekedés alapvetően a gabonafélék felvásárlási átlagárának csökkenéséből adódott. Ezeket az előző évinél 19 %-kal alacsonyabb árszinten értékesítették. Jelentősen mérséklődött mind a búza és a takarmányárpa, mind a kukorica átlagára. A zöldségfélék és a gyümölcsök ára 5,1 %-kal, illetve csaknem 15 %-kal maradt el a 2000. évitől. Ugyanakkor a cukorrépa és az olajnövények árszintje 13,6 %-kal, illetve 22 %-kal nőtt.

A vágóállatok közül — az előző évhez viszonyítva — a vágósertés termelői átlagára emelkedett a legnagyobb mértékben: éves átlagban több mint 40 %-kal, bár a júliusi csúcs után decemberig csökkent az ár és az év utolsó hónapjában már csak 9,3 %-kal volt magasabb az egy évvel azelőttinél (júliusban még 50 %-kal).

A vágóbaromfi ára folyamatosan — az év egészében 18,4 %-kal — emelkedett, míg a vágómarha felvásárlási ára alig (1,6 %-kal) haladta meg az előző évit. Az állati termékek közül a tehéntej és az étkezési tyúktojás termelői átlagára 10 %-kal, illetve 9 %-kal nőtt 2000-hez képest.

2001-ben az ipari belföldi értékesítési árak 9,4 %-kal haladták meg az előző évi szintet (2000-ben még 14,5 %-kal). A legnagyobb mértékben — 15,4 %-kal, az egy évvel azelőttinél is gyorsabban — az élelmiszer-, ital- és dohánygyártás árszínvonala nőtt.

6.2. Az agrár-külkereskedelem helyzete

Magyarország teljes külkereskedelmi forgalmából 2001-ben a kivitel értéke 8748 milliárd Ft, a behozatalé pedig 9665 milliárd Ft volt. Az előző évhez képest a kivitel értéke 10,1 %-kal, volumene 7,7 %-kal bővült, a behozatal pedig értékben 6,6 %-kal, volumenben 4 %-kal nőtt.

Dollárban kifejezve: a kivitel 30498 millió dollárt, a behozatal 33682 millió dollárt tett ki. A kivitel 8,6 %-kal, a behozatal pedig 5 %-kal haladta meg a 2000. évi értéket.

A forgalom egyenlege 2001-ben 917 milliárd Ft, illetve 3184 millió dollár hiányt mutatott, azaz az előző évhez képest a kereskedelmi deficit 204 milliárd Ft-tal, illetve 803 millió dollárral mérséklődött.

A külkereskedelmi forgalom értékének alakulását igen érzékenyen érinti a dollár-euró-forint árfolyam alakulása. Az árfolyamváltozásokból adódóan igen jelentős különbség van az USA-dollárban, az euróban, illetőleg a forintban számszerűsített elszámolások között. Agrárkülkereskedelmünk alakulása euróban: export 2840,1; import 1265,8; egyenleg 1574,3 millió euró.

A szakmai publikációkban és a nemzetközi gyakorlatban is a dollár-alapú számítások a legelterjedtebbek, ezért a forgalmi adatokat a továbbiakban dollárban közöljük¹.

Az ENSZ külkereskedelmi termékjegyzéke (SITC) alapján besorolt élelmiszerek, italok, dohány árufélcsoport (a továbbiakban élelmiszerek) kivitele és behozatala egyaránt az átlagot meghaladó ütemben bővült. A kivitel 2001. évi értéke 2290 millió dollár volt, 17,4 %-kal több mint 2000-ben. A többlet 10,4 %-os volumen- és 6,3 %-os árváltozásból tevődött össze. Az élelmiszer-behozatal 981 millió dollárt tett ki (11,5 %-os növekedés). A behozatal volumene 8,9 %-kal nőtt, amelyhez 4,1 %-os áremelkedés társult.

A teljes külkereskedelmi forgalomra vetítve az élelmiszerek kivitelének és behozatalának részesedése 1995-től 2000-ig folyamatosan csökkent. A 2001. év ebből a szempontból változást jelentett: az agrárium termékeinek részesedése a

¹ Látni kell, hogy az euróban történő számbavétel kedvezőbb képet mutat a magyar külkereskedelem 2001. évi tendenciáját illetően.

kivitelben a 2000. évi 6,9 %-ról 7,5 %-ra, a behozatalban pedig 2,7 %-ról 2,9 %-ra nőtt.

Ha a külkereskedelmi forgalmat az Európai Unió által kidolgozott, ún. Kombinált Nomenklátúra alapján elemezzük, az agrártermékek köre kiegészül az állati és növényi zsírokkal és olajokkal, egyes alkoholfélékkel és néhány más kisebb jelentőségű termékkel, amelyek az SITC-kód alapján nem tartoznak az élelmiszerek, italok és dohány árufröcsoportba. E bővebb termékkört vizsgálva: 2001-ben a kivitel értéke 12,8 %-kal (2544,1 millió dollárra), a behozatalé pedig 11,6 %-kal (1135,2 millió dollárra) nőtt. Az agrár-külkereskedelmi egyenleg többlete 1408,8 millió dollárt tett ki, amely 13,7 %-kal haladta meg a 2000. évi aktívumot.

Az élelmiszergazdaság maradt továbbra is az egyetlen olyan termelő ágazat, amely számottevő pozitív külkereskedelmi egyenleget képes — mégpedig tartósan — elérni.

6.2.1. A kivitel szerkezete

A 2001. évi agrárexport évközi alakulását vizsgálva megállapítható, hogy az előző évinél kedvezőbb eredmény elsősorban a rendkívül jó második félévnek köszönhető. Az első negyedév exportbevétele lényegesen elmaradt a 2000. év azonos időszakának teljesítésétől, az első félévé pedig megegyezett az előző félévivel. Júliustól azonban a kivitel havi értéke már rendre jelentősen meghaladta az előző év bázishónapjának eredményét. A legnagyobb többlet — 65,8 millió dollár — októberben adódott.

Az öt kontinensre kiterjedő agrártermék-exportban Európa súlya meghatározó. Az ide irányuló kivitel (2323,5 millió dollár a Kombinált Nomenklátúra alapján) az előző évhez képest a teljes kivittel egyező mértékben (13,1 %-kal) bővült, Európa részesedése pedig 91,3 %-ra nőtt. 2001-ben jelentős piac volt még az ázsiai régió, ahová 21,4 millió dollárral (14,7 %-kal) több (167,1 millió dollárért) lett szállítva. A földrész részesedése 6,4 %-ról 6,6 %-ra nőtt. Az amerikai export aránya 1,4 %-ot, az afrikaié pedig 0,7 %-ot tett ki. Ausztrália és Óceánia csupán 1,3 millió dollárnyi magyar agrártermék számára jelentett piacot.

2001-ben a gazdasági régiók közül az Európai Unióba irányult az export 48 %-a. Az Unióba kiszállított agrártermékek értéke 2000-hez képest 172,4 millió dollárral — az átlagot meghaladó mértékben, 16,4 %-kal — nőtt, és meghaladta a 1220 millió dollárt. Görögország és Luxemburg kivételével valamennyi tagországgal bővült a forgalom.

A CEFTA-országcsoportha irányuló agrárkivitelünk 7,8 %-kal (512,1 millió dollárra) emelkedett, a teljes forgalomból való részesedése azonban 0,9 százalékponttal (20,2 %-ra) csökkent. E közösségen belül jelentős eltérések voltak: amíg a lengyelországi export újra erőteljesen visszaesett, addig az ütemesen fejlődő kereskedelem révén Románia a harmadik legnagyobb forgalmat lebonyolító partnerré lépett elő.

A FÁK-országokba 210,9 millió dollár értékben szállítottunk agrártermékeket, a kivitel 10 %-kal esett vissza.

Az exportbevétel mindössze 5,3 millió dollárral haladta meg a mélypontot jelentő 1999. évi értéket.

A legnagyobb exportbevételt 2001-ben is Németország piacain érték el, ugyanakkor Németországnak az összes agrárkivitelünkből való részesedése 17,6 %-ra csökkent. Ezt követi Olaszország 7,8 %-os, és Románia 7,5 %-os növekvő részesedése. A negyedik helyen Oroszország áll 6,3 %-os — a 2000. évitől elmaradó — részesedéssel, az ötödik helyen pedig Ausztria, 6,2 %-os — az előző évitől szintén elmaradó — részarányal.

2001-ben az előző évhez képest a legnagyobb mértékben — 61,4 millió dollárral — az Olaszországba irányuló export bővült. Ez 44,8 %-os exportnövekedés. A Romániába kiszállított agrártermékek értéke 51,7 millió dollárral (37,1 %-kal) nőtt. Spanyolország 36,5 millió dollárral (71,5 %-kal), Japán 31,1 millió dollárral (64,5 %-kal), Hollandia pedig 25 millió dollárral (40,3 %-kal) növelte vásárlásait.

A legnagyobb értékbeli csökkenés Lengyelország piacain következett be. Az 1997. óta folyamatosan apadó lengyelországi export 2001-ben 22,9 millió dollárral (20 %-kal) csökkent, és 95,3 millió dollárra esett vissza. Ukrajnába 11,4 millió dollárral (30 %-kal), Belorussziába pedig 11,2 millió dollárral (74,6 %-kal) szállítottunk kevesebbet. A csehországi szállítások értéke 8,1 millió dollárral (10,8 %-kal) csökkent.

A 2000. évi fellendülés után 2001-ben 10,3 millió dollárral (30,9 %-kal) mérséklődött a Koreai Köztársaságba irányuló export. Az áruforgalom túlnyomó többségét adó sertéshús értékesítésében a japán piacon kedvezőbb feltételek adódtak 2001-ben, így a sertéshús ázsiai kivitelének első számú célországa Japán lett.

Mezőgazdasági és élelmiszeripari exportunk áruszerkezetében továbbra is a hústermékek, a gabona, az élő állatok, valamint a zöldség- és gyümölcskészítmények a meghatározók. 2001-ben ezek adták a legnagyobb bevételt, és ugyancsak ezek kivitele bővült a legnagyobb mértékben az előző évhez képest.

2001-ben a kivitel legjelentősebb tételét a húsok, vágási melléktermékek együttese jelentette. Kivitelük értéke 574,2 millió dollárt tett ki, s ez a teljes agrártermék-export 22,6 %-a volt. A gabonafélék részesedése a 2000. évi 9,8 %-ról 13,1 %-ra nőtt. Ugyancsak emelkedett a zöldség- és gyümölcskészítmények és az élő állatok részaránya (11,1 %, illetve 6,1 %).

A legnagyobb értékű bővülés a gabonafélék exportjában következett be. Az árucsoport 334,5 millió dolláros bevétele 113,7 millió dollárral (51,4 %-kal) haladta meg a 2000. évi teljesítést. A gabonaexport kedvező alakulása az agrárkivitel második félévi fellendülésének alapvető tényezője volt. A búzaexport az előző két évben 600 ezer tonna alatt maradt, 2001-ben viszont több mint másfélmillió tonnát exportáltunk. Az export értéke 150,7 millió dollárt tett ki, amely 82,8 millióval (122 %-kal) múlta felül a 2000. évit. A kukoricaexport is meghaladta a másfélmillió tonnát. Az előző évhez képest több mint 50 %-kal nagyobb mennyiség azonban csupán 18,7 %-kal (163,9 millió dollárra) növelte a bevételt, mivel az export az előző évinél alacsonyabb árakkal bonyolódott le.

A húsok és vágási melléktermékek kiviteli értéke 81 millió dollárral (16,4 %-kal) nőtt. Az összesen 574 millió dolláros bevétel több mint fele (51,7 %-a) a baromfihús és belseg értékesítéséből származott. A mennyiség 8,4 %-kal, a bevétel pedig 18,3 %-kal emelkedett. A baromfihús 78 %-a az Európai Unióban talált vevőre, elsősorban Németországban és Franciaországban. Az árucsoport bevételének 37,4 %-át adta a sertéshús-kivitel. Ennek mennyisége a 2000. évihez képest 14,3 %-kal kisebb volt, az export értéke azonban így is 15,8 %-kal nőtt.

Az élő állatok exportjának bevétele 28,9 millió dollárral (22,9 %-kal), az állati takarmányoké 27,9 millió dollárral (25,4 %-kal), a tejtermékeket, a tojást és mézet tartalmazó árucsoporté pedig 27,8 millió dollárral (27,2 %-kal) nőtt.

2001-ben a legnagyobb mértékben — 28,4 millió dollárral — az állati és növényi zsírok és olajok kivitele esett vissza. Ez 34,2 %-os csökkenés. A kiszállított repceolaj értéke az előző évnek mindössze 16,6 %-a volt. Az olajos magvak, ipari és gyógynövények exportjának bevétele 16,8 millió dollárral (13,3 %-kal) mérséklődött. Az exportot meghatározó és döntően az Unió piacaira szánt napraforgómag és repcemag kivitt mennyisége 50 %-kal, illetve 30 %-kal esett vissza. A másutt nem említett állati termékek árucsoportjának forgalma 9,9 millió dollárral maradt el a 2000. évi értéktől, elsősorban a toll Németországba irányuló kivitelének csökkenése miatt.

6.2.2. A behozatal szerkezete

A behozatal évközi alakulása a kivitelnél lényegesen kiegyensúlyozottabb képet mutatott. Havi értéke januártól októberig a 87-99 millió dolláros sávban mozgott, és kivétel nélkül minden hónapban magasabb volt, mint 2000-ben. Novemberben az import 111,8 millió dollárra ugrott, majd decemberben 102,8 millió dollárra esett vissza. 2000-ben ehhez hasonlóan kiugró volt az év utolsó két hónapjának forgalma. Az éves behozatal 118,4 millió dolláros többlete tehát nagyjából egyenletesen oszlott meg az év hónapjai között.

A behozatal földrészek szerinti koncentrátsága elmarad a kivitelnél tapasztalttól, de Európa részesedése itt is meghatározó. A kontinensről 2001-ben 14 %-kal többet, 773,5 millió dollár értékben vásároltunk. Folytatódott Európa súlyának évek óta tartó növekedése, mivel részesedése a teljes agrárimportból 66,7 %-ról 68,1 %-ra emelkedett. A behozott agrártermékek egy része éghajlatunkon nem, vagy gazdaságosan nem termelhető, ezért jelentős szerep jut a többi földrésznek is. 2001-ben az Amerikából származó import 16,6 %-kal (252,1 millió dollárra) bővült, s Amerika részesedése 22,3 %-ra nőtt. Ázsia súlya az előző évi 7,3 %-ról 6,1 %-ra, Afrikáé pedig 4,5 %-ról 3,2 %-ra esett vissza. Ausztrália és Óceánia szerepe az agrárbehozatalban egyelőre jelentéktelen: a forgalom értéke 2001-ben csupán 2,9 millió dollár volt.

A fontosabb gazdasági régiók közül az Európai Unióból származó behozatal 2001-ben az átlagosnál nagyobb ütemben, 14,7 %-kal bővült. A behozatal 532,4 millió dolláros értéke a teljes forgalom 46,9 %-át tette ki, a 2000. évi 45,7 %-kal szemben.

A CEFTA-országcsoporthoz 185,1 millió dollár értékben, 19,1 %-kal vásároltunk többet. Szlovénia kivételével valamennyi partnerországból 10 %-ot meghaladó

mértékben bővült a behozatal. 2001-ben a CEFTA-országok szállításai adták az import 16,3 %-át. Ez az előző évhez képest egy százalékpontos növekedés.

A legnagyobb értékű import (144,7 millió dollár) 2001-ben is Braziliából származott. A brazil import részesedése az összes agrártermék-behozatalunkból 12,8 %-os, növekvő volt. Braziliát Németország követi, 10,9 %-os részaránnyal (123 millió dolláros importértékkel). Az áruforgalom 9,2 %-a bonyolódott le Hollandiával, 7 %-a Lengyelországgal, 6 %-a pedig Olaszországgal.

A 2000. évi teljesítéshez képest a legnagyobb importtöbbletet (18,2 millió dollárt) Brazília érte el. A növekedés mértéke 14,4 %-os volt, és elsősorban a szójadara-importból származott. A Franciaországból származó agrártermékek behozatala 16,4 millió dollárral (53,8 %-kal) bővült. Elsősorban sertéshúsból érkezett lényegesen nagyobb mennyiség a magyar piacra. A 2001. évi lengyel import forgalmi értéke 15,9 millió dollárral — a negyedével — volt magasabb, mint az előző évben. Számottevően nőtt még az olasz és a belga import-agrártermékek értéke is.

2001-ben a legnagyobb mértékben a távoli és nem meghatározó partnerországokból származó agrárimport csökkent. 9,8 millió dollárral mérséklődött, és csupán a 2000. évi 40 %-át érte el az Ugandából származó behozatal. Uganda a korábbi években legnagyobb kávészállító volt, 2001-ben azonban nem csupán az alacsony világpiaci árakkal, hanem az egyre erősödő vietnami konkurenciával is meg kellett küzdenie. Indiából 4,5 millió dollárral (41,4 %-kal), Írországból pedig 3,9 millió dollárral (41,7 %-kal) esett vissza a vásárlások értéke.

A behozatal áruszerkezetében hagyományosan az állati takarmányok szerepelnek a legnagyobb súllyal. 259,5 millió dolláros importértékük 22,9 %-ra emelte részesedésüket. A különböző ehető készítmények a behozatal 7,9 %-át, a húsok, vágási melléktermékek a 6,3 %-át adták. Mindkét árucsoport részaránya nőtt az előző időszakhoz képest. Az állati és növényi zsírok és olajok súlya 5,7 %-ra, a gyümölcsöké pedig 5,2 %-ra csökkent.

2001-ben a legnagyobb értékű bővülés az állati takarmányok importjában következett be. Az árucsoport 259,5 millió dolláros forgalma 38,8 millió dollárral (17,6 %-kal) haladta meg az előző évit. A behozatal fő tételét jelentő szójadara mennyisége 15,3 %-kal (772 ezer tonnára), a beszerzésre fordított összeg 20,6 %-kal (73,0 millió dollárra) nőtt. A szállítmányok közel háromnegyede Braziliából érkezett, Hollandia részesedése elérte a 15 %-ot. A húsok, vágási melléktermékek importjának értéke 21,7 millió dollárral (43,7 %-kal) bővült, és 71,4 millió dollárt tett ki. 43 millió dollár értékben vásároltunk sertéshúst, 12 millió dollár értékben pedig baromfihúst (38 %-os, illetve 112 %-os növekedés). A növekedést jelentős részben a magasabb árak okozták. Az import mind a sertéshús, mind a baromfihús esetében döntően EU-országokból származott. Az olajos magvak, olajtartalmú gyümölcsök behozatala 12,3 millió dollárral (33,3 %-kal) bővült. A szójababimport számottevően nőtt (mennyiségben). A péksütemények, tésztafélék és cukrászati termékek importforgalma 10,2 millió dollárral, a cukorkaáruké 8,6 millió dollárral haladta meg az előző évit.

2000-hez képest 24 árucsoportból 5 esetében csökkent a behozatal.

Ezek közül a legerőteljesebben a kávé, tea, fűszerek árucsoport termékeinek importja esett vissza (16,2 millió dollárral, 24,7 %-kal). Az alacsony világpiaci áraknak köszönhetően 2001-ben a nyers kávé 6,6 %-kal nagyobb behozott mennyiségéért (41 ezer tonnáért) 27 %-kal, 13,7 millió dollárral kevesebbet (37,5 millió dollárt) fizettünk. A jelentősebb forgalmú árucsoportok közül a zöldség-, és gyümölcskészítmények importjának értéke nőtt (6,4 millió dollárral, 10,2 %-kal). 2000-ben a korábbi éveknél lényegesen nagyobb mennyiségben érkezett az országba almáé, 2001-ben azonban a behozatal a szokásos szintre esett vissza.

7. A termelési feltételek

7.1. Termőföld

7.1.1. A termőföld hasznosítása

A földhivatalok a munkatervi feladatukat képező határszempléket 2001-ben is eredményesen megtartották. Ennek során 1400580 hektár termőföldet tételesen a helyszínen ellenőriztek (a hasznosítási kötelezettség ellenőrzése). A társhatóságokkal közösen megtartott határszemplék további céljai: az ingatlanok művelési ágának ellenőrzése, a nyilvántartott és helyszíni állapot egyezőségének megteremtése, az időközbeni művelésiág-változások, valamint a termőföld engedély nélküli más célú hasznosításának felderítése. A hivatalok a művelési kötelezettség teljesítése érdekében intézkedtek a mulasztókkal szemben. (Több, mint 11 millió forint földvédelmi bírságot szabtak ki azon földhasználókra, akik felróható okból nem tettek eleget hasznosítási kötelezettségüknek). A hasznosítatlan terület nagyságrendje a 2001. évi határszemplék eredményeit mutató táblázat adatai szerint megközelíti a 36000 ha-t.

A határszemplékről a földhivatalok a sajtóban közleményeket jelentettek meg, e tevékenységről tájékoztatták az érdekelteket.

Az általános ellenőrzési feladatok mellett továbbra is kiemelt cél volt a parlagfűvel erősen fertőzött területek felmérése, valamint a mentesítést szolgáló intézkedések megkezdése. A határszemplék objektivitásának elősegítésére, a parlagterületek kimutatására kísérleti szinten alkalmazták az űr- és légifelvételeken alapuló távérzékelési eljárások eredményeit is.

A 2001. évi határszemplék számadatai az alábbiak voltak:

	(hektár)
Mezőgazdasági terület összesen:	5865000
Határszemplén ellenőrzött terület:	1400580
Ebből hasznosítatlan:	35820
Hasznosítatlan területből szántó:	25544
Határszemplén észlelt művelési ág eltérés	24742

A határszemplék alapján megállapítható, hogy a hasznosítási kötelezettséget a földhasználók a jó minőségű, gazdaságos művelésre alkalmas szántóföldek és a kiemelkedő értékű ültetvények esetében teljesítik. Kedvezőtlen viszont az elaprózódott kárpótlási és részarány-tulajdonú földek, továbbá a volt zártkertek hasznosítási állapota. Az előregedett ültetvények hasznosítása is sok esetben elmaradt.

Az év során folytatódott az országos gyommentesítési program végrehajtása, a földhivatalok, a földművelésügyi hivatalok, továbbá a növény-egészségügyi és talajvédelmi állomások közreműködésével. A program a gyomos területek számottevő csökkenését eredményezte, elsősorban a nyomvonalas létesítményekben.

2001-ben 7700 hektár termőföldet — az előző évinél mintegy 10 %-kal többet — hasznosítottak más céllal. Ennek a fölhasználás céljai szerinti megoszlása a következő:

	(hektár)
Ipar, bányászat:	2383
Belterületbe vonás:	1899
Vízügyi létesítmények:	343
Út, vasút:	426
Község-városfejlesztés:	327
Fegyveres erők:	3
Egyéb:	2319

Az egyéb más célú hasznosítás kategóriába azok az esetek tartoznak, amelyek a felsorolt fő célok egyikébe sem sorolhatók (pl. mezőgazdasági beruházások, kereskedelmi célú beruházások, sportpályák stb.), azonban ezen belül további megoszlásokra nincs adat.

7.1.2. 5.1.2. Kárpótlás

2001-ben — csökkenő mértékben — folytatódtak a kárpótlási termőföld-árverések, amelyek alapjául nagyrészt az állami tulajdonú termőföldek (ún. II-es számú kárpótlási földalap) szolgáltak.

A földhivatalok 2001. december 31-ig az árverésen elkelt ingatlanok — összesen 724181 — 99,71 %-ának (722102 földrészlet) helyszíni kitűzését és birtokbaadását végezték el. Az árverésen ez idáig összesen elkelt ingatlanok 99,05 %-ára (717291 földrészletre) jegyezték be a vevők tulajdonjogát.

Az elmúlt évben 1966 földrészlet kelt el árverésen, ebből 1758 kitűzésre, 1720 pedig ingatlan-nyilvántartási átvezetésre került.

Az árverések teljes mértékű befejezése és a földkérpótlás lezárása még hosszabb ideig (akár évekig is) eltarthat. Ennek oka: a földalap-elkülönítési tervezetekkel szemben benyújtott keresetek peres eljárásai általában elhúzódnak, jogerős földalap hiányában pedig az árverés nem hirdethető meg.

7.1.3. Részarány-tulajdonú földek kiadása

A részarány-földkiadás keretében közel 2 millió jogosult tulajdonát kellett rendezni. A részarány-földalap nagysága meghaladja az 53 millió aranykoronát (az ország termőterületének összaránykorona értéke 124 millió AK). A hatósági földkiadás keretében a megyei földművelésügyi hivatalok 2001-ben 2,3 millió aranykorona értékű termőföld kiadásáról hoztak határozatot.

A földhivatalok 2001-ben több mint 2,8 millió aranykorona értékű termőföldre jegyezték be a részarány-földtulajdonosok tulajdonjogát az ingatlan-nyilvántartásba. A feladat végrehajtására a költségvetési törvény 1997-2000. években a "Mezőgazdasági birtokrendezés feladatai" előirányzat-csoportnál külön fedezetet biztosított. 2001-től a fenti törvény nem tartalmazza a kérdéses előirányzat-csoportot, így a feladat-végrehajtás állandósult velejárójává vált az elégtelen pénzügyi fedezet biztosítása. A fedezethiány mindenképpen meghatározó hátráltató tényező volt, és ma is az.

7.1.4. Szövetkezeti üzletrészek

Az üzletrészrendezésről szóló törvényt az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek ítélte, a Kormány azonban diszkriminatív módon a hitelterheket és az államháztartás hiányát növelve megkezdte az üzletrészek felvásárlását, ami kényszerátalakulást is indukált.

Megalapította az MFB Üzletrészhasznosító Kft.-t, amely az 1992. évi vagyonnevesítéskori névértéken vásárolja meg az FM-hivataloknak eladásra felkínált üzletrészeket. A 1049/2001. (V. 18.) Kormányhatározat alapján 2001. augusztus 1-én megkezdődött a külső üzletrészek állam által történő felvásárlása. 2001. év végéig 259 ezer igénybejelentés érkezett az FM-hivatalokhoz, tényleges kifizetésre pedig — a szövetkezeti visszaigazolások alapján — 154 ezer esetben, 20,6 milliárd Ft összegben került sor.

2001. december 1-jén a nyugdíjas szövetkezeti tagok üzletrészeinek felvásárlásával folytatódott az eljárás, amelyet a 1090/2001. (VII. 8.) Kormányhatározat alapján hajtanak végre az FM-hivatalok. Az év végéig a hivatalok 17 ezer db igénybejelentést regisztráltak.

7.2. Termelőeszköz-felhasználás

2001-ben a mezőgazdasági termelőeszközök kereskedelme — az elmúlt évhez viszonyítva, folyó áron — 37,8 %-kal nőtt. Ezen belül az értékesített gépek értéke (Az AKII által megfigyelt körben) több mint 50 %-kal, az alkatrészeké 13,4 %-kal, a műszaki áruké 4,2 %-kal, a műtrágyáké 38,6 %-kal, a növényvédő szereké pedig 26,8 %-kal volt nagyobb, mint 2000-ben.

A forgalmazói szervezeteknél 2001. végén rendelkezésre álló zárókészletek értéke az alábbiak szerint alakult:

- 7019 millió Ft értékű mezőgazdasági gép,
- 5153 millió Ft értékű alkatrész,
- 593 millió Ft értékű műszaki áru,
- 3649 millió Ft értékű műtrágya,
- 3015 millió Ft értékű növényvédő szer.

10. táblázat

Az összes forgalmazó szervezet termelőeszköz-értékesítése

(millió Ft)

Megnevezés	2000	2001	2001/2000 %
Mezőgazdasági gép (használt nélkül)	31677	50259	158,7
Alkatrész	12770	14482	113,4
Műszaki áru	1456	1517	104,2
Műtrágya	29777	41257	138,6
Növényvédő szer (alapanyag nélkül)	29173	37004	126,8
Összes termék	104853	144519	137,8

Forrás: AKII

Az elmúlt évek során az agrárgazdasági támogatási rendszer egyik legstabilabb és egyben forrásigényesebb elemévé vált az új mezőgazdasági erő- és munkagépek vásárlásának, valamint pénzügyi lízingelésének támogatása.

A termelés növelése, a versenyképes hozamok és minőség elérése érdekében jelentős megújításra és korszerűsítésre van szükség a magyar mezőgazdaság technikai és technológiai alapjait illetően. A hazai mezőgazdasági gépállományt a kelet-európai gyártmányok túlsúlya jellemzi, a gépállomány korösszetétele kedvezőtlen, a géppark jelentős része pedig elöregedett. Ez szükségessé teszi a hazai erőgéppark fiatalítását, a technikailag elavult típusok cseréjét.

A mezőgazdasági gépeladások 2001-ben számottevően növekedtek. A gépforgalmat továbbra is a traktorok értékesítésének magas részaránya jellemzi. A keleti eredetű traktorok között meghatározó az MTZ-típusok aránya. A korszerűbbnek tekinthető

nyugati márkák közül az elmúlt évekhez hasonlóan a New Holland- és John Deere-típusok vezetik az eladási listát, de növekszik az egyéb típusok aránya is.

Nőtt a gabonakombájnok, a talajlazító-gépek, a kukoricabetakarító- és a napraforgó-adapterek iránti kereslet, továbbá a tárcsás kaszák és öntözőberendezések eladása is jelentősen emelkedett.

2001-ben az előző évhez képest dinamikusan bővült a műtrágya-forgalmazás, a forgalmazott műtrágya összes hatóanyag-mennyisége 11,3 %-al haladta meg a 2000. évit. A legkisebb mértékben a nitrogénhatóanyag- (6,6 %), a legdinamikusabban a foszforhatóanyag-kereskedelem (28,9 %) nőtt, de a káliumhatóanyag-forgalom is számottevően (19,2 %) meghaladta az előző évit. A foszfor és a kálium felhasználásának növekedése azt mutatja, hogy a gazdálkodók egyre inkább felismerik: a biztonságos és minőségi terméket előállító gazdálkodáshoz nélkülözhetetlen e két makro-tápanyag.

11. táblázat

Műtrágya-felhasználás

Megnevezés	2000	2001
Értékesített műtrágya, hatóanyagban (ezer t)*	355	395
Ebből: Nitrogén	258	275
Foszfor	45	58
Kálium	52	62
Egy hektár mezőgazdasági területre kijuttatott hatóanyag	61	67,4
Egy hektár szántó-, kert-, gyümölcsös és szőlőterületre (kg)	74	82,2

*A mezőgazdasági termelőeszköz-kereskedelmi szervezetek közvetlen értékesítése a mezőgazdaság és erdőgazdálkodás részére.

Forrás: AKII

Az igen magas műtrágya-árak mellett a gazdálkodók érdeke megköveteli, hogy csak jó minőségű, az engedélyokiratban előírt hatóanyag-tartalmú, szennyező anyagoktól mentes műtrágyát használjanak.

A korábbi évekhez hasonlóan a forgalomban levő műtrágyák hatásági ellenőrzése 2001-ben is folytatódott. A megyei növény- és talajvédelmi szolgálatok bevonásával 990 műtrágya-minta hatásági vizsgálatát végezték el. A vizsgálati eredményekből megállapítható, hogy a hatóanyag-tartalom vonatkozásában a nitrogén-műtrágyák az engedélyokiratban előírt feltételeknek megfelelnek. A foszfor- és káliumtartalmú, valamint az összetett műtrágyák esetében a vizsgált mintáknak mintegy 2-4 %-ánál fordult elő az előírtnál kevesebb hatóanyag.

7.3. Növényvédőszer-felhasználás, növényvédelem

2001-ben 12860 tonna növényvédő szert értékesítettek, 37004 millió Ft értékben. Ez mennyiségben 17,5 %-os, értékben pedig 26,8 %-os növekedés. Az előző évi értékesítéshez viszonyítva a rovarölő készítmények eladása 20 %-kal, a gyomirtóké 16 %-kal, a gombaölő szereké 6 %-kal nőtt. Gyomirtó szerekből adtak el legtöbbet (6259 tonna), a rovarölő szerekből 1851 tonnát, a gombaölő szerekből pedig 3382 tonnát értékesítettek.

A forgalmazói szervezetek 2001. végi növényvédőszer-zárókészletének értéke 3015 millió Ft-ot tett ki. A növényvédő szerek kínálati oldala a növekvő kereslet ellenére is megfelelő volt, s 2000-hez képest csökkent az év végi zárókészletek mennyisége.

2001-ben a Növény- és Talajvédelmi Szolgálat 22315 hatósági ellenőrzést végzett, s 693 esetben került sor valamilyen korlátozó vagy tiltó rendelkezésre.

Növényegészségügyi zárlatot 399 esetben — 13 különböző karantén-, illetve vizsgálat-köteles, nem karantén-károsítónak minősülő kórokozó, illetve állati kártevő által okozott fertőzés megszüntetéséhez — rendeltek el. Növényt, növényi terméket 50 esetben semmisítettek meg. Kötelező növényvédelmi eljárás alkalmazásának elrendelésére 10517, szabálysértési eljárás kezdeményezésére 193, növényvédelmi bírság kiszabására pedig 387 esetben volt szükség. 2001-ben az előző évi fertőzések kapcsán — a zárlati károsítók ellen elrendelt megsemmisítések során keletkezett károk enyhítésére — 23,2 millió forintot fizettek ki.

Friss fogyasztású élelmiszernövényeink és növényi eredetű élelmiszeripari alapanyagaink növényvédőszer-maradék tartalmának ellenőrzésére — termelőnél, piacon és kereskedelmi szállítmányban — 7769 kémiai vizsgálat történt. A megvizsgált tételeknek mintegy 2 %-ánál volt kimutatható a megengedett határértéknél nagyobb mennyiségű szermaradék. A nem engedélyezett hatóanyagok használata 3 %-ban fordult elő.

2001-ben 57 növényvédő szer forgalmazását és felhasználását engedélyezték, 88-ét módosították, 20 készítmény engedélyét pedig visszavonták.

A 2001. évi növénytermesztés általános helyzetét az időjárási körülmények és — a megfelelő közgazdasági szabályozás hiányában — a spontán piaci hatások együttesen befolyásolták. Egyes növények vetésterületének nagysága elmaradt a szokásostól, míg másoké vitathatóan magasra szökött. Ezek a körülmények közvetve, vagy közvetlenül a növényvédelmi helyzetre is hatottak.

A szántóföldi és kertészeti kultúrák növényvédelmében sok szélsőség volt tapasztalható, a technológiák kivitelezésében és a technológiai fegyelem betartásában egyaránt. Ennek okai nemcsak a hanyagságban, hanem gyakran a szakismeret, illetve a pénz hiányában rejlenek.

A védekezések elmaradásának következtében több kultúrában a korábban már visszaszorult betegségek ismét megjelentek (pl. gabonafélék üszögbetegségei), illetve az ismert és rendszeres károsítók súlyosabb mértékben károsítanak (pl. a talajfertőtlenítés hiánya miatt a talajlakók, stb.). A legnagyobb gond a néhány

hektáron gazdálkodó termelők körében tapasztalható, akik többnyire elavult, korszerűtlen eszközökkel próbálnak lépést tartani a kor követelményeivel.

2001-ben az összességében enyhe telet követő aszályos tavasz után változóan csapadékos és meleg nyár, majd hideg és szokatlanul esős szeptember jellemezte a vegetációs időt. Részben ennek betudhatóan a kárhelyzet is változatosan alakult, amelynek kedvezőtlen hatásait a továbbra is erős mértékű és általános gyomosodás, illetőleg az évek óta fennálló talajművelési hiányosságok felerősítették.

2001-ben a gazdasági kárral fenyegető polifág-kártevők közül jelentős volt a mezeipocok-szaporodás.

12. táblázat

A gazdasági szervezetek növényvédelme 2001-ben

Művelési ág	Gyomirtóval	Rovarölő szerrel	Gombaölő szerrel	Egyéb növényvédő szerrel
kezelt alapterület, hektár				
<i>Gazdasági társaságok</i>				
Szántó	977766	366377	456807	170801
Gyümölcsös	9736	13390	13693	5707
Szőlő	4812	5961	6260	2657
Gyep	1142	37	-	202
Halastó	1	25	10	68
Egyéb	4331	5069	517	448
Összesen	997788	390859	477287	179883
<i>Szövetkezetek</i>				
Szántó	502681	161540	204950	87560
Gyümölcsös	931	1501	1532	400
Szőlő	969	1158	1183	794
Gyep	69	-	-	-
Halastó	-	-	-	-
Egyéb	6	51	49	51
Összesen	504656	164250	207714	88805

Forrás: KSH

Legfontosabb szántóföldi növényünk, a búza termesztésében járványok ugyan nem voltak, bizonyos betegségek azonban (pl. a rozsdabetegségek) a szokásosnál nagyobb mértékben előfordultak.

A kukorica növényvédelmi helyzetét 2001-ben is a rovarkártevők fokozott jelenléte határozta meg. Közülük is egyre több figyelmet kíván a hazánkban 1995. óta megjelenő kukoricabogár. A megyei növényvédelmi szolgálatok felderítései során az eddig fertőzésmentes három megyében (Győr, Vas és Szabolcs) is megtalálták az imágókat, így a faj már az ország egész területén előfordul. A kártevő 2001-ben több ezer hektáron okozott termésvesztést a déli megyékben.

A több százezer hektár vetésterületű napraforgóban az előző év száraz, aszályos időjárásának következményeként a kórokozók járványos fellépése elmaradt. Figyelemre méltó volt azonban — mint 2001-ben csaknem minden más kultúrában — a levéltetvek rendkívüli gradációja, amely — a kényeszerű védekezések miatt — nem kevés többletköltséget okozott a termelőknek.

Feltehetően a burgonya vetőgumó intenzív importjának nemkívánatos következményeként a burgonya baktériumos barna rothadása (*Ralstonia solanacearum*) 2001-ben ismét előfordult. A fertőzést látens módon 948 tonna vető- és 526 tonna étkezési burgonyában azonosították. A fertőzött, illetve veszélyeztetett területeken elrendelt növényvédelmi rendszabályokat teljes egészében az európai uniós jogszabályokra alapozva hozta meg a növényvédelmi hatóság. A fertőzött tételek megsemmisítésén túl 2600 tonna vetőgumó vetési célú felhasználási tilalmát is elrendelték.

Hazánkban az almatermésűek tűzelhalásos betegsége 2001-ben is kötelező járvány-elhárítási intézkedéseket tett szükségessé. Az országosan kiépített előrejelzési hálózat alapján a baktériumos betegség ellen 12512 hektáron rendeltek el kötelező védekezést, s ezen belül 8841 hektáron antibiotikumos kezelést végeztek. A zárlati károsítók ellen járványelhárítás céljából elrendelt kötelező védekezések vegyszerköltségét a minisztérium teljes összegben támogatta.

Az alma- és a csonthéjas ültetvényekben a 2001. év időjárási viszonyainak következtében elszaporodtak a molykártevők. Védekezést igényelt a monília virág- és hajtásszáradás is, amely a kajsziban helyenként 20-30 %-os termés kiesést okozott. A virágzáskor fellépő hűvös, csapadékos időjárás fokozta a kórokozó fertőzőképességét. A meggy esetében a betegség országszerte, általánosan jelentkezett, járványos méreteket azonban csak a kezeletlen utcai fákön és kertekben ért el. A cseresznyében viszont a Somogy megyei ültetvények 30 %-át sújtotta járvány.

2001-ben a szőlőben a lisztharmat és a szürkepenészes rothadás okozott közepes fertőzöttséget.

Bár a növényvédelmi védekezések esetenként tapasztalt sikertelensége elsődlegesen termelői mulasztásokra vezethető vissza, a jövőben törekedni kell a fő kultúrák növény-egészségügyi helyzetének javítására, és a növény- és talajvédelmi szolgálatoktól független szaktanácsadó szervezetek felállítására, hatékonyabb működésük feltételeinek megteremtésére. Az alapvető védekezési technológiák

kidolgozottak és ismertek, de el kell érni, hogy a szakmailag kevésbé felkészült termelői kör is magáévá tegye ezeket az ismereteket, a megfelelő szaktanácsadás segítségével. Továbbá a lehető legtöbb kultúrában támogatni kell a környezetünk

épségét, a biodiverzitást megőrző integrált növényvédelmi technológiát. A fejlesztési programokban pedig szorgalmazni kell a költség- és környezetkímélő eljárások kimunkálását és bevezetését.

7.4. Állategészségügy

Az állategészségügy egyik legfontosabb feladata a járványvédelem. Az ezt célzó monitoring-vizsgálatok a korábbi éveknél nagyobb számban és kiterjedésben kerültek elvégzésre.

A vadonélő ragadozók veszethez elleni orális immunizálása 2001-ben folytatódott. A kezelt terület kiterjedt a Duna-Tisza közére és az Északi Középhegységre, a Dunántúlon előforduló néhány veszethez-eset környékén pedig góckezelés történt. 2000-ben 514 veszethez-eset fordult elő az országban, 2001-ben már csak 310. A javuló irányzat csak akkor tartható meg, ha a kezelt területek nagyságát növeljük. Szakmailag — elsősorban közegészségügyi, de állategészségügyi szempontból is — indokolt lenne az egész ország területére kiterjeszteni az immunizálást. Ez minimálisan 1 milliárd Ft-ot igényelne, ez az összeg azonban nemhogy az állategészségügynek, de még a mezőgazdasági kormányzatnak sem állt rendelkezésére. Ez irányú tevékenységünk 2001-ben 320 millió Ft-ot emésztett fel, amelynek több mint a felét az állategészségügy saját bevételeiből fedezte. Az agrárgazdasági célok költségvetési támogatása a 15/2001. (III. 3.) FVM rendelet alapján több fertőző állatbetegség mentesítési programjának finanszírozására is kiterjedt, az alábbiak szerint:

13. táblázat

A fertőző állatbetegségek mentesítési programjára előirányzott támogatások 2001

Betegség	Támogatási összeg (millió Ft.)
Sertések Aujeszky-féle betegsége (kis- és nagylétszámú állományok)	400
Szarvasmarha-leukózis (kislétszámú állományok)	100
Szarvasmarhák fertőző rhinotracheitise (kislétszámú állományok)	50
Szarvasmarhák vírusos hasmenése (kislétszámú állományok)	50
Baromfi szalmonellózis (szalmonellamentes vágócsirke)	500

Állatvédelem

Az állatok védelméről és kíméletéről szóló törvény, valamint a végrehajtására 2001. december 31-ig kiadott 10 különböző szintű végrehajtási rendelet megteremtette a jogszabályi kereteket az állatvédelem szerteágazó részterületein folyó munkához. Ezen jogszabályok részletesen meghatározzák a mezőgazdasági haszonállatok tartásának, a vágóállatok levágásának, illetve leölésének, az állatkísérletek végzésének, a kísérleti állatokkal kapcsolatos valamennyi egyéb tevékenységnek, valamint az állatszállításnak az állatvédelmi előírásait. Részletesen szabályozzák a települési önkormányzat jegyzőjének az állatok védelmével és nyilvántartásával kapcsolatos feladatait, rendelkeznek az állatvédelmi bírságról, a veszélyes állatok tartásáról, az állatkertre és az állatotthonra vonatkozó állatvédelmi szabályokról, valamint az Állatvédelmi Tanácsadó Testület létrehozásáról.

Az állatvédelmi jogszabályok teljes körű EU-jogharmonizációja a befejezés előtt áll. (2002. májusáig 4 állatvédelmi jogszabály módosítása jelent meg a Magyar Közlönyben).

2001. májusában az FVM-ben — a hatósági szolgálat és a civil szervezetek közös rendezésében — lezajlott az első Országos Állatvédelmi Fórum. Az ott elhangzottak a jogszabályok módosításakor (is) figyelembe vételre kerültek. Ebbe a munkába a szakmai szervezetek szakértői mellett a civil állatvédő társadalmi szervezetek is képviseltették magukat.

Az állatvédelemmel kapcsolatos ismeretterjesztés, a figyelemfelhívás, a képzés, a tudatformálás valamennyi állatorvos részfeladata, amelyet az esetek többségében — egyéb feladataik mellett — lelkiismeretesen látnak el. Az állatvédelmi előírások gyakorlati betartásának — az FVM által jóváhagyott ellenőrzési listák felhasználásával történő — ellenőrzése, az észlelt hiányosságok feltárása, az intézkedési tervek szakmai elbírálása, valamint a hibák kijavítására adott határidők leteltével az ismételt utóellenőrzések végrehajtása a hatósági állategészségügyi szolgálat feladata.

A 19 megyében és a fővárosban a megyei (fővárosi) állategészségügyi és élelmiszerellenőrző állomásokon egy-egy megyei állatvédelmi felügyelő állatorvos részfeladata az állatvédelemmel kapcsolatos megyei igazgatási, felügyeleti és ellenőrzési munka végzése és összehangolása.

Folyamatosan működik az Állatvédelmi Tanácsadó Testület. Valamennyi állatkísérlet végzésére beadott engedély-kérelem — véleményezés céljából — az Állatkísérleti Etikai Tanácshoz is eljut.

2001. első félév végén az FVM vezetése részére készített beszámolóban prioritást kapott az EU-jogharmonizáció teljessé tétele, az ismeretterjesztés, a tájékoztatás, az információátadás, a képzés-továbbképzés, valamint az állatvédelem egyes

részterületein folyó gyakorlati munka, azaz a vonatkozó jogszabályok végrehajtásának mind szélesebb körű, tervezetten végzett ellenőrzése.

Sikeresen zajlik — programszerűen összeállított menetrend szerint — az állatvédelmi Twinning-program, holland szakemberek részvételével.

7.5. Élelmiszerbiztonság, minőségügy

Az EU-csatlakozás közeledtével, a követelményszint növekedésével mindinkább kialakul a több szempontból biztosított élelmiszer-előállítás iránti igény. Az emberek egyre tudatosabban választják ki a speciális igényüknek legjobban megfelelő élelmiszereket. A magyar élelmiszergazdaságban közös feladat a jogi-, minőségi-, biztonsági előírások, paraméterek betartása, amelynek során a folyamatos, tervszerű hatósági ellenőrzés, a rendszeres megfigyelés (monitoring-vizsgálatok) és az ezekre épülő értékelések, elemzések, továbbá a veszélyes tényezők, összetevők, kockázatelemzése megbízható támpontok a kockázatkezelés megtervezéséhez és a szükséges intézkedések végrehajtásához (pl.: dioxin, BSE). Az elért eredmények közzététele pedig a fogyasztók bizalmát erősíti.

Az állategészségügyi és élelmiszerellenőrzési hatóság azt ellenőrzi: a rendszer biztosítja-e a hatósági előírások érvényesülését a takarmányozásban, az élelmiszerminőségi, a technológiai, a higiéniai, a környezetvédelmi és a növényegészségügyi előírások betartását, valamint az engedélyek, dokumentációk (permetezési napló, gyártmánylap, felhasznált ivóvíz, csomagolóanyagok, adalékanyagok, stb.) rendelkezésre állását. A hatóság egyúttal a rendszer bármely elemének, vagy egészének vizsgálatára és a kísérő dokumentáció, az előállítási folyamat nyomon-követhetőségének teljes körű vizsgálatára is jogosult.

2001. év elején két szaktárca — az EÜM és GM — közreműködésével elkészült Magyarország Élelmiszerbiztonsági Stratégiája, amely az EU számára átláthatóbbá tette a tárca hatásköreit és élelmiszerellenőrzési feladatait.

Az Európai Közösség állatorvos szakértői felülvizsgálatot végeztek többek között állattartó telepeken, vágóhidakon, húsüzemekben, tejipari létesítményekben, konzervüzemekben. Ellenőrzéseik során értékelték a hatósági állatorvosi szolgálat munkáját.

Az élelmiszerhigiéniai ellenőrzésben dolgozó állatorvosok továbbképzésében jelentős szerepet kap a PHARE keretében lezajló oktatási Twinning-program (2001. második félévétől 2002. végéig, a következő munkacsoportokban: friss hús, friss baromfihús, vad és hal, tej, állatvédelem és laboratórium), francia és holland vezetők részvételével.

A sokrétű nemzetközi kapcsolattartás keretében 2001-ben külföldi (dél-koreai, tajvani, kanadai, stb.) szakemberek élelmiszerhigiéniai ellenőrzéseket végeztek. E szakemberek higiéniai és műszaki szempontból a húsipari és hűtőházi létesítményeinket, valamint állategészségügyi ellenőrzési rendszerünket jónak minősítették.

A megyei/fővárosi állategészségügyi és élelmiszerellenőrző állomások jóváhagyott éves munkaterv alapján végzik éves feladataikat. Az év során a vágóhidak, a tejüzemek, tejesarnokok, tejgyűjtők, a sütő- és konzervipari üzemek teljes körű élelmiszer-higiéniai felméréseire és minősítésére is sor került. A felmérések kapcsán pontosításra került a derogációs igény az EU-tárgyalásokhoz. Az országosan kb. 8000 élelmiszer-előállító üzem rendszeres ellenőrzése igen sok elméleti ismeretet és nagy tapasztalatot igényel szakembereinktől.

2001-ben az élelmiszerek 85,5 %-a felelt meg az előírásoknak. Ez 2,9 %-os csökkenés az előző évhez képest. Kirívóan nagy volt a minőségromlás az üdítőitaloknál és szikvíz-termékeknél (8,7 %), de számottevő volt a baromfihúsnál és a baromfi- készítményeknél (5 %), valamint a szárasztésztaánál is (4,9 %). Csupán a dohánytermékek készültek kifogástalan minőségben.

Az országos élelmiszeripari kifogásolási átlag növekedését, a minőségromlást nagymértékben az élelmiszerek összetételi hibája okozta. Durván minden második kifogásolt minta összetétele hibás volt (pl. olcsóbb helyettesítő anyagokat használtak fel). A vizsgált minták tételszáma: 21714 , az egyéb céllal vizsgált élelmiszerek száma: 10406, a monitoring-vizsgálatok száma: 4000.

81596 élelmiszer-higiéniai és a 7184 minőségellenőrzés zajlott le, 4128863 kg élelmiszert foglaltak le, 97322200 Ft minőségvédelmi bírságot szabtak ki és 138 szabálysértési eljárást indítottak el az illetékes hatóságok. Az élelmiszer-előállítói tevékenység ellenőrzése során a hatósági állatorvosi szolgálat 11, létesítési engedéllyel nem rendelkező üzemet és 29, működési engedéllyel nem rendelkező élelmiszer-előállító üzemet talált, és 211 termékkel kapcsolatban kellett intézkednie, mivel azokat engedély nélkül állították elő.

Az Országos Borminősítő Intézet 16883 tétel belföldi, export- és import-borféleséget, valamint 1400 ellenőrzési mintát vizsgált meg és minősített. Ezek 61,4 %-a nem felelt meg a vonatkozó előírásoknak, ezért 56 esetben összesen 11438351 Ft. minőségvédelmi bírságot szabtak ki és 31 szabálysértési feljelentést kezdeményeztek. Rendőrségi feljelentést 2 esetben tettek, borászati üzem ideiglenes bezáratását pedig 2 esetben rendelték el.

2001-ben 764 takarmány-előállító üzem volt Magyarországon. Az előállított takarmányok mennyisége: 5317445 tonna. A takarmányokat 16218 forgalmazó-helyen forgalmazták. Közülük 8279 helyen kizárólag, vagy főként takarmányt, míg 7939 helyen más termékeket is forgalmaztak.

A hatósági takarmányellenőrzések (9540) megoszlása: az előállító-helyeken 3748, a forgalmazó-helyeken 5162, egyéb helyeken (raktárak, import, panaszos bejelentések) 630 ellenőrzés. Az ellenőrzések során 9566 mintát vettek és vizsgáltak meg.

A hatósági takarmányellenőrzés és a vizsgálatok folyamán feltárt hiányosságok, hibák megszüntetése érdekében 3888 intézkedés született. Ezek megoszlása: helyszíni intézkedés: 2700, írásbeli intézkedés: 711, értékcsökkentés: 405, minőségvédelmi bírság kiszabása: 57, megsemmisítés elrendelése: 15 esetben.

7.6. Belvízvédelem

A mintegy 10 éves száraz, csapadékszegény ciklus végét követően az 1999-2000. éveket már az ár- és belvizek jellemezték. 2001. tavaszán a Felső-Tiszán minden eddigi szintet meghaladó árvíz volt, amely töltésszakadáshoz is vezetett. Március 6-án Tarpán a Tisza átszakította a gátat.

Felső-Szabolcs beregi részének jelentős részét elöntötte az árvíz, amely mintegy 30.000 hektár mezőgazdasági területet érintett.

Ennek megfelelően 2001-re továbbra is kiemelt szerepet kapott a belvízrendszerek rekonstrukciója, a fenntartási munkák és a vízkormányzó, víztározó létesítmények fejlesztése.

Az agrárgazdasági célok 2001. évre 5,2 milliárd Ft támogatást tett lehetővé a vízgazdálkodási célú feladatok elvégzéséhez.

2001-ben szinte teljes egészében lezárult a mezőgazdasági célú forgalomképes állami tulajdonú vizek és vízi-létesítmények FVM kezelésbe vétele. A létesítmények teljes hossza 4,9 ezer km-t tesz ki.

2001-ben vízgazdálkodási feladatok ellátására az alábbi főbb címeken fordítottunk kereteket:

- 2000-ről áthúzódó feladatokra, védekezési eszközbeszerzésre, szivattyútelepek rekonstrukciójára 233 millió Ft-ra volt szükség.
- a 15/2001. (III.3.) FVM rendelet alapján (pályázati úton) felhasznált támogatásból a mezőgazdasági célú állami tulajdonú művek fenntartására és rekonstrukciójára, továbbá a társulati kezelésű művek fenntartására és fejlesztésére összesen 3.621 millió Ft-ot használtunk fel.
- a KöViM-től átvett VICE keretből eszközbeszerzésre, rekonstrukcióra 151 millió Ft-ot fordítottunk.
- az I. negyedévében belvíz-védekezési költségre és a védekezésen kívüli helyi jellegű közcélú szivattyúzás költségeire összesen 122 millió Ft-ot fordítottunk.

A vízgazdálkodási feladatok elvégzése során a vizitársulatok 2001-ben 3100 em³ földmunkát, 28705 em³ szivattyúzási munkát, 8.999 km hosszon pedig fenntartási munkát végeztek el. Az önkormányzatok és a magángazdálkodók tulajdonában lévő vizek és vizilétesítmények támogatására összesen 132 pályázat érkezett. A Területi Vízgazdálkodási Bíráló Bizottság a pályázatok elbírálása után 106 pályázatot javasolt elfogadásra.

A támogatási kérelmek túlnyomó része külterületi belvízelvezető csatorna beruházására, rekonstrukciójára irányult, tározó beruházásra 8 pályázó kapott támogatást.

2001. évben folytatódtak az 1999-ben megkezdett holtág-rehabilitációs munkák az évi 100 millió Ft-os külön keret terhére.

A területi vízgazdálkodási feladatok minél teljesebb áttekintése, a feladatok meghatározása céljából 7 témakörben hirdettünk meg pályázatokat.

7.7. Agrárfoglalkoztatás

2001-ben tovább csökkent a mezőgazdaságban, az erdőgazdálkodásban és a halászatban foglalkoztatottak száma. A lakossági munkaerő-felmérés összesített adatai szerint a tágan értelmezett mezőgazdaságban éves átlagban 239 ezer fő foglalkoztatottat tartottak nyilván, 12 ezer fővel (5 %-kal) kevesebbet, mint 2000-ben.

Az intézményi munkaügyi statisztika — amely legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozások és a költségvetési szervezetek megfigyelésén alapul — 2001-ben 121 ezer alkalmazásban állót regisztrált, 11 ezerrel (9 %-kal) kevesebbet, mint az előző évben. A foglalkoztatottak számának csökkenése — a 2000. évhez hasonlóan — a fizikai dolgozók esetében nagyobb mértékű volt, mint a szellemi foglalkozásúak körében.

**A mezőgazdaságban, erdőgazdálkodásban, vadgazdálkodásban és halászatban
foglalkoztatottak létszáma^{a)}**

(ezer fő)

Év	Férfi	Nő	Összesen
1995	219,2	75,9	295,1
1996	229,1	73,3	302,4
1997	216,5	71,3	287,8
1998	211,6	67,2	278,8
1999	204,5	65,9	270,4
2000	190,3	61,4	251,7
2001	179,3	60,1	239,4
<i>2001. az előző év százalékában</i>			
	<i>94,2</i>	<i>97,9</i>	<i>95,1</i>

^{a)} A munkaerő-felmérés adatai.

A nemzetgazdaság egészében a foglalkoztatottság lényegében a 2000. évi szinten maradt, míg a mezőgazdaságban a foglalkoztatottság csökkenésének mértéke a 2000. évvel azonos volt. A nemzetgazdaságon belül a mező- és erdőgazdálkodásban, valamint a halászatban alkalmazásban állók aránya 6,2%-ot tett ki. Az intézményi munkaügyi statisztika alapján mindössze 4,5% — a múlt évvel gyakorlatilag megegyező — volt ez az arány.

**A mezőgazdaságban, erdőgazdálkodásban, vadgazdálkodásban és halászatban
foglalkoztatottak létszáma és átlagkeresete^{a)}**

Év	Fizikai	Szellemi	Összesen
	foglalkozásúak		
Létszám, 1000 fő			
1995	137,0	39,0	176,0
1996	131,2	36,5	167,7
1997	124,3	33,9	158,2
1998	119,5	31,0	150,5
1999	114,6	30,3	144,9
2000	104,2	28,5	132,7
2001	94,4	26,9	121,3
<i>2001. az előző év százalékában</i>	90,6	94,4	91,4
Havi átlagkereset, Ft			
<i>Bruttó kereset</i>	61 628	108 439	72 112
<i>2001. az előző év százalékában</i>	122,6	117,8	121,7
<i>Nettó kereset</i>	43 311	67 478	48 724
<i>2001. az előző év százalékában</i>	120,4	115,8	119,5

^{a)}1995-1998 között a 10 fő feletti gazdasági szervezetek adatai, 1999-től a legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozások és a költségvetés teljes köre.

A foglalkoztatottak száma és %-os aránya

Megnevezés	1996	1997	1998	1999	2000	2001
	ezer fő					
Ágazatok összesen	3 648,1	3 646,3	3 697,7	3 811,5	3 849,1	3 859,5
Mezőgazdaság	281,1	268,2	258,7	250,3	234,0	222,5
Élelmiszeripar*	165,1	160,2	158,6	155,1	152,2	155,9
Erdőgazdálkodás	21,3	19,7	20,1	20,1	17,7	16,9
Együtt	467,5	448,1	437,4	425,5	403,9	395,3
Részesedési arány, %						
Ágazatok összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Mezőgazdaság	7,7	7,4	7,0	6,6	6,1	5,8
Élelmiszeripar*	4,5	4,4	4,3	4,1	4,0	4,0
Erdőgazdálkodás	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4
Együtt	12,8	12,3	11,8	11,2	10,5	10,2

Élelmiszerek, italok és dohánytermékek gyártása.

Forrás: KSH

Az élelmiszeripari szervezeteknél alkalmazásban állók száma is csökkent 2001-ben, de kisebb mértékben, mint a mezőgazdaságban. A 4 főnél többet foglalkoztató gazdasági szervezeteknél 2001-ben átlagosan 123 ezer fő állt alkalmazásban, 3 ezer fővel (2 %-kal) kevesebb, mint az előző évben.

A mezőgazdasági dolgozók nettó átlagkeresete a nemzetgazdasági ágak között az egyik legalacsonyabb. A mezőgazdaságban, az erdőgazdálkodásban és a halászatban az 5 és annál több főt foglalkoztató szervezetekben az összes foglalkoztatott egy hónapra jutó bruttó átlagkeresete 2001-ben 72112 Ft/fő volt, 21,7 %-kal nagyobb az előző évinél. Ez az összeg azonban a nemzetgazdasági átlagkeresetnek csak mintegy 70 %-a. Az egy főre jutó havi nettó átlagkereset 48724 Ft-ot tett ki, az előző évit 19,5 %-kal meghaladva. A mezőgazdaságban, az erdőgazdálkodásban és a halászatban foglalkoztatottak keresetnövekedésének mértéke mind a bruttó, mind a nettó átlagkereseteket tekintve 2001-ben meghaladta a nemzetgazdasági átlagot, így az agrárágazatban dolgozók lemaradása a többi termelőágazathoz képest — az előző évekkkel ellentétben — valamelyest csökkent. Ebben alapvetően a minimálbér emelése játszott szerepet.

Az élelmiszeriparban az 5 és annál több főnél nagyobb létszámú szervezeteknél a bruttó átlagkereset 97836 Ft/fő volt, 15,1%-kal magasabb, mint 2000-ben. Az egy főre jutó nettó átlagkereset — 14,1%-kal emelkedve — 2001-ben átlagosan 61985 Ft-ot tett ki.

Az élelmiszeriparban dolgozók nettó átlagkeresete mind a nemzetgazdasági, mind a feldolgozóipari átlagnál alacsonyabb volt 2001-ben.

17. táblázat

Az élelmiszer-ipari szervezetekben dolgozók létszáma és átlagkeresete^{a)}

Év	Fizikai	Szellemi	Összesen
Foglalkozásúak			
Létszám, 1000 fő			
1995	111,8	30,3	142,1
1996	104,5	28,0	132,5
1997	98,8	26,7	125,5
1998	99,5	27,6	127,1
1999	100,6	28,2	128,8
2000	97,9	27,8	125,7
2001	96,0	26,8	122,8
<i>2001 az előző év százalékában</i>	98,0	96,4	97,7
Havi átlagkereset, Ft			
<i>Bruttó kereset</i>	73014	184439	97836
<i>2001 az előző év százalékában</i>	114,4	115,7	115,1
<i>Nettó kereset</i>	49231	106479	61985
<i>2001 az előző év százalékában</i>	113,8	114,1	114,1

^{a)}1995-1998 között a 10 fő feletti, 1999-től a legalább 5 főt foglalkoztató gazdasági szervezetek adatai.

A 2000. évi ÁMÖ adatai alapján a lakosság jelentős része végzett legalább 1 nap mezőgazdasági tevékenységet. Ez a tevékenység többnyire jövedelemkiegészítő jellegű, a ráfordított időt és az elért teljesítményt összevetve meglehetősen alacsony hatékonyság mutatható ki.

A mezőgazdasági termelés közel felét adó, mezőgazdasági tevékenységet végző gazdasági szervezetek adják a foglalkoztatott munkaerő túlnyomó részét. Körükben a munkaerő termelékenységének folyamatos javulása tapasztalható. A termelési volumennél gyorsabban csökkent az alkalmazotti létszám az elmúlt években.

2000-ről 2001-re 2 %-kal csökkent a teljes munkaidősre átszámított munkaerő nagysága. A foglalkoztatottaknál a csökkenés 8,9 %-os, míg az önfoglalkoztatóknál ez a csökkenés jóval kisebb: mindössze fél százalékos.

8. Talajvédelem, környezetvédelem, alternatív biológiai gazdálkodás

A fenntartható fejlődés az új évezred egyik legfontosabb feladata, hiszen természeti erőforrásainkat csak így tudjuk hosszú távon megőrizni, utódainknak "átadni". A mezőgazdaság a természeti erőforrások szempontjából különösen fontos ágazat, s nem véletlenül sorolják az agrár-környezetvédelmi programot — benne a környezetbarát mezőgazdasági termelést — az EU kiemelt programjai közé. A természeti erőforrások hosszú távú védelme nem csupán az EU-jogharmonizációs tevékenységből, valamint egyéb nemzetközi egyezményekből fakadóan ró kötelezettségeket, hanem versenyképességünk megőrzésének és növelésének is igen fontos tényezője.

8.1. Talajvédelem

A fenntartható mezőgazdasági fejlődés alapkövetelménye a talajt kímélő természeti technológiák alkalmazása és a természeti adottságokhoz illeszkedő földhasználat.

A szennyvizek és szennyvíziszapok mezőgazdasági felhasználásának szabályozásával összefüggő feladat nemcsak EU-jogharmonizációs kötelezettségünk miatt vált szükségsszerűvé, hanem azért is, mert ez a környezetvédelmi tényező az egész táplálékláncre, a talajra, továbbá a felszín alatti vizekre is hat. A talajvédelem szabályozása érdekében 2001-ben hatályba lépett a 86/278/EGK-irányelv magyarországi bevezetésére hivatott 50/2001. (IV. 3.) Korm. rendelet (a szennyvizek és szennyvíziszapok mezőgazdasági felhasználásának és kezelésének szabályairól). A csatornázási és szennyvíztisztítási beruházások fejlesztésével számottevően megnő a jövőben az a mezőgazdasági terület, ahol szennyvíziszapot kívánnak felhasználni, mivel a szennyvíztisztító berendezéseket üzemeltetők számára bármilyen egyéb megoldás (deponálás, égetés, víztelenítés, forgalomba hozható komposzt készítése, stb.) ennél költségesebb. A jogszabály hatályba lépése miatt megnövekedett hatósági feladatok végrehajtásához fejleszteni szükséges a talajvédelmi hatósági intézményrendszer személyi és tárgyi feltételeit.

A 91/676/EGK-irányelv (a vizek mezőgazdasági forrásból eredő nitrát-szennyezésével szembeni védelem szabályairól szól) előírja a "jó mezőgazdasági gyakorlat" alkalmazását — elsősorban az ún. nitrát-érzékeny területeken —, továbbá az állattartásból származó, a korszerűtlen tartási és tárolási technológia (főleg a hígtrágya-tárolás) következtében kialakuló nitrát-szennyezés megelőzésére és felszámolására rendel el szabályokat. A fenti ún. "nitrát-direktíva" magyarországi bevezetését szolgálja a KöM első helyi felelősségével és az FVM, valamint a KöViM közreműködésével elkészült és ugyancsak 2001-ben hatályba lépett 49/2001. (IV. 3.) Korm. rendelet. A jogszabály értelmében 4 éves szakaszokból álló akcióprogramok keretében szükséges korszerűsíteni az állattartó telepeket. A végrehajtás érdekében a 2070/2001. (IV. 10.) Korm. határozat körvonalazza a kormány feladatait, amelyek értelmében 2003-tól támogatni kell a gazdálkodókat a környezetvédelmi, valamint az agrártárca költségvetési forrásaiból, illetve a meghatározott hatósági feladatok ellátásához szükséges intézményfejlesztést már 2002-re is előírja.

A Növény- és Talajvédelmi Szolgálat által működtetett Talajvédelmi Információs és Monitoring Rendszer (TIM) célja a talajok környezeti állapotának és a talajjellemzők — hangsúlyosan a szennyezések — változásának nyomon követése. 2001-ben a TIM üzemeltetésére és fejlesztésére az FVM közel 80 millió forint költségvetési összeget fordított. Az adatok alapján megállapítható: a mezőgazdasági és erdészeti területek talajainak környezeti állapota megfelelő, nehézfémekkel, peszticid-maradványokkal és egyéb káros anyagokkal való terhelésük messze elmarad a megengedett szennyezettségi határértékektől.

8.2. Agrár-környezetvédelem

A magyar mezőgazdaság környezeti állapota kedvezőbb, mint általában a fejlettebb EU-tagállamoké, és ez a magyar agrárgazdaság számára komparatív előny. Versenyképesebb mezőgazdasági termékekkel jelenhetünk meg a világpiacon, ha a termelés, a feldolgozás, a raktározás és az értékesítés során környezet- és természetkímélő eljárásokat alkalmazunk, vagyis akkor, ha agrárgazdaságunkban érvényesülnek az agrár-környezetvédelem szigorodó nemzetközi előírásai.

Magyarország remélhetőleg néhány éven belül az EU tagja és az egységes belső piac része lesz. A minél sikeresebb csatlakozás érdekében fontos, hogy a hazai támogatási rendszerben is kiemelt szerepet kapjanak az agrár-környezetvédelmet szolgáló támogatási elemek. Ezek a támogatástípusok nemcsak EU-megfelelőségük miatt érdemelnek figyelmet, hanem azért is, mert ezek a WTO Mezőgazdasági Megállapodás szerint a zöld dobozba sorolható támogatások, amelyek korlátlan összegben nyújthatók a mezőgazdasági termelők számára.

Hazánk mezőgazdaságát a közeljövőben nagymértékben befolyásolja az Országgyűlés által elfogadott Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program (NAKP). (A 2253/1999. (X. 7.) Korm. határozat szól a NAKP-ról és a bevezetéséhez szükséges intézkedésekről). A program az EU-csatlakozás szellemében született. Eredményeként Magyarország nemcsak eleget tenne az EU 2078/1992 és az 1257/1999 tanácsi rendeletekben, valamint az azok végrehajtásáról rendelkező 1750/1999 rendeletben megfogalmazott agrár-környezetvédelmi előírásoknak, hanem ezzel lehetővé válna jelentős EU-források igénybevétele már a csatlakozás pillanatában.

A Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program alapelvei a fenntarthatóság és a minőség. Ezek tükrében a program a környezet és a természet védelmét, a táj fenntartását és megőrzését célzó mezőgazdasági termelési módszerek támogatását valósítja meg. Ily módon előmozdítható a megművelt területek környezetbarát hasznosítása, a növény- és az állatvilág, a tájkép minőségének és változatosságának megőrzése, illetve helyreállítása. A természeti erőforrások védelmének megvalósítása piaci versenyképességünk növelésének egyik fontos tényezője.

A program agrár-környezetvédelmi intézkedéseit célprogramok tartalmazzák. A célprogramok különböző térségekre vonatkoztathatók, illetve kiterjeszthetők az egész országra is. Az országos célprogramok célja: segíteni a környezetbarát termelési eljárások elterjedését az egész magyar mezőgazdaságban, hosszú távon is fenntartható és versenyképes gazdálkodás kialakulása érdekében.

A térségi célprogramok célterületei közé olyan térségek és kistérségek tartoznak, amelyek természetvédelmi, talajvédelmi, vagy vízvédelmi szempontok miatt valamilyen speciális hasznosítást igényelnek. A térségenként kidolgozott földhasznosítási formák, gazdálkodási módszerek elterjedését támogatják az egyes célprogramok. A térségi célprogramok hálózatot alkotnak, így alakulhat ki az Érzékeny Természeti Területek rendszere. Az oktatási, szaktanácsadási és demonstrációs célprogramok keretében — az NAKP fenti támogatási programjaihoz kapcsolódó, képzéssel, oktatással, szaktanácsadással és demonstrációs feladatokkal foglalkozó — szakmai hálózat kiépítésére törekednek.

A célprogramok a következők: integrált gazdálkodási célprogram, ökológiai gazdálkodási célprogram, extenzív gyephasznosítási célprogram, vizesélőhely-hasznosítási célprogram, érzékeny természeti területek hasznosítására szolgáló (térségi) célprogramok. Az egyes célprogramokra vonatkozó részletes alkalmazási szabályokat különálló jogszabályok (kormányrendeletek) tartalmazzák. Kiemelendő, hogy ez a támogatási konstrukció nemcsak fedezi a gazdálkodó által önként vállalt esetenként korlátozó intézkedések miatt bekövetkező jövedelem-kiesést, hanem a jövedelem-kiesés mértékének 20 %-át kitevő ösztönzési támogatást is tartalmazza annak érdekében, hogy az egyes célprogramokban kötelezően előírt feltételek vállalását vonzóvá tegye a gazdálkodók számára.

Jelenleg még folyik az NAKP működését megalapozó közép és hosszú távú intézményfejlesztési tervek készítése, illetve az ehhez kapcsolódó képzési, szaktanácsadási rendszer kialakítása.

2001-ben a korlátozottan rendelkezésre álló pénzügyi források nem tették lehetővé a NAKP bevezetését, ezért a programok közül csak az “Agrár-környezetvédelmi tájközpontok, mintagazdaságok” pályázatos meghirdetésére került sor. A sikeresen pályázók közül forráshiány miatt csak 23 gazdálkodó nyerhette el a mintagazdaság címet, de az általuk vállalt feladatok teljesítése révén — oktatás, szaktanácsadás és konkrét gazdálkodási tevékenységek helyszíni bemutatása — a gazdálkodók mind nagyobb körében válhatnak kézzel fogható ismeretté az NAKP-ben meghatározott agrár-környezetvédelmi célok. Az NAKP keretében támogatott mintagazdaságok számát növelni célszerű, egészen az országos hálózat kialakulásáig. Ezzel párhuzamosan a tárca tervezi az NAKP célprogramjainak teljes körű meghirdetését 2002-ben.

A fentiekén túl a 2001. évi agrárgazdasági célok költségvetési támogatási rendszerében továbbra is megmaradtak azok az elsősorban környezetvédelmi célú agrártámogatások, amelyek kiegészítik az NAKP-ban meghatározott célokat (környezetkímélő növényvédelmi technológia alkalmazása, hígtrágyás állattartó telepeknél a környezetkímélő technológiákra való áttérés támogatása, országos gyommentesítési program, stb.).

8.3. Ökológiai gazdálkodás

A mezőgazdasági környezetvédelem a leginkább az ökológiai gazdálkodással valósul meg. Az ökológiai, vagy biológiai gazdálkodást ezért joggal tekinthetjük alkalmazott környezetvédelemnek.

Magyarországon — a világ más országaihoz hasonlóan — az elmúlt években dinamikusan nőtt a biogazdálkodással művelt terület és az ilyen módon gazdálkodó szervezeti egységek száma. 2001-ben már több mint 79 ezer hektáron (a mezőgazdasági terület 1,35 %-án), 764 gazdaságban folyt ellenőrzött ökológiai gazdálkodás.

18. táblázat

Ökológiai gazdálkodásba vont terület és az ellenőrzött vállalkozások számának alakulása

Vállalkozások tevékenysége	2000	2001
<i>Ellenőrzött mezőgazdasági terület (ha)</i>	53649	79178
<i>Vállalkozások száma</i>		
Mezőgazdasági termelők	495	764
Méhészek	165	207
Vadon termő növények begyűjtői	6	8
Feldolgozók, csomagolók	41	67
Kereskedelmi egységek	54	72
Importőrök	1	1
Összesen	762	1119

Forrás: FVM

Az ellenőrzött területből 49490 hektár (63 %) már átállt, ökológiai minősítésű, 29688 hektár (37 %) még átállási időszakban lévő terület. Míg az átállt területeknél a szántóföldi növények és a gyepterületek aránya közel azonos (41, ill. 43 %), addig az átállás alatti területeknél a szántóföldi növények aránya már 52 %, a gyepterületeké viszont még csak 32 %. Örvendetes a zöldség-gyümölcs-, valamint gyógy- és fűszernövény-területeknél tapasztalt növekedés is. (Az átállt terület 1 %-án gyümölcs-, 8 %-án zöldségtermesztés folyik. Az átállási területnél ez az arány 2, illetve 6 %). A fő termékek azonban továbbra is elsősorban a gabonafélék, a takarmánynövények, a napraforgó és az olajtök.

Állattartással 72 gazdaság foglalkozik, több mint 8000 ökológiai-módon tartott számosállattal. Ez az előző évihez viszonyítva 65 %-os növekedés. Az állatfajok közül a szarvasmarha képviseli a legnagyobb arányt (75 %), majd a juh következik (15 %). A 207 méhészettel foglalkozó gazdálkodó 15500 méhesaládot tart.

A növekvő termelés azért is örvendetes, mert a fejlett országokban még mindig keresleti piac van e termékek iránt, vagyis a hazai biotermékek számára kiválóak az exportlehetőségek. A Magyarországon termelt, minősített biotermékek több mint 90

%-át külföldön értékesítjük. Fő exportpiacaink: Németország, Svájc, Hollandia, Ausztria, Franciaország és az Egyesült Királyság.

Az igen kedvező külpiaci lehetőségek mellett a belföldi kereslet jelenleg még elenyésző, és a magasabb árak miatt a közeljövőben a hazai piac gyors bővülése nem várható.

A biogazdálkodás hazai szabályozása megfelel az EU-követelményeknek. A 140/1999. (IX. 3.) – a mezőgazdasági termékek és élelmiszerek ökológiai követelmények szerinti előállításáról, forgalmazásáról és jelöléséről szóló – kormányrendelet a 2092/91/EGK-tanácsi rendelet hazai megfelelőjének tekinthető: szabályozza a biotermékek ellenőrzését, védjeggyel való ellátását, ezen tevékenységek minisztériumi felügyeletét, továbbá rendelkezik a külföldről behozott ökotermékek forgalmazásának feltételeiről.

A 2/2000. (I. 18.) FVM-KÖM együttes rendelet az előbbi kormányrendelet végrehajtását szabályozza. Mellékleteiben bemutatja az ökológiai mezőgazdasági termelés és élelmiszeripari feldolgozás követelményeit (a termesztés/termelés során felhasználható eljárások, hatóanyagok, adalékanyagok, egyéb követelmények – pl. az állattartás feltételei), leírja továbbá a biotermékek jelölésének feltételeit és szabályozza a tanúsítás módját, díjszabását.

Az ökológiai gazdálkodás elismert ellenőrző szervezete a Biokontroll Hungária Kht., amely folyamatosan végez ellenőrző tevékenységet, és ad ki terméktanúsítványokat.

Magyarországon 1997-től 2001-ig csak az ökológiai gazdálkodásra történő átállás költségeinek csökkentésére lehetett támogatást kapni, pályázatos úton. 2002-től jelentős előrelépésként a gazdálkodók — szintén pályázattal — már területalapú támogatásban is részesülhetnek, amelynek mértéke: az átállási időszakban művelési ágtól függően hektáronként 10000-25000 Ft, az átállás után pedig 8000-15000 Ft/hektár. Az ökogazdálkodók így kompenzációt kaphatnak azért a termékvesztésért, amely az intenzív gazdálkodási mód hiányából fakad, és amely különösen az átállás három éve alatt érinti érzékenyen a termelőket, ez idő alatt ugyanis még csak konvencionális élelmiszerként tudják értékesíteni termékeiket.

2001-ben a támogatás az alábbi átállási költségek mérséklésére terjedt ki:

- Akkreditált laboratóriumok által végzett talaj- és növényvizsgálatok;
- Ellenőrzés és minősítés;
- Felhasznált szerves- és ásványi trágya, speciális növényvédő szer, fémzárolt, minősített, rezisztens vagy toleráns fajták vetőmagja, szaporító anyaga;
- Károsítók, betegségek elleni, vagy egyéb rezisztenciájú növényfajok, illetve fajták egyedeinek szaporítása;
- Termelési és tápanyag-visszapótlási módszerek kidolgozása.

A támogatás mértéke az első két tétel esetén a számlával igazolt költségek legföljebb 75, a többi tétel esetében pedig 40 %-a.

19. táblázat

Az ökológiai gazdálkodásra való átállási pályázatok számának alakulása

(1997-2001.)

Megnevezés	1997	1998	1999	2000	2001
Keretösszeg (millió Ft)	100	100	70	117	100
Pályázatok száma	38	113	158	129	156
Nyertes pályázatok száma		96	101	114	115
Megítélt támogatás (millió Ft)	28	101	70	80	92
Kifizetett támogatás (millió Ft)	64	54	33	50	66

Forrás: FVM

9. Erdő-és vadgazdálkodás, halászat

9.1. Erdőgazdálkodás

Az erdészet éves tevékenységét alapvetően az erdőtörvényben és annak végrehajtási rendeleteiben foglaltaknak megfelelően végzi.

Az erdőgazdálkodás éves teljesítménye a nemzetgazdaság egészében csak 0,3 %-ot képviselt. Az erdőgazdálkodás anyagi teljesítményét és az erdő vagyoni értékét, valamint annak anyagi hozadékát azonban sokszorosan meghaladja az immateriális vagyoni érték, amelyet az erdő a társadalom egészének szolgálatában betölt sokirányú természetvédelmi és humán-egészségügyi funkcióin keresztül.

9.1.1. Az erdőgazdálkodás vagyoni és tulajdoni viszonyai

Magyarországon az erdőgazdálkodásba bevont terület 93 %-át borítja faállomány.

Az erdő terület alapján a szántó után továbbra is a második legnagyobb művelési ág. A faállománnyal borított 1798 ezer hektár terület — amelyre erdőterv is van — tulajdoni megoszlása:

- állami tulajdon: 1036 ezer hektár (58 %);
- közösségi tulajdon: 11 ezer hektár (1 %);
- magántulajdon: 751 ezer hektár (41 %);

Az elmúlt éveket az állami és a közösségi tulajdonú erdők területének stabilizálódása, s a magán tulajdonú erdők területének a növekedése jellemezte mindenekelőtt új erdők telepítése révén.

A magánerdő-területek közel felénél továbbra is gond az erdőgazdálkodás működőképességének megteremtése, s itt nem folyik okszerű erdőgazdálkodás. Ennek okai: a tulajdonviszonyok rendezetlensége (ez még mindig alapvető hiányosság), a közös tulajdon feletti rendelkezési jog gyakorlásának nehézsége, a speciális erdészeti gépek-eszközök hiánya. Az erdészeti szakhatóságnak csak igen korlátozottak a működésképtelen tulajdonosi kör megszervezésével kapcsolatos lehetőségei. A passzív erdőtulajdonosok erdőgazdálkodási tevékenységének a megszervezését az ún. integrátori hálózat kiépülésének — az erdészeti támogatási rendszeren keresztül történő — elősegítésével tudja az erdészeti szakhatóság ösztönözi. Az állami erdő területén a gazdálkodás kielégítő.

Az állami tulajdonú erdőkben folyó gazdálkodás szakmai színvonala továbbra is jó. Az állami erdők kezelése összhangban van az erdőtörvény által megszabott szakmai követelményekkel.

Magyarországon az erdőterület évről évre növekszik. Gyarapszik az összes favagyon is, amelynek mennyisége 331 millió köbmétert tesz ki.

Az általános európai helyzettől eltérően nálunk az összes erdőterület 85 %-án lombos erdő található, a fenyőerdők területe csupán 15 %. Jellemző a fajok sokfélesége és az elegyesség. A hazai erdők összetételük alapján változatosak, állékonyak.

A magyar erdők egészségi állapota némileg jobb, mint az európai átlag. A korábbi kedvezőtlen jelenségek — mint például a tölgypusztulás — nem erősödtek föl. Erdeink számára az elmúlt években legnagyobb gondot a nyári időszak forrósága, s az ezzel egyidejűleg jelentkező szárazság okozta. Az ily módon legyengült fákat pedig könnyebben támadják meg és károsítják a biotikus és abiotikus károsítók. E károk mérséklése és megszüntetése továbbra is számottevő állami szerepvállalást, támogatást igényel.

A FVM új erdőtelepítési programot dolgozott ki, amely a 2001-2010 közötti időszakban évi 15 ezer hektár erdőtelepítéssel számol a mezőgazdasági művelésből kikerülő földterületeken. Az Országgyűlés a Magyar Köztársaság 2001. és 2002. évi elfogadott költségvetésében e cél megvalósítására évi 6 milliárd Ft forrást hagyott jóvá, a minisztérium fejezet szintű költségvetésében. A korábbiakhoz képest jelentősen megnőtt forrás szakszerű felhasználásával kapcsolatos intézkedéseket meghozta a minisztérium .

A tárca kidolgozta és elfogadta Magyarország nemzeti erdőstratégiájának kerettervezetét, melynek alapján — a tudományos alkotó műhelyek közreműködésével — megindult a Nemzeti Erdőprogram részletes kimunkálására irányuló tevékenység.

9.1.2. Fakitermelés

Az erdőgazdálkodók 2001-ben közel 100 ezer hektár erdőterületről — elő- és véghasználatként — több mint 7 millió bruttó köbméter fát termeltek ki. Ez az erdőtervi lehetőségek alig több mint háromnegyed része.

Az engedély nélküli fakitermeléseket — amelyek inkább a magánszektorra jellemzőek — az erdészeti hatóság erdőgazdálkodási bírság kivetésével igyekszik fékezni. Ennek hatékonyságát viszont számottevően rontja az elhúzódozó jogorvoslati út, valamint a végrehajtási eljárás nehézsége. Az ország egyes területein az erdőtulajdonosok — az alacsony felderítési arány és a büntetőjogi szabályozás nem megfelelő szigora miatt — védtelenek a falopásokkal szemben.

9.1.3. Erdőfelújítás, erdőtelepítés

A jogszabályokban előírt erdőfelújítási kötelezettségek teljesülése összességében megnyugtató. A 2001-re vonatkozó — az akkor keletkezett — erdőfelújítási kötelezettség 21134 hektár volt. A tenyészeti éves erdőfelújítás első kivitele pedig — az erdőfelújítást pótló telepítéssel együtt — 22011 hektárt tett ki. Szakmai szempontból továbbra is kedvezőtlen a magról történő felújítások alacsony (15,2 %), valamint a sarjztatás magas (31,8 %) területi aránya az első kivitelben. E mutatók kedvező irányú változtatásához meglehetősen rosszak a feltételek.

Az igényes szakmai munkához a magánszférában nagymértékben hiányoznak a pénzügyi, tárgyi, személyi-szervezeti és működési feltételek. Nincsenek kellő számban erdőkezelő és erdőgazdálkodási szolgáltatást nyújtó, s megfelelő felszereltségű szervezetek.

Az elhúzódó tulajdonrendezési folyamat, valamint a gazdálkodó szervezetek alapításával járó nehézségek miatt a magánszférában számottevő — több mint 10 ezer hektár — erdőfelújítási hátralék halmozódott fel. E gond rendezése részben adminisztratív intézkedést, részben további költségvetési támogatást igényel azért, hogy a tulajdonváltásra visszavezethető anyagi terheket ne kelljen az új erdőtulajdonokra hárítani. Az agrártámogatások rendjében az ehhez szükséges intézkedések megtörténtek, amelyek jelenleg is érvényben vannak.

2001-ben összesen több mint 15 ezer hektár erdőt telepítettek.

Az ország agroökonómiai potenciáljának kihasználásán alapuló agrárgazdasági politika, az Európai Unióhoz való csatlakozásra irányuló kormányzati szándék, valamint az ország környezeti állapota egyaránt igényli, hogy a mezőgazdasági területek bizonyos hányada — elsősorban a kedvezőtlen adottságú mezőgazdasági területek erdősítésre alkalmas része — erdőtelepítéssel hasznosuljon. Ezt tartalmazza a 2001. és 2010. évek közötti időszakra kidolgozott erdőtelepítési program, amelynek első két évére a szükséges költségvetési források megvannak.

9.2. Vadgazdálkodás

Az ágazat bevétel-termelő képessége stabil. 2001-ben a bevétel — 14,5 %-os növekedéssel — meghaladta a 14 milliárd Ft-ot. A bevétel nyereségtartalma is kiegyensúlyozott (7-8 %). Az ágazat jellemzően exportvezérelt: bevételének több mint felét a bérvadászat hozza. E bevétel meghatározó része a mintegy évi 25-30 ezer fő külföldi (80 %-ban EU-tagállamokból érkező) vadászvendég vadásztatásából és az ahhoz kötődő szolgáltatásokból származik. Emellett a hazai vadászok bérvadászatából származó bevétel is dinamikusan nőtt. A lőtt, illetve kisebb részben élő vadból származó bevétel a teljes bevétel mintegy negyedrészt teszi ki.

A nagyvadállomány minőségét és a vele való gazdálkodás magas színvonalát tanúsítja, hogy a korábbi 2000/2001-es vadászati évben a Nemzetközi Vadászati és Vadvédelmi Tanács (C.I.C.) előtt bemutatott legjobb nyolc magyar trófea közül három a világranglista első tíz helyének valamelyikére került. A most tavasszal zárult 2001/2002. vadászati évben is egy gímszarvas-, valamint egy dámszarvas-trófea kapott ugyanilyen előkelő minősítést.

A vadgazdálkodáshoz-vadászathoz kapcsolódó egyéb — főleg szolgáltató, vagy húsfeldolgozó, illetve kereskedelmi — tevékenységek bevételei is említésre méltóak.

2001-ben a külföldi vadászok vadásztatásával összefüggésben napvilágra került súlyos természetkárosítás vadgazdálkodásunk igen sajnálatos eseménye volt. A vadásztársadalom — beleértve a vadászati igazgatást is — megdöbbenéssel szembesült a történetekkel. Minden szükséges módon és lehetséges eszközzel kell küzdeni az ilyen cselekmények elkerüléséért, az adott eset felelőseinek

igazságszolgáltatás elé való juttatásáért. A társadalom — és benne hangsúlyozottan a magyar vadgazdálkodás minden legitim szereplője — ebben érdekelt. A vadászok egységesen elhatárolódnak a tettesektől, azok esetleges magyar segítőitől, a bizonyítás lezárultával pedig kizárják őket soraikból.

A nagyvadfajok terítékéből megállapítható, hogy a vadászati hasznosítás a becsült (télvégi) vadlétszámok erőteljes növekedésével arányosan nő. Kedvezőtlen jelenség, hogy a felduzzadt nagyvadállomány növekvő mértékben terheli az elsődleges termelő ágazatokat (mező – és erdőgazdálkodás), de a természetes élőhelyet is. A folyó áron számított vadkár nőtt. Az egyensúly megtartása szükséges, amelynek érdekében a vadászati hatóság erőteljesebb állományapasztást írt elő a körzeti vadgazdálkodási tervekben meghatározott állománylétszámok eléréséig.

A nagyvaddal ellentétben az apróvadállomány környezeti feltételei nem javulnak. A hagyományosan legfontosabb két apróvad faj (mezei nyúl és fácán) helyzete — az előző évtizedekhez mérve — kedvezőtlen, és ez a legutóbbi években sem javult. A kistáblás birtokszerkezet változatosabb élőhelyi eltartó-képességétől remélt kedvező hatás egyenlőre nem igazolódott be. A vadgazdálkodó szervezetek ráfordításainak sikeressége, megtérülése e vadfajok esetében — az élőhely-fejlesztéshez nyújtott növekvő (évi 85 millióról 200 millióra növelt) állami támogatás ellenére — bizonytalan. Ezt a helyzetet súlyosbítja, hogy az apróvadállományt a tapasztalt kedvezőtlen időjárási hatások (a költési/szaporodási időszakban lehullott nagycsapadék, a jelentős belvizes, vagy árvízzel elöntött területek) és néhány dinamikus növekedést mutató ragadozó faj (róka) fokozottan károsítják.

A külföldi vadászok vadásztattásával összefüggő természetkárosítások megelőzésére a megyei földművelésügyi hivatalok vadászati és halászati felügyelőségeit az FVM fokozott területi-ellenőrzési tevékenységre utasította. Az ellenőrzési tevékenység hatékonyságának javítására a nemzeti park igazgatóságokkal közös területi ellenőrzések végzését javasoltuk.

A természetvédelmi hatóság ellenőrzési tevékenységének segítésére a külföldiek bérvadászatát előzetesen a nemzeti park igazgatóságokhoz is be kell jelenteni. ezt írja elő a az időközben megjelent 76/2002.(VIII.23.) FVM rendelet.

Az üzemtervezési időszak kezdetén jóváhagyott fenntartandó legkisebb és legnagyobb vadlétszám felülvizsgálatára vadgazdálkodási körzettervek véglegesítését követően kerül sort. A KvVM TvH Tájvédelmi Erdészeti és Területfenntartási Főosztályával a szakmai egyeztetés folyamatos.

Az ágazat összességében óvatos optimizmussal tekinthet az európai integrációs megmérettetés elé. A közösségi célok közül a külterjes termelési rendszerek támogatásának megerősödése, a környezeti terhelés csökkentése, a biodiverzitás fenntartása, vagy növelése olyan célok, amelyek megvalósítása a vadgazdálkodás számára is kedvezőbb környezeti feltételeket eredményeznek. Az EU-hoz való csatlakozás a vadgazdálkodás és a vadászat gazdasági sikerét az agrárgazdaság egészére várt kedvező, termelés-stabilizáló hatásokon keresztül is erősítheti. Ugyancsak előnyös lehet, hogy az EU a vadgazdálkodásból, illetve a hozzá

kapcsolódó turizmusból keletkező többlettermelést, illetve többletbevételeket sem kvótákkal, sem egyéb elvonásokkal nem korlátozza.

Mindezek alapján a vadgazdálkodás a jövőben is a térségfejlesztés egyik potenciális elemeként jöhet számításba.

9.3. Halászat

A halászat a mezőgazdaság speciális ágazata, amelyben egyszerre, vagy elemenként kapcsolódva jelennek meg a környezetvédelem, a rekreáció, a termelés és a kereskedelem szempontjai. Ezek mindegyike egyedi megközelítést és értékelést igényel, feltételezve szoros egymásrautaltságukat.

A halászati ágazat az elmúlt években folyamatosan fejlődött: 2000-ben 1997-hez képest 20 %-kal több étkezési halat kínált a hazai és külföldi fogyasztóknak. Ez a fejlődés 2001-ben is folytatódott, s az előzetes statisztikai adatok szerint a termelés további 3-4 %-os bővülése várható. Az ágazat 2001-ben 7,37 millió USD értékben realizált exportbevételt.

A tógazdaságok létesítéséhez és rekonstrukciójához folyamatosan adott állami támogatás eredményeként az üzemelő tóterület 1997-hez viszonyítva 23 %-kal bővült. Összességében és területegységre vetítve is növekedtek a tógazdasági hozamok: a népesítőanyag-előállítást is figyelembe véve 37 %-kal, csak az étkezési hal vonatkozásában pedig 38 %-kal nőtt tógazdaságaink teljesítménye. Az eredményekben jelentős szerepet tulajdonítunk a tógazdaságok normatív földalapú támogatásának és a minőségi tenyészanyag kihelyezési támogatásoknak.

A természetes vizek halgazdálkodásában — a fejlett ipari országokban általános irányzatnak megfelelően — a kereskedelmi célú halászat helyét egyre inkább a szabadidős halászat, azaz a horgászat veszi át. Magyarországon 1999-től a horgászok éves halzsákmánya meghaladja a kereskedelmi halászat által kifogott halmennyiséget. A halászati ágazat alapvető feladata: megfelelő feltételek megteremtése 360 ezer hazai és a hozzánk érkező mintegy 10 ezer vendég horgász számára. A közvetlenül a természetes-vízi halgazdálkodásból képződő költségvetési bevételek (haszonbérleti díjak, állami horgászjegyek és halászszelejt díja, bírságok) pályázatos támogatás formájában visszaforgatásra kerülnek a halállomány védelmére és fejlesztésére, illetve élőhelyi rehabilitációs programokra. A horgászat a családtagokat is figyelembe véve egy millió állampolgárt érintő szabadidős tevékenység, amely jelentős vállalkozói és állami bevételek (horgász-turizmus, horgász-cikk-kereskedelem, közlekedés, stb.) forrása.

A halászati szakigazgatás legnagyobb feladata 2001-ben az államot illető halászati jog nyilvános pályáztatása volt. A beérkezett — többségükben magas színvonalú — szakmai anyagok az Országos Halászati Bizottság véleményének figyelembevételével lettek elbírálva. A halászati jogot haszonbérbe adó szerződések megkötését az FVM vezetése többször felfüggesztette.

A szakterületet érintő nemzetközi kapcsolatok közül ki kell emelni a képviselői feladatoknak a FAO halászati szervezeteiben (Halászati Bizottság- COFI, Európai Édesvízi Halászati Bizottság – EIFAC), a Dunai Halászati Egyezmény Nemzetközi

Vegyesbizottságában és a FAO/WHO Codex Alimentarius Hal és Haltermékek Munkabizottságában való ellátását.

Az EU-csatlakozási tárgyalások halászati fejezete 1999-ben lezárult, s így 2001-ben csak a legfrissebb halászati EU-joganyagot kellett véleményezni, illetőleg a technikai adaptációs módosításokat véglegesíteni.

10. Áralakulás, pénzügyi szabályozás, hitelpolitika

10.1. Áralakulás

Az agrárgazdaságot 2001-ben kiszámíthatatlan, hektikus ármozgások jellemezték. A mezőgazdasági termékek termelői árszínvonala — egyrészt a magas infláció, másrészt a nemzetközi “árfelzárkózás” miatt — 1994-1997 között éves átlagban 22,2 százalékkal emelkedett. Az árszínvonal-növekedésnek ez az üteme 1997-ben megállt, s az átlagos növekedési szint már 10 % alatt maradt. Ez az állati termékek, illetve a zöldségfélék és gyümölcsök árszínvonalának növekedéséből, illetve a növénytermelési termékek áreséséből adódott. Az árszínvonal-növekedési ütem csökkenésének az irányzata a következő két évben is megmaradt: 1998-1999-ben — a világpiacon “jellemzők” hatására — évente mindössze 2,8, illetve 2,6 %-kal emelkedtek az árak.

A mezőgazdasági termékek árszínvonalának növekedése 2000-ben újra kétszámjegyűre változott, az árszínvonal átlagosan 22,5 százalékkal haladta meg az előző évit. Ezen belül a növényi termékek termelői ára 30,8, az élő állatoké és állati termékeké 12,4 %-kal emelkedett. A növekedés mértékét — az 1999. évi alacsony árszinthez képest — a rendkívüli időjárási tényezők (fagykarak, árvíz, belvíz, aszály) is befolyásolták, amelyek következtében a relatív áruhiány árnövelő tényezőként hatott.

2001-ben ismét egyszámjegyűvé vált az árszintnövekedés: az átlagos növekedés csupán 4,9 %-ot tett ki. Ez döntően a gabonafélék felvásárlási átlagárának 19 %-os csökkenéséből adódott, míg 2000-ben az emelkedés mértékét is alapvetően e termékcsoport határozta meg. A növénytermesztési és kertészeti termékek termelői árai 5,5 %-kal mérséklődtek, az élő állatok és állati termékek árszínvonala viszont számottevően — közel 20 %-kal — haladta meg a 2000. évit.

A gabonafélék felvásárlási átlagárának drasztikus csökkenése következtében a növényi termékek árszintje 4,5 %-kal volt alacsonyabb, de a zöldségfélék árszínvonala is csökkent (5,1 %-kal). Ez elsősorban annak tudható be, hogy 2000-ben magas volt a zöldségfélék termelői ára. Bár tavasszal jelentősebb fagykarak érték a gyümölcsösöket, 2001-ben 14,8 %-kal csökkent a gyümölcsök árszintje. A borszőlő és a bor esetében a magas termelői készletek is szerepet játszottak az áralakulási folyamatban: egy év alatt 10,3 %-kal csökkent a termelői árszint.

Az élő állatok és állati termékek csaknem 20 %-os árszint-növekedése elsősorban a vágósertés termelői árszínvonalának erőteljes — éves szinten 40,6 %-os — emelkedésére vezethető vissza. A vágóállatok közül 2001-ben a vágósertés termelői átlagára emelkedett a legnagyobb mértékben, bár a felvásárlási átlagárak 2001. augusztusától csökkentek. A vágójuh árszínvonala 22,5 %-kal, a vágóbaromfié 18,4 %-kal, a vágómarháé azonban csupán szerény mértékben (nem egészen 2 %-kal) nőtt. Az állati termékek közül a tehéntejért 10 % és a tyúktojásért 9 %-kal kaptak többet a termelők 2001-ben, mint az előző évben.

A mezőgazdasági termékek termelői árindexei
(előző év azonos időszaka 100,0)

Megnevezés	2000	2001
Mindösszesen	122,5	104,9
Növények összesen	130,8	94,5
Gabona (rizs, vetőmag nélkül)	150,9	80,9
Gyökérnövények	118,1	106,2
Gyümölcsök	117,0	85,2
Zöldségfélék	129,9	94,9
Must és bor	120,5	89,7
Vetőmagvak	113,6	121,1
Egyéb növények	105,8	127,0
Élőállatok és állati termékek	112,4	119,7
Vágóállatok	113,2	127,2
Vágómarha	103,6	101,6
Vágósertés	122,3	140,6
Vágójuh	100,3	122,5
Vágóbaromfi	107,2	118,4
Tej	107,5	109,9
Tyúktojás, étkezési	129,9	109,0

Forrás: Mezőgazdasági termelői árak (kötetei). KSH. Budapest.

2002. január-áprilisban 6,3 %-kal volt alacsonyabb az árszínvonal, mint az előző év azonos időszakában. E csökkenést döntően a növényi termékek áresése okozta, míg az élőállatok és állati termékek árszintje gyakorlatilag az előző évi szinten maradt. Az előző év azonos időszakához viszonyítva a gabonaféléket 34,6 %-kal alacsonyabb árszinten értékesítették. A gyümölcsök árszintje az alma és körte előző

évi alacsony felvásárlási átlagárának következtében 69, a zöldségféléké pedig 16 %-kal növekedett.

Az első négy hónap átlagában a vágóállatok közül a vágósertés termelői ára 1,5, a vágóbaromfié 4,6, a tyúktojásé 3,7 %-kal csökkent, a tehéntej termelői ára pedig 3,7 %-kal nőtt.

A KSH elemzése szerint a mezőgazdasági termeléshez felhasznált iparcikkek 2001-ben 14,5 %-kal drágultak, míg a mezőgazdasági termelők az előző évinél átlagosan 4,9 %-kal magasabb árakon tudták értékesíteni termékeiket. Az agrárrolló tehát a KSH előzetes adatai szerint — az előző évvel ellentétben — ismét nyílt, mégpedig 9 százalékponttal.

Az ipari eredetű termékek közül átlagon felül nőtt a takarmányok ára, amelyeket az alapanyagként felhasznált termények előző évi kiugróan magas ára drágított meg. A műtrágyák árszínvonala az ipari termékek átlagát meghaladóan nőtt. Az üzem- és világítóanyagok, valamint az épületfenntartás költségei az átlagosnál kisebb ütemben nőttek.

Az élő állatok és állati termékek értékesítési árai nőttek ugyan, a növényi termékeké azonban átlagosan 5,5 %-kal csökkentek. (A felvásárlás szerkezetében a növénytermesztési és kertészeti termékek aránya 46 %-ot, az élő állatoké pedig 54 %-ot tett ki 2001-ben, szemben az előző évi 40:60 százalékos részesedéssel). Az agrárrolló kedvezőtlen változása és a termelői árak csökkenése következtében a növénytermesztőket 2001-ben veszteség érte, azonban a kiugróan jó terméseredmények ellensúlyozták az árviszonyokból eredő veszteséget.

– ábra

Az agrárrolló alakulása (1990 = 100,0)

.....

10.2. 8.2. Adózás

Az agrárgazdaságot érintő adópolitikában 2001-ben nem következett be lényeges változás. A társasági adó mértéke (az adóköteles eredmény 18 %-a) 2001-ben sem változott. Ágazati jellegű, így mezőgazdasági adókedvezményt korábban és a tárgyévben sem vehettek igénybe a társas mezőgazdasági termelők. Az agrárgazdaságra előírt néhány speciális szabály — pl. az adóelőleg fizetésének a mezőgazdaság szezonálisához igazodó ütemezése, a veszteségelhatárolás lehetősége — továbbra is érvényes volt.

A mezőgazdasági őstermelőknek az SZJA-törvényben előírt adózási szabályai 1997-től változás nélkül működtek, azonban 2001-től 1,5 millióról 2 millió Ft-ra emelkedett az a bevételi értékhatár, ameddig a mezőgazdasági őstermelő — ha a bevételének legalább a 20 %-át kitevő költséget számlával tud igazolni — nyilatkozhat, hogy nem keletkezett jövedelme. Ezzel összefüggésben a mezőgazdasági kistermelőnek nem kell adóelőleget fizetni, ameddig az év elejétől számított összes bevétele nem haladja meg a 2 millió Ft-ot. Nem változott az a szabály, hogy az őstermelők évi 250 ezer Ft-ot meg nem haladó bevétel esetén adómentesek, s bevallást sem kell tenniük, valamint az sem: 4 millió Ft bevételi összeghatárig az őstermelő kistermelőnek minősül, s így a bevételük 40 %-ának megfelelő összeget — számla nélkül — költségként elszámolhatnak (vagy az általányadózást választják).

Az őstermelői termékkör tekintetében változás, hogy a bortermelők akkor is adózhatnak őstermelőként, ha a saját gazdaságban termelt szőlőből a saját gazdaságban előállított bor végső fogyasztó részére történő értékesítése termelői borkimérésben valósul meg. Kisebb változás is volt (a fűszernövények és a fűszerek pontosabb felsorolása).

A mezőgazdasági támogatások elszámolását egyszerűsíti az a rendelkezés, amely kimondja, hogy azt a támogatást, amelyet utólag folyósítottak számla ellenében, nem kell bevételként elszámolni, ha a kiadást korábban költségként nem érvényesítette az őstermelő. Ha a támogatás csak részben fedezi a célja szerinti kiadást, a kiadásnak csak azt a részét lehet a támogatással elszámolni, amelyre a támogatás fedezetet nyújt. A többire a költségelszámolás (értékcsökkenés) általános szabályai vonatkoznak.

2001-től megteremtődött az összhang a társasági adóalanyok, valamint az SZJA szerint adózó mezőgazdasági őstermelők és egyéni vállalkozók veszteségelhatárolási szabályaiban. Eszerint a tevékenységet megkezdő mezőgazdasági őstermelő az első év veszteségén túl az eddigi 2 helyett 3 év veszteségét határolhatja el, korlátlan időtartamig.

Az értékcsökkenés elszámolásával kapcsolatban fontos változás: a tárgyi eszköz fogalmába bekerültek a tenyészállatok, az ültetvény üzembe helyezési időpontjának pedig azt a napot kell tekinteni, amikor a termőre fordulás megtörténik.

A mezőgazdasági termékek és az alapvető élelmiszerek értékesítése után az általános forgalmi adó rendszerében továbbra is a kedvezményes (12 %-os) adókulcs érvényesült.

Sajátos mezőgazdasági jellegű ÁFA-szabályozás — a gazdálkodás formájából és méretétől függetlenül — a kompenzációs felár alkalmazása. Ez — a gazdálkodó választása alapján — a termelők részére minden külön nyilvántartás vezetése nélkül lehetővé teszi az ÁFA-rendszerben való részvételt (a termékek köre pl. a cukorral, a borseprővel és a borkővel bővült).

2001-ben a külön jogszabály szerint nyilvántartásba vett mezőgazdasági termelők a felhasznált gázolaj jövedéki adójának meghatározott részét — a felhasználási

területtől függően differenciált norma alapján (szántó: 90 liter/ha/év, kert és gyümölcsös: 200 liter/ha/év, gyepek: 12 liter/ha/év, halastó: 55 liter/ha/év, erdőfelújítás: 90 liter/ha/év, szarvasmarha-ágazat: 85 liter/db/év) — továbbra is visszaigényelhetők. Az adó-visszaigénylés mértéke azonban változott 2001-ben, a literenkénti 85 Ft jövedéki adó 80 %-át (68 Ft/litert) lehetett visszaigényelni. Az ágazatban a visszaigénylés összege megközelítette a 16-17 Mrd Ft-ot. E támogatási forma fenntartását indokolja: a magyar üzemanyag-árak az utóbbi években oly mértékben nőttek (a növekedés esetenként meghaladta az EU-tagországok átlagárát is), hogy azok már a magyar mezőgazdaság versenyképességét veszélyeztetik.

A 2001-től jövedéki adótörvény hatálya alá tartozó bor esetében az elmúlt évben számos pontosító, kiegészítő szabályozás lépett hatályba.

10.3. 8.3. Termelői regisztráció

A mezőgazdasági termelők adatszolgáltatási és nyilvántartásba vételi rendszere az FVM-nél három éve működik. A regisztrációs kötelezettség mindazokra a mezőgazdasági termelőkre kiterjed, akik legalább egy hektár termőföldet, 500 m² szőlő-, vagy gyümölcsös ültetvényt használnak, illetve – földhasználat hiányában – legalább egy számosállatot tartanak, vagy erdőgazdálkodási, vadgazdálkodási, halászati tevékenységet folytatnak, és állami támogatásra pályáznak, vagy támogatást igényelnek.

Az FVM által nyilvántartott termelői kör statisztikai célú nyilvántartása és a KSH AMÖ keretében felvételezésre került gazdaságregiszterének egyeztetése folyamatban van. Az eddigi elemzések azt mutatják, hogy a regisztrált termelői kör kiinduló alapja lehet az EU-támogatásokhoz szükséges adminisztratív nyilvántartásoknak is.

Az elmúlt három év tapasztalatai kedvezőek. A 236/1998. (XII. 30.) Korm. rend. által meghatározott szabályok és előírások megfelelően érvényesülnek.

A termelők az agrártámogatások igénybevételének feltételeként előírt követelmények szerint kérik nyilvántartásba vételüket és fegyelmezetten tesznek eleget adatszolgáltatási kötelezettségeiknek. Ezt igazolja többek között, hogy 1999-ben 168000, 2000-ben 191400, 2001-ben pedig 212391 termelő (20 ezerrel több, mint az előző évben) kérte nyilvántartásba vételét.

Az FVM által regisztrált termelői körben a földhasználati viszonyokban 2000-hez képest kisebb átrendeződések következtek be.

A szövetkezetek által használt szántóterület csökkent (mintegy 250 ezer hektárral) és közel ilyen mértékben nőtt a gazdasági társaságok, valamint a nem főfoglalkozású őstermelők által használt szántóterület. Ennek megfelelően a szántóterület 36 %-át gazdasági társaságok, 17 %-át szövetkezetek, 46 %-át magántermelők, 1 %-át pedig egyéb gazdálkodók használják.

A jogi személyiségű gazdasági társaságok átlagos szántóterülete 288 hektár, a szövetkezeteké 659 hektár, míg a nem főfoglalkozású őstermelőké mindössze 7 hektár, s a főfoglalkozású őstermelőké is csak 11 hektár. Az összes regisztrált termelő 92 %-a őstermelő (195 ezer), akiknek átlagos szántóterülete nem éri el a 10 hektárt.

A regisztrált körben a gépellátottság 2001-ben kismértékben javult. A termelők 83768 traktort regisztráltak, amelyek 71 %-a magángazdaságok használatában van. Az állomány egyharmada azonban kisteljesítményű, korszerűtlen traktor. A termelők 2001-ben 3769 új traktort vásároltak. Ez némileg javította a traktorállomány műszaki állapotát. A gépsűrűsége vonatkozó adatok alapján 100 hektár mezőgazdasági területre 18 traktor jut. Ez a mutató a csehországgal megegyezik, és két és félszer nagyobb mint Bulgáriában. A kombájn-ellátottság megfelelő Magyarországon: 12250 kombájn áll a termelők rendelkezésére. Egy kombájnra 140 hektár kalászos gabonaterület jut, amely elfogadhatónak mondható.

Összességében a mezőgazdasági termelők adatszolgáltatási és nyilvántartásba vételi információs rendszerének kiépítése az elmúlt évhez képest is jelentősen fejlődött. A belépési alsó határ változása következtében a rendszer nyíltabbá vált, ami a megfigyelt kör bővítését tette lehetővé. A családi gazdaságokhoz kapcsolódóan szélesedett a megfigyelt adatok köre is. A termelői regisztráció teljes körűvé tétele eredményeként megfelelő termelői adatbázis áll rendelkezésre, amely felhasználható az EU által igényelt rendszerek kialakításához. Ugyanakkor az Integrált Irányítási és Ellenőrzési Rendszer (IIER) fejlesztése még 2001-ben sem kezdődött meg. (Lásd. 14.4. pont.)

10.4. 8.4. A 2001. évi agrárgazdasági támogatások és felhasználásuk

A 2001. évi agrártámogatás előirányzata 214,4 Mrd Ft volt, amely 17 %-kal (31,2 Mrd Ft-tal) haladja meg az előző évi előirányzatot. A növekmény elsősorban az agrártermelés költségeit csökkentő, illetve a beruházási támogatások előirányzatát érinti, melyből 17,5 Mrd forint az állami kezességvállalások esetleges beváltását szolgálták. A kezességbeváltás 2,6 Mrd forint volt, a 14,5 Mrd forint pedig az agrártermelési és beruházási támogatásokra került felhasználásra évközi belső átcsoportosítással. Az összesített agrártámogatási összeg magában foglalja a vidék- és területfejlesztési támogatásokat is. Ebből az agrárgazdasági célú támogatások 192,6 Mrd Ft-ot, a területfejlesztési célú támogatások 17,3 Mrd Ft-ot, a vidékfejlesztési támogatások pedig összesen 4,5 Mrd Ft-ot tettek ki. Az év során összesen 206,8 Mrd Ft került felhasználásra, amelyből 192,1 Mrd Ft agrárgazdasági célokat, 12,5 Mrd Ft területfejlesztést, 2,2 Mrd Ft pedig vidékfejlesztési célokat szolgált.

A támogatási előirányzatok éves felhasználását — a költségvetési törvény jogcímei szerinti csoportosításban — a melléklet táblázatai részletesen tartalmazzák.

Összevontan az agrárgazdasági főbb támogatási címekre 2001-ben kifizetett összegek az alábbiak voltak:

A kiemelt támogatási jogcímek és teljesítések

Jogcím	Teljesítés, millió Ft
Agrárberuházások támogatása	55820,8
Ebből:	25610,0
Gépvásárlás, lízing támogatása	
Építési jellegű beruházás (élelmiszeripari beruházással együtt)	7579,2
Ültetvénytelepítési támogatások	13220,0
Melioráció, öntözésfejlesztés	1458,7
Erdészeti támogatások (erdőtelepítés, erdőszerkezet-átalakítás, parkerdő)	10868,7
Piacra jutási támogatás összesen	32565,7
Agrártermelés költségeit csökkentő támogatás	86589,4
Ebből:	20522,7
Agrárfinanszírozás	
Földalapú termelési támogatás	21911,0
Kibontakozási hitelprogram	12250,4
Állattenyésztési támogatás	5107,9
Mező- és erdőgazd. biztosítások támogatása	4439,2
Agrárinformatika, farmgyakorlat-támogatás	263,3

A mezőgazdasági szövetkezetek állami támogatásának alapja 2001-ben a földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter által kiadott, az agrárgazdasági célok 2001. évi költségvetési támogatásáról rendelkező 15/2001. (III. 3.) FVM-rendelet volt (138-142. §-ok). A szövetkezetek és egyéb szervezetek a forgóeszköz-feltöltéshez és alapítási költségeinek megtérítéséhez összesen 4,6 milliárd Ft támogatást igényeltek a megyei földművelésügyi hivataloktól. A teljes jogcímre — amely magában foglalja a szövetkezeteken kívül a gépkörök és az erdőbirtokossági társulatok támogatását is — a tárgyévben összesen 1,1 milliárd Ft állt rendelkezésre. Ez az összeg az igények megközelítőleg 24 %-ának kielégítésére volt elegendő. Az elosztás során a megyéknek igényarányosan nyitott keretet a tárca, a támogatás közvetlen elosztását az FM-hivatalok végezték. A minisztérium az alapítási igények kielégítését, illetve a gépkörök és az erdőbirtokossági társulatok támogatását javasolta.

A Kormány 2001. decemberében a családi gazdaságok külön támogatására, illetőleg a hitelezésekhez kapcsolódó kedvezményekre vonatkozóan alkotott rendeletet.

A családi gazdaságok külön támogatást +10 % pontos mértékben, a beruházásokhoz (gépvásárlás, építés és ültetvénytelepítés), illetőleg 8-12 ezer forint/ha összegben a

földalapú növénytermelési támogatáshoz vehetnek igénybe. Kamatmentes hitelre 100 hektárig történő földvásárláshoz jogosultak a teljes vételárig, illetve kamattámogatást kaphatnak a 100-300 ha közötti földvásárláshoz, telephelylétesítéshez, ültetvénytelepítéshez és gépbeszerzéshez.

Ezen túlmenően a gazdálkodás folytatásához rülirozó jelleggel felvett hitelekhez kamattámogatás igénybevételére jogosultak.

E támogatási konstrukcióban a 2001. évben kifizetés nem történt.

10.4.1. 8.4.1. A mezőgazdasági beruházások támogatása

A 2001-re és 2002-re vonatkozó költségvetési törvény 2001. évre 68122,1 millió Ft-ot irányzott elő a mezőgazdasági alaptevékenységek beruházásainak támogatására. Ez az összeg számottevően, több mint 60 %-kal meghaladta a 2000. évi előirányzatot, s lehetőséget nyújtott az agrártermelés versenyképességének és az agrárvállalkozások termelékenységének növelését megalapozó fejlesztések és korszerűsítések támogatásához. A beruházások megvalósításának támogatásához 30-50 %-os mértékű végleges tökejjuttatást, kamattámogatást lehetett igényelni azzal a megkötéssel, hogy egy beruházáshoz igényelhető támogatás nem haladhatta meg a 40 millió forintot.

Az év folyamán azonban a rendelkezésre álló keret csökkent az agrártermelési támogatási keret javára történt átcsoportosítás miatt. Ennek eredményeként az eredeti előirányzat — a 2312/2001. (X. 26.) számú Korm. határozat alapján — 10000 millió forinttal lett kevesebb.

Az agrárgazdaság beruházásainak támogatására rendelkezésre álló keretből az éves tényleges kifizetés 55820,8 millió Ft volt, amely az alábbiak szerint alakult (egyes, kiemelt támogatási célok esetében):

- Új mezőgazdasági gépek és technológiai berendezések vásárlásának, felújításának és lízingelésének támogatására a megyei FM-hivatalok által összesített, ellenjegyzett éves támogatási igény meghaladta a 30000 millió Ft-ot. A tényleges támogatási kifizetés 25285,8 millió Ft volt, amely magában foglalja a 2000-ben halasztott fizetési konstrukció igénybevételével megvásárolt gépek 2001-ben kifizetett 9400 millió Ft-os támogatási összegét is. Az e célra rendelkezésre álló támogatási keret teljes mértékben felhasználásra került.

E támogatási konstrukció sikeressége nagyban hozzájárul ahhoz, hogy az elhasználandó gépállomány selejtezése felgyorsuljon és az ágazat műszaki-technikai ellátottsága javuljon;

- Az ültetvénytelepítés támogatására kifizetett összeg 13220 millió Ft-ot tett ki, amely tartalmazza az új, induló ültetvénytelepítési beruházások támogatását és a folyamatban lévők éves ütemének finanszírozását is;

- Az egyes mezőgazdasági és élelmiszeripari építési jellegű beruházási támogatási konstrukciókra beérkezett pályázatok összesített, több évre megoszló támogatási igénye 20000 millió Ft volt. Tényleges támogatási folyósítás a beszámolási évben 7579,2 millió Ft összegben történt.

Az agrárgazdasági beruházások keretét terhelték a következő támogatási igények is: műszaki fejlesztési feladatok, az agrárkutatás K+F-eszközeinek beszerzése, a tangazdaságok és tanüzemek, a gazdaságilag elmaradott megyék külön támogatása a vízkár elhárítási program, kezességbeváltás, gazdahitel-program kamattámogatása, valamint további kisebb ágazati feladatok támogatása.

Az élelmiszer-feldolgozás egyes szakágazatai a beruházásaikhoz 2001-ben is kaptak támogatást. A kis- és közepes vállalkozásokra kiterjedő — pályázat útján elnyerhető — támogatás segítséget jelentett az előirányzott technológiai, higiéniai, környezetvédelmi célú fejlesztések megvalósításához.

10.4.2. 8.4.2. A mezőgazdasági termelők kibontakozási hitelkonstrukciója és gazdahitel-programja

A mezőgazdasági termelők kibontakozási hitelkonstrukcióját és gazdahitel-programját — a 2000. évi költségvetésről szóló 1999. évi CXXV. törvény alapján lehetővé vált állami készfizető-kezesség felhasználásával — a 30/2000 (III. 10.) Korm. rendelet szabályozta.

Kibontakozási hitelkonstrukció

A kibontakozási hitelkonstrukció-program célja: a mezőgazdaságot több éve sújtó időjárási katasztrófák és a piaci válság miatt nehéz gazdálkodási helyzetbe került mezőgazdasági vállalkozások helyzetének pénzügyi javítása. Ennek érdekében a minisztérium 2000. évben 3 éves programot hirdetett meg, amelyben a pályázók a program teljesítése esetén — a konstrukcióba bevont hitelkeret összegéig — vissza nem térítendő állami támogatást és kamattámogatást, a hitelkeret egy részére pedig készfizető állami kezességvállalást kapnak. A vissza nem térítendő támogatást a pályázóknak — három egyenlő részletben — a konstrukció keretében kialakított, három év futamidejű hitel éves esedékes tőketörlesztésének kiegyenlítésére kell fordítaniuk. A pályázók — további tőkeszükségletük fedezetére — kiegészítő hitel igénybevételére is jogosultak.

A kibontakozási hitelkonstrukció céljára 25 Mrd Ft állami garanciakeret került elkülönítésre.

Az érdeklődést jellemzi, hogy összesen 2604 mezőgazdasági vállalkozó pályázata érkezett be, amelyekből 2492-t fogadtak el. A kiadott támogatási ígervények alapján 2393 kibontakozási hitelszerződés megkötésére került sor. Ily módon lehetőség nyílt több mint 89 Mrd Ft éven túli hitel bevonására, s ebből 20 Mrd Ft garanciakeret felhasználásával mintegy 39,8 Mrd Ft-nak új hitelkonstrukcióba történő átalakítására. Ez egyúttal azt jelenti: a programok sikeres teljesítése esetén 3 év alatt összesen ilyen összegű vissza nem térítendő állami támogatással váltható ki a fenti hitel.

Gazdahitel-konstrukció

A hitelkonstrukció célja: az életképes agrárvállalkozások megerősítése, a családi és kisvállalkozások eredményes gazdálkodásának, tőke-ellátottságának hosszú lejáratú hitellel való javítása. További célként fogalmazódott meg: lehetőség legyen az agrárgazdaságban a reorganizációs célú kivásárlások támogatására.

A konstrukcióra 898 pályázat érkezett. A jogszabályi feltételeknek megfelelt és támogatási okiratot kapott pályázók közül 727-tel kötöttek a hitelintézetek hitelszerződést. Így mintegy 18,4 Mrd Ft fejlesztés valósulhat meg, 12,2 Mrd Ft kedvezményes hitel felhasználásával, amelyhez 9,8 Mrd Ft állami garancia kapcsolódik.

10.4.3. 8.4.3. Piaci támogatások

A 37,7 milliárd forintos eredeti előirányzatot az agrárgazdasági támogatási számlák év közbeni alakulása miatti belső átcsoportosítások csökkentették. Ez azt jelenti, hogy

- a 2312/2001. (X. 26.) Korm. határozat 1,2 Mrd Ft-tal,
- a 2328/2001. (XI. 21.) Korm. határozat 1,0 Mrd Ft-tal,
- a 2383/2001. (XII. 20.) Korm. határozat pedig 3,4 Mrd Ft-tal

csökkentette a piacra jutási támogatási előirányzatot, az agrártermelési támogatások javára. Az aktuális kiadási előirányzatot 430,3 millió Ft bevétel növelte, amelyet a 89/2001. (X. 29.) FVM rendelet szerint a BSE-tesztvizsgálat állategészségügyi költségeinek támogatására kellett fordítani.

A 32,6 Mrd Ft-os aktuális előirányzat a mezőgazdasági és élelmiszeripari exporttámogatás, az agrárpiaci támogatás- állami felvásárlás és az egyéb piacra jutást elősegítő támogatási jogcímek között oszlik meg. A piacra jutási lehetőségeket segíti továbbá az agrártermelési támogatások keretében folyósított mintegy 11,2 Mrd Ft összegű - a termékminőség javítását és a termékvizsgálati költségek csökkentését segítő - támogatás.

2001-ben az egyes célokra folyósított támogatások:

- Az export támogatására: 13,3 Mrd Ft,
(pl. sertés, szarvasmarha, baromfi, tartósítóipari termékek, bor, stb.)
- Az agrárpiaci támogatásokra (a minőséghez kötött intervenciós jellegű kifizetésekre): 11,8 Mrd Ft,
(pl. vágósertés, vágómarha, vágóbaromfi, tehéntej, dohány, ipari paradicsom, burgonya, fűszerpaprika, vöröshagyma, borleparlásra, juhtej-kecsketej felvásárlás, gabonapiaci intézkedések stb.)
- A piacra jutást elősegítő támogatásokra: 8,0 Mrd Ft.
(pl. közösségi agrármarketing, iskolatej akció, terméktanácsi informatika, élelmiszerbiztonság, állat- és növényegészségügyi támogatás, növény- és állategészségügyi vizsgálati díj támogatás, hulladék ártalmatlanítás, állatgyógyszer támogatás, minőségvizsgálati díj támogatás stb.)

A piacra jutási támogatási keret forrásai az egyes termékpályákon bekövetkező piaci zavarok kedvezőtlen hatásainak csökkentését szolgálják. A napi agrárpolitikában szereplő legfontosabb piacsabályozási feladatok a szőlő-, a kukorica- és az alma-termékpályákon merültek fel. A feszültségek levezetéséhez év közben jelentős nagyságú költségvetési összegek járultak hozzá (ebből a forrásból), amelyek hitelkamattámogatás, valamint jövedelemkiegészítő és egyéb vissza nem térítendő támogatások formájában kerültek kifizetésre.

10.4.4. 8.4.4. Az agrártermelés költségeit csökkentő támogatás

A 2001. és 2002. évi költségvetési törvény 2001-re 67091,1 millió Ft-ot irányzott elő az agrártermelés költségeit csökkentő támogatásokra. Az eredeti előirányzat a Kormány a 2087/2001. (IV. 20.) számú határozata alapján a 2001. évi tavaszi ár- és belvízkárok mérséklése céljából 1525 millió Ft-tal nőtt. A 2000. évi zárszámadási törvény elfogadásával további 1379,2 millió Ft-tal növekedett az előirányzat, az előző évek reorganizációs programja és a nem biztosítható elemi károk pénzmaradványa révén. A meghirdetett támogatási konstrukciók éves működtetéséhez azonban még az így megnövelt előirányzat sem volt elegendő. Ezért a tárca kezdeményezésére a Kormány év közben több esetben belső átcsoportosításról határozott az agrártermelési támogatások javára az alábbiak szerint:

- a 2312/2001. (X. 26.) Korm. határozattal a mezőgazdasági alaptervekenységek beruházásainak támogatási előirányzatából 10000 millió Ft, a piacra jutási támogatások előirányzatából 1200 millió Ft;

- a 2328/2001. (XI. 21.) Korm. határozattal a piacra jutási támogatásokból 1000 millió Ft;
- a 2383/2001. (XII. 20.) Korm. határozat alapján — ugyancsak a piacra jutási támogatások keretéből — 3400 millió Ft.

Az intézkedések eredményeként a kiadási előirányzat 86595,3 millió Ft-ra módosult. A kifizetett támogatások együttes összege 86589,4 millió Ft volt.

Az agrártermelés költségeit csökkentő támogatások jogcímén az éves agrárszabályozási rendszer többféle támogatási konstrukciót működtetett. Ezek közül előirányzatukat tekintve a legjelentősebbek a 300 ha alatti termelők földalapú növénytermelési, az agrárfinanszírozási, az állattenyésztési, a szaktanácsadási támogatások, a fiatal agrárvállalkozók támogatása, valamint a gazdálkodás kockázatát csökkentő támogatások. 2001-ben az agrártermelési támogatási keretből kerültek finanszírozásra olyan támogatási konstrukciók is, amelyek az állat- és növény-egészségügyi vizsgálatok költségeihez nyújtanak támogatást, illetve amelyek a termékminőség javítását ösztönzik. E keretből történt a kibontakozási támogatás folyósítása és az állami kezesség esetleges beváltásának részbeni finanszírozása is.

Az agrártermelés költségeit csökkentő támogatások felhasználása az egyes kiemelt támogatási konstrukciók esetében az alábbiak szerint alakult:

- A földalapú növénytermelési támogatás belső átcsoportosítás utáni előirányzata 22254 millió Ft volt, amelyből 21911 millió Ft került kifizetésre, beleértve az előző évről áthúzódó 1700 millió Ft determinációt is. Ezt a támogatási formát a 2001-ben összesen 164254 termelő igényelte, 15 ezerrel több, mint az előző évben;
- A hitelkamatok támogatására a belső keret-átcsoportosítással megnövelt 20974 millió Ft előirányzathoz 20522,7 millió Ft került kifizetésre. Ez a támogatási forma jelentős mértékben járul hozzá a mezőgazdasági termelés költségeinek csökkentéséhez, és közvetve a termelők hitelhez jutási esélyeit is javítja.

(A kamattámogatásban részesülő 2001. év végi 294 Mrd Ft hitelállományból 146 Mrd Ft az éven belüli lejáratú, közel 70 Mrd Ft az éven túli lejáratú forgóeszköz-hitelek állománya, 30 Mrd Ft a beruházási, 30 Mrd Ft a kibontakozási, 18 Mrd Ft pedig a gazdahitel-konstrukcióban igényelt egyéb hitelek állománya.);

- A kibontakozási hitelprogram támogatására az eredeti előirányzat évközi növelésével összesen 12250,4 millió Ft kifizetés történt;
- Az egyéb fontos támogatási konstrukciók közül az állattenyésztés támogatására 5107,9 millió Ft, a biológiai alapok fejlesztésére 1001,6 millió Ft, a szaktanácsadás támogatására 1028,2 millió Ft, a fiatal agrárvállalkozók, valamint a pályakezdő fiatal agrárszakemberek alkalmazásának támogatására 523,7 millió Ft, biztosítási díjtámogatásra pedig 4439,2 millió Ft került kifizetésre.

10.4.5. 8.4.5. Agrárinformatika, farmgyakorlat és egyéb szakmai gyakorlatok támogatása

A támogatás cél 360 millió Ft eredeti költségvetési előirányzatát 6,5 millió Ft előző évi maradvány növelte. Az így rendelkezésre álló összegből 278,3 millió forint az AKII által működtetett – külön fejezetben részletesen bemutatott- Tesztüzemi Rendszerre (ebből 198,3 millió forint a könyvelőirodák tevékenységének díjazására), 65 millió forint pedig a külföldi farm- és egyéb szakmai gyakorlatok támogatására került felhasználásra különböző országokban – USA, Nagy-Britannia, Németország stb. - mintegy 300 fiatal agrármérnök vett részt ilyen programokon.

10.4.6. 8.4.6. Agrárlogisztika

A támogatási jogcímre beérkezett és elbírált pályázatok támogatási igénye 1363,2 millió Ft volt. A jogcím 1500 millió Ft előirányzatából 2001-ben kifizetés az év végéhez közeli pályázat-beadási határidő miatt nem történt.

10.5. 8.5. A mezőgazdasági vállalkozások hitelgazdálkodása

A mezőgazdasági támogatási rendszer a vállalkozások hitelgazdálkodását kamattámogatással és állami kezesség-, illetve garanciavállalással segíti. A rendszer keretében 2001-ben is kamattámogatást nyújtott a kormányzat, az éven belüli és az éven túli lejáratú forgóeszköz-hitelek, illetőleg a beruházási hitelek után.

A támogatott hitelállomány 2001-ben is nőtt: a 2000. december 31-i állományhoz viszonyítva a mezőgazdasági termelők hitelállománya 2001. december 31-ig több mint 30 Mrd Ft-tal emelkedett. 2001. év végén 268,4 Mrd Ft volt a hitelállomány. Ezt növeli a kibontakozási és gazdahitel programról szóló 30/2000. (III. 10.) Korm. rendelet alapján 2001-ben megkötött szerződések összege (40,8 Mrd Ft). Ezzel együtt a 2001. év végi hitelállomány 293,7 Mrd Ft volt.

A kormány 2001-ben működtette a mezőgazdasági termelők fennálló hitelterheinek csökkentése, illetve a kis- és közepes mezőgazdasági vállalkozások további fejlesztését lehetővé tevő új hitelhez való jutás érdekében hozott gazdahitel-programokat, valamint a 3 éves kibontakozási program esedékes támogatását.

A kamattámogatási szabályozás a bankokat a hitelek költségeinek mérséklésére ösztönzi, ugyanis kamattámogatásban csak az olyan hitelek részesülnek, amelyeknél a teljes hiteldíj — a jegybanki alapkamathoz képest — az éven belüli hitelek esetében a 3 %-ot, az éven túli lejáratú forgóeszköz-hitelek esetében pedig az 4 %-ot nem haladja meg.

Forgóeszköz-hitelek kamattámogatására 2000-ben 14,9 Mrd Ft-ot, 2001-ben pedig 20,5 Mrd Ft-ot fordított a Kormány. A legfontosabb négy gabonafélére (őszi búza, rozs, őszi árpa, kukorica) a termelési hitelek felvételét — a korábbi évekhez hasonlóan — állami kezességvállalás is segítette. Ennek mértéke hektáronként 20 ezer Ft hitelösszegig terjedt, beváltás esetén pedig ennek 70 %-át kaphatta meg a

hitelintézet. A kezességvállalás összege 2000-ben 14 Mrd Ft-ot tett ki, amely összeg gyakorlatilag 2001-re sem változott (13,7 Mrd Ft).

A két hitelgarancia-intézmény (Agrár-vállalkozási Hitelgarancia Alapítvány és a Hitelgarancia Rt.) a forgóeszköz- és az egyéb hitelekre egyaránt vállalhat garanciát. Az általuk vállalható garancia mértéke egyedileg a hitelösszeg maximum 80 %-áig terjedhet, intézményenként pedig éves átlagban 60 % lehet. Az általuk vállalt hitelösszeg 70 %-áig a költségvetés viszontgaranciát vállal.

A rendelkezésre álló információk szerint például az Agrár-vállalkozási Hitelgarancia Alapítvány közel harminc milliárd forint összegben vállalt garanciát hitelekre.

A kamattámogatásban részesíthető hitelek és kölcsönök összefoglaló adatai

Mrd Ft

Megnevezés	Fennálló hitelállomány január 1-jén		Fennálló hitelállomány 2001. XII. 31-én	Új hitelszerződések	
	2000.	2001.		2000-ben	2001-ben
Éven belüli forgóeszköz-hitelek összesen	111,5	137,0	143,5	159,6	194,6
Éven túli forgóeszköz-hitelek összesen	100,7	93,0	67,6**	18,2	12,8
Éven túli beruházási hitelek összesen***	37,7	31,6	30,4	10,4	14,0
Tagi kölcsön összesen	9,0	6,8	2,2		
Összesen	258,9	268,4	243,7	188,2	221,4
A 30/2000. (III. 10.) Korm. r. alapján felvett hitelek					
Fiatalként vállalkozók támogatása	0,2		0,5	0,3	0,4
Gazdahitel-program	3,0		12,0	8,7	5,3
Új típusú szervezetek támogatása	0,7		1,6	0,8	0,8
Kibontakozási hitelkonstrukció	11,8		29,2	25,6	13,6
Pótlólagos hitel	2,7		6,7	5,4	3,2
Összesen	18,4	-	50,0	40,8	23,3
MINDÖSSZESEN	286,8	258,9	293,7	164,6	211,5

** A tényleges hitelállomány, a folyó évben esedékessé vált törlesztések figyelembevételével.

*** Reorganizációs célú, valamint a Mezőgazdasági és Erdészeti Alapból megvalósuló beruházásokhoz 1995-ig nyújtott hitelek nélkül.

11. A pénzügyi és vagyoni helyzet alakulása a mezőgazdasági vállalkozásokban

A mezőgazdaság pénzügyi és vagyoni helyzetét bemutató elemzéshez az APEH gyorsjelentést, valamint az Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézetben működő a Mezőgazdasági Tesztüzemi Információs Rendszert (MTIR), illetve a KSH Mezőgazdasági Számlarendszerét (MSZR) használtuk fel. A továbbiakban az APEH-gyorsjelentés és az MSZR alapján előbb átfogóan bemutatjuk a mezőgazdaság 2001. évi teljesítményét, majd a tesztüzemi eredmények részletes elemzése következik.

11.1. Az APEH gyorsjelentés elemzés

Az agrárágazatok árbevételének és jövedelmének alakulása.

Az APEH-től kapott információk alapján 2001-ben a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás és halászat nemzetgazdasági ágban 11843 társas vállalkozás adott számot gazdálkodásának eredményéről, 24-gyel kevesebb mint egy évvel korábban.

Ezen kívül 1148 ezer őstermelőt tartottak számon, akik mezőgazdasági tevékenységet folytattak, ebből azonban csak 81404 őstermelő bevétele és jövedelme szerepel a személyi jövedelemadó bevallásban. 124519 őstermelőnek csak bevételéről kellett nyilatkoznia, 942 ezer egység bevétele nem érte el a 250 ezer Ft-ot. Utóbbiakra becslést végezve és a személyi jövedelemadó bevallásban szereplő 26 601 egyéni vállalkozó adatait is figyelembe véve, a mezőgazdaságból, erdőgazdálkodásból és halászatból 2001-ben 1 663 milliárd Ft árbevétel származott, 20%-kal több mint egy évvel korábban. A termelői árszínvonal 4,9%-os emelkedését figyelembe véve a termelési volumen kb. 14%-os növekedésével számolhatunk az előző évi visszaesés után. Az őstermelők és az egyéni vállalkozók árbevétele 24%-kal, a társas gazdaságoké 20-21%-kal haladta meg a 2000-ben elért bevételt. A bevételek 63%-át a társas vállalkozások realizálták, az őstermelők részesedése 10, az egyéni vállalkozóké 12-13% volt, a csak bevételükről számot adók és a 250 ezer Ft-nál kisebb árbevételű termelők aránya 7-7%-ot tett ki.

A jövedelem az előző évi kedvezőtlen eredményhez mérten számottevően növekedett. A társas vállalkozások, valamint a személyi jövedelemadó bevallás hatálya alá tartozó őstermelők és mezőgazdasági egyéni vállalkozók együttes jövedelme 2001-ben 45,8 milliárd Ft volt. Az eredményjavulás egésze a társas vállalkozásoknál következett be. Az őstermelőknél viszont a jövedelem terén 2000-hez viszonyítottan visszaesés tapasztalható (ugyanakkor le kell szögezni, hogy részben az őstermelőknél és az egyéni vállalkozóknál is a jövedelemre vonatkozó adatokat a nyilvántartási rendszerük hiányossága miatt csak fenntartással kezelhetjük).

Az őstermelők eredményének kedvezőtlen alakulásához hozzájárult, hogy termelésükben nagy súllyal szerepelnek olyan ágazatok (pl. a szőlő, bor, alma, stb.), amelyek termékeit piac hiányában csak részben tudták értékesíteni, emellett a kertészeti termékek árszínvonala is jelentősen csökkent (több mint 10%-kal).

A sertés értékesítésnél viszont magas árak voltak jellemzők.

A bevételarányos jövedelmezőség 2000. évi nagyon alacsony szinthez képest javult, ezen belül azonban az őstermelőknél nagyon jelentős visszaesés következett be.

100 Ft árbevételre jutó jövedelem a mezőgazdaság, vad- és erdőgazdálkodás, valamint a halászati ágakban

Megnevezés	2000.	2001.
Társas vállalkozások	1,23	3,91
Őstermelők	3,45	1,29
Egyéni vállalkozók (vállalkozói kivétellel)	1,16	1,30
Fentiek együtt	1,46	3,22

A társas vállalkozások megemelkedett jövedelme megnöveli a költségvetés adóbevételeit, amelynek mértéke megközelíti a 2 milliárd forintot.

Az élelmiszeripar bevétele 23%-kal, jövedelme 15%-kal haladta meg a 2000. évit. Így a bevételarányos jövedelmezőség 0,25 ponttal romlott, 13%-kal volt kedvezőbb az agrárágazatokénál.

11.2. A mezőgazdaság 2001. évi teljesítménye

Az MSZR az Eurostat (az Európai Unió Statisztikai Hivatala) irányelvei szerint került kidolgozásra. Az MSZR összehasonlításra alkalmas – és teljességre törekvő –, rendszeres áttekintést ad a gazdasági tevékenységekről. Az áttekintés elemzések, előrejelzések és politikai intézkedések alapjául szolgál. A számlarendszer a nagy számú, különféle gazdasági műveleteket és egységeket egyszerűen írja le, általános kritériumok szerint sorolja be, és táblázatos formába rendezi.

Az MSZR elkészítésének fő célja: az EU-tagállamok és a csatlakozni kívánó országok elszámolási rendszereinek az egységesítése, hogy ily módon a mezőgazdasági tevékenység — mindenekelőtt a jövedelemtermelés nagysága és összetevői — országonként összehasonlíthatóvá váljanak.

Az MSZR és az ezen alapuló modellek segítségével lehetővé válik a termelés folyamatának, valamint az általa képződő elsődleges jövedelemnek, a mezőgazdasági termelők jövedelemhelyzetének a kimutatása.

A KSH “végleges” adatai, valamint az AKII-ben évente többször elkészített mezőgazdasági számlarendszer-prognózisok az országban végzett összes mezőgazdasági tevékenységre vonatkoznak függetlenül attól, hogy a főtevékenységet végzők mely nemzetgazdasági ágba tartoznak.

A mezőgazdaság bruttó kibocsátásának volumene 2001-ben — változatlan áron — 14 %-kal nagyobb volt az előző évinél, ezen belül a növénytermesztésé és a

mezőgazdasági szolgáltatásoké nőtt, az állattenyésztés teljesítménye viszont a 2000. évi szinten maradt.

A 2001. évi kiemelkedő gabonatermés (47 %-os növekedés) ismét ráirányítja a figyelmet a növénytermesztés és az állattartás kedvezőtlen arányára: a bruttó kibocsátásból 2001-ben már csak 46 %-kal részesedik az állattenyésztés (folyó áron). A fejlett agrárgazdaságú országokban 50 % fölötti ez a mutató. (Az 1980-as években még Magyarországon is ehhez hasonló volt az arány).

A növénytermesztési kibocsátás aránya is csökkent hazánkban az előző évhez képest, de még így is 4 százalékponttal meghaladja az állattenyésztését.

A mezőgazdaság folyó termelő-felhasználása értékben 19, volumenben 7 %-kal nőtt a 2000. évihez képest. Ennek következtében az ágazatban megtermelt bruttó hozzáadott érték volumene — a nemzetgazdasági átlagot jelentősen meghaladó mértékben — 26 %-kal nőtt.

4.ábra

A bruttó kibocsátás, a hozzáadott érték és a vállalkozói jövedelmek alakulása a Mezőgazdasági Számlák Rendszerére alapján

Nettó vállalkozói jövedelem, amely tartalmazza a nem fizetett munkaerő jövedelmét is

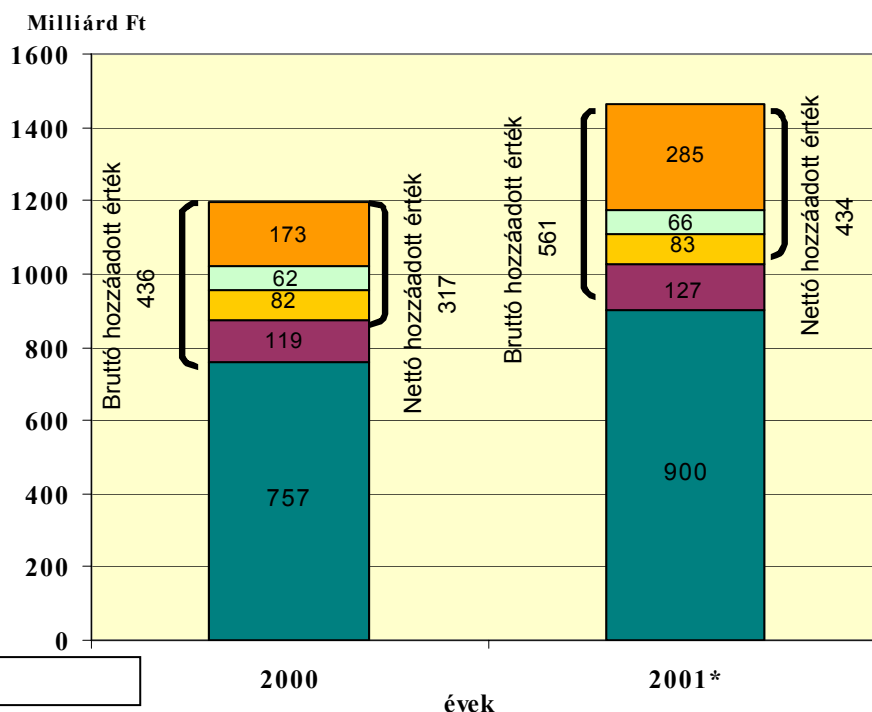
- Bérlés
- Munk
- Érték
- Folyó

Forrás: A

A mezőgazdasági termelés és felhasználás egységeire (C) jövedelemmel csökkent.

11.3.

A fejezet 2001. évi ismertetjük szintű lehetőségeit

Összesen

erőforrás

² A súlyozáshoz a KSH által 2000. áprilisában végrehajtott Általános Mezőgazdasági Összeírás (AMÖ) adatait használtuk fel. A közölt eredmények tehát az eddigi egyszerű matematikai átlagok helyett – az EU-követelményeknek eleget téve – súlyozott átlagok formájában jelennek meg. A súlyozás konkrétan például

összehasonlítása csak korlátozottan lehetséges. (A következő években természetesen az időbeli változások kiemelésére is törekszünk majd.)

A továbbiakban elkülönítve vizsgáljuk az egyéni, illetve a társas vállalkozások gazdálkodását, majd összehasonlítjuk a két csoport eredményeit.

11.3.1. Az egyéni gazdaságok jövedelmezősége

A felmérésben 1390 egyéni gazdaság³ szerepelt. Ez a minta az ÁMÖ 2000 keretében regisztrált és a 2 európai méretegység⁴ nagyobb egyéni gazdaságokat reprezentálja, amelyek száma közel 87 ezret tett ki. A vizsgált 87 ezer gazdaság az összes “egyéni gazdaság” által használt földterület 71 %-át műveli, illetve az összes standard fedezeti hozzájárulás 59 %-át állítja elő. A vizsgálat tehát — az EU előírásainak megfelelően — csak a nagyobb, kifejezetten árutermelő jellegű gazdaságokra terjedt ki. Az eredmények értékelésekor azt is figyelembe kell venni, hogy az ilyen méretű vállalkozások eredményessége általában kedvezőbb, mint a kisebbeké.

23. táblázat

azzal járt, hogy – a csoportonként eltérő kiválasztási arányok következtében – az alsó ökonómiai méretkategória üzemeinek jellemző értékei erősebben befolyásolják a súlyozott átlagot, mint a nagyobb méretkategóriájú gazdaságok paraméterei, s ezért pl. az eddiginél lényegesen kisebb átlagos földterület adódik. Ez azonban a korábbinál hűbb képet ad a valóságról. Az említett jelenség főként olyan jellemzők esetében szembetűnő, amelyek értékei az egyes méretcsoportokban jelentősen különböznek (ilyen pl. az üzem földterületének nagysága hektárban).

³ Ide tartoznak az őstermelők, az egyéni vállalkozók, illetve az ún. összevont – adózási, illetve a támogatási rendszerrel összefüggő okok miatt formailag részekre osztott (“szétíratott”), de ténylegesen egységes vállalkozásként funkcionáló és a tesztüzemi rendszerben is egy egységként kezelt – gazdaságok.

⁴ A 2 európai méretegységnek (EUME) megfelelő 2400 eurós, vagyis mintegy 600000 Ft-os standard fedezeti hozzájárulást (SFH) Magyarországon például 13 hektáron folytatott búzatermesztéssel, vagy 4,5 ha cukorrépa termesztésével, vagy 4 tejlő tehén tartásával, illetve 30 sertés hizlalásával lehet előállítani (az 1997-1999 évek átlagában). Az európai méretegység és a standard fedezeti hozzájárulás definícióját lásd “Az alkalmazott muutatók és fogalmak értelmezése” c. résznél.

⁵ Ezek száma az ÁMÖ adatai szerint csaknem 960 ezer volt.

**Az egyéni gazdaságok eredmény-kimutatásának főbb tételei,
jövedelmezőségi mutatók (1000 Ft/ha mezőgazdasági terület)**

Megnevezés	Érték	Megoszlás, %
Bruttó termelési érték	248,98	100,00
ebből: értékesítés nettó árbevétele	207,50	83,34
ebből: szántóföldi növénytermesztés	69,27	27,82
állattenyésztés	93,16	37,42
zöldség, gyümölcs, szőlő, bor	30,77	12,36
egyéb bevételek	24,70	9,92
aktivált saját teljesítmények	16,79	6,74
Üzemi költségek összesen	220,42	100,00
ebből: anyagköltség	121,23	55,00
ebből: vásárolt vetőmag, szaporítóanyag	12,67	5,75
műtrágyák	11,35	5,15
növényvédő szerek	9,87	4,48
állatvásárlás	13,98	6,34
takarmányvásárlás	38,92	17,66
hajtó- és kenőanyag	17,72	8,04
személyi jellegű ráfordítások	26,59	12,06
ebből: bérköltségek	20,93	9,50
értékcsökkenési leírás	23,62	10,72
Üzemi tevékenység eredménye	28,55	-
Adózás előtti eredmény	27,15	-
Adózás előtti eredmény, ezer Ft/üzem	618,70	-
Mérleg szerinti eredmény	14,92	-
Termelésiérték-arányos jövedelmezőség, %	10,90	-
Össztőke-jövedelmezőség, %	6,56	-
Sajáttőke-jövedelmezőség, %	6,95	-
Munkajövedelmezőség, ezer Ft/ÉME	1043,05	-

Forrás: AKII

Az egyéni gazdaságok átlagos területe 24 hektár volt (ennek 34 %-át bérleményként használták), egy gazdaságban 1,1 fő éves munkaerőegységet⁶ foglalkoztattak, 10,2 millió Ft értékű eszközállománnyal (a saját termőföld értékét is beszámítva).

Az egyéni gazdaságok eredményessége felmérésünk szerint nem változott lényegesen az előző évhez képest, és a gazdálkodás összességében csak igen szerény mértékű hasznot hozott.

Egy hektár mezőgazdasági területre 27150 Ft, egy munkaerőegységre 582000 Ft, egy gazdaságra pedig 618700 Ft adózás előtti eredmény jutott átlagosan. Az elérhető betéti kamatokat (vagy más alternatív befektetés hozadékát) figyelembe véve a jövedelmezőség szintje továbbra is rendkívül alacsony: 100 Ft termelési értékre 10,9 Ft adózás előtti eredmény jutott, az osztóke jövedelmezősége 6,6 %, a saját tőkéé pedig 7,0 % volt. Az adózás előtti eredmény és a személyi jövedelmek együttes összegéből 1043 ezer Ft jutott egy munkaerőegységre (munkajövedelmezőségi mutató).

Bár a fenti mutatók értéke is az elvárható szint alatt marad, tovább rontja a jövedelmezőségi helyzetről festett képet az a körülmény, hogy a kimutatott eredmények valójában az elvárható személyi jövedelem egy részét is magukban foglalják, hiszen a ténylegesen elszámolt bérjellegű költség — egy munkaerőegységre vetítve — az egyéni gazdaságoknál mindössze 461 ezer Ft/év volt (alig több, mint 38,4 ezer Ft/hó). Így az egyéni gazdaságok átlagában a kigazdálkodott bruttó eredmény egy része a személyes fogyasztás, nem pedig a termelés fejlesztését szolgálta.

A vizsgált üzemek 2001-ben átlagosan 933000 Ft értékű bruttó beruházást hajtottak végre.⁷ Ez azonban csak 204 ezer Ft értékű állóeszközállomány-növekedést idézett elő (nettó beruházás), mert a megvalósított befektetések túlnyomó része az értékcsökkenést kompenzálta, illetve a selejtezett/értékesített eszközök pótlását szolgálta. A bruttó beruházás 42 %-a a gépek, berendezések, járművek kategóriájában történt, ingatlanokba 28 %-os arányban investáltak a termelők, míg a tenyészállatok állományának növekedése 13 %-ot tett ki. A befejezetlen beruházások részesedése ugyancsak 13 % volt.

Az egyéni gazdaságok eladósodottsága — a korábbi évekhez hasonlóan — továbbra is csekély mértékű volt. Erre utal a saját tőke 87 %-os aránya, illetve az, hogy az ún. nettó kötelezettségek értéke negatív. Ez azt jelenti, hogy a meglévő pénzeszközök és a fennálló követelések összege meghaladja a gazdaságot terhelő összes kötelezettség értékét. Ezek az — önmagukban kedvezőnek látszó — jelenségek azonban mégsem arra utalnak, hogy az egyéni termelők gazdasági helyzete összességében stabil lenne. Inkább arról van szó, hogy részben a hitelfelvételhez szükséges saját források hiányában, illetve a hitelekhez való hozzájutás további nehézségei miatt (az elérhető

⁶ Az éves munkaerőegység (ÉME) definícióját lásd “ Az alkalmazott mutatók és fogalmak értelmezése” c. résznel.

⁷ Ez a beruházási volumen – a korábbi évektől eltérően – valamivel nagyobb volt annál, mint amire a rendeltetésszerű saját források (vagyis a mérleg szerinti eredmény és az elszámolt értékcsökkenési leírás) fedezetet nyújtottak, tehát a külső források bevonása szerény mértékben növekedett (lásd a “befektetések fedezettsége” mutatót a 2. mellékletben).

jövedelmezőséghez képest nagy kamatterhek, bonyolult ügyintézés, erős vagyoni biztosítékok szükségessége) a gazdálkodók kénytelenek önfinanszírozó képességükhöz igazítani tevékenységüket. Ez csökkenti ugyan a vállalkozással járó kockázatokat, de korlátozza is a fejlődés ütemét, és akadályozza a versenyképes méretű és felszereltségű üzemek nagyobb arányú létrejöttét.

24. táblázat

A méretkategóriák szerinti üzemcsoportok jövedelmezőségi mutatói az egyéni vállalkozásokban

Megnevezés	Mérték-egység	Méretkategóriák (1000 Ft SFH)		
		kicsi ≤2000	Közepes >2000 – 5000	Nagy >5000
Üzemszám a mintában	–	469	501	420
Üzemszám az alapsokaságban	–	66032	16795	4481
Mezőgazdasági terület (MT)	ha/üzem	14,28	33,96	106,24
Számosállat (sz.á.)	db/üzem	3,52	9,81	31,51
Bruttó termelési érték	1000 Ft/ha	245,38	240,95	265,69
Üzemi költségek	1000 Ft/ha	223,37	210,63	226,31
Üzemi tevékenység eredménye	1000 Ft/ha	22,01	30,32	39,38
Adózás előtti eredmény	1000 Ft/ha	21,30	29,53	35,89
Adózás előtti eredmény	1000Ft/üzem	304,13	1002,90	3812,44
Termelésiérték-arányos	%	8,68	12,26	13,51
Össztőke-jövedelmezőség	%	4,71	7,21	10,07
Sajátőke-jövedelmezőség	%	5,08	7,53	10,76
Munkajövedelmezőség	1000 Ft/ÉME	731,39	1317,34	2184,51

Forrás: AKII

Ha a gazdálkodás eredményességét átfogóan jellemző jövedelmezőségi mutatókat a gazdaságok ökonómiai mérete⁸ szerint képzett csoportokban vizsgáljuk, kimutatható a nagyobb méretű egyéni gazdaságok fölénye.

A nagyméretű egyéni gazdaságok 106 ha mezőgazdasági területet műveltek és 31,5 számosállatot tartottak. A kis méretkategóriába tartozóknál ugyanezen jellemzők

⁸ A gazdaság ökonómiai mérete – az általunk itt alkalmazott csoportosítás szerint –

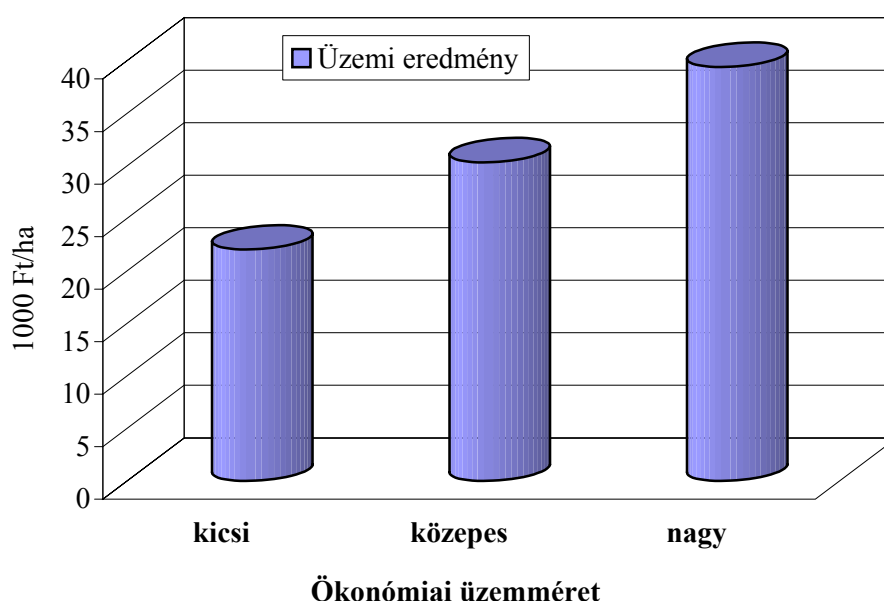
- kicsi, ha SFH-ja nem haladja meg a 2 millió Ft-ot;
- közepes, ha SFH-ja nagyobb, mint 2 millió Ft, de nem haladja meg az 5 millió Ft-ot;
- nagy, ha SFH-ja nagyobb 5 millió Ft-nál.

értéke: 14 hektár, illetve 3,5 számosállat. A termelés szerkezetét vizsgálva szembeűnő, hogy a kisméretű üzemekben jóval nagyobb a munkaintenzív ágazatok (kertészet, szőlő, gyümölcs) bevételi aránya (18,2 %), mint a nagyméretűekben (8,7 %). A nagyméretű gazdaságok viszont intenzívebb állattartási tevékenységükkel (főleg sertés- és baromfitartással) érik el, hogy 1 hektárra jutó bevételük 13 %-kal meghaladja a kisméretűekét. A területegységre vetített termelési költségeik viszont lényegében azonosak a kisméretű gazdaságokéival. Ennek következtében a nagyok 1 hektárra jutó üzemi eredménye 79 %-kal haladja meg a kis méretcsoportba soroltakét. Utóbbiak kategóriájában a saját tőke jövedelmezősége a nagyok csoportjában kimutatható értéknek még a felét sem éri el.

A nagy méretű gazdaságok előnye — kissé leegyszerűsítve — a sikerebb költséggazdálkodásban rejlik: a nagyobb méret lehetővé teszi számukra a munkaerő hatékonyabb foglalkoztatását és az eszközök jobb kihasználását, továbbá kevesebb külső szolgáltatást kell igénybe venniük (a gépi munkákat ugyanis jórészt saját maguk — és viszonylag olcsón — el tudják végezni). Fajlagos költségeik tehát kedvezőbbek. Előnyeik más mutatókat vizsgálva is egyértelműek.

5. ábra

Az üzemméret és a jövedelmezőség kapcsolata az egyéni gazdaságokban

Forrás: AKII

Szembeűnő különbség mutatkozik az egyes méretcsoportokba tartozó gazdaságok fejlesztési lehetőségeiben, azaz életképességében is. Bár a nagyméretű gazdaságok 1 hektárra vetített bruttó beruházása csak 41 %-kal haladta meg a kicsikét, a fajlagos nettó beruházásban már 21-szeres a különbség. Ez arra utal, hogy a nagy egyéni gazdaságok folyamatosan képesek eszközállományuk korszerűsítésére, ily módon befektetéseik ténylegesen a bővítést és kevésbé az elöregedett eszközök cseréjét

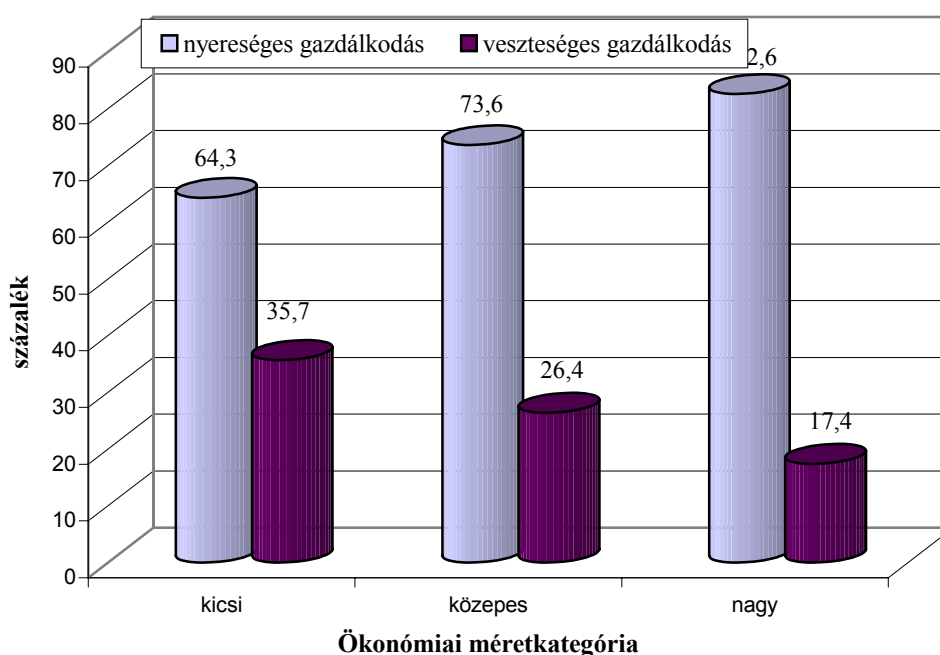
szolgálják. A kisméretű gazdaságok viszont ezt az utóbbi célt is csak részlegesen képesek megvalósítani.

Az egyéni gazdaságok jövedelemalakulását tevékenységük iránya (jellemző termelési profiljuk) szerint is vizsgáltuk. Az egyéni gazdaságok 2001. évi teljesítményét — a kulcsmutatónak tekinthető sajáttőke-jövedelmezőség alapján — értékelve megállapítható, hogy a jövedelmezőségi lista élén a zöldségtermelő profilú gazdaságok állnak (13,4 %). Utánuk a sertés- és baromfitartó (állattenyésztés II.) gazdaságok következnek (10,7 %), amelyek a számukra kedvező termelőiár-alakulásból húztak hasznot. Az átlagosnál kedvezőbb eredményt tudnak még felmutatni a gyümölcsstermelők (8,5 %), míg az árunövény-termesztő, továbbá a szarvasmarha- és juhtartó, valamint a vegyes profilú gazdaságok jövedelmezősége kisebb-nagyobb mértékben elmaradt az átlagtól.

Az egyéni gazdaságok jövedelmezőségi helyzetének vizsgálatakor nem hagyható figyelmen kívül, hogy az átlagértékek nagyon erős szóródást takarnak. Becsléseink szerint a vizsgált sokaságban a mérleg szerinti eredmény az üzemek 67 %-ánál pozitív, 33 %-ánál pedig negatív előjelű volt. A nyereséges gazdaságok átlagosan 883 ezer Ft hasznot (mérleg szerinti eredményt), a veszteségesek viszont 763 ezer Ft ráfizetést könyveltek el. Míg azonban a legkisebb méretkategóriájú gazdaságoknak csak a 64 %-a volt képes nyereségesen gazdálkodni, addig a legnagyobbak között ez az arány már 83 % volt.

6. ábra

A nyereséges és a veszteséges üzemek méretkategóriák szerinti aránya az egyéni gazdaságokban

Forrás: AKII

A termelési irány⁹ szerinti üzemszoportok jövedelmezőségi mutatói

Megnevezés	Mérték- egység	Termelési irány					
		Árunövény	Állatteny. I.	Állatteny. II.	Ültetvény	Zöldség	Vegyes
Üzemszám a mintában	–	692	130	77	105	31	355
Üzemszám az alapsokaságban	–	29904	8440	6675	6686	3656	31960
Bruttó termelési érték	1000 Ft/ha	144,44	180,42	1406,60	517,49	771,11	244,92
Üzemi költségek	1000 Ft/ha	128,38	161,03	1304,82	408,73	598,82	217,99
Üzemi tevékenység eredménye	1000 Ft/ha	16,06	19,39	101,79	108,76	172,29	26,93
Adózás előtti eredmény	1000 Ft/ha	14,39	18,20	93,83	104,01	171,75	27,28
Adózás előtti eredmény	1000 Ft/üzem	507,38	431,78	1104,54	1108,49	1451,27	473,02
Termelésiérték-arányos	%	9,96	10,09	6,67	20,10	22,27	11,14
Össztőke-jövedelmezőség	%	5,63	5,10	10,03	7,29	12,42	5,78
Sajáttőke-jövedelmezőség	%	5,69	5,45	10,67	8,46	13,38	6,10
Munkajövedelmezőség	1000 Ft/ÉME	1174,47	814,24	1215,66	1190,30	1275,58	876,38

Forrás: AKII

⁹ A termelési irányok elhatárolására vonatkozó definíciót lásd “Az alkalmazott mutatók és fogalmak értelmezése” c. résznél

Az egyéni gazdaságok legjobb 25 %-ában¹⁰ 98 ezer Ft volt az 1 hektár mezőgazdasági területre jutó adózás előtti eredmény, míg a leggyengébb 25 % esetében hektáronként 41,3 ezer Ft veszteség mutatkozott. A — más jellemzők szerint — homogénnek tekinthető üzemek közötti meglehetősen szélsőséges jövedelmezőségi eltéréseket nem hagyhatjuk figyelmen kívül, az eltérő gazdasági helyzetben levő üzemek ugyanis differenciált agrárpolitikai intézkedést igényelnek.

26. táblázat

**Az egyéni gazdaságok legjobb és leggyengébb
25 %-ának jellemzői (felső és alsó negyed)**

Mutató	Mérték- egység	Felső negyed	Alsó negyed	Összes gazdaság
Üzemszám a mintában	–	348	348	1390
Üzemszám az alapsokaságban	–	6613	21252	87311
Standard fedezeti hozzájárulás	1000 Ft/üzem	5859,78	1672,98	1911,88
Mezőgazdasági terület	ha/üzem	57,03	24,16	22,79
Eszközérték	1000 Ft/ha MT	537,00	423,26	447,45
Állatállomány	sz.á./100 ha MT	33,54	24,74	27,05
Búzahozam	t/ha	4,63	3,92	4,21
Tejhozam	l/tehén	4988,16	3483,50	4385,23
Bruttó termelési érték	1000 Ft/ha MT	373,18	180,31	248,98
Nettó beruházás	1000 Ft/ha MT	43,27	-0,88	8,93
Adózás előtti eredmény	1000 Ft/ha MT	97,99	-41,34	27,15
Adózás előtti eredmény	1000 Ft/üzem	5588,82	-998,65	618,70
Mérleg szerinti eredmény	1000 Ft/ha MT	67,62	-41,44	14,92
Cash-flow	1000 Ft/üzem	5258,21	-306,30	878,28
Sajáttőke-jövedelmezőség	%	21,58	-11,78	6,95

Forrás: AKII

¹⁰ A "legjobb", illetve a "leggyengébbek" csoportjának kiválasztása az egy üzemre jutó adózás előtti eredmény alapján kialakított sorrendnek megfelelően, negyedekre történő bontással történt.

A differenciáltság kérdése úgy is megközelíthető, hogy a gazdálkodási színvonal kiegyenlítetttségének növelésében még óriási tartalékok vannak. A gazdálkodók képességei és szakismeretei egyre növekvő szerepet játszanak az eredményességben, ezért továbbképzésükre, szaktanácsokkal történő ellátásukra nagy figyelmet kell fordítanunk.

11.3.2. A társas vállalkozások jövedelmezősége

A 2001. évi felméréshez 369 társas vállalkozás (jogi személyiség nélküli, illetve jogi személyiségű gazdasági társaság, szövetkezet) szolgáltatott adatokat. A minta által reprezentált alapsokaság üzemszáma 4411¹¹, az ÁMÖ keretében regisztrált összes társas vállalkozás mintegy 70 százaléka, amelyek azonban a szektorban előállított SFH 99,9 %-át állítják elő, a földterületnek pedig a 99,6 %-át használják.

A vizsgált társas vállalkozások átlagosan 565 ha területet használtak, ezt csaknem teljes egészében (97,4 %-ban) bérelték. A területhez átlagban 195 millió Ft értékű eszközállomány tartozott, az eszközök 1 ha mezőgazdasági területre jutó értéke 382 ezer Ft volt. Egy üzem átlagosan 20,2 éves munkaerőegységet foglalkoztatott.

A társas vállalkozások mezőgazdasági tevékenységükkel hektáronként 400,4 ezer Ft bruttó termelési értéket állítottak elő, 376,3 ezer Ft költséggel, vagyis az ún. üzemi eredmény hektáronként 24,1 ezer Ft-ot tett ki. Ehhez hozzászámítva a szokásos vállalkozási tevékenységtől független bevételek és kiadások egyenlegét (ez utóbbi enyhén pozitív), s levonva a pénzügyi műveleteknek (a jelentős hitelterhekkel összefüggő) veszteségeit, 14,2 ezer Ft/ha adózás előtti eredményt kapunk. Az adózott, illetve a mérleg szerinti eredmény is pozitív előjelű volt (az utóbbi értéke: 11 ezer Ft/ha, illetve 5643 ezer Ft/üzem). 100 Ft termelési értékre 3,5 Ft, a saját tőke 100 forintjára 6,4 Ft adózatlan eredmény jutott. Ennél kedvezőbb az osztóke jövedelmezőségi mutatójának értéke (7,4 %), számításakor ugyanis a fizetett kamatok összege eredménynövelő tényezőként szerepel mint előállított, bár nem a vállalkozásnál maradó jövedelemrész. Az ún. munkajövedelmezőségi mutató az adózás előtti eredmény és a személyi jövedelmek egy éves munkaerőegységre jutó összege (értéke 1426,1 ezer Ft/ÉME).

Bár az elmúlt két év eredményeit a társas vállalkozások esetében is csak korlátozottan lehet összehasonlítani, a 2001. évi adatok jól érzékelhető javulást mutatnak az egy évvel korábbi helyzethez képest.

A társas vállalkozások saját tőkéjének aránya 2001-ben nem haladta meg az 58 %-ot, de még elegendő volt arra, hogy a befektetett eszközöket teljes mértékben (illetve ezen túl még a forgóeszközök egy csekély részét is) saját tőkével tudják finanszírozni (tőkeellátottság: 114 %). A fennálló kötelezettségek egy gazdaság átlagában 79,1 millió Ft-ot tettek ki; ennek 71,5 %-a rövidlejáratú kötelezettség volt. A nettó (a követelések és a pénzeszközök értékével csökkentett) kötelezettségek is elérték a 38,3 millió Ft-ot. A dinamikus eladósodottsági mutató szerint a képződő cash-flow (a mérleg szerinti eredmény és az értékcsökkenési leírás együttes összege) 2,3 év alatt tenné lehetővé a nettó kötelezettségek törlesztését. A likviditási mutatók értéke elfogadható: a rövidlejáratú kötelezettségek 72 %-át gyorsan mobilizálható eszközök

¹¹ Ebben az esetben is figyelmen kívül maradtak a 2 európai mértékegységnél kisebb vállalkozások

(követelések és pénzeszközök) fedezik, az összes forgóeszköz-állomány pedig a rövidlejáratú kötelezettségek 1,7-szerese. Mindez összességében még nem mutat riasztó képet a társas vállalkozások pénzügyi önállóságáról, illetve a pénzforgalom egyensúlyáról, aggodalomra ad okot viszont az a tény: a gazdaságok a tartozások visszafizetésére kénytelenek fordítani szabad forrásaik nagy részét, miközben ezekre a fejlesztések érdekében is égető szükség lenne. Az eladósodottság növekedésének — jobb esetben stagnálásának — a folyamata is nyugtalanító.

27. táblázat

**A társas vállalkozások eredmény-kimutatásának főbb tételei,
jövedelmezőségi mutatók (1000 Ft/ha mezőgazdasági terület)**

Megnevezés	Érték	Megoszlás. %
Bruttó termelési érték	400,40	100,00
ebből: értékesítés nettó árbevétele	333,92	83,40
ebből: szántóföldi növénytermesztés	83,03	20,74
állattenyésztés	132,15	33,00
zöldség, gyümölcs, szőlő, bor	9,69	2,42
mezőgazdasági szolgáltatások	34,26	8,56
egyéb bevételek	39,07	9,76
aktivált saját teljesítmények	27,41	6,85
Üzemi költségek összesen	376,27	100,00
ebből: anyagköltség	169,09	44,94
ebből: vásárolt vetőmag, szaporító anyag	9,76	2,59
műtrágyák	12,79	3,40
növényvédő szerek	13,06	3,47
állatvásárlás	6,76	1,80
takarmányvásárlás	48,17	12,80
hajtó- és kenőanyag	24,32	6,46
személyi jellegű ráfordítások	57,72	15,34
ebből: bérköltségek	37,15	9,87
értékcsökkenési leírás	21,71	5,77
Üzemi tevékenység eredménye	24,13	
Adózás előtti eredmény	14,17	
Mérleg szerinti eredmény	11,02	
Egy gazdaságra jutó mérleg szerinti eredmény ezer	5642,57	
Termelésiérték-arányos jövedelmezőség, %	3,54	
Össztőke-jövedelmezőség, %	7,44	
Sajáttőke-jövedelmezőség, %	6,40	

Munkajövedelmezőség, ezer Ft/ÉME	1426,13	
----------------------------------	---------	--

Forrás:AKII

Az összes társas vállalkozás átlagában az 1 ha mezőgazdasági területre jutó bruttó beruházás értéke 58 ezer Ft, a nettó beruházás értéke pedig 8,6 ezer Ft volt. Utóbbi mutatószám pozitív előjele azt jelzi, hogy a gazdaságok nominálisan ugyan valamivel többet ruháztak be annál, mint amennyivel meglevő befektetett eszközállományuk értéke csökkent (az amortizáció és a selejtezések, vagy eladások következtében), de — a beruházási javak árszínvonalának az elmúlt években történt emelkedése miatt — ez a többlet nyilvánvalóan nem volt elegendő a használati érték alapján szükséges eszközpótláshoz. A bruttó beruházás legnagyobb részét (30 %) gépekre fordították, az ingatlan-beruházások 13 %-os hányadot képviselnek. Jelentős a befejezetlen beruházások aránya is (28 %).

A jövedelmezőséget az (az SFH-val kifejezett) üzemméret¹² függvényében vizsgálva kimutatható: a növekvő méret — az egyéni vállalkozásokhoz hasonlóan — jobb eredménnyel párosul. Ennek ellentmond ugyan, hogy az üzemi eredmény fajlagos mutatója a kisméretű társas vállalkozások kategóriájában a legmagasabb. Az egy hektárra jutó bruttó termelési érték is lényegesen nagyobb, mint a másik két méretcsoportban. (Ez a szőlő-, a gyümölcs- és a zöldségtermelés magasabb arányának és a kiterjedt szolgáltatási tevékenységnek köszönhető.) A kis méretkategóriában viszont a hektáronkénti költségek is magasak, s a pénzügyi műveletekben is e vállalkozások szenvedik el a legnagyobb fajlagos veszteséget. Lényegében az utóbbi tényező az, amely a nagyobb méretcsoportokhoz viszonyított helyzetüket leginkább lerontja. A többi jövedelemmutatóra tehát már érvényes az előző megállapítás. A nagyobb méretek felé haladva az 1 hektárra jutó mérleg szerinti eredmény például így alakul: 5,3; 8,5; 12,5 ezer Ft.

Természetesen minden méretcsoportban nyereséges és veszteséges vállalkozások egyaránt akadnak. A nyereségesek számaránya — a méretek növekvő sorrendjében, a mérleg szerinti eredmény alapján — a következő: 68 %, 77 % és 81 %.

¹² Az ökonómiai üzemméret alapján a 369 társas vállalkozás közül 114 került a kis méretkategóriába (az SFH nem nagyobb, mint 15 millió Ft), 115 a közepes (az SFH nagyobb, mint 15 millió, de legfeljebb 70 millió Ft), 140 pedig a nagy méretkategóriába (az SFH nagyobb, mint 70 millió Ft) tartozott.

**A méretkategóriák szerinti üzemszoportok jövedelmezőségi mutatói
a társas vállalkozásokban**

Megnevezés	Mérték- egység	Méretkategóriák (1000 Ft SFH)		
		kicsi ≤15000	közepes >15000 – 70000	nagy >70000
Üzemszám a mintában	–	114	115	140
Üzemszám az alapsokaságban	–	2307	1191	913
Mezőgazdasági terület	ha/üzem	68,29	448,81	1715,62
Bruttó termelési érték	1000 Ft/ha	555,06	396,33	386,24
Üzemi költségek	1000 Ft/ha	527,65	376,32	361,03
Üzemi tevékenység eredménye	1000 Ft/ha	27,40	20,00	25,21
Pénzügyi műveletek eredménye	1000 Ft/ha	-19,84	-10,06	-11,32
Mérleg szerinti eredmény	1000 Ft/ha	5,26	8,52	12,46
Mérleg szerinti eredmény	1000Ft/üzem	359,21	3823,86	21376,63
Termelésiérték-arányos jövedelmezőség	%	1,64	3,02	4,00
Össztőke-jövedelmezőség	%	4,30	6,64	8,48
Sajáttőke-jövedelmezőség	%	2,00	5,98	7,52
Munkajövedelmezőség	1000 Ft/ÉME	978,38	1266,92	1542,16

Forrás:AKII

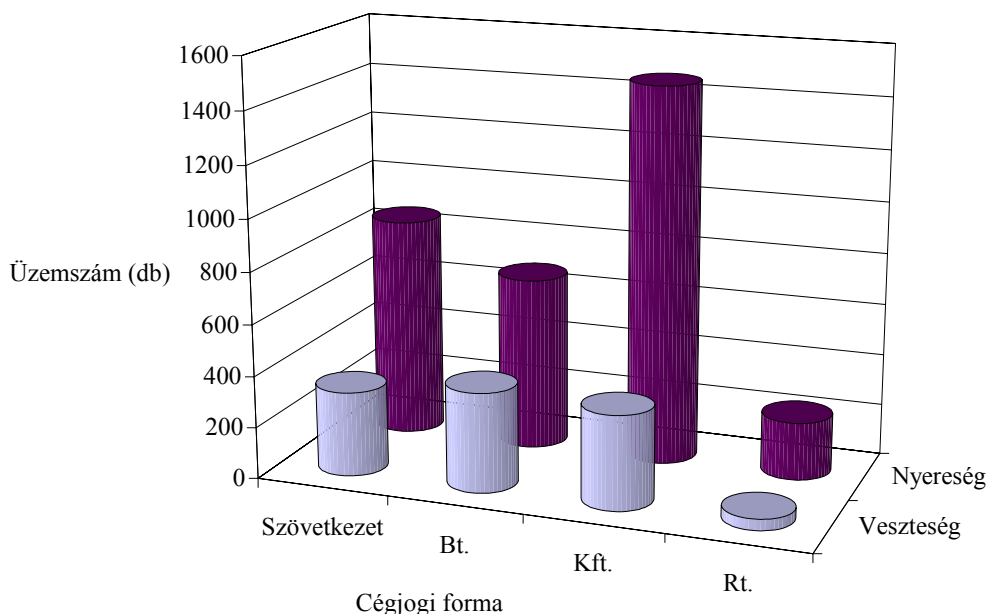
A termelési irányok szerint képzett üzemszoportok közül kiemelkedő eredményt ért el a zöldségtermesztő társas vállalkozások. A további sorrend (a saját tőke jövedelmezősége alapján): az abrakfogyasztó állatokat tartó gazdaságok, az árunövény-termesztők, a vegyes mezőgazdasági termelést folytató gazdaságok, a gyümölcsstermelő és szőlős (ültetvényes) gazdaságok, végül a tömegtakarmány-fogyasztó állatokat (szarvasmarha, juh) tartó gazdaságok.

A társas vállalkozások eredményeinek a szóródása is igen erős. Az alapsokaságra (4411 vállalkozás) vonatkozó becslés szerint a vállalkozások 74 %-ánál pozitív a mérleg szerinti eredmény, egy üzemre átlagosan 11,2 millió Ft nyereség jut. A vállalkozások 26 %-a viszont veszteséges, átlagosan 9,9 millió Ft ráfizetéssel. A társas vállalkozások legjobb 25 %-a 1 hektárra vonatkoztatva 36 ezer Ft-os adózás előtti eredményt ért el, míg a leggyengébbek 26 ezer Ft-os veszteséget voltak kénytelenek elkönyvelni.

A cégjogi formák szerint is eltérő mértékben oszlik meg a nyereséges, illetve veszteséges gazdaságok száma: főleg a betéti társaságok és a szövetkezetek körében magas a veszteségesen gazdálkodók aránya.

7. ábra

A nyereséges és veszteséges gazdaságok száma cégjogi formák szerint (a mérleg szerinti eredmény alapján)

Forrás: AKII

11.3.3. Az egyéni és a társas vállalkozások jövedelmezőségének összehasonlítása

Az egyéni és a társas vállalkozások jövedelmezősége közvetlenül nem hasonlítható össze. Többek között azt a — korábban már említett — körülményt is figyelembe kell venni, hogy az egyéni gazdaságok nem számolják el költségként a családtagok munkaidő-teljesítménye után járó indokolt bértömeget (2001-ben 1 hektárra vetítve az egyéni gazdaságokra 26,6 ezer Ft személyi jellegű ráfordítás került elszámolásra, míg a társas vállalkozásokra 57,7 ezer Ft). Az egyéni gazdaságban dolgozó családtagok személyi jövedelmének egy része tehát a könyvelésben kimutatott eredményben jelenik meg. Az összehasonlíthatóság korrekcióval megteremthető, amikor is a két szektorban felmerült munkaidő-teljesítmények után azonos költségtételt számítunk fel. Esetünkben azt a megoldást választottuk, hogy az egyéni gazdaságok könyvelésében elszámolt személyi ráfordítások (bérek, bérjellegű juttatások és azok közterhei) helyett a tesztüzemi társas vállalkozásokéval megegyező személyi ráfordításokkal számoltunk (1463 ezer Ft/ÉME).

A korrekció hatására az egyéni gazdaságok személyi ráfordításai a 2,6-szorosukra nőttek, amelynek következtében az üzemi költségek közel 19 %-kal emelkedtek. E változások értelemszerűen negatívan befolyásolták a jövedelem alakulását: valamennyi jövedelem-mutató a negatív tartományba került.

A két szektor gazdasági tevékenységét a táblázat utolsó két oszlopának adatai alapján hasonlíthatjuk össze.

A tesztüzemi társas vállalkozásokban a mezőgazdasági terület egységére vonatkoztatott termelési érték 1,61-szer volt nagyobb, mint az egyéni gazdaságokban, az üzemi költségekben pedig 1,44-szeres volt a különbség.

A területegységre vetített termelési érték két szektor közötti eltéréseiben a hagyományos mezőgazdasági tevékenységek fajlagos bevételeiben megmutatkozó különbség is szerepet játszott ugyan (a növénytermesztésben 20 %-os, az állattenyésztésben pedig 42 %-os a társas vállalkozások előnye, a zöldség-, gyümölcs-, szőlő- és bortermelemben viszont több, mint háromszor nagyobbak az egyéniek 1 hektárra jutó bevételei), végső magyarázatul azonban az szolgál: a társas vállalkozásokban az ún. egyéb mezőgazdasági tevékenységek (mezőgazdasági szolgáltatások, mezőgazdasági termékek kereskedelme, stb.) fajlagos bevételeinek az értéke az egyéni gazdaságokénak a többszöröse volt. Végül még egy — az eltérést magyarázó — tényező: az egyéb bevételek között szereplő agrártámogatásokból egységnyi területre 44 %-kal nagyobb összeget kaptak a társas vállalkozások¹³.

A költségszerkezet eltéréseit vizsgálva megállapítható, hogy az egyéni gazdaságok személyi ráfordításainak területegységre vetített összege — a korrekció elvégzése után — 18 %-kal haladná meg a társas vállalkozások hasonló mutatóját¹⁴. Igaz ugyan, hogy az igénybevett szolgáltatások (benne pl. a földbérleti díjak, a biztosítási díjak, a bankköltségek) és az ún. egyéb ráfordítások (a várható veszteségek, illetve a várható kötelezettségek fedezetére képzett céltartalékok; a költségvetéssel, a helyi önkormányzatokkal elszámolt adók, illetékek, stb.) fajlagos összege már ismét a társas vállalkozásokat terheli jóval nagyobb mértékben, mint az egyéni gazdákat, de a személyi jellegű ráfordítások korrekciója felemészti az egyéni gazdaságok – korrekció nélkül még létező – előnyét, és veszteségbe fordítja az egyéni gazdálkodók eredményét. Az említett hatások így összegződnek: az egyéni gazdaságok egy hektárra jutó (korrigált) üzemi eredménye: -13150 Ft, mérleg szerinti eredménye: -26780 Ft, míg a társas vállalkozások ugyanezen mutatói: 24130 Ft, illetve 11020 Ft. Értelemszerűen a többi jövedelmezőségi mutató is a társas vállalkozások előnyét jelzi.

¹³ Megállapításunk csak a folyó termeléshez kapcsolódó támogatásokra vonatkozik, figyelmen kívül hagyva a beruházási támogatásokat. Az eltérés alapvető oka: bár az egyéni gazdaságok több földalapú támogatáshoz jutnak, mint a társas vállalkozások, az utóbbiak viszont lényegesen nagyobb összegű kamattámogatást kapnak, mint a hitellehetőséggel kevésbé élő egyéni gazdaságok.

¹⁴ Ez a meglepő jelenség - amely arra utal, hogy egységnyi mezőgazdasági területre az egyéni gazdaságokban több munkaidő-felhasználás jut, mint a társas vállalkozásokban - annak tudható be: a nagyszámú, kis területen intenzív kultúrákkal foglalkozó egyéni termelő összességében ilyen irányba billenti a mérleg nyelvét.

Az egyéni és a társas vállalkozások összehasonlító mutatói

Mutatók	Mérték- egység	Egyéni gazdaságok		Társas vállal- kozások
		Korrekcio- nélkül	Korrekcio- val	
Bruttó termelési érték	1000 Ft/ha MT	248,98	248,98	400,40
Értékesítés nettó árbevétele	1000 Ft/ha MT	207,50	207,50	333,92
Ebből: szántóföldi növ.	1000 Ft/ha MT	69,27	69,27	83,03
állattenyésztés	1000 Ft/ha MT	93,16	93,16	132,15
zölds.-gyüm., szőlő, bor	1000 Ft/ha MT	30,77	30,77	9,69
egyéb mezőgazd. tev.	1000 Ft/ha MT	14,30	14,30	109,05
Egyéb bevételek	1000 Ft/ha MT	24,70	24,70	39,07
Aktivált saját teljesítmények	1000 Ft/ha MT	16,79	16,79	27,41
Üzemi költségek összesen	1000 Ft/ha MT	220,42	262,12	376,27
Ebből: anyag jell. ráfordítások	1000 Ft/ha MT	121,23	121,23	169,9
személyi jell. ráfordítások	1000 Ft/ha MT	26,59	68,29	57,72
igénybe vett szolg. költs.	1000 Ft/ha MT	29,38	29,38	53,00
ún. egyéb ráfordítások	1000 Ft/ha MT	14,28	14,28	24,23
Üzemi tevékenység eredménye	1000 Ft/ha MT	28,55	-13,15	24,13
Adózás előtti eredmény	1000 Ft/ha MT	27,15	-14,55	14,17
Mérleg szerinti eredmény	1000 Ft/ha MT	14,92	-26,78	11,02
Termelésiérték-arányos	%	10,90	-5,83	3,54
Össztőke-jövedelmezőség	%	6,56	-2,75	7,44
Sajáttőke-jövedelmezőség	%	6,95	-3,72	6,40
Munkajövedelmezőség	1000 Ft/ÉME	1043,05	629,52	1426,13
Cash-flow	1000 Ft/ha MT	878,28	-3,16	16761,15

Megjegyzés: A korrekció által érintett tételeket félkövér szedéssel jelezzük.

Forrás: AKII

Az egyéni és a társas vállalkozási szektor jövedelmezőségének összevetéséből tehát az a következtetés vonható le: az egyéni gazdaságok a jövedelmezőségben csak akkor versenyképesek, ha személyi költségeiket, illetve a családtagok fogyasztását képesek (hajlandók) alacsony szinten tartani. Ez a megállapítás elsősorban a vizsgált egyéni gazdaságok mintegy 1-ét kitevő alsó méretkategória üzemekre vonatkozik (üzemi SFH = 2 millió Ft, átlagos mezőgazdasági terület 14,3 ha). Ha ezeket kihagyjuk a korrekciós összehasonlításból, akkor a megmaradó nagyobb egyéni gazdaságok már állják a versenyt a társas vállalkozásokkal, sőt bizonyos mutatóik (pl. a termelésiérték-arányos jövedelmezőség) kedvezőbbek is.

12. Az élelmiszeripar helyzete, szerkezete

A világgazdaságban az utóbbi másfél évben kialakult recessziós folyamatok és az ezekkel együtt járó keresletcsökkenés kedvezőtlenül befolyásolták a magyar gazdaság fejlődési lehetőségeit. Ez megmutatkozott az ipari termelés, ezen belül az élelmiszeripar növekedési ütemének mérséklődésében is. Az élelmiszeripar azonban továbbra is jelentős nemzetgazdasági ágazat, amelynek fontos szerepe van abban, hogy a mezőgazdaságban előállított termékek minél nagyobb hányada magasabb hozzáadottérték-tartalommal, feldolgozottan, versenyképes áruként kerüljön a hazai és a külső piacokra.

12.1. Az élelmiszertermelés és -értékesítés alakulása

Az élelmiszer, ital és dohány gyártás ágazat bruttó termelésének volumene 2001-ben az előző évi 6,2 %-kal szemben csupán 0,6 %-kal csökkent. Ezen belül az élelmiszerek és italok termelése 1,3 %-kal csökkent, a dohánytermékeké pedig 13,8 %-kal nőtt. A termelés negyedévenkénti — az előző év azonos időszakához viszonyított — alakulását a következő adatok érzékeltetik:

	%
I. negyedév:	102,1
II. negyedév:	97,3
III. negyedév:	97,0
IV. negyedév:	101,8
Összesen:	99,4

Az 5 főnél többet foglalkoztató vállalkozások adatai alapján az ágazat bruttó termelési értéke 1832 milliárd Ft volt 2001-ben. Az élelmiszeripar ezzel a feldolgozóipar 14 ágazata közül a második helyet foglalta el, a magyar ipar ágazati szerkezetén belüli részaránya pedig 14,8 %-ot tett ki.

Az egyes szakágazatok termelésének alakulása között számottevő eltérések voltak. Az átlagot meghaladóan növekedett az édesség-, a cukor- és a dohányipar, a gyümölcs- és zöldségfeldolgozás, a margaringyártás, továbbá a baromfihús-feldolgozás. Különböző mértékű csökkenést regisztráltak ugyanakkor a húsfeldolgozás és -tartósítás, a malomipari termékek, a kenyérfélék, a takarmányok és a tejtermékek gyártása, a bortermelés, a sörgyártás és — évek óta először — az üdítőital-gyártás szakágazatban.

Az élelmiszeripar számára legnagyobb jelentőségű hazai piacon az előző évi kedvező eredmény – amikor is a belföldi értékesítés 6,3 %-kal nőtt – nem ismétlődött meg. Az irányzat megfordult és mintegy 2,9 %-os csökkenés következett be. A legtöbb, alapvető fontosságú élelmiszert előállító szakágazatban — pl. húsfeldolgozás és -tartósítás, tejtermék-gyártás, gyümölcs- zöldségfeldolgozás, malomipari termék- és sütőipari termékgyártás — a belföldi eladások volumencsökkenése ennél nagyobb mértékű volt. E

csökkenést részben kompenzálta a baromfi-hús-feldolgozás, a margaringyártás, valamint néhány, az élvezeti cikkek közé sorolt termékkör (dohányárak, desztillált szeszesitalok, édességek) és a máshova nem sorolt egyéb élelmiszer értékesítésének növekedése.

Az értékesítés visszaesésére hatással volt az ipar termelői, illetve a belföldi értékesítési árainak alakulása is. Ez utóbbiak 2001-ben a feldolgozóipar egészét jellemző 8,7 %-kal szemben az élelmiszeriparban 15,4 %-kal nőttek. A növekedés következményei a fogyasztói árakban is megjelentek: éves szinten az élelmiszerek fogyasztói árszínvonala 13,8 %-kal, a szeszesital és dohány termékcsoporthoz 11,2 %-kal haladta meg a 2000. évit, miközben az éves infláció összesített mutatója 9,2 % volt.

Az ágazat összes értékesítéséből a külpiazi eladások 20,9 %-kal részesedtek. Az élelmiszeripari szervezetek 2001. évi exportjának volumene 0,3 %-kal nőtt az előző évihez képest (2000-ben 5,4 %-os növekedést mértek). 2001-ben e szervezetek 377,9 milliárd Ft értékű exportot realizáltak, amely a teljes évi agrárkivitel 51-52 %-ának felel meg. Csupán néhány szakágazat tudta jelentősebben növelni export-volumenét (pl. tejfeldolgozás, gyümölcs- és zöldségfeldolgozás, baromfi-hús feldolgozás, édességgyártás, szeszesitalok, dohánytermékek gyártása), miközben többségük kisebb-nagyobb volumencsökkenést szenvedett el. Egyes, korábban fontos exportcikkek esetében (pl. a finomított olaj gyártása és a bortermelés termékei) a kivitel számottevő mértékű visszaesése volt tapasztalható.

Az Európai Unió piacán egyre fontosabb szerepet játszanak azok a termékek, amelyek hagyományosan egy-egy kisebb térséghez kapcsolódnak. Élelmiszereink értékesítési lehetőségei szempontjából ezért növekvő jelentőséggel bír a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek eredetének és földrajzi jelzésének védelme. A feladat ellátására hivatott Magyar Eredetvédelmi Tanács eddigi működése során az alábbi termékek eredetvédelmét fogadta el:

Szeszes italok:

Kecskeméti barackpálinka,
Szatmári szilvapálinka,
Szabolcsi almapálinka,
Békési szilvapálinka,
Tokaji brandy,
Tokaji aszútörköly-pálinka,
Gönczi barackpálinka

Kolbász- és szalámi-félék

Budapesti téliszalámi,
Szegedi téliszalámi

Zöldség-, gyümölcs-, fűszerfélék, gyógynövények

Szegedi fűszerpaprika-őrlemény,

Makói vöröshagyma

Kalocsai fűszerpaprika-őrlemény

Egyebek

Zalaszentgróti csigahús, csigaház

12.2. Foglalkoztatottság, keresetek, termelékenység

Az élelmiszeriparban foglalkoztatottak száma — az egyéni vállalkozókat és a segítő családtagokat is beleértve — 2001-ben 2,4 %-kal nőtt, az összes foglalkoztatottak száma 155,9 ezer fő volt. A legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozások esetében az alkalmazásban állók létszáma ugyanekkor 2,3 %-kal — 125,7 ezerről 122,8 ezerre — mérséklődött.

Az élelmiszeripar átlagában az egy főre jutó havi bruttó kereset 97836 Ft-ot, a nettó átlagkereset pedig 61985 Ft-ot tett ki 2001-ben. Ez 15,1 % bruttó, illetve 14,1 % nettó keresetnövekedés, amely gyakorlatilag azonos a feldolgozóipar átlagával. A szakágazatok közül a margaringyártásban és a dohánytermék-gyártásban a legnagyobb, míg a kenyér- és friss tésztafélék gyártásában a legkisebb az átlagkereset. A foglalkoztatott létszám alapján az élelmiszeripar a második, a bruttó átlagkereset nagysága szerint pedig a tizedik helyen áll a feldolgozóipar ágazatainak rangsorában.

Az élelmiszeripari ágazat termelékenysége — jelentősen elmaradva az előző évi 8,8 %-tól — csupán 2,8 % -kal nőtt 2001-ben.

12.3. Vállalkozási és tulajdoni szerkezet

Az élelmiszeriparban működő vállalkozások száma (a december 31-i állapot szerint) 8160 volt, mintegy 200-al kevesebb az egy évvel korábbinál. A 90-es évtized első felében tapasztalt, gyors növekedéssel szemben a vállalkozások számának az utóbbi években megfigyelhető lassú csökkenési irányzata tehát folytatódott.

Az élelmiszeripari vállalkozások gazdálkodási forma szerinti megoszlása (és annak változásai):

Jogi személyiségű társas vállalkozás:	3142	(+ 59)
ebből: Rt.	218	(- 7)
Kft.	2819	(+ 64)
Jogi személyiség nélküli társas vállalkozás:	1369	(- 26)
Egyéni vállalkozás:	3649	(-251)

A legnagyobb mértékben 2001-ben is az egyéni vállalkozások száma csökkent, azzal összefüggésben, hogy az éleződő piaci versenynek továbbra is ők a legkiszolgáltatottabb résztvevői. Ugyanakkor a kft-ként működő társaságok száma — az előző évek irányzatát folytatva — tovább nőtt, vagyis változatlanul a kft. a legkedveltebb társaságalapítási forma.

A 8160 vállalkozás létszám-kategóriák alapján meghatározott méretstruktúráját továbbra is a kisvállalkozások túlsúlya jellemezi:

30. táblázat

Az élelmiszeriparban működő vállalkozások száma és létszám-kategóriák szerinti megoszlása

Foglalkoztatottak létszáma	2000. dec. 31.	2001. dec. 31.	Változás +/-
0-9 fő	6783	6504	-279
10-49 fő	1193	1240	47
50-249 fő	282	294	12
250 felett	120	122	2
Összesen	8378	8160	-218

Forrás: KSH

A 95 %-ot kitevő, 50 főnél kevesebbet foglalkoztató vállalkozások 2001-ben a termelésből csupán 10 %-kal, az exportból pedig mindössze 2 %-kal részesedtek. Az egy évvel korábbi arányokhoz (12,8 %, illetve 7,4 %) képesti változás kedvezőtlen irányzatot jelez.

31. táblázat

Az élelmiszeripari termelés és export megoszlása létszám kategóriák szerint

	Év	5-9 fő	10-19fő	20-24 fő	50-299 fő	300 fő felett	Összesen
Termelés	2000	1,2	4,8	6,8	25,0	62,2	100,0
	2001	0,6	1,9	7,4	27,0	63,1	100,0
Export	2000	0,9	3,6	2,9	23,2	69,4	100,0
	2001	0,0	0,4	1,6	23,6	74,4	100,0

Forrás: KSH

Az élelmiszeripar tulajdonszerkezetében változatlanul a külföldi tulajdon a meghatározó, az ilyen vállalatok részesedése a 2000. évi 61,2 %-ról 2001-re 63,5 %-ra emelkedett. A második leggyakoribb tulajdonforma a hazai társasági tulajdon (22,5 %).

32. táblázat

Az élelmiszeripari jegyzett tőke tulajdonosi szerkezete

(2001. január 1.)

Megnevezés	Jegyzett tőke, millió Ft	Tulajdoni arány, %
Állami tulajdon	4297	1,0
Önkormányzati tulajdon	2122	0,5
Külföldi tulajdon	261904	63,5
Hazai társasági tulajdon	92935	22,5
Hazai magánszemély tul.	41097	10,0
MRP-tulajdon	3529	0,9
Szövetkezeti tulajdon	5146	1,2
Egyéb tulajdon	1739	0,4
Összes jegyzett tőke	412769	100,0

Forrás: KSH

A privatizáció elsődleges szakasza — az állami tulajdon magánkézbe adása — az élelmiszeriparban már befejezettnek tekinthető, így a jegyzett tőke szerkezeti arányai egyik évről a másikra már nem mutatnak lényeges változásokat. 2001-ben is folytatódtak azonban azok a - hosszabb távú üzleti megfontolásokon alapuló -tulajdon-mozgások (befolyás, vagy irányítási jog megszerzése, működőtőke-bevonás, piacbővítést célzó, illetve stratégiaváltással kapcsolatos cégeladások/cégegyesítések), amelyek együtt járnak a hatékonyabb termelést eredményező koncentrációval, s a felesleges kapacitások fokozatos leépítésének lehetőségét is szolgálhatják.

Tekintettel arra, hogy az ilyen típusú döntésekről, illetve azok hatásairól nincsenek teljes körű információink — az információk egyébként is nehezen követhetők — , itt csupán néhány jellemző példa kiemelésével érzékeltetjük a folyamatokat:

- A konzervgyártás egyharmadát adó — eddig az MFB által ellenőrzött Limpex-csoporthoz tartozó — gyárakat az év folyamán szétválasztották, majd privatizálásuk után az egyes gyárak új tulajdonoshoz kerülve működnek tovább (hatvani, szegedi, nyíregyházi, nagyatádi konzervgyárak). A Szegedi Konzervgyár termelőeszközeit azóta újabb tranzakció keretében tovább értékesítették, s így az 2002 elején a Pick-csoport része lett;

- A Globus Konzervipari Rt. — tevékenységét bővítve, piaci részesedését tovább növelve — az Unilever Magyarország Kft.-től megvette a Bajai Hűtőipari Gyárat, egyidejűleg jogot nyerve az “Iglo” márkanév használatára;
- A holland érdekeltségű Friesland Europe Holding (FEH) — a két vállalatcsoport globális összefonódásának részeként — megszerezte a Nutricia magyarországi tejfeldolgozó üzemeit, s ezzel a hazai tej-termék piac 26-27 %-át felügyeli. (A FEH a MiZo Baranyatej Rt.-nek is résztulajdonosa);
- Az Agrograin Rt. (amely már a Békési Gabona Rt. felett is irányítási jogot gyakorolt) — a nagyobb hazai gabonakereskedő társaságok feldolgozást integráló törekvéseihez illeszkedve — megvásárolta a Dél-dunántúli Gabonaipari Rt. teljes részvénycsomagját. (E részvénytársaságokat — a tulajdonos másik négy leányvállalatával együtt — szervezetileg is beolvasztotta az anyacégbe);
- A győri székhelyű Pannon-gabona Rt. és az irányítása alá tartozó Észak-Kelet Magyarországi Proforg Rt. új, tőkeerős befektető, az osztrák Intergrain GmbH többségi tulajdonába került. Ugyanez a társaság már korábban megszerezte a komáromi Hungaromill Rt. irányítási jogát is. Mindkét cégnél fejlesztésekre, technológiai modernizációra szánta el magát, összehangolt koncepció alapján;
- A Győri Keksz Kft.-nél a céget az angol United Biscuits-től átvevő új tulajdonos, a francia Danone-csoport 2001-ben — gazdasági okokra hivatkozva — komplex racionalizálási programot határozott el. Az ennek keretében tervezett győri üzemleállítás és a teljes termelés Székesfehérvárra telepítése azonban olyan ellenállásba ütközött, amely a program átdolgozását tette szükségessé. A termelés átszervezése nem állt le, de időütemezése módosult. A győri üzem bezárásáról a Danone vezetői egyelőre lemondtak.

A rövid felsorolásból is kitűnik, hogy az élelmiszeriparban folytatódó tulajdon-váltásoknak jelentős strukturális hatása van az érintett szakágazatokban. Remélhetően mindezek — a hatékonyság és a versenyképesség javulásán keresztül — az EU-csatlakozásra történő eredményes felkészülés elősegítéséhez is hozzájárulnak.

12.4. Beruházások és a termelés műszaki feltételei

Az élelmiszeripar beruházásai — a nemzetgazdasági beruházások mindössze 3,5 %-os növekedésével és ezen belül a feldolgozóiparban bekövetkezett 0,4 %-os növekedéssel összehasonlítva — igen kedvezően alakultak. A növekedési volumen 7,0 %, amely mögött — előzetes adatok szerint — 90 milliárd Ft körüli folyó áras beruházási teljesítményérték áll. A feldolgozóipar összes beruházási teljesítményéből az élelmiszeripar 12,9 %-kal részesedett (2000-ben ez a részesedés 10,8 % volt). A fejlesztésekből a gépberuházások 74,4 %-ot, az építés 25,6 %-ot képviseltek.

A szakágazati beruházási teljesítményekről még előzetes adatok sem állnak rendelkezésre, ezért csak néhány kiragadott példát említünk a megvalósult fejlesztésekből:

A beruházások alakulása az élelmiszeriparban

Megnevezés	2000	2001*	2001/2000
	millió Ft		%
Építés	18938	24547	130
Gép	52548	74009	141
Egyéb	795	948	119
Összesen	72281	99504	138

*Előzetes adat.

Forrás: KSH

- A Globus Rt. összesen 1,9 Mrd Ft-ot költött debreceni és a békéscsabai konzervgyárainak technikai fejlesztésére és felújítására;
- A Kékkúti Ásványvíz Rt. 2,1 Mrd Ft értékű beruházással — két és félszeresére növelve kapacitását — új automata töltősort és műanyagpalack-gyártó gépeket telepített;
- A Nestlé Hungária Kft.-nél 5 Mrd Ft-ot fordítottak beruházásra, amely az elmúlt tíz év legmagasabb összegének számít;
- A Taravis Kft. Sárváron 1 Mrd Ft költséggel létrehozta az ország egyik legkorszerűbb baromfivágóhidját;
- A Békéscsabai Hűtőipari Rt. 500 millió Ft-os fejlesztés eredményeként megkezdte a csemegekukorica feldolgozását;
- A Debreceni Hús Rt. 350 millió Ft-ból húsüzemi rekonstrukciót végzett el;
- Magyar Cukor Rt. petőházi és kaposvári gyáraiban mintegy félmilliárd Ft összértékű - kapacitásnövelő és minőségjavítást szolgáló - beruházást hajtott végre.

A kis- és közepes vállalkozások fejlesztési elképzeléseinek megvalósítását — a korábbi évek gyakorlatát követve — a tárca 2001-ben is pályázattal elnyerhető támogatással segítette. A vissza nem térítendő beruházási támogatásnak a korábbi éveket jóval meghaladó keretösszege 2,3 Mrd Ft-ot tett ki, amelyre több mint 200 vállalkozás pályázott.

Az élelmiszeripari beruházások célja és műszaki tartalma — az elmúlt években kialakult prioritásokkal összhangban — elsősorban a piaci alkalmazkodó képesség javításához, a termelés hatékonyabbá tételéhez, a szakosodás és koncentráció felgyorsításához, és mindezekon keresztül a versenyképesség növeléséhez kapcsolódik. A kiemelt célok sorába tartozik a minőségi, az élelmiszerbiztonsági, az állatvédelmi, a higiéniai és a környezetvédelmi előírásoknak való megfelelés fejlesztési szükségleteinek teljesítése is.

13. Terület- és vidékfejlesztés

13.1. Területfejlesztés

A területfejlesztés elsődleges célja az ország kiegyensúlyozott és fenntartható területi fejlődésének, az innováció térbeli terjedésének, a térségi társadalmi-gazdasági, kulturális fejlődésnek az elősegítése. Forrása a területfejlesztési célelőirányzat (területfejlesztési célfeladatok állami támogatással fedezett kiadásai, TFC), amelynek decentralizált hányadának felhasználásáról a megyei területfejlesztési tanácsok döntenek¹⁵, a megyei területfejlesztési koncepció és program figyelembevételével. A megyei területfejlesztési tanácsok munkájában a megyei (fővárosi) földművelésügyi hivatal vezetői is részt vesznek.

13.1.1. Az agrárgazdaság támogatási lehetősége a területfejlesztési célelőirányzathoz

A területfejlesztési célelőirányzat 2001. évi felhasználásáról szóló 89/2001. (VI. 15.) Korm. rendelet szerint a mezőgazdasági termelők több támogatási jogcímre pályázhattak. Így pl.:

- az elfogadott megyei, vagy kistérségi területfejlesztési programokban szereplő beruházások támogatására,
- a munkahelyteremtő beruházásokhoz, a meglévő foglalkoztatotti létszám megőrzését szolgáló piac-, termék- és technológiaváltást környezetbarát módon elősegítő fejlesztések, beruházások támogatására (beleértve az ültetvénytelepítést, az agrárintegrációt elősegítő kistermelői önszerveződő beruházásokat, valamint a kulturális örökség körébe tartozó, a hagyományos népi kismesterségek fejlesztését szolgáló fejlesztéseket és beruházásokat),
- a gazdaságfejlesztéssel összefüggő és vállalkozásokat segítő termelő infrastrukturális beruházások megvalósítására, beleértve a halastó kiépítését szolgáló vízi építményeket,
- a falusi idegenforgalmi fejlesztések kivitelezésére,
- a térségi fejlesztési programok, a helyi társadalom fejlődését, önszerveződését elősegítő programok, valamint a gazdaság fejlődését segítő megvalósíthatósági tanulmányok készítésére.

13.1.2. A megítélt támogatások megoszlása

A megyei területfejlesztési tanácsok által odaítélt támogatás teljes összege 2001-ben 7 milliárd 716 millió Ft volt. Agrárgazdasági célokra 455 pályázatot nyújtottak be, ebből 267 pályázat (amelyek fejlesztési értéke 12 milliárd Ft) kapott összesen mintegy 2 milliárd Ft támogatást.

¹⁵ A beszámoló a TFC decentralizált, a megyei fejlesztési tanácsok hatáskörébe tartozó részére irányul.

A területfejlesztési célelőirányzat decentralizált keretének támogatásai

Megnevezés	A beruházások, fejlesztések értéke	A támogatás			Támogatott	
		összege	megoszlása	aránya a fejlesztési költséghez képest	munkahely összesen	ebből: új munkahely
	millió Ft		%			
Munkahelyteremtő- és megtartó beruházások	8266,5	1224,0	62,0	14,8	2554	1160
Vállalkozásokat segítő termelő infrastruktúra-beruházás	2268,3	377,0	19,1	16,6	8	5
Programok, üzleti tervek	306,6	156,5	7,9	51,0	0	0
Tájélegű egyéb termék, biotermék	50,0	4,4	0,2	8,8	0	0
Falusi turizmus	416,4	103,4	5,3	24,8	3	0
Egyéb agrárgazdasági fejlesztés és szolgáltatás	766,1	107,5	5,5	14,0	0	0
Összesen	12073,9	1972,8	100	16,3	2565	1165

A támogatások legnagyobb része (62 %-a) munkahelyteremtésre, illetve munkahelymegtartásra irányult, amelynek révén 1165 munkahely létesült. Jelentős arányt képviseltek a vállalkozásokat segítő infrastrukturális beruházások is (19,1 %). A támogatások aránya a teljes fejlesztési, beruházási költséghez viszonyítva átlagosan 16,3 % volt.

A támogatási jogcímek részletezése azt mutatja, hogy a támogatásokból legnagyobb arányban (34,5 %-kal) a mezőgazdasági termékek feldolgozására és az állattartó telepek korszerűsítésére (11,8 %) irányuló fejlesztések részesültek.

Az előző évekhez hasonlóan az agrárgazdasági fejlesztésekhez kapcsolódó pályázatok és támogatások területi és cél szerinti megoszlása jelentős eltérést mutat.

A legtöbb pályázatot a dél-dunántúli és az észak-alföldi régió megyéiben nyújtották be, az elfogadott pályázatok aránya Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Somogy és Veszprém megyékben volt a legmagasabb. A fejlesztési tanácsok agrárcélokra a megyei kereteknek átlagosan a 25,6 %-át fordították (a legtöbb támogatást nyújtó megyék: Szabolcs-Szatmár-Bereg, Somogy és Hajdú-Bihar). A fejlesztési költségekhez képest a támogatás aránya Tolna megyében a legmagasabb (28 %), Fejér megyében pedig a legalacsonyabb (7 %).

A területfejlesztési céllelőirányzat révén teremtett, illetve megőrzött munkahely 56 %-a a tartósan súlyos munkanélküliséggel küzdő észak-alföldi régió három megyéjében található.

13.1.3. A leghátrányosabb helyzetű megyék többlettámogatása

A leghátrányosabb helyzetű megyék — Borsod-Abaúj-Zemplén, Nógrád, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Békés és Somogy — fejlesztésének meggyorsítására 2001-ben mintegy 3,3 milliárd Ft többlettámogatást különített el az FVM a támogatási forrásokból. Ebből 1,6 milliárd Ft (az elkülönített források 49 %-a) a területfejlesztési céllelőirányzat kerete volt.

35. táblázat

A leghátrányosabb helyzetű megyék többlettámogatása

Megnevezés	Borsod- Abaúj- Zemplén	Szabolcs- Szatmár- Bereg	Nógrád	Somogy	Békés	Össze- sen, millió Ft	Meg- oszlás, %
	megye, millió Ft						
Területfejlesztési céllelőirányzat	490,5	490,5	245,3	245,3	163,5	1635,1	49,0
Mezőgazdasági alaptévékenység beruházásai	462,0	462,0	231,0	231,0	154,0	1540,0	46,2
Vidékfejlesztési céllelőirányzat	31,8	31,8	15,9	15,9	10,6	106,0	3,2
Erdőtelepítés	16,5	16,5	8,3	8,3	5,5	55,1	1,6
Összesen	1000,8	1000,8	500,5	500,5	333,6	3336,2	100,0

13.1.4.

13.1.5. 11.1.4. A mezőgazdasági termelők pályázatainak eredményessége

2001-ben a megyei területfejlesztési céllelőirányzat keretére agrárgazdasági céllal beadott pályázatok 58 %-a bizonyult sikeresnek. Volt olyan megye, ahol majdnem minden pályázat támogatásban részesült (Veszprém megyében pl. 31-ből 30), Borsod-Abaúj-Zemplén megyében viszont a benyújtott pályázatoknak csupán a 8 %-a (12-ből 1) volt eredményes.

Több tényező is szerepet játszott abban, hogy a mezőgazdasági termelők sikertelenül pályáztak a megyei forrásokra, vagy nem is adtak be pályázatot, sokan pedig a támogatási feltételeknek sem tudtak megfelelni. Ennek okai:

- A mezőgazdaság rossz jövedelemtermelő képessége miatt a szükséges sajátterőt nem tudják előteremteni;
- A többi ágazathoz képest rosszabb piaci versenyfeltételek miatt (magas kockázati tényezők, hosszú megtérülési idő, stb.) a kereskedelmi bankok nem látnak üzletet a társfinanszírozásban, a saját források megteremtése így döntően a pályázókat terheli;

- A szükséges fedezetet nem tudják előteremteni a pályázók, részben a kereskedelmi bankok “motiválatlansága” miatt (bankgarancia), részben pedig amiatt, mert gyakran nincs tehermentes ingatlanuk;
- A többi ágazathoz képest komparatív hátrányba kerülnek a pályázók (pl. megtérülési ráta, az egy foglalkoztatottra jutó támogatás nagysága, stb.);
- A munkahely megtartása esetére megszabott feltételnek (termékváltás) gyakran nem tudnak megfelelni a klasszikus értelemben vett mezőgazdasági termelők, illetőleg nem tudnak garanciát vállalni új munkahelyek teremtésére (a családi gazdaságok pl. általában eleve nem tervezik külső munkaerő bevonását);
- Az ár- és belvíz sok potenciális pályázó esetében likviditási nehézséget okozott.

A területfejlesztési célleírányzat eszközrendszerével, forrásaival hozzájárult az agrárgazdaság fejlődéséhez, a termelők jövedelemviszonyainak a javításához, a mezőgazdaság fejlesztéséhez-korszerűsítéséhez, a termékszerkezet-váltáshoz, valamint a tőkeellátottság javításához.

13.2. Vidékfejlesztés

A vidékfejlesztés 1999-ben jelent meg önálló szakterületként az agrártárca intézményrendszerében, 2000-től elkülönített költségvetési forrással. (Vidékfejlesztési célfeladatok állami támogatással fedezett kiadásai, vidékfejlesztési célleírányzat, VFC). A célleírányzat forrásai lehetővé tették, hogy a kistérségek 2001-ben elkészítsék hároméves operatív programjaikat.

Az operatív programok — a stratégiai főirányok alapján — konkrét intézkedéseket tartalmaznak és számba veszik mindazokat a helyi szereplőket (vállalkozókat, gazdákat), akik a konkrét projektek megvalósításában saját forrással és közpénztámogatással részt vállalnak. Az operatív programokban összesen 4600 kidolgozott projekt jelenik meg. A projektek összesített költségelírányzata 2003-ig meghaladja a 230 milliárd Ft-ot, ebből támogatási igény: 135 milliárd Ft (58,7 %), saját erő: 95 milliárd Ft (41,3 %). Az integrált kistérségi vidékfejlesztési programokban meghatározott fejlesztési célokhoz kapcsolódó projekteket részben különböző nemzeti forrásokból, részben — a jövőben — a SAPARD-forrásból társfinanszírozzák.

13.2.1. A vidékfejlesztési célleírányzat felhasználásának szabályozása

2001. volt a második év, amikor a költségvetési törvényben önálló jogcímen jelent meg a vidékfejlesztési célleírányzat és felhasználását első ízben szabályozta kormányrendelet. A 2001. és 2002. évi költségvetésről szóló 2000. évi CXXXIII. törvény alapján elkészült és kiadásra került a 2001-2002. évi vidékfejlesztési céltámogatás általános szabályairól szóló 104/2001. (VI. 21.) Korm. rendelet, valamint a felhasználás részletes szabályairól szóló 50/2001. (VII. 20.) FVM miniszteri rendeletet. E rendeletek képezték a 2001. évi vidékfejlesztési pályázatok kiírásának jogszabályi alapját.

A vidékfejlesztési célelőirányzat (VFC) már összhangban van a társfinanszírozással megvalósuló EU SAPARD-támogatás céljaival (a 2037/1998. (XII. 30.) Kormányhatározat rögzíti az ezzel kapcsolatos feladatokat), és a hazai agrártámogatások hatályos szabályozási rendjéhez igazodik.

13.2.2. A vidékfejlesztési célelőirányzat felhasználása

A VFC költségvetési forrása 2001-ben 4,5 milliárd Ft volt, a teljes mértékű kihasználásra nem kerülhetett sor, de kötelezettségvállalással az év során a teljes keret lekötésre került. Itt tekintetbe kell venni, hogy az infrastrukturális beruházások megvalósítására a téli időszakban nem kerülhet sor.

13.2.2.1. Az intézményrendszer fejlesztése

A célelőirányzat hozzájárult a kistérségi menedzserszervezetek fenntartásához – a településszám, a lakosság lélekszáma és a terület nagysága alapján differenciáltan – , kistérségenként 1,0-1,5-2,0 millió Ft (összesen 260 millió Ft) összeggel. A kistérségi menedzserek felkészítése is folytatódott (az uniós, a pályázatos ismeretek és az időszzerű információk átadása, havi rendszerességgel — az FVM-ben — , valamint régiós képzések és a kistérségekben rendezett fórumok, mintegy 20 millió Ft támogatással).

A regionális vidékfejlesztési irodák működésének informatikai alapfeltételei (34 db teljes számítógép-konfiguráció beszerzése, üzembe helyezése és pályázatkezelő szoftver létrehozása, összesen 41,5 millió Ft értékben) megteremtődtek.

Az 1999-2001. évi programozási munka tapasztalata, hogy a birtokviszonyok rendezetlensége akadályozza a kistérségi vidékfejlesztési programok megvalósulását. Ezért 2001-ben — az 1999-2000-ben készült vidékfejlesztési programok továbbfejlesztéseként, modell-jelleggel — birtokrendezést is integráló vidékfejlesztési minta-programok támogatására 30 millió Ft került kifizetésre.

A vidékfejlesztésben a sikeres helyi közösségi kezdeményezéseknek és vállalkozásoknak jelentős dinamizáló hatása van, ezért az FVM “Nyitott falvak, porták, gazdaságok, műhelyek” címmel országos vidékfejlesztési tapasztalatcsere-programot indított el. A program keretében 16 témacsoportban összesen 93 helyi sikeres vállalkozást mutattak be országszerte, rendkívül élénk sajtóérdeklődés mellett.

A TELEHÁZ-rendszer keretében a kistérségi információs hálózat fejlesztésére, kiterjesztésére fordított támogatás mintegy 50 millió Ft volt.

13.2.2.2. Pályázatos rendszerben megvalósult fejlesztések

Az FVM a VFC-ből 2001-ben 7 jogcímre, ezen belül 23 aljogcímre írt ki pályázatot. A támogatás formája vissza nem térítendő támogatás volt, mértéke legfeljebb a támogatás alapjául szolgáló elismerhető költségek 50 %-a. A pályázónak a támogatás igénybevételéhez legalább 25 % saját forrást kellett előteremtenie. A pályázatok elbírálásakor előnyt élveztek az 1999-2000. között az FVM támogatásával - helyi

részvétellel - készült kistérségi agrárstruktúra- és vidékfejlesztési programokba foglalt, vagy az azokhoz illeszkedő pályázatok. A 2001. évi VFC-pályázat jogcímei:

- Ökológiai alapú komplex gazdaságfejlesztési programok támogatása,
- Helyi jellegzetességű, tájspecifikus mezőgazdasági tevékenységek, és a rájuk épülő élelmiszer-feldolgozás és értékesítés fejlesztésének támogatása,
- Hagyományos kézműipari kismesterségek támogatása,
- Nem élelmiszer célú helyi természetes alapanyagok hasznosításának, feldolgozásának és értékesítésének támogatása,
- Falusi és agroturizmus fejlesztésének támogatása,
- A falvak megújítását, a vidék szellemi és tárgyi örökségének megőrzését segítő programok támogatása,
- A vidék infrastruktúra-fejlesztésének és javításának támogatása.

A pályázati kiírással összhangban az FVM a 2001. október 31-ig beérkezett 780 pályázatot 2001. december 31-ig elbírálta, 442 pályázatot támogatott. A nyertes pályázatok összesen 2,9 milliárd Ft értékben kaptak támogatást, a saját erő értéke 2,6 milliárd Ft volt. Így mintegy 5,5 milliárd Ft-os fejlesztés valósul meg a célelőirányzat segítségével. A legtöbb nyertes pályázat a dél-alföldi régióból érkezett (110), ezt követi közel azonos számú nyertes pályázattal a dél-dunántúli (86) és a nyugat-dunántúli (77) régió. Az elmúlt évhez képest nőtt a sikeres pályázatok száma az észak-magyarországi régióban (69) és ettől kevéssel marad el az észak-alföldi régió (58).

A vidék infrastruktúra-fejlesztése jogcímen van a legtöbb sikeres pályázat (160 pályázat, 1,2 milliárd Ft értékben). A további sorrend: falumegújítás (103, 960 millió Ft), falusi turizmus (92, 230 millió Ft), ökológiai programok (50, 280 millió Ft). Az egyes régiók legsikeresebb jogcím-pályázatai:

- Közép-magyarországi régió: ökológiai programok (3);
- Észak-alföldi régió: infrastruktúra-fejlesztés (27) és ökológiai programok (10);
- Dél-dunántúli régió: infrastruktúra-fejlesztés (30) és falusi turizmus (30);
- Észak-magyarországi régió: falusi turizmus (24), infrastruktúra-fejlesztés (17) és falumegújítás (17);
- Dél-alföldi régió: infrastruktúra-fejlesztés (53), falumegújítás (22) és ökológiai programok (12);
- Közép-dunántúli régió: falumegújítás (19);
- Nyugat-dunántúli régió: infrastruktúra-fejlesztés (27), falumegújítás (25), falusi turizmus (11) és ökológiai programok (8).

13.2.3. A vidékfejlesztési intézkedések hatásai

A támogatott fejlesztések jelentős mértékben hozzájárultak az érintett települések és kistérségek fejlődéséhez. A vidéki területeken jelentékeny a helyi közösségek szerveződése, a partnerkapcsolatok folyamatosan fejlődnek, a vidékfejlesztésben résztvevők pedig fokozatosan sajátítják el az Európai Unió programozási gyakorlatát.

14. Agrárdiplomácia, az agrárgazdaság EU harmonizációja, csatlakozási tárgyalások, várható versenyelőnyek

14.1. Nemzetközi kapcsolatok

A nemzetközi kapcsolatok 2001-ben újabb kereskedelmi-gazdasági megállapodásokkal tovább bővültek. Az agrárgazdasági együttműködés erősítése érdekében mintegy 50 magas szintű nemzetközi tárgyalásra került sor. A közel 30 ország Budapesten akkreditált nagykövetével folytatott megbeszélések is hozzájárultak a kétoldalú kapcsolatok megszilárdulásához, az agrárkereskedelem bővüléséhez, valamint a határon túli magyarokkal, illetve azok szakmai szervezeteivel való együttműködés fejlődéséhez, a nemzetközi szervezetekkel kialakított kapcsolatok elmélyítéséhez.

A magyar agrárgazdaság nemzetközi kapcsolataiban továbbra is elsődlegesek az EU-csatlakozással, az arra való felkészüléssel összefüggő feladatok. Megkülönböztetett figyelem lett fordítva az EU mindenkori elnöki tisztséget betöltő országával és a brüsszeli EU-intézményekkel való együttműködés erősítésére. Agrárgazdaságunk európai integrációs felkészülését Dánia, Nagy-Britannia, Németország, Olaszország anyagilag is támogatta. Az olasz kormány a magyar államigazgatási alkalmazottak részére olyan átfogó képzési programot hagyott jóvá, amely elősegíti a közigazgatás EU-konform fejlesztését, a köztisztviselőknek az uniós normák átvételére és alkalmazására, valamint az uniós intézményekkel való tárgyalásokra és kapcsolattartásra való felkészítését. A magyar agrárszakemberek részére szervezett EU-tanfolyamok rendszeressé váltak. A német szövetségi és tartományi szakminisztériumokkal kialakított szoros munkakapcsolat eredményeként rendszeres volt a magyar és német szakmai rendezvényeken történő kölcsönös részvétel.

A Phare- és a Twinning- program keretében német, francia és brit szakemberek közvetlen segítséget nyújtottak az EU-csatlakozással és a SAPARD- programok végrehajtásával kapcsolatos feladatok megvalósításához.

2001-ben újabb nemzetközi szerződések létesítésével a tárca egyezményes kapcsolatai is bővültek. Aláírásra került a gazdasági, tudományos és technikai együttműködésről szóló magyar-görög kormányközi megállapodás agrárgazdaságról szóló fejezete, a magyar-chilei tárcaközi mezőgazdasági együttműködési megállapodás, valamint a magyar-vietnámi tárcaközi együttműködésről szóló megállapodás (állattenyésztés). Marokkóval, állategészségügyi és növényvédelmi kormányközi megállapodást írtunk alá. Kétoldalú kapcsolataink kiemelkedő eseménye volt a 2001. februárjában aláírt magyar-horvát szabadkereskedelmi megállapodás, amelynek eredményeként év végéig a Horvátországba irányuló agrárexport több mint 30 %-kal növekedett.

Négy országgal (Görögország, Törökország, Algéria, Tunézia) befejeződtek a szakértői egyeztetések a nemzetközi egyezmények megkötéséről, Kínával, Indiával, Belorussziával és Üzbegisztánnal pedig hasonló megállapodások létrehozásáról folytak előkészítő tárgyalások.

A nemzetközi együttműködés része a farmgyakornok-program is, amelynek keretében 2001-ben közel 200 gyakornok utazott az Amerikai Egyesült Államokba, Németországba,

Dániába, valamint Nagy-Britanniába.

A szomszédos országokkal kialakított gazdasági-kereskedelmi kapcsolatok fejlesztését elsősorban a CEFTA-együttműködés szolgálja, amelynek központi témája továbbra is a gyakori piacvédelmi intézkedések megvitatása, illetve a bevezetett védintézkedések visszavonásának kikényszerítése. A CEFTA-Vegyesbizottság évi rendes ülését és a VB Agrárkereskedelmi Albizottságának az ülését Bukarestben tartották meg (a CEFTA soros elnöki tisztségét Románia töltötte be), ahol részletesen foglalkoztak az agrárkereskedelem alakulásával kapcsolatos nézetkülönbségekkel. A Vegyesbizottság ülésén közös álláspont alakult ki az agrárkereskedelem fellendítésének kérdésében, a bizottság támogatta Horvátország CEFTA-hoz való csatlakozási kérelmét. Az év jelentős eseménye volt a CEFTA-országok agrárminisztereinek soron kívüli találkozója, amelynek a napirendjén a BSE megelőzésére, megfékezésére és felszámolására irányuló összehangolt feladatok meghatározása szerepelt.

A nemzetközi gazdasági kapcsolatépítés keretében került sor a szomszédos országokban élő magyar gazdákkal folytatott szakmai együttműködés bővítésre. Ennek keretében számos magas szintű látogatásra került sor a szomszédos országok magyarlakta területein.

Agrárdiplomáciai erőfeszítések a FÁK-államok viszonylatában érdemi eredményt nem hoztak, sőt 2001-ben ide irányuló kivitelünk az előző évhez képest mérséklődött. Az agrártermékek felvevő piacának bővítését, továbbá a kooperációs kapcsolatok szélesítését szolgálhatják az orosz, az ukrán és a belorusz partnerekkel folytatott kétoldalú tárgyalások, ezek ugyanis újabb lendületet adhatnak a kétoldalú kapcsolatok fejlődéséhez.

A külgazdasági együttműködésben a nemzetközi szervezetekkel — Kereskedelmi Világszervezet (WTO), Nemzetközi Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD), az ENSZ Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Szervezete (FAO) — ápoltt kapcsolatok elmélyítése alapvető érdek. Felsőszintű küldöttség képviselte a magyar agrárgazdaságot a FAO Konferenciájának 31. ülésén és a WTO 4. Miniszteri Értekezletén. A tárca munkatársai aktívan részt vettek az OECD mezőgazdasági bizottságának ülésein. Ebbe a körbe tartozik a Budapesten ötödik alkalommal megrendezett nemzetközi agrárpiaci kilátások tárgyú nemzetközi konferencia is.

14.2. 12.2. Az agrárgazdaság EU harmonizációja és a csatlakozási tárgyalások

14.2.1. 12.2.1. Csatlakozási tárgyalások

A csatlakozási tárgyalások legszélesebb területe a mezőgazdasági fejezet. A mezőgazdasági tárgyalások menetében 2001-ben jelentős előrehaladás történt. Az EU tagországai által elfogadott ütemterv ("Road Map", Nizza) szerint 2001. második felében a mezőgazdaság területén megkezdődtek az érdemi tárgyalások.

A mezőgazdasági joganyag átvilágítása után — 1999. november 29-én — Brüsszelben átadásra került a magyar mezőgazdasági tárgyalási álláspont (az ún. pozíciós dokumentum). Erre válaszul az EU 2000. június 7-én megküldte első hivatalos tárgyalási álláspontját. A 2000. december 20-án Brüsszelben átadott Kiegészítő Tárgyalási Álláspont az Európai

Unió hivatalos tárgyalási álláspontjára elkészített magyar válasz. Ebben Magyarország részletes kiegészítő információt közölt statisztikai adatsorok, felkészülési ütemtervek (az Integrált Igazgatási és Ellenőrzési Rendszer, a Tesztüzemi Rendszer, állat- és növényegészségügyi, stb.) formájában.

A közvetlen (kompenzációs) támogatások esetében kértük az Európai Uniót, hogy minél hamarabb alakítsa ki hivatalos álláspontját. A termelési kvótákra vonatkozó tárgyalások alapjául az EU az 1995-1999. évek statisztikai adatait kérte, de mivel ezen adatok igen kedvezőtlenek az ország számára — ezen bázisidőszakban volt leggyengébb a mezőgazdasági termelés az elmúlt évtizedekben —, ezért az 1986-99-es adatsort adtuk át táblázatos formában. Az 1999. november 29-én átadott Pozíciós Dokumentumban már jeleztük a Bizottság felé azon kérésünket, hogy a különböző bázisidőszakok a különböző termények esetében egyedi elbírálás alapján kerüljenek meghatározásra.

2001. első félévében ún. technikai konzultációkra került sor a különböző területeken, amelyek tulajdonképpen már az érdemi tárgyalások tartalmi előkészítései voltak. 2001. április 4-én növényegészségügy témakörben került sor ilyen megbeszélésre Brüsszelben, míg május 7-8-án a piacszabályozási témakörökben (szarvasmarha, juh, cukor, zöldség-gyümölcs, bor, tej és tejtermékek, valamint szántóföldi növények). Az állategészségügy területén több technikai konzultáció is lezajlott (2001. május 2-3. június 12. december 18. és 2002. március 5.). Ezek rávilágítottak arra, hogy a gyors és eredményes tárgyalások érdekében nem tarthatjuk fent mindazon átmeneti szabályozásra vonatkozó igényeinket, amelyek elfogadtatására a rendelkezésünkre álló információk alapján nincs reális esély.

A 2001. második félévében megkezdődött érdemi tárgyalások során először a mezőgazdaság horizontális témái kerültek napirendre (állategészségügy, növényegészségügy), míg 2002. elején a piaci rendtartásokat érintő kérdések (pl. termelési kvóták, támogatási rendszer) következtek.

A 2001. november 14-én átadott kiegészítő tárgyalási álláspontunkban visszavontuk a szarvasmarha és sertés leptospira mentességre, a borjak védelmének állatvédelmi követelményeire, valamint az alternatív rendszerű tojótyúk tartás állatvédelmi követelményeire vonatkozó mentességi kérelmünket.

2001. december 12-én került sor a 8. miniszteri tárgyalási fordulóra, amelynek során a biogazdálkodásra, a vadriszra, a kötelező lepárlásra, a tokaji borkülönlegességekre, a földrajzi árujelzőkre és a vágott-test minősítésre vonatkozó pozícióinkat az EU elfogadta.

A 2002. január 23-án átadott kiegészítő tárgyalási álláspontunkban visszavonásra került a sertések tartásának állatvédelmi követelményeire vonatkozó átmeneti kérelmünk.

A 2002. március 5-i technikai konzultációt követően az Európai Bizottság a mezőgazdasági fejezet állat- és növényegészségügyi részét 2002. március 22-én további tárgyalást nem igénylőnek minősítette. Az átmeneti mentességi igényeinkből kettőt fogadott el az Európai Bizottság. Ennek értelmében 44 hazai vágóhíd kap átmeneti mentességet a közösségi előírások alól, legkésőbb 2006. december 31-ig.

A fel nem javított ketreces tojótyúk tartást illetően 2009. december 31-ig kapott átmeneti

mentességet az 1999. július 1-je előtt üzembe helyezett, és a ketrecméretre vonatkozó közösségi követelményeknek meg nem felelő, 21 darab üzem.

Az EU Közös Álláspontját (CONF-H 21/02) 2002. június 20-án hagyta jóvá. A dokumentum nem foglalkozik a közvetlen termelői támogatásoknak a magyar gazdálkodókra történő kiterjesztésével, így ebben a kérdésben nem ismert az EU hivatalos álláspontja. A csatlakozási folyamat hátralévő szakaszában az FVM feladata olyan érvanyagok készítése, amelyek segítségével a tárgyaló delegációk hatékonyan tudják képviselni a magyar álláspontokat az érdemi tárgyalások során. A szilárd érvrendszer mellett fontos, hogy a magyar érdekeket a megfelelő uniós fórumokon ismertetve partnereket találjunk azok elismeréséhez és támogatásához a jelenlegi tagországok körében.

14.2.2. 12.2.2. Intézményfejlesztés

Kiemelt feladat a hazai intézményrendszernek a Közös Agrárpolitika (KAP) működtetésére való felkészítése. Ennek érdekében tovább kell fejlesztenünk a hazai kifizető ügynökségeket (Agrárintervenciós Központ, valamint FVM). Az Integrált Igazgatási és Ellenőrzési Rendszer (IIER) kialakításával meg kell valósítanunk a támogatási rendszer EU konform működtetését.

A szükséges döntések és források hiánya miatt számos 2001-re ütemezett feladat megvalósítása a következő év(ek)re húzódik.

Magyarország az EU felé vállalta, hogy a csatlakozásig kialakítja, és működőképes állapotba hozza a KAP végrehajtását szolgáló igazgatási és ellenőrzési intézményeket, különös tekintettel az alábbiakra:

- A közvetlen termelői támogatások ellenőrzéséhez kötelezően létrehozandó Integrált Igazgatási és Ellenőrzési Rendszer (Integrated Administration and Control System);
- a Közös Piac Szervezetek működtetésének intézményi feltételei
- Az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap (EMOGA) Garancia Részéből finanszírozott közösségi támogatási intézkedések kifizetéseire kötelezően létrehozandó kifizető ügynökség kialakítása. Magyarországon egyetlen Kifizető Ügynökség kerül kialakításra az Alapból finanszírozott minden intézkedésre, beleértve az agrárpiaci támogatásokat, a közvetlen termelői támogatásokat, valamint a vidékfejlesztési intézkedések teljes körét. A Kifizető Ügynökség bázisa a mai Agrárintervenciós Központ és a Sapard Hivatal lesz.
- o A mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek külkereskedelmi forgalmához szükséges ellenőrzési rendszerek kiépítése, beleértve az export-visszatérítésben részesülő termékek vámszervek által történő ellenőrzését, valamint az állat- és növény-egészségügyi ellenőrző határállomásokat az EU majdani külső határain. (Border Inspection Post, BIP).

14.2.3. 12.2.3. Jogharmonizáció

2001. április 17-én átadtuk Brüsszelben a magyar Élelmiszerbiztonsági Stratégiát, májusban pedig az Országgyűlés módosította az állategészségügyi törvényt. 2001. december 18-án fogadta el az Országgyűlés a takarmányokra vonatkozó EU harmonizáció alapvető elemeit tartalmazó "Takarmányok előállításáról, forgalomba hozataláról és felhasználásáról" szóló új törvényt (2001. évi CXIX. törvény).

A továbbiakat illetően két fontos harmonizációs területet szükséges kiemelni:

- Sürgető feladat a Közös Piacszervezetek (Common Market Organisations, CMOs) működtetésével kapcsolatos hazai szabályozás megalkotása, mivel a vonatkozó uniós jogszabályokat a belépés első napjától kötelezően alkalmaznunk kell;
- A 2003. évi hazai támogatási rendszer EU-konform kialakítása elengedhetetlen a sikeres csatlakozáshoz. A Kormány csatlakozási céldátuma és az EU szándékai alapján 2003. az utolsó olyan év, amikor még teljes mértékben hazai döntések alapján kerülnek meghatározásra az agrártámogatások. A bevezetendő támogatási formáknak (jogcímeknek) tehát a lehető legnagyobb mértékben harmonizálniuk kell az uniós támogatási formákkal.

14.2.4. 12.2.4. A Közösségi Vívmányok átvétele

A Kormányzat — és ezen belül az agrárágazat — azon jogharmonizációs, intézményfejlesztési és gazdaságfejlesztési feladatait, amelyeket a sikeres integráció érdekében a csatlakozásig meg kell oldani, az Európai Unió Közösségi Vívmányai Átvételének Nemzeti Programja, az ANP foglalja össze. Az ANP-t első alkalommal 1998-ban állítottuk össze, majd évente felülvizsgáltuk és aktualizáltuk. 2001-ben elvégeztük a teljes körű felülvizsgálatot, amelyet a KüM előterjesztésében a Kormány megtárgyalt és a 2088/2002. (III. 29) számú határozatában elfogadott.

14.2.5. 12.2.5. A SAPARD-Program

2001-ben folytatódott a felkészülés az Európai Unió előcsatlakozási támogatásának fogadására, amelynek keretében Magyarország évente 38 millió € (9,5-10 Mrd Ft) kap az agrárgazdaság szerkezetátalakítására és vidékfejlesztésre. A program elindításához szükséges három feltétel közül Magyarország még csak kettőt teljesített. Ide tartozik Magyarország SAPARD Tervének elfogadása (már 2000-ben megtörtént), és a Többéves, valamint a 2000. évre szóló Éves Pénzügyi Megállapodás aláírása (2001. március 1.-én Brüsszelben a Bizottság és a magyar Kormány képviselői között szintén megtörtént). A megállapodások tartalmazzák a pénz folyósításának feltételeit, a program jogi háttérét, valamint a végrehajtás szabályait. Az Európai Unió Bizottsága jóváhagyta, hogy a 2000. évre vonatkozó keretet Magyarország 2003. december 31-ig használhatja fel. A harmadik feltétel (a kifizető ügynökség akkreditációja) teljesítésével kapcsolatban 2001-ben több fontos döntés is született, az akkreditációra azonban még nem került sor.

A SAPARD-Terv elfogadás után megindult az intézményrendszer, azaz a SAPARD-Hivatal kialakítása, amely a pályázatok befogadását, elbírálását és kifizetését fogja végezni. A SAPARD Hivatal 2000-ben kezdte meg a felkészülést, 2001-ben azonban több alapvető

átalakuláson ment keresztül. Ezek közül a legfontosabb a 2001. júniusi 8-i miniszteri döntés amely egyrészt megerősítette a SAPARD-Hivatal FVM-en belüli önállóságát (a Hivatal önálló főosztályként, közvetlenül Miniszteri irányítás alatt működik), másrészt létrehozta az önálló SAPARD-regionális irodákat. Ezen intézkedés értelmében a SAPARD-programmal kapcsolatos végrehajtási feladatok elkerültek a megyei FVM-hivatalok, illetve az őket felügyelő Földművelésügyi Hivatalok Főosztálya hatásköréből. A már működő hét regionális iroda fogja a pályázatokat befogadni és értékelni, míg a központi Hivatal a támogatásokról fog dönteni. Az akkreditáció gyorsítása érdekében az első körben pályázható intézkedések száma 9-ről 4-re csökkent, azonban a program elindítása után a maradék 5 intézkedés is akkreditálva lesz. 2001. május 2-án megtartotta első ülését a SAPARD Monitoring Bizottság, amely a Program felügyeletét hivatott ellátni, sőt az esetleges programmódosítás és a program értékelésének jóváhagyása is a hatáskörébe tartozik. A Bizottság tagjai az FVM szakfőosztályainak, az érintett minisztériumoknak és egyéb hatóságoknak, valamint a szakmai és civil szervezeteknek a képviselőiből tevődnek össze.

A program akkreditálása során több nehézség is felmerült, azonban a 2002. év tavaszán az Európai Unió Bizottságának delegációja, a SAPARD Hivatalnál tett látogatását követően úgy ítélte meg, hogy megkezdődhet a program akkreditációja. Ennek következtében az Állami Számvevőszék már megkezdte a vizsgálatait a SAPARD Hivatalnál, amelynek lezárását követően az Európai Unió Bizottsága folytatja az ellenőrzéseket. A nemzeti akkreditáció tervezett befejezése 2002. augusztus 15., így a megállapodás szerint 2002. szeptemberére ki lehet írni az első SAPARD pályázatokat. A támogatásra vonatkozó kötelezettségvállalás és szerződéskötés azonban csak az akkreditációs folyamat lezárását követően, az akkreditációs nyilatkozat megérkezése után lehetséges. Ez utóbbi a 2002. év végén várható.

A felkészülésben eddig bekövetkezett késedelem miatt az akkreditációban a csatlakozás előtt álló országok között Magyarország az utolsó helyen áll, és problémák mutatkoznak a pályázatok összeállításában és befogadásában is.

14.2.6. 12.2.6. A HÍR-program

Az FVM 1998-ban elhatározta, hogy az Európai Unió "Euroterroirs" (Európa Vidékei) elnevezésű kezdeményezéséhez való csatlakozással megvalósítja a Hagyományok-Ízek-Régiók (HÍR) elnevezésű programot, amely a hagyományos, egy-egy tájegységhez köthető élelmiszereknek és alapanyagoknak az összegyűjtésére, ezen keresztüli megőrzésére és megismertetésére vállalkozott.

A szakértők által irányított gyűjtőmunka során megközelítően 300 hagyományos és tájjellegű termékből, élelmiszerből álló magyar gyűjtemény jött létre, amely az Európai Gyűjtemény szerves része (5700-ra növelve a gyűjtemény termékeinek számát). A termék-leírások gyűjteményének két kötetes szerkesztése 2001-ben befejeződött és a gyűjteményt 2002 tavaszán 2000 példányban kiadták. A következő feladat a HÍR-gyűjtemény sokirányú gazdasági, kulturális, oktatási-kutatási jellegű hasznosítási programjának a megvalósítása.

15. Oktatás, kutatás, szaktanácsadás

15.1. Középfokú szakképzés és agrár-felsőoktatás

A 2001. év legnagyobb feladata a hazai szakképzés szerkezetének a Kormányprogramban megfogalmazott célok szerinti időarányos fejlesztése volt. E tevékenység főbb irányai a következők voltak:

- A szakképzés fejlesztését szolgáló jogalkotói munka, az EU-csatlakozásra való felkészülés részeként az oktatásban-képzésben szükséges jogharmonizáció előkészítése;
- Az EU-csatlakozás jegyében az agrárszakképzési szerkezet korszerűsítése, beleértve a szakképesítések kölcsönös elismerésével kapcsolatos szabályozási háttér megteremtését;
- Nemzetközi szakmai és pénzügyi támogatással létrehozott projektekben való aktív részvétel – a szakképzés tartalmi fejlesztésére;
- Módosult az Országos Képzési Jegyzék (OKJ), valamint a szakmai vizsgáztatás általános szabályairól és eljárási rendjéről szóló rendelet, megjelent a felnőttképzési törvény és annak végrehajtási rendelete, amely jogszabályok előkészítésében az FVM is részt vett.

A szakképzés megújításához elkészültek az OKJ szerinti szakképző osztályok indításához szükséges programok. Az új szakképesítések tanügyi dokumentumai (tankönyvek, módszertani kiadványok, stb.) a tankönyvbíráló bizottságok véleményének kikérése után folyamatosan jóváhagyásra kerültek. Folytatódott a régebben kiadott szakmai és vizsgáztatási követelmények, valamint a központi programok felülvizsgálata, megkezdődött az új kerettantervek előírásainak megfelelő szakmai képzési programok kidolgozása.

Az érdekelt középiskolákkal, felsőoktatási intézményekkel, szakmai szervezetekkel, valamint a Magyar Akkreditációs Bizottsággal való szoros együttműködésben 2001-ben megjelentek az OKJ-be újonnan bekerült szakképesítések — különösen az akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzések — szakmai és vizsgakövetelményei. Egyúttal megkezdődött az újabb építésügyi, területfejlesztési szakképesítések dokumentumainak kiadása is.

A közel 9000 tanulót érintő — a tanév végi és az őszi iskolarendszerű középfokú — szakmai vizsgák zavartalanul lezajlottak, s sem a kiadott központi írásbeli tételekkel, sem pedig a vizsgabizottságok működésével kapcsolatban panasz, bejelentés nem érkezett. Az iskolarendszeren kívüli, tanfolyamos felkészítés utáni vizsgákat egész évben folyamatosan bejelentették a vizsgáztatásra jogosult intézmények (476 tanfolyamon 11229 fő szerzett szakmai végzettséget). A vizsgáztató intézmény által bejelentett szakmai vizsgákra központi írásbeli tételt adott ki a tárca, s megbízta a vizsgáltnököket.

Március közepétől április végéig a középfokú szakmai tanulmányi versenyeket nagy érdeklődés mellett rendezték meg.

Az agrár-szakképző intézmények a szakmai és gazdálkodói ismeretek átadásával, az elmaradottabb régiókban élők képzettségi szintjének növelésével jelentős szerepet töltenek be a vidék fejlesztését szolgáló kormányzati törekvések megvalósításában. Éppen ezért a

minisztérium megkülönböztetett figyelmet fordított arra, hogy az FVM központi iskolái, illetve az erre a célra alkalmas, önkormányzati és egyházi fenntartású agrár-szakképző intézmények —új, szakmai-pedagógiai módszerekkel, iskolarendszeren kívüli formában — a gazdák legszélesebb köre számára nyújtsanak segítséget, a korszerűbb és hatékonyabb gazdálkodást szolgáló ismeretek elsajátításához.

A kényszerből és forrás nélkül az FVM-hez tartozó középfokú szakképzés gyakorlati hátterének megerősítéséhez a 2000-ben elindított program keretében — az iskolák középtávú fejlesztési tervének részeként — jelentős tangazdasági fejlesztések indultak meg, amelyekhez - többnyire társfinanszírozásként - éves szinten 400-500 millió Ft támogatást adott a tárca.

2000. január 1-jével kialakult a magyar felsőoktatás új intézményhálózata. Az agrár-felsőoktatás karai 2001-ben is keresték az integrációkban való működés és együttműködés kereteit-lehetőségeit. Ezekkel összefüggésben fölmerültek ugyan nehézségek (szakmai, gazdálkodási stb.), azonban az integrációk felülvizsgálatára 2001-ben még nem került sor.

Az agrár-karoknál is folytatódott a szakosítás korszerűsítése, több új alapképzési és szakirányú továbbképzési szak indult el. Ebben a folyamatban az FVM mind az előkészítés, mind a tárcavéleményezések során segítséget nyújtott.

Megkezdődött a képesítési követelmények kreditrendszerhez történő igazítása, átdolgozása. Az új képesítési követelményeknek 2002. év végéig kell elkészülniük. A minisztériumoknak szakmai véleményezési lehetősége van, amellyel a tárca folyamatosan él.

Az agrár-felsőoktatási intézmények anyagi támogatására az agrártámogatások keretében van lehetősége a minisztériumnak. A pályázati rendszerben egyre több programnál sikerült elérni, hogy az agrároktatási (felsőoktatási) intézmények is pályázati lehetőséget kapjanak. A tárca nagy eredménynek tartja a 2000. évben megkezdődött tangazdasági/tanüzemi pályáztatás keretében elért komoly és folyamatos támogatási lehetőséget, amely lehetővé tette (és teszi folyamatosan) a tangazdaságok fejlesztését (éves átlagban 5-600 millió Ft fejlesztési támogatással, társfinanszírozásban).

A felsőoktatási intézményrendszeren belül agrártudományi centrumok működnek (Keszthely, Debrecen, Mosonmagyaróvár, Szeged). 2001-ben nem jött létre újabb centrum.

A földművelésügyi és vidékfejlesztési, valamint az oktatási miniszter által 1999-ben aláírt együttműködési megállapodás első értékelése megtörtént, a megállapításokat a tárca hasznosítani fogja.

Megalakult az agrár-dékanok és főigazgatók kollégiuma, amely időszakonként áttekinti az agrár-felsőoktatás időszerű kérdéseit. A kollégiumba a minisztérium kérésre főosztályi képviselőt delegált. A tárca ezen túlmenően is erősítette szakmai kapcsolatait az agrárképzést folytató karokkal.

Az FVM rendszeresen részt vett a Felsőoktatási és Tudományos Tanács (FTT) és szakbizottságai ülésén, az agrár-felsőoktatás és az egész agrárium érdekeit képviselve.

15.2. Agrárkutatás- és fejlesztés

A tárca felügyelete alatt működő agrárkutató-helyek szervezeti és szerkezeti átalakítása, korszerűsítése már szinte teljes egészében befejeződött. 2001-ben új, önálló intézetként — a pécsi Szőlészeti és Borászati Kutatóintézetéről leválasztva — létrejött az FVM Szőlészeti és Borászati Kutatóintézete Badacsony elnevezésű, a tájjellegnek megfelelő kutatóhely. A minisztérium az új feladatokhoz jól alkalmazkodó kutatóbázisait továbbra is fenn kívánja tartani, s ehhez igyekszik megteremteni a pénzügyi feltételeket.

2001-ben az alábbi pályázati rendszerek működtek:

- Az agrárkutatást és fejlesztést folytató intézmények alaptevékenységét elősegítő K+F-eszközök beszerzése. A támogatásra a tárca 2001-ben 300 millió Ft-ot különített el. A támogatást pályázattal lehetett igénybe venni, a támogatási igény a keret négy-ötszörösét tette ki. A kutatóhelyek a támogatást az elavult műszerek, eszközök, gépek és berendezések, valamint a higiéniai körülmények korszerűsítésére igényelték;
- Az agrárkutatást és -fejlesztést folytató intézmények, valamint magánszemélyek részére kiírt, a nemesítést elősegítő támogatásra 2001-ben 100 millió Ft állt rendelkezésre. A támogatási igény a keret négyszerese volt;
- A műszaki fejlesztési feladatok támogatására 2001-ben a minisztérium 45 millió Ft-ot hagyott jóvá. A támogatási igény ebben az esetben is négyszeresen meghaladta a rendelkezésre álló keretet.

2001-ben is a támogatási célok között szerepelt a kutató-fejlesztő tevékenységet végző agrár-kutatóintézetek támogatása. E jogcímen a minisztérium felügyelete alá tartozó agrár-kutatóintézetek központi költségvetési szervekként vehettek igénybe támogatást — állami feladatok ellátása érdekében felmerülő (intézményi üzemeltetési kiadásokat nem tartalmazó) — ráfordításaik részleges finanszírozására. A támogatási keret 1214 millió Ft volt.

A szántóverseny megrendezésének támogatására 2001-ben 10 millió Ft állt rendelkezésre.

Az említett agrártámogatási K+F-jogcímekre 2001-ben 1,7 milliárd Ft keretösszeg odaítélésére nyílt lehetőség. A pályázatok kedvező visszhangra találtak annak ellenére, hogy saját erő kötelezettségvállalás is a pályázaton való részvétel feltétele volt.

15.2.1.1. Szaktanácsadás és a gazdálkodás eredményességét segítő ismeretátadás

A minisztérium a szaktanácsadó-rendszert olyan formában működteti, hogy azok a termelők, akik regisztráltatták magukat (és az agrártevékenységből származó éves bevételük a 30 millió Ft-ot nem haladja meg), költségvetési támogatással vehetik igénybe a minisztérium által vezetett Szaktanácsadói Névjegyzékben szereplő szaktanácsadók szolgáltatását arra a feladatra, amelyet gazdaságuk működésének javításához szükségesnek ítélnék.

A támogatás mértéke és felső határa a 2000. évihez hasonlóan 2001-ben is változó volt. Az éves bevétel növekedésének függvényében a támogatás mértéke csökkent, ugyanakkor nőtt a támogatás összegének felső határa. 2001-ben mintegy 2500 gazdálkodó vette igénybe a

szerződésen alapuló szaktanácsadói szolgáltatást.

A több éve működő szaktanácsadó rendszer új eleme, hogy 1999-től az önfenntartás szintjén működő családi gazdaságok esetében a támogatás mértéke 100 %. 2000-ben az előző évhez képest kiterjesztettük azoknak a gazdálkodóknak a körét, akik ilyen formában — és támogatással — jogosultak a szaktanácsadás igénybevételére. Ez azt jelenti, hogy 2000-től már az évi 1 millió Ft bevételt el nem érő gazdálkodók is (korábban 500 ezer Ft volt a bevételi határ) — a számukra igény szerint szervezett előadások, bemutatók, csoportos konzultációk formájában — hozzájuthattak a szükséges gazdálkodási ismeretekhez. Az elmúlt évben 2000-nél is több rendezvényen több mint 75 ezer gazda vett részt.

A Szaktanácsadói Névjegyzékbe kérelem útján lehet bekerülni. A Névjegyzék azon szaktanácsadók főbb adatait tartalmazza, akiknek megfelelő felsőfokú végzettsége, gyakorlata van, megkapták az erkölcsi bizonyítványt, s nem folytatnak az agrárgazdasággal összefüggő kereskedelmi, ügynöki tevékenységet. 2001. végén a Szaktanácsadói Névjegyzékben mintegy 750 szaktanácsadó szerepelt. A szaktanácsadókkal összefüggő tájékoztatási tevékenységet a <http://www.agroinform.hu> címen elérhető Internet-szolgáltatással valósítjuk meg.

A gazdálkodás eredményességét segítő ismeretátadás támogatása pályázatos rendszerben működik, ennek keretében 2001-ben:

- a gazdálkodók számára szervezett programokra (tanfolyamok, bemutatók) 596 pályázatot fogadtak el, amelyek támogatási összege 400 millió Ft volt,
- a gazdálkodást segítő szakmai kiadványok elkészítéséhez 94 elfogadott pályázat keretében 106 millió Ft támogatási összeg járult hozzá,
- folytatódott a szaktanácsadók munkáját segítő, valamint a társadalom szakterületi tájékozódását szolgáló számítógépes információs rendszer fejlesztése, amelynek keretében bővült és korszerűsödött a minisztérium által fenntartott Piliscsabai Mezőgazdasági és Erdészeti Szakközépiskola infrastruktúrájához kapcsolódó — az előbbi Internet-címen elérhető — szolgáltatás.

A 2000-ben elindított program folytatásaként tovább fejlődött a korszerű eszközöket, technológiákat, módszereket alkalmazó bemutató üzemi hálózatot, kétlépcsős pályázati rendszer. Az első lépcsőben a “Bemutató üzem” cím elnyerésére lehet pályázni, a második lépcsőben a cím tulajdonosai állami támogatásra pályázhatnak. 2000-ben és 2001-ben összesen 102 bemutató üzem címet adományoztunk, a 2002. évi pályázati rendszerben 37 pályázat érkezett. A bemutató üzemi hálózat kialakításának e kezdeti szakaszában vállaltuk, hogy megtérítjük a bemutató üzemeknek a környezetük korszerűsítésével és a bemutatók tartásával kapcsolatos költségeit. Ennek keretében 2001-ben 25 bemutató üzem költségeit térítette meg a költségvetés (11 millió Ft összegben), a bemutató üzemi feladatokhoz hiányzó fejlesztésekhez pedig 10 üzem 50 %-os mértékű (14 millió Ft összegű) támogatására vállaltunk kötelezettséget. A bemutató üzemi hálózattal kapcsolatos tájékoztatás ugyancsak a már említett Internet-címen elérhető szolgáltatáson keresztül valósul meg.

16. Agrárinformatika

Az EU meghatározó információs rendszerei közül a Statisztika, a Tesztüzemi Rendszer, a Piaci Árinformációs Rendszer és a Mezőgazdasági Számlák fejlesztése területén 1997. óta folyamatos volt az előrehaladás. Ugyanakkor nagy az elmaradás az Integrált Igazgatási és Ellenőrző Rendszer, valamint az árinformációs rendszeren kívüli piaci adatszolgáltatás fejlesztésének munkálataiban. Mivel az Integrált Rendszer segítségével juthatnak hozzá a tagországok a termelői kompenzációs támogatásokhoz, a nagy informatikai háttérrel igénylő rendszer kialakítását haladéktalanul fel kell gyorsítani, és a brüsszeli piaci információs adatközlési kötelezettségeknek is meg kell tudni felelni a csatlakozás időpontjára.

1997 óta üzemszerűen működik a műholdas távérzékelésen alapuló szántóföldi növénymonitoring. A térinformatika és a távérzékelés ezzel az agrárirányítás döntéselőkészítő mechanizmusának nélkülözhetetlen részévé vált. A korszerű technika a belvíz- és árvízhelyzet objektív feltérképezésében is fontos szerepet kap. Az EUROSTAT Compendiumban szereplő egyes modulok végrehajtásában a távérzékelés és a térinformatika terén elért eredmények és lehetőségek is jól hasznosíthatók. Az agrárinformatika, ezen belül az agrárstatisztika számára is jelentős fejlődést tesz lehetővé az a földügy és térképészet területén folyó, az Acquis átvételével összefüggő munka, amely a földhivatali információtechnológiai- és szolgálatfejlesztésre építve országos szinten kiemelt feladatokat hajt végre. (Pl. a térképi alapok korszerűsítése, az Integrált Igazgatási és Ellenőrzési Rendszer majdani adatkiszolgálási-, ellenőrzési feladatai, a mezőgazdasági összeírásnál is hasznosított országos légi felvételezés végrehajtása.)

A statisztikai és információs adatszolgáltatás egy része tehát évről évre jobban megfelel az EU-követelményeknek, emellett igyekszik kielégíteni a vele szemben támasztott hazai igényeket. Ezek esetében az első eredmények már rendelkezésre állnak. Ezzel szemben fontos információs rendszerek fejlesztése kritikus helyzetben van, és megfeszített munkára van szükség ahhoz, hogy a várható EU-csatlakozás időpontjára elkészüljenek.

16.1. Agrárstatisztika

A 2001. év legnagyobb agrárstatisztikai feladata a szőlő- és gyümölcsültetvény-összeírás volt, amelyet a Központi Statisztikai hivatal (KSH) hajtott végre 2001. június 1. és október 15. között, a 2000. évi CXLIII. törvény alapján. Az összeírás szakmai előkészítéséhez és kivitelezéséhez segítséget nyújtott a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium Szőlészeti és Borászati Intézete /Kecskemét (SZBKI)/, az Érdi Gyümölcs- és Dísznövénytermesztő Kutató-Fejlesztő Kht. (GYDKF Kht.); a térképi háttér megteremtéséhez hozzájárult(ak) a Földmérési és Távérzékelési Intézet (FÖMI), továbbá a körzeti földhivatalok.

Az összeírás két alapvető megfigyelési egységét a szőlő- és/vagy gyümölcssterületet használók, illetve az ültetvények képezték. Kitérő figyelmet kellett fordítaniuk az összeíróknak a helyrajzi számok, a statisztikai és szakmai ismérvek kérdőíveken és lajstromon történő pontos felvételére, a távérzékelés, az űrfelvételek alapján előállított úgynevezett folt-, valamint kataszteri térképek használatára, az ültetvények térképi bejelölésére.

Magyarországon a szőlővel telepített terület 2001-ben 92782 hektár¹⁶, amelynek 98 %-a ültetvényméretű, azaz 500 négyzetméter és azt meghaladó szőlővel beültetett földterületen helyezkedik el. Az átlagos szőlőterület 0,32 hektár.

A gyümölcsfával, gyümölcsbokorral beültetett terület 97507 hektár¹⁷. Az átlagos gyümölcssterület fél hektár.

Az Európai Unió követelményeinek megfelelően 2001-ben kialakításra került a 2000. évi Általános Mezőgazdasági Összeírás (ÁMÖ) során összeírt gazdaságok tevékenység típusok és méretosztályok szerinti csoportosítása (tipológiai rendszer). Az osztályozáskor az ÁMÖ-ben összeírt gazdálkodási jellemzők mellett a Tesztüzemi Rendszerből származó standard fedezeti hozzájárulás értékek kerültek felhasználásra. A tipológiai rendszer lehetővé teszi a magyar és az európai uniós gazdaságok korrektebb összehasonlítását.

A KSH és az FVM együttműködése eredményeként először publikáltunk előzetes Mezőgazdasági Számlarendszer- és mezőgazdasági jövedelemindex-adatokat, amelyeket az EUROSTAT-nak is elküldtünk. Először számítottuk ki az agrárrolló input-szárát az EU előírásainak megfelelően. Ezeket az adatokat 2003-tól negyedévente is publikáljuk.

16.2. Tesztüzemi Rendszer

Magyarországon 1996-ban kezdődött meg a Tesztüzemi Rendszer szervezése és működtetése az Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézetben. A rendszer elsősorban a gazdaságok pénzügyi-, vagyoni helyzetének alakulásáról gyűjt adatokat. Ezek felhasználásával készíthető el például az agrárbeszámolónak az a fejezete, amely a mezőgazdasági vállalkozások pénzügyi és vagyoni helyzetével, a keresetek és a jövedelmek alakulásával foglalkozik.

A fentiekén kívül a feldolgozott adatokat az AKII kiadvány formájában évente megjelenteti. Ez nagymértékben igazodik az EU-Bizottság "Eredmény-beszámolójához", lényegében minden olyan információt tartalmaz, amellyel a vizsgált üzemek gazdálkodása jellemezhető.

1997-ben 6 megyére terjedt ki az adatgyűjtés (Békés, Borsod-Abaúj-Zemplén, Fejér, Hajdú-Bihar, Somogy és Vas megyék) és 500 üzemet fogott át. A vizsgált üzemkör az 5 hektárnál nagyobb területen gazdálkodó, vagy 5 számosállatnál többet tartó egyéni gazdaságokból és gazdasági szervezetekből áll. Az üzemek a mezőgazdasági tájörzetek szerinti elhelyezkedésük, méretük és termelési profiljuk figyelembevételével kerültek kiválasztásra. 1998-ban tovább bővült az adatszolgáltatásban résztvevő megyék köre (Pest, Bács-Kiskun, Tolna, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Zala, Baranya), és így már 12 megyében folyt a munka, 7 könyvelőiroda közreműködésével. Mindez mintegy 1200 üzem adatszolgáltatását jelentette. 1999-ben további két megyével — Heves és Győr-Moson-Sopron — bővült a hálózat, míg 2000-ben három megye — Komárom, Nógrád és Szolnok

¹⁶ Az ingatlan-nyilvántartás azonos időszakra vonatkozó kimutatása szerint 127,2 ezer hektár.

¹⁷ Az ingatlan-nyilvántartás azonos időszakra vonatkozó kimutatása szerint 90,3 ezer hektár.

— kapcsolódott a rendszerhez. Ily módon már mintegy 1700 gazdaságra terjedt ki a megfigyelés.

2001-ben megtörtént a hiányzó két megye — Veszprém és Csongrád — bekapcsolása a rendszerbe, és a KSH üzemtipológiai eredményeinek felhasználásával biztosítottá vált, hogy a rendszer még jobban megfeleljen az EU üzem-kiválasztási kritériumainak. Az immár 1900–2000 gazdaságra kiterjedő adatgyűjtés mintegy 3 %-os reprezentációs fokot jelent, amely meghaladja az EU átlagát.

16.3. Piaci Árinformációs Rendszer

A piaci információs rendszerek fő feladata a piaci átláthatóság megteremtésének elősegítése. Az információk a felhasználók szerint két csoportba sorolhatók:

- A piaci szereplők igényeit kielégítő információs rendszerek,
- A központi irányítás (vagyis a kormányzati szervek és a csatlakozás után az EU-Bizottság VI. Főigazgatósága) igényeit szolgáló piacstatisztikai adatszolgáltató rendszerek.

Magyarországon elsősorban a piaci szereplők információs igényeit kielégítő rendszerek kiépítése területén történtek lépések az elmúlt években, és e rendszerek 2001-ben is tovább fejlődtek. Ugyanakkor a majdani csatlakozás utáni brüsszeli igényeknek még csak részelemeiben tudnak megfelelni a hazai rendszerek.

Hazánkban a médián keresztül széles kör számára elérhető Piaci Árinformációs Rendszer (PÁIR) az Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézetben működik. A közhasznú, elsősorban a piaci szereplők, valamint az agrárirányítás és az egyéb szakmai szervezetek tájékoztatását ellátó megfigyelés az alábbi termékpályákra terjed ki: élőállat és hús; tej és tejtermék; gabona; zöldség-gyümölcs; burgonya; cukor; napraforgó; baromfi. Az adatgyűjtés és a bulletin megjelentetése kéthetente (a tej esetében havonta) történik.

16.4. Integrált Irányítási és Ellenőrző Rendszer

Az Integrált Irányítási és Ellenőrző Rendszer célja az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap (EMOGA) Garancia részlegéből finanszírozott termőterület- és állatalapú közvetlen termelői támogatások hatékony nyilvántartása és ellenőrzése. Az integrált rendszer kiépítésével kapcsolatban az Európai Unió irányelveket határoz meg, az irányelvek gyakorlati megvalósításának részletes szabályait a tagállamoknak, vagy a csatlakozni kívánó államnak kell kidolgoznia. A tagállam által a közvetlen termelői támogatások kezelésére kidolgozott integrált rendszer minősítését (akkreditálását) az Európai Bizottság végzi.

A rendszer magyarországi kiépítése még előttünk álló feladat. Első lépésként 2000-ben az FVM — külső szakértők bevonásával — elkészített egy stratégiai tervet, amely olyan egységes informatikai rendszer megvalósítását tűzte ki célul, amely nem csak az uniós, de a nemzeti támogatások kezelésével kapcsolatos eljárások informatikai támogatását is jelenti. Az integrált rendszer fejlesztése azonban még 2001-ben sem kezdődött meg, így már teljesíthetetlen az ország pozíciós dokumentumában szereplő kormányvállalás, amely szerint a rendszer 2003. január 1-i határidővel kiépítésre kerül.

Azzal is számolnunk kell, hogy a mezőgazdasági tárgyalások agrártámogatásokra vonatkozó megállapodásainak, illetve az EU belső reformjának eredményeként a jelenlegi követelményrendszer az egyszerűsítés irányába változik. Ugyanakkor látszik az a tendencia, hogy az Integrált Rendszer alkalmazását az Európai Bizottság a támogatások egyre szélesebb körére terjeszti ki.

17. Jogalkotási tevékenység

A Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium intenzív jogalkotói tevékenységét mutatja, hogy 8 törvény, 21 kormányrendelet, 11 együttes rendelet és 108 FVM rendelet készült. A jogszabályok részletes felsorolását az 1. melléklet tartalmazza.

A tárca jogszabályalkotó tevékenységét két alapvető célrendszer határozta meg:

- Az előző kormány programjában meghatározott agrárgazdasági és vidékfejlesztési célok megvalósítása;
- Az Európai Unió joganyagával való harmonizáció teljessé tétele.

Az Országgyűlés 2001. decemberében elfogadta az agrár- és birtokpolitika megvalósítását célzó törvénycsomagot. A csomag három törvényt tartalmaz: a Nemzeti Földalapról szóló törvényt, a termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény módosítását, valamint a földrendező- és földkiadó bizottságokról szóló 1993. évi II. törvény módosítását.

Az előző kormány programja családi gazdaságok kialakítását, megerősítését preferálta, és a támogatások területén több diszkriminatív konstrukciót működtetett. A Nemzeti Földalap létrehozásával is elsősorban az volt a célja, hogy annak működési keretei között mód nyíljon állami földterületeknek a családi mezőgazdasági vállalkozások számára történő, kedvezményes átadására. A termőföldtörvény módosítása — a helyben lakó, főállásban mezőgazdasági termeléssel foglalkozók elővásárlási jogának megteremtésével — a családi mezőgazdasági vállalkozások földtulajdonhoz jutását helyezte előtérbe. A termőföldterületek egy része nem legális keretek között, háttérszerződésekkel hasznosul, de ez nem alátámasztatható

A termőföldtulajdon szerzését korlátozó rendelkezések kijátszására irányuló szerződések felszámolása, valamint a semmis szerződések megállapításának hatékonyabb megvalósítása is szükségessé tette a termőföldről szóló törvény módosítását. Kétséggel kívül célja volt a szabályozásnak, hogy elsődlegesen a hazai agrártermelők földszükségletét elégítse ki, viszont egyedoldalúan a családi gazdaságok érdekeire koncentrált.

Mindkét törvény korrekcióra szorult, amelyet már — az előzőtől eltérő földbirtokpolitikai koncepció alapján — az új kormány végzett el. Mind a Nemzeti Földalapról szóló törvény, mind a földtörvény újabb módosítása nem a mezőgazdasági termelők egyetlen csoportját, hanem valamennyi termelőt kívánja kedvező helyzetbe hozni, a tulajdonosok mellett a földhasználók érdekeit is szem előtt tartva. A földalap a jövőben az Országgyűlés által elfogadott birtokpolitikai irányelvek alapján, új szervezeti rendben és fokozott országgyűlési, valamint társadalmi kontroll mellett fog működni.

A Nemzeti Földalapról szóló 2001. évi CXVI. törvény szerint a földalap rendeltetése az, hogy hatékony földkészlet-gazdálkodást valósítson meg, és az állami földbirtok-politika megvalósítását szolgálja. A Nemzeti Földalap az állam tulajdonában lévő, folyamatosan változó mennyiségű és elhelyezkedésű földterület, amelyet az állam részben mező- és erdőgazdasági céllal hasznosít, részben pedig sajátos földbirtok-politikai és közcélok érvényesítése érdekében hoz létre, működtet és használ fel. A Nemzeti Földalap célja: az

állami tulajdonú termőföldek egy részének rendeltetésszerű hasznosítása, a birtokszerkezet fejlesztése, a működőképes családi gazdaságok kialakításának elősegítése, a földárak és a haszonbérek alakulásának befolyásolása, a földpiac élénkítése, a gyenge termőképességű területek más célú hasznosítása.

A földrendező és földkiadó bizottságokról szóló 1993. évi II. törvényt módosító 2001. évi CXVIII. törvény célja: a földkiadás során létrejött kényszerű tulajdonközösségek megszüntetésével az önálló gazdálkodást és a birtokszerkezet-átalakítás befejezését elősegíteni.

Az osztatlan közös tulajdon további keletkezésének elkerüléséhez a törvénymódosítás alapján minden olyan részarány-tulajdonos, akinek még kiadatlan AK-értéke van, az illetékes földművelésügyi hivatalhoz írásbeli kérelmet nyújthat be, és nyilatkozhat: részarány-tulajdonának önálló ingatlanként, vagy osztatlan közös tulajdonként történő kiadását kéri-e. Arra, hogy a részarány-tulajdonos a földkiadási eljárással kapcsolatos igényeinek a fenti módon érvényt szerezzen, a törvény hatálybalépésétől, illetve a földalap kijelöléséről szóló határozat jogerőre emelkedésétől számított 60 napon belüli időtartam áll a rendelkezésére, a jogvesztés terhével. Ha a korábban már lefolytatott földkiadás eredményeként létrejött osztatlan közös tulajdon tulajdonostársait megillető tulajdoni hányadokat az ingatlan-nyilvántartásba már bejegyezték, akkor az illetékes földhivatalnál bármely tulajdonostárs kezdeményezheti az osztatlan közös tulajdon megszüntetését - annak érdekében, hogy saját tulajdoni hányadát önálló ingatlanként kaphassa meg. Ebben az esetben az írásbeli kérelmet a törvény hatálybalépésétől számított 60 napon belül, a továbbiakban pedig évenként március 1-ig lehet benyújtani.

Az előző évek tapasztalatainak figyelembevételével a tárca 2001-ben is elkészítette a már többször módosított 273/1997. (XII. 22.) Korm. rendelet utódját, az agrártámogatások igénybevételének általános szabályait megállapító kormányrendeletet (215/2001. (XI. 17.) Korm. rendelet). A miniszteri rendeletek közül a legnagyobb jelentőségű 2001-ben is — az évenként meghirdetett — az agrártámogatási rendeletet (az agrárgazdasági célok 2001. évi költségvetési támogatásokról szóló 15/2001. (III. 3.) FVM rendelet) volt. E támogatási rendszer alapvetően lefedi az agrárium teljes vertikumát, a kamattámogatások igénybevételének feltételeitől a beruházási pályázatok meghirdetéséig. A rendszer kidolgozásakor az alapvető szempont az volt: az adott évet megelőző jogalkalmazás során felmerült problémákat orvosoltuk úgy, hogy alapvetően nem érintettük a támogatási jogcímekeket.

A piaci folyamatok folyamatos figyelemmel kísérése a mindenkori agrárkormányzat fontos feladata. Az agrárpiacon bekövetkezett nagyon gyors és kiszámíthatatlan negatív változások okai elsősorban a külföldön bekövetkezett változások, hazánk mezőgazdasága ugyanis az exportra épül. A piaci helyzet stabilizálása érdekében több rendeletet is meghirdetett a minisztérium. Ezt a célt szolgálta többek között a közraktárba letett 2001. évi termésű kukorica támogatásáról szóló 74/2001. (X. 11.) FVM rendelet, a 2001. évi termésű szőlőből készített seprős újbort lepárlásához nyújtott intervenciók támogatásáról szóló 80/2001. (X. 19.) FVM rendelet, a 2001. évi termésű szőlőből készült, saját előállítású bor édesítéséhez felhasznált szőlősűrítmény előállítási költségeinek intervenciók támogatásáról szóló 81/2001. (X. 19.) FVM rendelet, az EU minőségi követelményeinek

megfelelő tejtermékek értékesítésének ösztönzéséről szóló 87/2001. (X. 26.) FVM rendelet, valamint az almatermelők földalapú támogatásáról szóló 93/2001. (XI. 17.) FVM rendelet.

Az agráriumot érintő változás a családi gazdálkodók és más mezőgazdasági kis- és középüzemek kedvezményes hitelezéséhez kapcsolódó kamattámogatásról és állami kezességvállalásról szóló 317/2001. (XII. 29.) Korm. rendelet, valamint a családi gazdaságok létrehozásáról, nyilvántartásba vételéről, működtetéséről, valamint kiemelt támogatásukról szóló 326/2001. (XII. 30.) Korm. rendelet. E rendeletek meghatározzák, hogyan kell a családi gazdaságokat nyilvántartásba venni, kik felelnek meg e feltételeknek, illetve milyen kiemelt támogatásban részesülhetnek. Ezenkívül kedvezményes hitelek révén földet vásárolhatnak és beruházhatnak.

Az állategészségügyről szóló 1995. évi XCI. törvény módosításként készült el a 2001. évi XXII. törvény. A törvény módosítását az Európai Unióhoz történő csatlakozás indokolta. E módosítás révén a magyar állategészségügyi előírások összhangba kerültek az EU általános állategészségügyi szabályaival. A tárca elkülönítette a hatósági állatorvosi tevékenységet az állatorvosi szolgáltatási tevékenységtől, nevesítette az élelmiszerbiztonsági rendszert, s annak definícióját, ezenkívül a területi regionális elv alkalmazását is bevezette a magyar szabályozásba.

Szintén az európai uniós csatlakozás tette szükségessé a természetes édesítőszer termékpályáinak szabályozásáról szóló 88/2001. (X. 29.) FVM rendelet megalkotását. A rendelet célja: a cukorágazati piacsabályozásnak a közösségi cukorpiaci rendtartáshoz való közelítése. Ennek érdekében 2002. július 1-jei hatállyal bevezetésre került a kvótarendszer a cukorra és az izoglükózra, ugyanakkor az FVM előírta a Szakmaközi Egyezmény megkötését a cukorrépa-termelők és a cukorgyártók szakmai szervezetei között.

Az élelmiszerekről szóló 1995. évi XC. törvény módosításáról szóló 2001. évi LIV. törvény megalkotását ugyancsak az Európai Unióhoz történő csatlakozás indokolta. Az élelmiszerekre vonatkozó közösségi jogszabályok átvétele az élelmiszertörvény, a végrehajtási rendeletek és az élelmiszerkönyv hármas rendszerében megtörtént, de egyes — a közösségi gyakorlattal ellentétes — engedélyezési eljárások továbbra is fennmaradtak. Az élelmiszerek hazai előállításának engedélyezését és az import-élelmiszerek előzetes vizsgálatának rendszerét az Európai Unió Bizottsága többször is kifogásolta, így a közösségi gyakorlathoz való igazodás szükségessé tette a törvény módosítását.

A takarmányozási ágazatot illetően jelentős előrelépések történtek a közösségi jogszabályok átvételében. A Magyar Takarmánykódex kötelező előírásairól szóló 47/2001. (VI. 25.) FVM rendelet több mint 40 közösségi jogszabály átvételét valósította meg. A takarmányok előállításáról és forgalomba hozataláról szóló 1995. évi XCII. törvény helyett azonban a csatlakozás előtt új törvényt kellett alkotni, a közösségi jogszabályokkal teljesen megegyező jogszabályrendszer kialakítása érdekében. A takarmányok előállításáról, forgalomba hozataláról és felhasználásáról szóló 2001. évi CXIX. törvényt a Parlament 2001. decemberében fogadta el.

Az állategészségügyről szóló 1995. évi XCI. törvény módosításáról készült 2001. évi XXII. törvény megalkotását is a jogharmonizációs kötelezettségünk tette szükségessé. A módosítás számos közösségi jogszabállyal teremti meg a részbeni összhangot, és megadja a

szükséges felhatalmazásokat a földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter számára (a részletes jogharmonizációt megvalósító végrehajtási jogszabályok megalkotásához).

Összegzésként: A minisztérium 2001-ben számos közösségi jogszabály harmonizációját megvalósító jogszabályt dolgozott és hirdetett ki. Az agrárágazatban a közösségi jogszabályokkal való összhangot megteremtő alaptörvények elfogadásra kerültek. A közeljövőben a csatlakozásig már csak ezen törvények kisebb terjedelmű jogharmonizációs célzatú módosítása várható, ennek keretében 2002-ben megtörténik az állategészségügyben tapasztalt elmaradás pótlása is. A jogharmonizációs munka alapjául szolgáló, kormányhatározattal elfogadott jogharmonizációs program végrehajtása az abban foglaltaknak megfelelő ütemben zajlik. A programban tervezettekhez képest késlekedést csupán új közösségi jogszabály megjelenése okozott, amelyre való tekintettel célszerűnek látszott a hazai jogi szabályozással "bevárni" a közösségi jogalkotást.

18. Agrárgazdasági Phare-programok

2001-ben befejeződtek az 1998 évi program intézményfejlesztési projektjei, és megvalósultak az állategészségügyi és növény-egészségügyi intézményrendszerek célzott beruházásai:

- Pécsen a Baranya megyei Növény-és Talajvédelmi Szolgálatnál felépült egy karantén-üvegház a baktérium-kártevők vizsgálatára, valamint Kecskeméten a Bács-Kiskun megyei Szolgálatnál egy kísérleti üvegház szőlő-vírusfertőzések vizsgálatára;
- A röszei, a letenyei és a záhonyi közúti határátkelőhelyeken felépültek a határellenőrző állomások, amelyeket műszakilag folyamatosan adnak át. Az átadási folyamat 2002 tavaszán fejeződik be.

2001 decemberében lezárult a közös agrárpolitika intézményrendszerének kialakítására vonatkozó Phare-projekt is, amelyhez kapcsolódóan számos tanfolyamra, továbbképzésre és tanulmányútra került sor, külföldi szakértők bevonásával (az intézmények leendő munkatársai számára). Elkészült a Kifizető Ügynökség felállítására vonatkozó alapkoncepció, valamint megalakult egy munkacsoport az Integrált Irányítási és Ellenőrzési Rendszer koncepciójának kidolgozására.

Az agrárstatisztikai rendszer fejlesztése keretében megtartott továbbképzések, tanulmányutak folyamán elkészültek a rendszer EU-konform struktúrájának megteremtéséhez szükséges háttéranyagok, és meghatározásra kerültek a feladatok.

Az élelmiszeripar versenyképességét segíti az OMMI és az OBI javára megvalósult laboratóriumi és informatikai eszközbeszerzés. Ezenkívül számos előadás és kézikönyv segíti az ISO- és HACCP-rendszerek bevezetését a mezőgazdaságban.

A vidékfejlesztési projektek célja a hazai adminisztrációs rendszer fejlesztése volt - annak érdekében, hogy Magyarország a csatlakozás után felhasználhassa az EMOGA-forrásokat.

Az 1999 évi program két projektje a megyei földhivatalok informatikai rendszerének és a növény-egészségügyi intézményrendszernek a fejlesztését irányozza elő:

- A növény-egészségügyi intézményrendszer fejlesztéséhez kapcsolódóan beruházási és eszközbeszerzési szerződéseket kötöttünk meg, karantén-, illetve kísérleti üvegházak építésére (Velencén és Hódmezővásárhelyen). A laboratóriumi és informatikai eszközök, az előrejelző berendezések beszerzése a termőhelyi biztonság növeléséhez szükséges;
- A megyei földhivatalok META-informatikai rendszerének fejlesztése keretében megkötöttük a szakértői segítségnyújtásra vonatkozó és a szoftver-fejlesztési szerződéseket, a finanszírozásból fennmaradt keretösszegre az eszközbeszerzési pályáztatás folyamatban van.

A 2000-ben elfogadott projekt az állategészségügy és állatvédelem szakterületének fejlesztését irányozza elő, eszközbeszerzéssel és határállomás- szolgáltatást fejlesztő beruházással (Záhonyban és Ferihegyen). A projekt élelmiszerhigiéniai laboratóriumi kapacitás növelésére, valamint sertésinformációs rendszer kialakítására irányul, a szükséges szoftver- és hardver-beszerzéssel. A szerződéskötések, illetve a pályáztatás folyamatban vannak. A rendelkezésre álló forrást előreláthatólag sikerül lekötöni.

A 2001. évi projektek keretében a következő célok fognak megvalósulni:

- EU-konform regisztrációs és ellenőrzési rendszer bevezetése a növényvédő szerek és a termelésnövelő szerek kereskedelmében és használatában (a növény-egészségügyi intézmények fejlesztése);
- Három vasúti határátkelőnél (Eperjeske, Gyékényes, Kelebia) állat- és növény-egészségügyi ellenőrző állomások létesítése;
- A közös agrárpolitika intézményrendszeréhez való igazodás folyamatában az EU-követelményeknek megfelelő statisztikai, nyilvántartó és információs rendszer kialakítása az erdészetben, az EU-konform agrár-környezetvédelmi programok megvalósításához szükséges adatgyűjtési, feldolgozási és szolgáltatási rendszer fejlesztése;
- A SAPARD-Hivatal akkreditációjának elősegítése a pénzügyi menedzsment és az ellenőrzés (audit) területén, oly módon, hogy megfeleljenek a nemzetközileg elfogadott standardoknak és az EU-követelményeknek (Acquis). Ez a cél főleg továbbképzésekkel fog megvalósulni, az ütemterv szerint.

A 2002. évi programmal kapcsolatban 2001-ben — a pénzügyi megállapodásban foglaltaknak megfelelően — lezajlott a projektek előkészítésének a szakasza, az alábbi témákban:

- A közös piaci szervezetek eljárási rendjének bevezetése;
- Az átvihető szivacsos agyvelőgyulladás (TSE) állategészségügyi ellenőrzése;
- A Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap (EMOGA) struktúra-bevezetésének befejezése a vidékfejlesztés területén;
- A vetőmagok, a szaporítóanyagok és a takarmányok minősítésének fejlesztése;
- Juh- és kecskeregisztrációs rendszer létrehozása;
- Élelmiszerbiztonsági Hivatal felállítása.

Az ide vonatkozó elképzelések a szakfőosztályokkal való egyeztetések során 2001-ben elkészültek, s 2002 februárjában az EU-delegáció jóváhagyta őket.

19. Az agrárgazdaság intézményi struktúrája

A Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztériumnak és kapcsolódó intézményrendszerének elsődleges feladata a versenyképes mezőgazdaság termelési színvonalának stabilizálása és hatékony fejlesztése, az Európai Unióhoz való csatlakozás megfelelő előkészítése.

A Magyar Közlöny 2001. és 2002. évi költségvetéséről szóló 2000. évi CXXXIII. törvény XII. Földművelésügyi Minisztérium c. fejezetének kiadási főösszege 2001-ben eredetileg 310029,4 millió Ft-ot tett ki. A jóváhagyott kiadási főösszeg azonban a végrehajtás során, több tényező hatására 384245,0 millió forintra módosult.

Az agrártárca felügyelete alá tartozó intézmények — a rendelkezésre álló források felhasználásával — ellátták a mezőgazdaság, a vadgazdálkodás és halászat, az élelmiszeripar, az erdőgazdálkodás és erdővédelem, a mezőgazdasági termékforgalmazás, a növényvédelem és agrár-környezetgazdálkodás, az állat-egészségügy, a termőföld minőségi védelme, a térképészet és földügy, a mezőgazdasági minősítés, a mezőgazdasági célú vízhasznosítás, a vidékfejlesztés, a területrendezés és az építésügy hatósági és szakigazgatási feladatait, az ágazathoz kapcsolódó kutatás és fejlesztés feladatait, a szakirány szerinti középfokú képzési tevékenységet.

A költségvetési év hangsúlyos feladata volt az EU-csatlakozásra való felkészülés folytatása, a jogharmonizációs és intézményi fejlesztés folytatása.

A költségvetési intézményeket érintő legjelentősebb változások az alábbiak voltak:

- 2001. július 1-jétől hét középfokú mezőgazdasági szakiskolát forrás nélkül kényszerből vett át a fejezet az Oktatási Minisztériumtól,
- a növény-egészségügyi szakigazgatás intézményei átalakultak növény- és talajvédelmi szolgálatokká,
- megszervezésre került országos középírányító szervezetként a Növény- és Talajvédelmi Központi Szolgálat,
- a SAPARD Hivatal a regionális központokkal együtt az FVM Irányító Szervezetébe került integrálásra, önállóságának megerősítése mellett,
- a tárca költségvetésében a továbbképző és sportlétesítmények címhez tartozó előirányzatok és vagyon, valamint az FVM Kiemelt Sportlétesítmények Intézménye átadásáról döntött a Kormány az Ifjúsági és Sportminisztérium részére.

Szakigazgatási intézmények

- Földművelésügyi Költségvetési Iroda

Az iroda alapvető feladata 72, részben önálló intézmény, ezen belül az állategészségügyi, földművelésügyi és növény-egészségügyi szakigazgatás területén működő intézmények, valamint a Területi Építészeti Irodák gazdasági-pénzügyi feladatának ellátása.

Az Iroda tevékenysége 2001. évben több új feladattal gyarapodott:

- A tavaszi árvíz védekezési és részben a kárenyhítési feladatokhoz kapcsolódó költségtérítések és kárenyhítési költségek kiutalásával és elszámolásával;
- a minisztérium megbízása alapján a fejezet központi illetményszámfejtő helyének kialakítására való felkészüléssel, a központosított illetményszámfejtés bevezetésének és működtetésének feladatával a részben önálló költségvetési intézmények vonatkozásában;
- a szövetkezeti külső üzletrészek állami megvásárlásának – a tárca részéről- pénzügyi lebonyolításával és összefogásával;
 - o egyes, az Iroda gazdálkodási körébe tartozó intézmények kiemelt programfinanszírozási feladatainak ellátásával (EU előírásoknak megfelelő határállomások kialakítása).

Megnövekedett feladatait az Iroda 2001-ben 2106,2 millió Ft-os költségvetéssel látta el, melyből 298,2 millió Ft saját bevételből származott, 1819,2 millió Ft pedig állami támogatásként került folyósításra. Az Iroda engedélyezett létszáma 326 fő volt, melyből a teljes munkaidőben foglalkoztatottak létszáma 2001-ben nem haladta meg a 317 főt.

- Állategészségügyi és élelmiszerellenőrzési szakigazgatási intézmények

A szakigazgatási intézmények 25 részben önálló költségvetési szerv útján látták el az állategészségügyi hatósági, valamint részben szolgáltató feladatokat. Szervezeti változás 2001. évben az Állategészségügyi Szakigazgatás Intézmények körében nem volt.

Az alapfeladatokon túlmenően az EU-hoz való csatlakozás Nemzeti Programja keretében programfinanszírozási formában végezték 2001-ben az egész országra kiterjedően a friss zöldség-gyümölcs minőségellenőrzést. A programfinanszírozás keretében megvalósult beruházások között kiemelkedik az intézmények informatikai rendszerének korszerűsítése és bővítése, a diagnosztikai laboratóriumok fejlesztése, és az Országos Élelmiszerellenőrző Intézet laboratóriumi műszerparkjának fejlesztése.

Az EU-hoz való csatlakozás Nemzeti Programja keretében 89,0 millió forinttal az állategészségügyben a kerületi főállatorvosi hálózat munkakörülményeit korszerűsítették (számítógép, szoftverek, gépjármű beszerzése). Az intézményi beruházásban jelentős az intézmények felújítása, vásárlása, bővítése terén végzett tevékenység is.

Az állategészségügyi és élelmiszerellenőrzési szakigazgatás 2001. évi feladatainak ellátása 18298,6 millió Ft kiadással járt, mely 12948,2 millió Ft-os bevételből és 5986 millió Ft költségvetési támogatásból származott. A szakigazgatási intézmények átlagléttszáma 2001-ben nem haladta meg 2755 főt, szemben a költségvetésben eredetileg engedélyezett 3151 fős kerettel.

- Növény-egészségügyi szakigazgatási intézmények

A Növény-egészségügyi Szakigazgatási Intézmények alcím szervezeti felépítése 2001-ben úgy változott meg, hogy a 21/2001. (III.9.) FVM rendelet alapján létrehozták a Növény- és

Talajvédelmi Központi Szolgálatot (NTKSZ), mint országos illetékességgel rendelkező középírányító szakmai szervezetet. A középírányító szervezet a Budapest Fővárosi Növény-egészségügyi és Talajvédelmi Állomás (BFNTÁ) létszámából került kialakításra. A megyei állomások elnevezése növény és talajvédelmi szolgálatokra változott.

A 2253/1999. (X.7.) Korm. határozattal elfogadott Nemzeti Agrárkörnyezetvédelmi Program végrehajtása az intézményhálózat kiemelt feladatává vált.

Ennek keretében kell elvégezni:

- a termelői nyilvántartást és folyamatos termőhelyi ellenőrzést;
- a határkirendeltségek EU konform kiépítését;
- a növényvédelmi tevékenység kiterjesztését;
- a növényvédőszer-engedélyezés intézményi hátterének megújítását;
- az EU “nitrát” irányelvének bevezetésével kapcsolatos feltételek biztosítását;
- a szennyvizek és szennyvíziszapok mezőgazdasági hasznosításának ellenőrzését;
- az EU szakmai információs rendszeréhez való kapcsolódást.

Igen jelentős fejlesztések valósultak meg a feladatfinanszírozás keretében, PHARE társfinanszírozásban, illetve az EU-hoz való csatlakozás Nemzeti Programja előirányzatból. Például az összes növény-talajvédelmi szolgálatnál elkezdődött az informatikai és ügyviteli korszerűsítés, valamint térinformatikai fejlesztés, üvegházépítések valósultak meg, folytatódott a veszélyes károsítók terjedése megakadályozásának programja.

Megemlítendő, hogy az EU-csatlakozás a növényegészségügyi vizsgálatok körében jelentős változásokat eredményez. Az ellenőrzésre kötelezett termékek köre jelentősen lecsökken, az ellenőrzések jellege megváltozik, mindez átrendezi az intézmények finanszírozási feltételeit is.

Az 1025 fővel dolgozó növényegészségügyi szakigazgatás finanszírozása is túlnyomó részt a saját bevételek realizálásától függött, hisz a 2001. évi előirányzatnak csupán a 28,6%-a származott költségvetési támogatásból.

- Földművelésügyi szakigazgatási intézmények

A megyei földművelésügyi hivatalok, mint a minisztérium területi szervei (19 intézmény) egyre több és bonyolultabb igazgatási és hatósági feladatokat látnak el. A 2001. évi tevékenységük az alapfeladatokon túl a vadászati és halászati tevékenységre, a vízügyi feladatokra, az agrártámogatással kapcsolatos jogszabályi feladatokra, a földkiadások lebonyolítására, az árvíz okozta kártérítések lebonyolítására, a falugazdász hálózat működtetésére, illetve a tárgyév augusztusáig a regionális SAPARD feladatokra és a szövetkezeti üzletrész felvásárlására irányult.

A megnövekedett feladatokat 2001-ben a hivatalok 1753 fős engedélyezett létszám mellett 1446 fős foglalkoztatotti létszámmal látták el. Ezen felül a hivatalok 1201 falugazdászt alkalmaztak. Az intézménycsoport éves szinten 7190,- millió Ft-tal gazdálkodott, melyből – az előző évi maradványt nem számítva –, 843,5 millió Ft származott saját bevétel címén, 6984,1 millió Ft pedig állami támogatásból került folyósításra.

A halászati-vadászati igazgatási feladatok mellett többletfeladatként jelentkezett a hal- és vadgazdálkodással kapcsolatos bírságok végrehajtásának ügyintézése, az állami horgászjegyek értékesítése, az állami tulajdonú vízfelületek hasznosítása.

- Erdészeti szakigazgatási intézmények

Az Állami Erdészeti Szolgálat összevont szervezetben látja el az erdő-felügyelési szakhatósági tevékenységet, az éves erdőtervezési, erdőadattár bővítési, -karbantartási, az erdészeti statisztikai és elemzési feladatokat.

Az intézményrendszer éves gazdálkodását 1108,4 millió Ft bevétel és 2098,5 millió Ft költségvetési támogatás mellett, összességében mintegy 3146,9 millió Ft kiadási keret segítette.

Az Európai Unióhoz való csatlakozás Nemzeti Programja keretében az “Erdészeti Szakigazgatás Informatikai Rendszer kiépítése” program elkezdődött.

- Területi Főépítész irodák

Nyolc főépítész iroda működött a 2001. évben, részben önálló gazdálkodású intézményként. Az intézményhálózat változatlan számú egység mellett átszerveződött, és a korábbi Nyugat-Dunántúli Főépítész irodából került megszervezésre a Balatoni Területi Főépítész iroda.

Feladatuk a településrendezési és építészeti tervek meghatározott körére bevezetett tervtanácsi véleményezési kötelezettség, a területrendezésben való részvétel, a regionális területfejlesztési tanácsok munkájának segítése

Az Irodák folyamatos szakmai kapcsolatot tartanak a regionális/térségi fejlesztési tanácsokkal és ügynökségekkel, a települési és megyei önkormányzatokkal, a megyei területfejlesztési tanácsokkal, valamint a szakmai-társadalmi szervezetekkel. Munkájuk nagymértékben segíti a fejlesztések összhangjának megteremtését a meglévő épített környezettel, a térségi- és települési infrastruktúrával, s ez által a települések harmonikus és esztétikus továbbépítését.

Az Irodák költségvetésben engedélyezett létszáma 42 fő. A szervezet saját bevétele elenyésző, feladataikat költségvetési támogatás felhasználásával látják el. A 276,8 millió Ft-nyi 2001. évi működési kiadás csaknem felét (118,4 millió Ft) a személyi jellegű kiadások tették ki.

- Földhivatalok, Földmérési és Távérzékelési Intézet

E körbe a 19 megyei és a fővárosi földhivatal, valamint a Földmérési és Távérzékelési Intézet tartozik.

A földügyi szakigazgatás intézmények 2001-ben az ingatlan-nyilvántartással, földhasználat, földvédelemmel, földértékeléssel, földminősítéssel, földméréssel és térképészettel kapcsolatos hatósági és szervezetszerű feladataik mellett ellátták a termőföld tulajdon rendezésével (földkárpótlás, részarány tulajdon rendezés) összefüggő munkákat, közreműködtek a Nemzeti Kataszteri Program végrehajtásában.

Valamennyi földhivatal számára többlet feladatot adott a 184/1999.(XII. 13.) Korm. rendeletben meghatározott földhasználati nyilvántartás létrehozása és annak vezetése.

A Földmérési és Távérzékelési Intézet ellátta az államhatárral kapcsolatos tárgyévre meghatározott feladatokat, teljesítette a központi adat- és térképtárral összefüggő, Földrajzi névtár vezetésére vonatkozó, valamint az alappont hálózatokat, és az állami topográfiai térképeket érintő ellenőrzési feladatokat.

A Földmérési és Távérzékelési Intézetben folytatódott az 1999-ben megkezdett országos szántóföldi monitoring és termés-előrejelzési program, elkészült az ország teljes területét lefedő légi fényképezés 1:30 000 méretarányban, végrehajtásra került a TAKAROS földhivatali adatbázisok összekötése, a TAKARNET országos telepítése.

A Kormány 2220/2001. (VIII.30.) számú határozata enyhítette a hivatalok eszközellátottságának feszültségeit. Több hivatal munkakörülményei is javultak pótelőirányzatok biztosításával (Mátészalka, Kisvárda, Érd, Debrecen). A számítógépes fejlesztés és a gépkocsik beszerzése áthúzódott 2002. évre, de március 31-ig jórészt minden hivatalnál befejeződött.

Ezen intézményi kör engedélyezett létszáma 2001-ben 4905 fő volt, az intézményrendszer 16825,3 millió Ft-ból gazdálkodott, melyből 7034,9 millió Ft saját bevételt képezett, a költségvetési támogatás nagyságrendje 11858,2 millió Ft volt.

- Mezőgazdasági minősítés és törzstenyésztés-fenntartás intézményei

Négy szakigazgatási intézmény a köztermesztésben és -tenyésztésben alkalmazható állat- és növényfajták állami elismerésével és minősítésével, fajtafenntartással, génkészletek képzésével és megőrzésével, tenyésztés-szervezéssel, takarmányvizsgálattal és a forgalomba kerülő bor és borászati termékek engedélyezésével és minőségvizsgálatával összefüggő feladatokat lát el.

Az intézmények körében szervezeti változás, feladatátcsoportosítás nem volt. Az OMMI-nál kiemelt feladat volt a géntechnológiai tevékenységről szóló 1998. évi XXVII. Törvényben és az 1/1999. (I. 14.) FVM rendeletben előírt tevékenység, valamint az Európai Unióhoz való csatlakozó Nemzeti Program keretében az egységes sertésazonosítási és nyilvántartási rendszer kialakításának folytatása, a Takarmány Kódex feladatainak ellátása.

Az Országos Borminősítő Intézet — a must, a bor, borpárlat és egyéb borgazdasági termékek előállításával, kezelésével, tárolásával és forgalomba hozatalával kapcsolatos állami feladatok keretében — a tárgyévben 16.883 db vizsgálatot hajtott végre, melynek eredményeként 812 bortételt kifogásoltak, 768 esetben figyelmeztetést adtak ki és 31 szabálysértési eljárást kezdeményeztek.

Az intézményrendszer 2001-ben 960 fős engedélyezett létszámmal 5935,7 millió Ft –ból gazdálkodott (bevétel: 3889,2 millió Ft, állami támogatás 2133,7 millió Ft). A létszámkeretet azonban nem töltötte ki, az intézménycsoport a feladatait valójában 872 fős teljes munkaidős állományi létszámmal és 20 fős részmunkaidős létszámmal teljesítette.

- Agrárintervenciós Központ

Az Agrárintervenciós Központ alapfeladata az exporttámogatási és belpiaci támogatási kérelmek elbírálása, az export engedélyezés és a letéti díjkezelés. Az intézményt az FM alapította 1998-ban.

Az AIK folyamatosan készül fel az EU-csatlakozás utáni kifizető ügynökségi feladatra. Az intézményfejlesztés jogi háttérének megteremtése jellemezte a beszámolási időszakot. Az intézmény az Európai Unióhoz való csatlakozásig elvégzendő feladatokra akkreditációs ütemtervet készített, amely tartalmazza a csatlakozás időpontjáig témakörönként a feladatokat, teljesítésük időtartamát, valamint tartalmazza a kifizető ügynökség által delegált feladatokat ellátó intézményeket, továbbá az intézményfejlesztéshez külső vállalkozóként hozzájáruló partnereket és végrehajtandó feladataik ütemezését.

Az intézmény a 2001. évi feladatait 902,3 millió forintos kiadással és 146 fős engedélyezett, illetve 126 fős év végi zárólétszámmal teljesítette.

- Mezőgazdasági középfokú szakoktatás és szaktanácsadás intézményei

Tizenhét mezőgazdasági középfokú szakoktatási intézet, négy középfokú gyakorlóiskola, egy Nevelőotthon, valamint az Agrárszakoktatási Intézet tartozik. A fejezethez tartozó oktatási intézmények száma 2001. július 1-jétől emelkedett huszonkettőre, az önkormányzatoktól hét mezőgazdasági középfokú szakoktatási intézet átvételével.

Az intézmények ágazati szakmai középfokú, szakmunkásképző és szakiskolai oktatást, képzést folytatnak, valamint tanfolyami továbbképzést, felnőttoktatást és szaktanácsadást látnak el. Szakmai munkájuk során végrehajtják a mező- és erdőgazdaság, élelmiszeripar gazdasági ágazat tekintetében a földművelési és vidékfejlesztési miniszterre ruházott szakképzési feladatok előkészítését és operatív végrehajtását.

Az eredeti előirányzatok módosításában meghatározó tényező a hét iskola évközi átvétele volt. Az iskolákkal átvett előirányzatok az ún. normatív juttatásokat tartalmazta, amelyet a tárcának saját forrásaiból kellett kiegészíteni, amely jelentős gondot okozott.

Az ide tartozó intézmények 2001. évi tényleges kiadásai 6086,5 millió forintra tehetők. Feladataikat az időközben végrehajtott bővítés következtében 1898 fős engedélyezett keret mellett 1586 fő teljes munkaidős állományi létszámmal és 49 részmunkaidős, valamint 14 állományba nem tartozó létszámmal látták el.

- Közművelődési intézmények

A Magyar Mezőgazdasági Múzeum és az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ mezőgazdasági muzeális értékű tárgyak, dokumentumok gyűjtését, őrzését, tudományos feldolgozását, bemutatását, szakmai könyvek és folyóiratok beszerzését, kiállítások szervezését, valamint szakkönyvtári tevékenységek koordinálását végzi.

Az év során az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ 15,8 millió forint költségvetési támogatást kapott az Európai Unióhoz való csatlakozás Nemzeti Programja keretből, melyet az EU-joganyagok gyűjteménye számítógépes bővítésére, állománygyarapításra, jogszabály-fordításra, rendezvények, konferenciák szervezésére fordítottak.

Az intézményrendszer 2001. évi tényleges kiadása 181 fős engedélyezett létszám mellett elérte a 603,8 millió Ft-ot.

- Agrárkutató Intézetek

Ebbe a körbe 12 önállóan gazdálkodó központi költségvetési intézmény tartozik. Az intézmények mezőgazdasági, élelmiszeripari, erdészeti, faipari, agrárgazdasági és biotechnológiai, műszaki kutatásokat és kísérleti fejlesztéseket végeznek.

Tevékenységükben mind jelentősebb hangsúlyt kap az ország tájegységeinek megfelelő fajta és technológiai kutatás-fejlesztés.

Az intézmények 2001. évi feladataikat 1040 fős átlagos állományi létszámmal látták el (engedélyezett létszám 1055 fő), feladataikat 6009,4 millió Ft nagyságrendű kiadással teljesítették.

20. Célok és intézkedések

A magyar agrárgazdaság jelentős gazdasági szektora a nemzetgazdaságnak, amely a kedvező ökológiai adottságok kihasználásában és a vidék fejlődésében alapvető szerepet játszik. Európában hazánk egyike azon kevés országoknak, ahol a mezőgazdaságilag hasznosított terület aránya rendkívül magas. Az agrártermékek széles skálájának termesztését lehetővé tevő kedvező földrajzi viszonyok mellett további előnyöket jelent a munkaerő szakképzettsége, a lakosság mezőgazdasági tevékenység iránti szeretete, a kutatás és oktatás magas színvonala, valamint az állami hatósági ellenőrzés kiépített lánc. Mindezen pozitív tényezőknek köszönhetően a magyar mezőgazdaság tradicionálisan exportorientált és nyitott a nemzetközi folyamatokra.

Az agrárgazdaság nemzetgazdaságon belüli súlya, a kedvező adottságokra alapozható fejlesztési célok meghatározása, az Unió csatlakozási feladatok — az EU tagországok gyakorlatának megfelelően — Magyarországon is indokoltá tették egy, az agrárgazdaság fejlesztéséről szóló törvény kidolgozását. A törvény garanciát nyújt és kötelezettséget jelent arra vonatkozóan, hogy az agrárágazat céljaira és a vidékfejlesztés támogatására a központi forrásból folyósított összegek évről- évre a GDP változásával arányosan növekedjenek.

Az 1997. évi CXIV. törvény célkitűzései változatlanul aktuálisak, fő stratégiai céljai a következők:

- termelés versenyképességének, a termékek minőségének javítása,
- a lakosság megfelelő ellátása, az élelmiszerbiztonság szavatolása,
- a mezőgazdaságban dolgozók részére a más szektorokban dolgozókéval arányos befektetett tőke- és munkajövedelem szerzési esély biztosítása,
- a gazdaságos termelés feltételeinek megteremtése,
- az agrárjövödelmek növelése és stabilizálása,
- az agrárrendtartás révén az agrárrolló záródása,
- a vidék lakosságmegtartó képességének javítása,
- a természetes környezet megőrzése, az agrárgazdaság fenntartható fejlődésének biztosítása,
- a versenyképes gazdasági szerkezet kialakítását elősegítő birtokpolitika kialakítása,
- a gazdálkodói együttműködés fejlesztése a mezőgazdasági termelésben, értékesítésben és feldolgozásban,
- az EU konform agrártámogatási és vidékfejlesztési intézmény rendszer létrehozása,
- a termőföld és erdővagyon minőségének megőrzése, illetve javítása.

Az agrárgazdaságban célul kitűzött stabilitás megteremtése érdekében hatékony mezőgazdaságot kell felépíteni, amellyel az agrárágazatok versenyképességét biztosító mennyiségi és minőségi megújításra van szükség. A Kormány feladata olyan feltételek megteremtése, amely az agrár- és vidékfejlesztés kereteibe szervesen beágyazódva, a környezetvédelmi feladatokkal összhangban hatékonyan szolgálják az agrártermelés fejlődését, a jó minőségű versenyképes termékek előállítását.

Az elmúlt évek helyzetértékeléseiből egyértelműen kitűnik, hogy az EU csatlakozás előtt álló agrárgazdaság válságos helyzetben van. Egy-egy mutató, pl. a 2000. évi agrárrolló-záródás, a 2001. évi kedvező gabonatermés és ezt lekövető exportnövekedés, a beruházási és jövedelem-színvonalban mutatkozó eseti növekedés csak időszakos javulást eredményeztek a mutatókban, a kedvezőtlen tendenciát nem változtatták meg.

Az 1980-as évek színvonalához képest — különösen az állattenyésztési ágazatokban — jelentős visszaesés eredményeként az agrártermelés és az exportteljesítmény, valamint a létfontosságú élelmiszerek fogyasztása messze a potenciális lehetőségek és az ésszerű szükségletek alatt van.

A termelésben a ráfordítások hosszú idő óta lényegesen elmaradnak a szakmailag indokolttól, ami a termelési színvonal és a minőség rovására megy, a beruházások és a fejlesztések nem biztosítják az ágazat EU csatlakozás utáni versenyképességéhez szükséges megújulást.

Döntően a tartósan nyíló agrárrolló következtében a gazdálkodók jövedelemhelyzete nem kielégítő, pénzügyi helyzetük állami beavatkozás nélkül kilátástalan. Az ágazatban dolgozók keresete a többi ágazatétól lényegesen elmaradva, továbbra is mélyen a nemzetgazdasági átlag alatt van.

Nem alakult ki az európai versenyképességet biztosító stabil birtokszerkezet és birtokméret, a földtulajdon és használat túlzott mértékben elválik egymástól.

Nem alakult ki a termelői integrációk eredményes gyakorlata, súlyos gond a TÉSZ-ek megalakulásában tapasztalható lemaradás, ami a zöldség-gyümölcs ágazatok EU csatlakozás utáni pozícióját veszélyezteti.

Elmaradtak a támogatási és szabályozási rendszer EU harmonizációs lépései, a termékpálya szabályozás gyakorlatának átvétele, a szükséges intézményi háttér kialakítása. Ennek következtében állandósultak az ismétlődő állami beavatkozási igények, az egyes termékpályák agrárpiacain jelentkező feszültségek.

Az EU csatlakozáshoz nélkülözhetetlen intézményrendszer kialakulatlan, alapvetően veszélyezteti az EU adminisztrációhoz való kapcsolódásunkat, s a támogatások elérhetőségét. A SAPARD Program késedelmes beindítása, a szükséges akkreditáció elmaradása nagy veszteséget jelent a kedvezőtlen nemzetközi megítélés mellett.

A vidékfejlesztésben sem indultak meg a nagyobb léptékű sikeres programok, még a meglévő forrásokat sem tudtuk teljes mértékben felhasználni.

Jelentős késedelmet szenved a Nemzeti Agrárkörnyezet-védelmi Program és az egész ágazat számára veszélyt jelent a Nemzeti Fejlesztési Tervben bekövetkezett közel egyéves

lemaradás.

Az elmúlt években nem került sor érdemi egyeztetésre a szakmai és érdekképviselőkkel, nem kielégítő a gazdálkodók felkészítése az EU csatlakozással bekövetkező várható hatásokról és követelményekről.

Az ágazat válsághelyzete az agrárkormányzat részéről középtávú és azonnali intézkedéseket tesz szükségessé, amelyek kettős célja: az agrárgazdaság fejlődési pályára állítása és a sikeres EU csatlakozás feltételeinek megteremtése.

Az **új Kormányprogram** agrárgazdaság- és vidékfejlesztési fejezete a törvény szellemében az agrárgazdaságban kialakult helyzet alapján súlyoz a célok és az eszközök között.

A kormány célja, hogy versenyképes, az európai integrációba beépülő agrárgazdaságot teremtsen és egy munkahelyteremtő, környezetkímélő vidékfejlesztési programot valósíts meg.

Ennek keretében kiemelt cél:

- a mezőgazdaságból élők méltányos jövedelmének megteremtése,
- az élelmiszer elérhető áron történő előállításának, a lakosság egészséges táplálkozásának ösztönzése, az Élelmiszerbiztonsági Hivatal felállítása
- a versenyképes mezőgazdaság korszerű gazdasági, szervezeti és műszaki alapjainak kialakítása,
- az EU-ba való zökkenőmentes betagozódás előkészítése, és az onnan származó előnyök kihasználása,
- a területi egyenlőtlenségek mérséklése.

A kormányprogramból adódó feladatok

A Kormányprogram kiemelt helyen foglalkozik a termőföld-tulajdonlás, ill. -használat kérdéseivel. Ezért a termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény és a Nemzeti Földalapról szóló 2001. évi CXVI. törvény módosításra kerül.

Az agrárium jövője szempontjából döntő kérdés a Nemzeti Földalap átalakítása, társadalmi ellenőrzés melletti működtetése. A kidolgozásra kerülő birtokpolitikai elvek mellett meghatározzuk a végrehajtás jogi és intézményi hátterét is.

A földtulajdon-szerzés és használat szabályozása a mezőgazdaságban élő gazdálkodók érdekei szerint valósul meg. Ezért kidolgozásra kerülnek a földbérlet kedvező feltételei, és az adókedvezményrel ösztönzött bérleti időtartam növelésének gyakorlata. Nemzetgazdasági érdek, hogy a mezőgazdaságban olyan földtulajdoni, földhasználati és termelési szerkezet alakuljon ki, amely hosszabb távon is megalapozza az élelmiszergazdaság versenyképességét. Elsősorban a hiányzó közepes méretű gazdaságok kialakítását, a földhasználat és földbérlet biztonságát kell segíteni.

A finanszírozási gondok megoldására és a pénzügyi válság enyhítésére a termelés hitelterheit mérsékelni kell. Ezért a gazdálkodók e célra együttesen 60 Mrd forint segítséget kapnak adósságuk csökkentéséhez. A kedvezőtlen adottságú térségekben adósságcsökkentő program kerül kidolgozásra. A termelés finanszírozásához a tőkepótló-hitelek megújítására van szükség. Az egyszerűsödő adó- és járulékterheket az ágazat eredmény-termelő képességéhez kell igazítani. Ennek eredményeként javulhat a kistermelők helyzete, az őstermelők adókedvezményt kapnak, növekszik az adómentes jövedelemhatár, és támogatások segítik a nyugdíjjogosultság megszerzését.

A szövetkezeti üzletrészek felvásárlása folytatódik, s az eddig még nem kezelt, alanyi jogon érintett üzletrészesekre is kiterjesztésre kerül. Az üzletrészeket hosszú távú kedvezményes hitelek nyújtása mellett a szövetkezetek tagjai, alkalmazottjai és az integrációban résztvevők részére kívánjuk értékesíteni. Ez a megoldás az érdektelen és az érdekeiket érvényesíteni nem tudó üzletrész tulajdonosok helyett anyagilag motiváltak és ténylegesen az ágazatban dolgozók részére biztosíthat lehetőséget.

A gazdálkodás szervezeti rendszerének fejlesztése keretében biztosítjuk a szövetkezés szabadságát. Segítjük a közös értékesítési, gépbeszerzési, gépi szolgáltatási, tárolási, feldolgozási, hitelezési és biztosítási szövetkezetek kialakulását. Cél a többszektorú agrárgazdaság fenntartása, a családi gazdaságok erősítése, versenyképességének megteremtése. Fontos feladat az EU konformitás követelményeit kielégítő Termelői Értékesítési Szervezetek (TÉSZ) létrehozása.

A szabályozórendszer harmonizálásának, a rendszer működtetésével kapcsolatos közösségi eljárási rend fokozatos bevezetésének, illetve az ehhez szükséges intézményrendszer mielőbbi kiépítésének igényét Magyarország EU-csatlakozása egyre sürgetőbben veti fel. Ezért egyszerű és átlátható támogatási rendszer kerül kialakításra, amelyben nő a normatív támogatások aránya, de az EU által megkövetelt adminisztráció is. Az agrártámogatásokon belül cél a fejlesztési és piacrajutási támogatások arányának növelése. A harmonizációs kötelezettségek egyeztetése mellett a tárgyalások fontos területe lesz a nemzeti támogatási körben megmaradó konstrukciókról szóló egyeztetés.

A csatlakozásig hátralevő években törekedni kell annak a lemaradásnak a felszámolására, amely jelenleg hazánk és az EU tagállamok között fennáll, a termelés jövedelmezősége ill. a műszaki színvonal tekintetében. Erre csak a hazai költségvetési támogatási szint emelése a gazdálkodók pénzügyi helyzetének rendezése esetén van lehetőség.

A szabályozórendszer átalakításának lényeges eleme az EU agrártámogatások fogadása érdekében a Nemzeti Fejlesztési Terv elkészítése. E programhoz kapcsolódó "kísérő intézkedések" kidolgozásával együtt érhető el, hogy az EMOGA Orientációs és Garancia Alapjaiból a remélt támogatáshoz jusson 2004-től az agrár- és vidékfejlesztés.

A Nemzeti Fejlesztési Terv összeállítása 2001-ben a Gazdasági Minisztérium koordinációjában és az általa kidolgozott metodika alapján folyt. A kormányváltást követően a munka felgyorsult, a Miniszterelnöki Hivatal NFT és EU- Támogatások Hivatalának irányításával, ugyanis az EU csatlakozást megelőzően kell az Unió részére benyújtani és elfogadtatni az NFT-t, amely az agrárágazatok számára meghatározó fontosságú keretterv a 2004-2006 évekre vonatkozóan. Az EMOGA Orientációs illetve

Garancia részéből finanszírozható célok szakszerű kimunkálása a társfinanszírozási konstrukcióból is adódóan meghatározza az ágazat uniós támogatottságának nagyságrendjét a jelzett időszakban. Erre is figyelemmel a tárca vezetése mindent elkövet annak érdekében, hogy a hatályos ütemtervnek megfelelően és tartalommal készüljenek el az NFT egyes fejezetei. Az ütemtervez igazodóan elkészült az NFT agrár-és vidékfejlesztési fejezetéhez igazodóan az ágazati helyzetelemzés, a SWOT- analízis, az ágazati stratégia és a terv végrehajtását szolgáló Operatív Programok. Ez utóbbiak körében kerül kimunkálásra a Környezetvédelmi Program, amely nagyban segítheti a már folyamatban lévő Nemzeti Agrár Környezetvédelmi Program megvalósításának felgyorsítását, beleértve a környezetkímélő technológiák széleskörű bevezetését is. A közeljövő legfontosabb feladata az NFT agrár- és vidékfejlesztési fejezetének pénzügyi tervezése, amely meghatározza az egyes Operatív Programokhoz rendelhető nemzeti, illetve az uniótól igényelt külső támogatási forrásokat is.

Az EU- konform termékpálya-szabályozáshoz új agrárrendtartási keretszabályozásra és az agrárrendtartási törvény módosítására van szükség. Az egyes ágazatoknál fokozatosan bevezetésre kerülnek az új támogatási módszerek, az intervenció, az export-importszabályozás, valamint az ehhez tartozó adat- és információszolgáltatási kötelezettség, a közhasznú és az EU igényeit is kielégítő rendszerek kiépítése. Már a 2002. évben bevezetésre kerül a búzánál és a kukoricánál az EU- konform szabályozás.

A termelők kockázatainak csökkentése érdekében katasztrófakár-enyhítési rendszert alakítunk ki, a nem biztosítható elemi károk — állami, önkéntes és kockázati részvétellel történő — rendezése mellett.

Az EU-hoz történő csatlakozás keretében már megtörtént a magyar mezőgazdasági tárgyalási álláspont kialakítása, kiemelt feladat a kitűzött célok megőrzése és elfogadható kompromisszumok kialakítása a tárgyalások során. Az EU-val folyó tárgyalások során olyan bázisszámokat, ország-kvótát és támogatási kifizetési lehetőségeket kívánunk elérni, amelyek a számunkra kedvezőek és lehetővé teszik, hogy hazánkat az unió többi tagállamával egyenlő módon bírálják el.

A földtulajdonszerzést és használatot a mezőgazdaságban élő gazdálkodók érdekei szerint szabályozzuk.

Csatlakozásunk alapfeltétele a közösségi politikák végrehajtását szolgáló intézményrendszerek kialakítása, elfogadtatása és működtetése, a megnövekvő adminisztrációs terhek forrásigényének biztosítása. Az intézményrendszer kialakításában meglévő jelentős késés, a feladat fontossága és nagysága - a rendelkezésre álló EU-s források bevonása mellett - kormány szintű segítséget tesz szükségessé.

A területi egyenlőtlenségek megszüntetése érdekében működtetjük a vidékfejlesztést, amely az EU gyakorlat szerint is a közös agrárpolitika második pillére. Ezért alapvetően az agrárgazdaság fejlődését segítő vidékfejlesztést kívánunk megvalósítani. Programokat indítunk a vidéki népesség esélyegyenlőségének javítása, a helyi adottságokra alapozott kiegészítő jövedelemszerzés, az infrastrukturális fejlesztések, a foglalkoztatás és a népességmegtartás elősegítése érdekében.

Az állami források elosztásában biztosítani kívánjuk a civil szervezetek és köztestületek ellenőrző szerepét. Azonos versenyelőnyt adunk minden agrárvállalkozási formának. Visszaállítjuk az agrárirányítás szakmai hitelét és rendezzük az agrárkamarák gazdaságszervező feladatait.

A gazdasági és helyi önkormányzatokra támaszkodva valamennyi támogatási, fejlesztési és ösztönzési rendszerben érvényesítjük az EU nyilvántartási és szakmai követelményeit. Nagy súlyt helyezünk az agrártermelők EU csatlakozási felkészítésére, a folyamatos tájékoztatásra.

Megteremtjük a SAPARD - program működésének feltételeit, egyidejűleg a programot felülvizsgáljuk. A közösségi forrásokat a vidék gazdasági felkészülését segítő tervekre összpontosítjuk.

Az agrárgazdaság helyzete a kormányprogramból adódóan azonnali feladatokat és intézkedéseket is szükségessé tett amelyek egy része a 100 napos kormányprogram keretében a Jelentés véglegesítésének időpontjáig már megvalósult.

A földtörvény módosítására az első intézkedések között került sor, amelynek célja a magántulajdont sértő földtörvény-csomag korrekciója, a birtokpolitikai elvek meghatározása, végrehajtás jogi, intézményi hátterének megteremtése.

A termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény módosításának fő prioritása a földet ténylegesen használók helyzetének legalizálása és működésük földügyi erősítése oly módon, hogy a családi gazdaságok támogatása ne csökkenjen.

A termőföldről szóló törvény biztosítja a tulajdonosok jogait, elősegíti a gazdák földhöz jutását és megteremti a földhasználat biztonságát.

Elfogadásra került továbbá a Nemzeti Földalapról szóló 2001. évi CXVI. törvény módosítására vonatkozó törvényjavaslat, valamint ehhez kapcsolódva a földbirtok-politika irányelvekről szóló Országgyűlési Határozati Javaslat is.

A Nemzeti Földalapról szóló törvény módosítása megteremti a már ma is közel 400 ezer hektár földdel gazdálkodó Nemzeti Földalap átlátható, nyilvános és ellenőrzött működését.

A földbirtok-politikai irányelvekről szóló országgyűlési határozat a Kormány célkitűzéseit tartalmazza, beleértve a Nemzeti Földalap vagyonkezelésének és hasznosításának főbb szempontjait is.

A jövedékiadó-törvény módosítása nyomán lényegesen csökkentek a szőlőtermelők és a boros gazdák terhei. Kikerültek a jövedéki körből, egyszerűsödött a pincekönyv-rendszer, és a borokon alkalmazott zárjegy alkalmazásának gyakorlata.

A korábbi évek felgyülemlett készletei okozta gondok, amelyek kihatva a felvásárlási árakra a termelők jövedelempozícióját rontják az év során további válságkezelő intézkedéseket tesznek szükségessé.

A gabona ágazatban még 2002-ben az EU konform intervenciós rendszer lép életbe. Ezt indokolja egyrészt a termelői biztonság, a piaci zavarok elkerülése, illetve a közelgő EU csatlakozási felkészülés. Célszerű már a csatlakozás előtt legalább egy év gyakorlati tapasztalatot szerezni az intervenció működtetésében.

A mezőgazdasági termelés több fontos ágazatában, így a sertés-, a tej-, a baromfi-, a bor- és az almatermelésben súlyos piaci zavarok keletkeztek, amelyek megoldása azonnali intézkedést és kormányzati segítséget igényel.

Az agrárgazdaság finanszírozási gondjainak enyhítésére egy nagyobb léptékű adósságkonszolidációs csomagban a mezőgazdasági termelők éven belüli és éven túli hitelterheinek mérséklését kell kezdeményezni. Az adósságterhek csökkentésének alapvető célja a versenyszférába tartozó agrártermelők versenyképességének javítása, az ágazat fejlesztésének megindításához szükséges vállalkozói kedv ösztönzése, a feltételek megteremtése.

Az adósságrendezési csomag keretében még ez évben mintegy 60 Mrd forint kihatású adósságrendezési programot kell végrehajtani a termelők éven belüli lejáratú pénzügyi hitelei egy részének támogatásból történő kiváltására. A támogatás mértékét differenciáltan kell meghatározni oly módon, hogy az elemi kárral sújtott termelők az átlagot meghaladó-kiemelt mértékű - támogatásban részesüljenek.

Ezen túlmenően 2003-tól a kedvezőtlen adottságú térségekben a mezőgazdasági termelők éven túli hiteltartozásainak könnyítését szolgáló, 3 év alatt összesen 12,5 Mrd forint állami támogatással megvalósuló programot indítunk.

A Kormány első lépésként elengedte az 1993-1995 között visszafizetési kötelezettséggel felvett agrárberuházási támogatások még hátralévő törlesztő részleteit és kamatait.

A 2002. évben keletkezett rendkívüli fagy és későbbi aszálykárok kihatásainak részletes felmérésének birtokában a kárt szenvedett termelők terheinek enyhítését kezdeményeztük.

A 2003. évi támogatási rendszer kialakításánál súlyponti kérdés az EU konformitásra való törekvés. (Természetesen ez nem jelentheti az EU-ban kifizetésre kerülő támogatási összegek meghirdetését, hanem csak a rendszer elvi alkalmazását). Cél, hogy a termelők időben fel tudjanak készülni az EU típusú regisztráció követelményeinek teljesítésére, támogatási kérelem benyújtására, illetve igazodni tudjanak az ellenőrzési rendszerhez.

Az EU-s támogatási rendszer bevezetése feltételezi az Unió ehhez kapcsolódó intézményrendszerének sürgető alkalmazását és tényleges és ellenőrizhető kiépítését is. Így az eddigi lemaradás pótlására elengedhetetlen az intézmények azonnali továbbfejlesztése, új intézmények létrehozása (Integrált Irányítási és Ellenőrzési Rendszer, Kifizető Ügynökség, határállomások fejlesztése stb.), amely a minisztériumi kereteket meghaladó kormány szintű döntéseket és támogatást is igényel.

A magyar mezőgazdasági termelők érdekében haladéktalanul tárgyalásokat kezdünk az EU-val a csatlakozás pénzügyi feltételeinek javítása érdekében.

A termelői felzárkóztatást azonnal meg kell kezdeni. Az ebből adódó legsürgetőbb feladatok az alábbiak:

- az EU joganyagok feszített ütemű átvétele, jogszabályok gyakorlati bevezetése, az érintett gazdálkodói körrel való részletes megismertetése,
- az EU előcsatlakozási források termelőket szolgáló felhasználása, az eszközöket hatékonyabban működtető társulások, szövetkezetek és egyéb szervezetek megalakítása,
- a termelők felkészítésében kiemelkedő szerepe kell, hogy legyen a civil szervezeteknek, agrárkamaráknak, érdekképviselteknek. Ez irányú tevékenységüket az állam sokrétűen támogatja.

Az államigazgatási reform elmaradása miatt az agrárgazdaságban az állami intézmények száma multiplikálódott és áttekinthetlenné vált. Mielőbb szükséges a feladatokhoz rendelni az intézményeket. Ez egyszerre jelenti az Európai Unió csatlakozáshoz még hiányzó új szervezetek létrehozását, illetve kiépítését és a nem államigazgatási típusú feladatok leépítését. Ehhez új alapokra kell helyezni az állam, a köztisztviselők agrárkamarák és a reprezentatív érdekképviseltek munkamegosztását és együttműködését.

20.1.1.1.

Együtt kezelendő a J/1030. számú
Jelentéssel

20.1.2. Az Agrárgazdasági Tanács

20.1.3. állásfoglalása

**az 1997. évi CXIV. törvény alapján az agrárgazdaság 2001. évi
helyzetéről**

készült jelentéshez

20.1.3.1.1

20.1.3.1.2

20.1.3.1.3 Budapest, 2002. szeptember

Az Agrárgazdasági Tanács a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium által készített, az 1997. évi CXIV. törvény 2. §-a szerinti kötelező beszámolót a kiegészítésekkel, elfogadta.

A Tanács minősítése szerint a beszámoló tárgyilagosan tartalmazza mindazokat az információkat, amelyek a 2001. évi folyamatokat és az agrárgazdaságban elfoglalt helyét tükrözik. A Tanács sajnálattal állapította meg, hogy a 2000. évről készített beszámolót, az azzal kapcsolatos Agrárgazdasági Tanácsi álláspontot az Országgyűlés nem tárgyalhatta meg. A mulasztást azért is súlyosnak kell tekinteni, mert az akkori negatív tendenciák érdemben nem enyhültek, az ezekhez fűzött Agrárgazdasági Tanácsi észrevételek és javaslatok ma is érvényesek. Így az elvesztegetett esztendő hátráltatta a struktúraváltást, az agrárgazdaság új fejlődési pályára állítását és az EU-csatlakozásra való felkészülést. Öröndetes, hogy a földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter jelentéséhez csatolta az Agrárgazdasági Tanács előző évi állásfoglalását. A 2001. évi folyamatok feltárása éppen a tartós tendenciák felismeréséhez, a termelési-, pénzügyi- és jövedelemhullámzások enyhítéséhez, végeredményben azonban a sikeres EU-csatlakozás megalapozásához szükséges.

A 2001. esztendőre összefoglalóan az állapítható meg, hogy az alacsony bázist képviselő utóbbi évekhez képest viszonylag jó év volt, ami elsősorban a kedvező időjárásnak, s az ezzel összefüggő gabonatermésnek, valamint a nemzetközi élelmiszerpiacok átmeneti fellendülésének volt köszönhető. Ugyanakkor ez a viszonylag kedvező évjárat az agrárgazdaság alapvető helyzetét és kilátásait nem változtatta meg. A termelési, kereskedelmi, pénzügyi és jövedelem-folyamatok rendkívül ellentmondásosak, instabil elemekkel terhesek. Az agrárgazdaságban egyszerre van jelen az erőforrások elégtelen kihasználása, a termésmennyiségek évek közötti hullámzása, a piaci zavarok kiszámíthatatlan megjelenése, valamint az agrárrolló egyszer szerény záródása, másszor drasztikus szétnyílása.

Az Agrárgazdasági Tanács álláspontja szerint — a viszonylag jó növénytermesztési eredmények ellenére — a magyar agrárgazdaság versenyképessége 2001-ben sem javult, sőt olyan folyamatok erősödtek föl, amelyek rombolták a termelők létező együttműködési és integrációs formáit s gyorsították az e funkcióknak keretet adó szervezetek leépülését. Mindezek eredményeképpen a vizsgált évben elmélyültek az EU-csatlakozással összefüggő versenyképességi kockázatok.

- A jó évjáratral összefüggő, mintegy 15 millió tonnás gabonatermés következtében a mezőgazdaságban előállított GDP gyarapodott, így az ágazat nemzetgazdasági GDP-ből való részesedése 2001-ben 3,9%-os volt, az előző évihez képest nem csökkent tovább.

A teljes agribiznisz a nemzetgazdasági GDP 14-15%-át adja, s ez megfelel az EU és az USA hasonló mutatóinak. Az egy főre és az egy hektárra vetített GDP értékei azonban adottságaink aggasztóan alacsony szintű kihasználását mutatják.

- A termelési növekmény teljes egésze a növénytermesztésből származott, az állattenyésztés a szóban forgó évben sem volt képes bővíteni kibocsátásait. Többéves irányzat súlyosbodott, tovább torzítva a mezőgazdaság két fő ágazatának, a növénytermesztésnek és az állattenyésztésnek az arányait. Tekintettel arra, hogy az állattenyésztés költségei az EU-csatlakozás után viszonylag jobban emelkednek mint a növénytermesztésé, a hazai állattenyésztés versenyképességének javítását a Tanács hangsúlyosan fontosnak tartja. Az ezzel kapcsolatos teendők halogatása további piaci zavarokhoz, belső és külső piacvesztéshez vezethet, s súlyosan veszélyezteti a mezőgazdaság fenntartható fejlődését.
- Az agrárágazat dolláralapon számított export árbevétele az előző évek csökkenése után, 2001-ben közel 13%-kal nőtt. A külkereskedelmi forgalom 1409 millió dolláros egyenlege hasonló arányban haladta meg az előző évi aktívumot. A kivitel és az egyenleg javulása azonban elmaradt az átmeneti piaci konjunktúra által felkínált lehetőségektől. Az exportbővülést elsősorban nem a magasan feldolgozott termékek tették ki. A zömmel nemzetközi piacokra termelők pénzügyi pozícióit igen hátrányosan érintette a forint árfolyamának jelentős, kompenzáció nélküli erősödése. Ez az agrárágazat elhibázott WTO-megállapodás miatti terheit tovább növelte.
- A mezőgazdaság eltartó képessége 2001-ben is gyengült. Az ágazatban foglalkoztatottak létszáma az előző évi 10% után 2001-ben újabb 5%-kal csökkent. A falvakban, különösen az elmaradott térségekben egyébként is magas munkanélküliség és rendkívül alacsony foglalkoztatottsági szint a jellemző. Az egy mezőgazdasági foglalkoztatottra jutó bruttó átlagkereset a nemzetgazdasági átlag 70%-a körül volt, a lemaradás 2001-ben 40000 Ft-tal nőtt. A munkajövedelmek felzárkózását tartalmazó törvénybe foglalt cél tehát 2001-ben sem valósult meg.

Az Agrárágazati Tanács álláspontja szerint:

- Nem történt előre lépés az értékesítési lehetőségek, a felvásárlási árak és a termelői jövedelmek stabilitásának megteremtése érdekében. Mind az árak, mind pedig a jövedelmek ingadozása szélsőséges értékeket mutat. Az 1998. és 1999. években az agrárrolló drasztikusan nyílt, majd 2000-ben szerény, 5%-os mértékkel zárult. 2001-ben a mezőgazdasági termeléshez felhasznált iparcikkek 14,5%-kal drágultak, a mezőgazdasági felvásárlási árak viszont csak 4,9%-kal emelkedtek. Az agrárrolló tehát 2001-ben ismét jelentősen tovább nyílt, a KSH adatai szerint 9%-ponttal. Ebben számottevő szerepe volt annak is, hogy az agrárágazat legnagyobb piacán, a belkereskedelemben a termelők és a feldolgozók kereskedelemmel szembeni kiszolgáltatottsága tovább nőtt.

- A 2001. évre előirányzott támogatási összegek megfeleltek a törvény inflációt és GDP növekedést követő előirányzatainak, de nem tartalmaztak forrásokat az EU-támogatási szinthez való közeledésre. Az évközi átcsoportosítások az eredeti előirányzatot is mérsékeltek, így csorbították a kitűzött célok elérését. Az eredeti 212,9 Mrd forinttal szemben 206,1 Mrd forint került felhasználásra. Ebből 191,4 Mrd forint agrárgazdasági célokat, 12,5 Mrd forint a területfejlesztést, 2,2 Mrd forint pedig vidékfejlesztési célokat szolgált. A támogatások felhasználásának szerkezete nem felelt meg a gazdálkodók és a vidéken élők hosszú távú érdekeinek. Kevés pénz jutott a versenyképesség javítására, az indokolt szerkezeti módosításokra és a vidék fejlesztésére. Nem teljesült a törvény azon előírása, hogy az agrártermelők a nemzetgazdaság más ágaihoz képest arányosabb tőke- és munkajövedelmeket szerezhessenek meg, annak ellenére, hogy a 2001. esztendő a termésmennyiségeket illetően jó évjárat volt.
- Az igényekhez képest szűkös költségvetési források ismeretében a közvéleményben különösen nagy visszatetszést váltott ki az FVM irányítása alá tartozó egyes agrárcégek felmerült pénzügyi visszaélések gyanúja, ami az állami pénzek felhasználásának fokozott ellenőrzésére hívja fel a figyelmet.
- A vállalati jövedelmek alakulása is feszültségeket takar. Míg a társas vállalkozások adózás előtti eredménye az előző évi 8,6 Mrd forinttal szemben, - döntően a kiugróan jó gabonatermés következtében - 2001-ben megközelítette a 40 Mrd forintot, addig az őstermelőknél és az egyéni gazdálkodóknál kisebb mértékű visszaesés következett be. Mind az árbevételarányos eredmény, mind pedig a 100 forint saját tőkére jutó eredmény javult 2001-ben az előző évihez képest. Előbbi 1,46%-ról 3,22%-ra, utóbbi pedig 1,47%-ról 7,29%-ra. Ezzel némi közeledés történt a nemzetgazdasági átlaghoz. Ugyanakkor a Tanács megállapítja, hogy a 2001-ben realizált adózás előtti eredményben döntően az egyszeri, nem ismétlődő egyedi hatások (jó termés, üzletrészbevonás) játszottak szerepet, de az eredmény összege még így is rendkívül alacsony az ágazatban elhalasztott fejlesztési igényekhez és az EU-csatlakozásra való felkészüléshez szükséges fejlesztésekhez képest. A Tanács megállapítja, hogy a mezőgazdasági termékek zömét feldolgozó élelmiszeripari szakágazatok pénzügyi helyzete hasonlóan alakult.
- Aggasztó, hogy a főbb ágazatok versenyképessége - döntően az ültetvények, az infrastruktúra, a telephelyek és a technológiai rendszerek avulása miatt - évek óta folyamatosan romlik. E negatív irányzat érdemben 2001-ben sem változott. A mezőgazdaság beruházási aránya a nemzetgazdaság összes beruházásaiból mindössze 3%-os volt. A gazdálkodók építési, gép és technológiai berendezések vásárlásához kapcsolódó benyújtott támogatási igénye 2001-ben meghaladta az 50 Mrd forintot. Ebből csak 33 Mrd forintot igényt sikerült kielégíteni. A tényleges beruházási lemaradás ennél nagyságrendekkel nagyobb!

- Következményeiben legsúlyosabb lemaradás az EU-csatlakozásra való felkészülésben tapasztalható. A mulasztás az állami és a civil szervezeteknél is megállapítható. A termelők, a szakmai szervezetek keveset tettek szervezettségük javítása, a beszerzések és az értékesítés koordinációja, a szervezett, szerződéses termeltetés megteremtése érdekében. A termelői szervezetek létrehozása és a működési feltételek kiépítése terén gyenge volt az állami ösztönzés is. Érdemi előrehaladás nem állapítható meg az EU-konform támogatások igénybevételéhez, a piacszabályozáshoz és a vidékfejlesztéshez szükséges intézmények létrehozását szolgáló programokban. Például a SAPARD Hivatal EU-előírásoknak megfelelő késedelmes felállítása következtében a vidék mintegy 30 Mrd forintos összeghez még nem férhetett hozzá. A támogatási rendszer, annak szerkezete nem közeledett az EU gyakorlatához, így a magyar gazdálkodók még nem kezdhették meg alkalmazkodásukat a közeljövőben bevezetendő mechanizmusokhoz.

Az Agrárgazdasági Tanács szerint - az elmulasztott intézményi, technológiai és piacrajutási fejlesztések következtében - közelgő EU-csatlakozás már fokozott agrár- és nemzetgazdasági kockázatokkal is jár. A veszélyek mérséklésére összehangolt és további késlekedést nem tűrő intézkedések meghozatala, s költségvetési áldozatok vállalása is indokolt. Megítélésünk szerint szilárd agrárpolitikai szándékra elsősorban az alábbi területeken van szükség:

- az EU-csatlakozás előtti utolsó (2003.) esztendőre készülő nemzeti költségvetésben forrásokat kell biztosítani az agrárgazdaság számára az elmaradt fejlesztések minél nagyobb részének pótlására. Indokolt kimondani, hogy az EU-csatlakozás ún. átmeneti időszakában az EU-ból származó közösségi agrártámogatások túlnyomó része a versenyképesség fenntartásához szükséges pótlólagos forrásoknak tekintendők!
- a 2003. évi költségvetés agrártámogatási céljait és előirányzatait úgy kell átalakítani, hogy azok mindjobban feleljenek meg az EU előírásainak, továbbá teremtsenek lehetőséget és forrásokat a szükséges nemzeti intézkedésekhez is.
- a Tanács az egységes európai piacon való talponmaradás és a közösségi források fogadókészségének, a gazdálkodók induló helyzetének, valamint hitelképességének javítása érdekében kormányzati intézkedések meghozatalát tartja szükségesnek.
- az agrárgazdaságban tapasztalható rendkívül hektikus áringadozások, a keresleti és kínálati viszonyok az indokoltnál nagyobb mértékű, folyamatos megbomlása egyértelműen felhívja a figyelmet arra, hogy a jelenlegi agrárrendtartással stabil, kiszámítható, és az európai gyakorlatnak megfelelő agrártermelés nem tartható fenn. Ezért a magyar mezőgazdaságban soron kívül már 2003-ban meg kell kezdeni az uniós rendtartási szabályok átvételét, és alkalmazását. Ennek keretében első lépésként meg kell teremteni a jogi-, intézményi feltételeit, és be kell vezetni az Unióban bevált intervenciókat

rendszert, és legalább a meghatározó termékek vonatkozásában át kell térnünk - az EU-s gyakorlatnak megfelelő - termékpálya szabályozásra.

15. az EU-csatlakozás remélhetőleg javítani fogja számos magyar mezőgazdasági és élelmiszeripari termék piacrajutási esélyeit. Némely termékkörben azonban felértékelődnek az EU-n kívüli, ún. harmadik piacok. Ezért az Agrárgazdasági Tanács felhívja valamennyi kormányzati és civil szervezet figyelmét az elmúlt évtizedben háttérbe szorult - főleg keleti - piacok visszaszerzésének, a kereskedelmi kapcsolatok bővítésének fontosságára.
16. fel kell gyorsítani az EU-konform intézményrendszer kiépítését, mert ezek hiányában vagy a SAPARD Hivatalhoz hasonló késedelmes felállítása következtében a gazdálkodók és a vidéki népesség is milliárdos nagyságrendű európai pénzügyi forrásoktól eshetnek el. Ugyancsak sürgős teendő a termelők felkészítése az EU-csatlakozással összefüggő szakmai, szervezeti és adminisztrációs alkalmazkodásra.
17. az adó- és járulékrendszert hozzá kell igazítani az agrárgazdaság tényleges jövedelemtermelő képességéhez. Ennek érdekében meg kell állítani a foglalkoztatáshoz kapcsolódó elvonások növekedését, kompenzálni kell a legális agrárfoglalkoztatók és önfoglalkoztatók minimálbér emeléshez, és foglalkoztatási elvonások növeléséhez kapcsolódó többletterheit, támogatással is segíteni kell a foglalkoztatást, önfoglalkoztatást, meg kell állítani a vidék népességmegtartó képességének csökkenését.
18. a Tanács ismételten felhívja a figyelmet az élelmiszerbiztonság fontosságára, hazai és nemzetközi versenyképességet befolyásoló voltára. A Független Élelmiszerbiztonsági Hivatal létrehozása mellett kormányzati szinten is koordináltabbá kell tenni az élelmiszerelőállításban szerepet játszó szektorok ellenőrzését.
19. a Tanács véleményét fenntartja a tekintetben, hogy a jövőben kapjon nagyobb hangsúlyt - nem csak az agrártárcát érintően - a tágabb értelemben vett agrárkörnyezetvédelmi program tényleges megvalósítása és a jövőben az e célra szánt forrásokat ne fordítsák más célra, ahogyan ez 2001-ben is megtörtént.
20. figyelemmel hazánk EU-csatlakozásának közelségére, különösen időszerű az agrárinnovációs szektor (szakoktatás, felsőoktatás, kutatás) megerősítése, a szakmai hiányterületek lefedése igényével.
21. a Tanács álláspontja szerint ahhoz, hogy az élelmiszergazdaság szilárd, kiszámítható és fenntartható fejlődésnek indulhasson, múlhatatlanul szükséges a törvény 2 §-ában előírt - 1998. óta késő - Középtávú Agrárpolitikai Tervet az Országgyűlésnek betervezni. A Tanács kívánatosnak tartja, hogy az Országgyűlés - az EU-csatlakozás pénzügyi feltételeinek megismerése után - tárgyalja meg az Agrárpolitikai Terv végrehajtását szolgáló törvényi és pénzügyi eszközrendszert is.

Az Agrárgazdasági Tanács véleménye szerint csak a fentiek szellemében meghozott gyors döntésekkel és az ezeket megvalósító intézkedésekkel kerülhető el, hogy - kiélezettebb versenyfeltételek között - a magyar természeti erőforrások jelentős része

kihasználatlanul maradjon, az élelmiszerpiacról a magyar termékek kiszorulása felgyorsuljon, a gazdaságok (a különösen az igen sérülékeny kisebb vállalkozások, családi gazdaságok) sorra csődbe jussanak, s a vidéki népesség felzárkózása még mindig nem indulhat el. Mindezek megelőzésére még van esély, de idő már nagyon kevés!

Budapest, 2002. szeptember 19.

Horn Péter s.k.
akadémikus,
az Agrárgazdasági tanács elnöke

MELLÉKLETEK, FÜGGELÉKEK

Melléletek:

1. Jogszabályok
2. A Mezőgazdasági számlarendszer módszertana
3. Tesztüzemi módszertan
4. Táblázatok
5. Ábrák

Függelékek:

27. Az agrárgazdaság helyzetéről készített összefoglaló a 2000. évről összeállított Jelentés alapján
28. Az Agrárgazdasági Tanács állásfoglalása az 1997. évi CXIV. törvény alapján az agrárgazdaság 2000. évi helyzetéről készült jelentéshez

2002. szeptember

1. Jogszabályok

TÖRVÉNYEK

2001. évi XXII. tv. Az állategészségügyről szóló 1995. évi XCI. törvény módosításáról
(MK 62. szám, 2001. június 6.)
2001. évi LIII. tv. A termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény módosításáról
(MK 76. szám, 2001. július 5.)
2001. évi LIV. tv. Az élelmiszerekről szóló 1995. évi XC. törvény módosításáról
(MK 76. szám, 2001. július 5.)
2001. évi LXXXVIII. tv. A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Területrendezési Tervének elfogadásáról és a Balatoni Területrendezési Szabályzat megállapításáról szóló 2000. évi CXII. törvény módosításáról
(MK 141. szám, 2001. december 12.)
2001. évi CXVI. tv. A Nemzeti Földalapról
(MK 153. szám, 2001. december 24.)
2001. CXVII. tv. A termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény módosításáról
(MK 153. szám, 2001. december 24.)
2001. évi CXVIII. tv. A földrendező és a földkiadó bizottságokról szóló 1993. évi II. törvény módosításáról
(MK 153. szám, 2001. december 24.)
2001. évi CXIX. tv. A takarmányok előállításáról, forgalomba hozataláról és felhasználásáról
(MK 153. szám, 2001. december 24.)

KORMÁNYRENDELETEK

- 7/2001. (I. 17.) Korm. r. A kiemelt építésügyi igazgatási ügyekben eljáró hatóságok illetékességi területéről, a kijelölési eljárásról, valamint a szakmai feltételekről szóló 230/1997. (XII. 5.) Korm. rendelet módosításáról
(MK 6. szám, 2000. január 17.)
- 23/2001. (II. 14.) Korm. r. A területfejlesztési koncepciók és programok, valamint a területrendezési tervek egyeztetésének és elfogadásának rendjéről szóló 184/1996. (XII. 11.) Korm. rendelet módosításáról
(MK 16. szám, 2001. február 14.)
- 30/2001. (III. 3.) Korm. r. Az agrártámogatások igénybevételének általános feltételeiről szóló 273/1997. (XII. 22.) Korm. rendelet módosításáról
(MK 25. szám, 2001. március 3.)
- 31/2001. (III. 3.) Korm. r. A mezőgazdasági szövetkezeti üzletrészek megvásárlásának részletes szabályairól
(MK 25. szám, 2001. március 3.)
- 50/2001. (IV. 3.) Korm. r. A szennyvizek és szennyvíziszapok mezőgazdasági felhasználásának és kezelésének szabályairól
(MK 39. szám, 2001. április 3.)
- 56/2001. (IV. 12.) Korm. r. A Magyar Köztársaság Kormánya és az Argentín Köztársaság Kormánya közötti növényvédelmi és növényegészségügyi együttműködési egyezmény kihirdetéséről
(MK 43. szám, 2001. április 12.)
- 79/2001. (V. 9.) Korm. r. A megyei (fővárosi) földművelésügyi hivatalról és egyes földművelésügyi szakigazgatási feladatokat megállapító jogszabályok módosításáról szóló 44/1991. (III. 14.) Korm. rendelet módosításáról
(MK 53. szám, 2001. május 9.)
- 82/2001. (V. 18.) Korm. r. A megyei (fővárosi) földművelésügyi hivatalról és egyes földművelésügyi szakigazgatási feladatokat

- megállapító jogszabályok módosításáról szóló 44/1991. (III. 14.) Korm. rendelet módosításáról
(MK 57. szám, 2001. május 18.)
- 85/2001. (V. 30.) Korm. r. A mezőgazdasági termelők kibontakozási hitelkonstrukciójáról és a gazdahitel programról szóló 30/2000. (III. 10.) Korm. rendelet módosításáról
(MK 60. szám, 2001. május 30.)
- 89/2001. (VI. 15.) Korm. r. A területfejlesztési céllelőirányzat felhasználásának részletes szabályairól
(MK 66. szám, 2001. június 15.)
- 90/2001. (VI. 15.) Korm. r. A 2001. évi területfejlesztési céllelőirányzat régiók és megyék, valamint a területi kiegyenlítést szolgáló fejlesztési cél támogatások megyék közti felosztásáról
(MK 66. szám, 2001. június 15.)
- 91/2001. (VI. 15.) Korm. r. A területfejlesztés kedvezményezett térségeinek jegyzékéről
(MK 66. szám, 2001. június 15.)
- 92/2001. (VI. 15.) Korm. r. A területi kiegyenlítést szolgáló fejlesztési célú támogatások felhasználásának részletes szabályairól szóló 32/1998. (II. 25.) Korm. rendelet módosításáról
(MK 66. szám, 2001. június 15.)
- 104/2001. (VI. 21.) Korm. r. A vidékfejlesztési céllelőirányzat felhasználásának általános szabályairól
(MK 69. szám, 2001. június 21.)
- 167/2001. (IX. 14.) Korm. r. Az építési műszaki ellenőri tevékenységről szóló 158/1997. (IX. 26.) Korm. rendelet módosításáról
(MK 100. szám, I. kötet, 2001. szeptember 14.)
- 185/2001. (X. 11.) Korm. r. A megyei (fővárosi) földművelésügyi hivatalról és egyes földművelésügyi szakigazgatási feladatokat megállapító jogszabályok módosításáról szóló 44/1991. (III. 14.) Korm. rendelet egyes rendelkezéseinek, valamint a módosításáról szóló 79/2001. (V. 9.) Korm. rendelet hatályon kívül helyezéséről

- (MK 111. szám, 2001. október 11.)
- 214/2001. (XI. 15.) Korm. r. A Magyar Köztársaság Kormánya és a Török Köztársaság Kormánya között az állategészségügy területén való együttműködésről szóló egyezmény jóváhagyásáról és kihirdetéséről
- (MK 127. szám, 2001. november 15.)
- 215/2001. (XI. 17.) Korm. r. Az agrártámogatások igénybevételének általános feltételeiről
- (MK 129. szám, 2001. november 17.)
- 216/2001. (XI. 17.) Korm. r. A mezőgazdasági termelők agrártámogatás igénybevételével összefüggő adatszolgáltatásáról és nyilvántartásba vételéről szóló 236/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet módosításáról
- (MK 129. szám, 2001. november 17.)
- 317/2001. (XII. 29.) Korm. r. A családi gazdálkodók és más mezőgazdasági kis- és középüzemek kedvezményes hitelezéséhez kapcsolódó kamattámogatásról és állami kezességvállalásról
- (MK 158. szám, 2001. december 29.)
- 326/2001. (XII. 30.) Korm. r. A családi gazdaságok létrehozásáról, nyilvántartásba vételéről, valamint kiemelt támogatásukról
- (MK 159. szám, 2001. december 30.)

EGYÜTTES RENDELETEK

- 3/2001. (II. 23.) KöM-FVM-NKÖM-BM e.r. Az állatkert és az állatotthon létesítésének, működésének és fenntartásának részletes szabályairól
(MK 21. szám, 2001. február 23.)
- 9/2001. (III. 30.) EüM-FVM e. r. A helyes laboratóriumi gyakorlat alkalmazásáról és ellenőrzéséről
(MK 37. szám, 2001. március 30.)
- 14/2001. (V. 9.) KöM-EüM-FVM r.e. A légszennyezettségi határértékekről, a helyhez kötött légszennyező pontforrások kibocsátási határértékeiről
(MK 53. szám, 2001. május 9.)
- 25/2001. (XII. 7.) KöM-EüM-FVM e.r. A légszennyezettségi határértékekről, a helyhez kötött légszennyező pontforrások kibocsátási határértékeiről szóló 14/2001. (V. 9.) KöM-EüM-FVM együttes rendelet módosításáról
(MK 138. szám, 2001. december 7.)
- 43/2001. (XII. 27.) BM-FVM e.r. A határterületen a vadászat, határvízen a közlekedés, a halászat és a horgászat rendjéről szóló 56/1997. (X. 21.) BM-FM együttes rendelet módosításáról
(MK 156 szám, 2001. december 27.)
- 41/2001. (XII. 22.) GM-EüM-FVM e.r. A vendéglátás és közétkeztetés keretében történő élelmiszer-előállítás és –forgalmazás feltételeiről szóló 80/1999. (XII. 28.) GM-EüM-FVM együttes rendelet módosításáról
(MK 151. szám, 2001. december 22.)

RENDELETEK

- 1/2001. (I. 10.) FVM r. A földhivatalokról szóló 62/1999. (VII. 21.) FVM rendelet módosításáról
(MK 2. szám, 2001. január 10.)
- 2/2001. (I. 10.) FVM r. Az építészeti műszaki tervezési jogosultság részletes szabályairól szóló 32/1997. (XI. 19.) KTM rendelet módosításáról
(MK 2. szám, 2001. január 10.)
- 3/2001. (I. 10.) FVM r. Az erdőről és az erdő védelméről szóló 1996. évi LIV. törvény végrehajtásának szabályairól szóló 29/1997. (IV. 30.) FM rendelet módosításáról
(MK 2. szám, 2001. január 10.)
- 4/2001. (I. 15.) FVM-GM-EüM-PM e. r. Az egyes élelmiszer-ellenőrzési igazgatási szolgáltatásokért fizetendő díjakról, valamint a díjak és a minőségvédelmi bírság megfizetésének és felhasználásának módjáról szóló 55/1997. (VIII. 14.) FM-IKIM-NM-PM együttes rendelet módosításáról
(MK 4. szám, 2001. január 15.)
- 5/2001. (I. 16.) FVM r. A növényvédelmi tevékenységről
(MK 5. szám, 2001. január 16.)
- 6/2001. (I. 16.) FVM r. A növényvédő szerek forgalomba hozatalának és felhasználásának engedélyezéséről, valamint a növényvédő szerek csomagolásáról, tárolásáról és szállításáról
(MK 5. szám, 2001. január 16.)
- 7/2000. (I. 17.) FVM r. A növényegészségügyi feladatok végrehajtásának részletes szabályairól
(MK 6. szám, 2000. január 17.)
- 8/2001.(I. 26.) FVM r. A termésnövelő anyagok engedélyezéséről, tárolásáról, forgalmazásáról és felhasználásáról
(MK 9. szám, 2001. január 26.)

- 9/2001. (II. 1.) FVM r. A takarmányok hatósági vizsgálatáért fizetendő díjakról szóló 26/1997. (IV. 18.) FM rendelet módosításáról
(MK 12. szám, 2001. február 1.)
- 10/2001. (II. 9.) FVM r. A területi főépítészekről szóló 21/1992. (XII. 4.) KTM rendelet módosításáról
(MK 14. szám, 2001. február 9.)
- 11/2001. (II. 14.) FVM r. A takarmánykukorica exportjának tilalmáról szóló 8/2000. (XI. 10.) FVM rendelet hatályon kívül helyezése
(MK 16. szám, 2001. február 14.)
- 12/2001. (II. 15.) FVM r. A SAPARD Hivatal létesítéséről
(MK 17. szám, 2001. február 15.)
- 13/2001. (II. 23.) FVM r. A mezei őrszolgálat megalakításához, fenntartásához nyújtandó 2001-2002. évi állami hozzájárulás igénybevételének rendjéről és feltételeiről
(MK 21. szám, 2001. február 23.)
- 14/2001. (II. 23.) FVM r. Meghatározott tartósítóipari vállalkozások középlejrató hitelezésének elősegítéséről
(MK 21. szám, 2001. február 23.)
- 15/2001. (III. 3.) FVM r. Az agrárgazdasági célok 2001. évi költségvetési támogatásáról
(MK 25. szám, 2001. március 3.)
- 16/2001. (III. 3.) FVM r. A Mezőgazdasági Biztonsági Szabályzat kiadásáról
(MK 25. szám, 2001. március 3.)
- 17/2001. (III. 5.) FVM r. A Magyar Élelmiszerkönyv kötelező előírásairól szóló 40/1995. (XI. 16.) FM rendelet módosításáról
(MK 26. szám, 2001. március 5.)
- 18/2001. (III. 9.) FVM r. A 2001. évi termésű takarmánykukorica garantált áron történő állami felvásárlásáról
(MK 28. szám, I. kötet, 2001. március 9.)

- 19/2001. (III. 9.) FVM. r. A cukorrépa, valamint a kristálycukor 2001. évi irányáráról
(MK 28. szám, I. kötet, 2001. március 9.)
- 20/2001. (III. 9.) FVM r. Az Állategészségügyi Szabályzat kiadásáról szóló 41/1997. (V. 28.) FM rendelet módosításáról
(MK 28. szám, I. kötet, 2001. március 9.)
- 21/2001. (III. 9.) FVM r. A növény- és talajvédelmi szolgálatokról
(MK 28. szám, I. kötet, 2001. március 9.)
- 22/2001. (III. 13.) FVM r. A földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter által adományozható díjakról és más elismerésekről szóló 11/1999. (I. 29.) FVM rendelet módosításáról
(MK 29. szám, 2001. március 13.)
- 23/2001. (III. 19.) FVM r. A minőségi vágóbaromfi termelés 2001. évi támogatásáról
(MK 31. szám, 2001. március 19.)
- 24/2001. (III. 19.) FVM r. A vágósertés intervenciós áron alapuló minőségi termelési támogatásról
(MK 31. szám, 2001. március 19.)
- 25/2001. (III. 19.) FVM r. A vágómarha intervenciós áron alapuló minőségi termelés támogatásáról
(MK 31. szám, 2001. március 19.)
- 26/2001. (III. 19.) FVM r. A tehéntej minőséghez kötött támogatásáról
(MK 31. szám, 2001. március 19.)
- 27/2001. (III. 19.) FVM r. A tehéntej irányáráról és az intervenciós ár alsó és felső határáról
(MK 31. szám, 2001. március 19.)
- 28/2001. (III. 19.) FVM r. A termelői száraz dohány 2001. évi minőségi feláras támogatásáról
(MK 31. szám, 2001. március 19.)

- 29/2001. (III.29.) FVM-PM-KüM e.r. A mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek egyszerűsített pályázati rendszerű exporttámogatásáról
(MK 36. szám, 2001. március 29.)
- 30/2001. (IV. 9.) FVM r. A földművelésügyi ágazathoz tartozó szakképesítésekre szervezhető mesterképzés szakmai és vizsgakövetelményeinek kiadásáról szóló 27/1996. (X. 4.) FM rendelet módosításáról
(MK 41. szám, 2001. április 9.)
- 31/2001. (IV. 24.) FVM r. A rendkívüli állapot idején nélkülözhetetlen hadkötelesek meghagyásáról szóló 27/1994. (V. 31.) FM rendelet módosításáról
(MK 47. szám, 2001. április 24.)
- 32/2001. (IV. 24.) FVM r. A járványügyi intézkedés esetén járó kártalanítás felső határáról
(MK 47. szám, 2001. április 24.)
- 33/2001. (IV. 28.) FVM r. Az 1999. évi költségvetési törvényben jóváhagyott 16 milliárd forint összegű agrárhitelhez kapcsolódó kezességvállalás felhasználásáról, a szarvasmarha ágazat fejlesztéséről szóló 7/2000. (II. 29.) FVM rendelet módosításáról
(MK 49. szám, 2001. április 28.)
- 34/2001. (V. 11.) FVM r. A juhtej minőségi termelésének intervenciós támogatásáról
(MK 54. szám, 2001. május 11.)
- 35/2001. (V. 11.) FVM r. A kecsketej minőségi termelésének intervenciós támogatásáról
(MK 54. szám, 2001. május 11.)
- 36/2001. (V. 11.) FVM r. A tehéntej minőséghez kötött támogatásáról szóló 26/2001. (III. 19.) FVM rendelet módosításáról
(MK 54. szám, 2001. május 11.)

- 37/2001. (V. 11.) FVM r. A tehéntej irányáráról és az intervenció ár alsó és felső határáról szóló 27/2001. (III. 19.) FVM rendelet módosításáról
(MK 54. szám, 2001. május 11.)
- 38/2001. (V. 14.) FVM r. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, beregi térségében 2001. év tavaszán bekövetkezett árvíz és az árvíz következtében kialakult belvíz okozta agrárgazdasági károk enyhítéséhez és a gazdálkodás kockázatának csökkentéséhez támogatás nyújtásáról
(MK 55. szám, 2001. május 14.)
- 39/2001. (V. 14.) FVM r. A Szőlőfajta Használati Bizottságról
(MK 55. szám, 2001. május 14.)
- 40/2001. (V. 25.) FVM r. Az agrárgazdasági célok 2001. évi költségvetési támogatásáról szóló 15/2001. (III. 3.) FVM rendelet módosításáról
(MK 59. szám, 2001. május 25.)
- 41/2001. (V. 25.) FVM r. A SAPARD Hivatal létesítéséről szóló 12/2001. (II. 15.) FVM rendelet módosításáról
(MK 59. szám, 2001. május 25.)
- 42/2001. (VI. 15.) FVM r. A földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter felügyelete alá tartozó szervek katasztrófák elleni védekezésének irányításáról és feladatairól
(MK 66. szám, 2001. június 15.)
- 43/2001. (VI. 15.) FVM r. A szőlőtermesztésről és a borgazdálkodásról szóló 1997. évi CXXI. törvény végrehajtásáról kiadott 106/1997. (XII. 19.) FM rendelet módosításáról
(MK 66. szám, 2001. június 15.)
- 44/2001. (VI. 18.) FVM r. Nógrád, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod-Abaúj-Zemplén, Somogy, valamint Békés megyékben az egyes agrárgazdasági célok 2001. és 2002. évi alap- és kiegészítő támogatásáról
(MK 67. szám, 2001. június 18.)

- 45/2001. (VI. 25.) FVM r. A takarmányok előállításáról és forgalomba hozataláról szóló 1995. évi XCII. törvény végrehajtására kiadott 25/19956. (IX. 4.) FM rendelet módosításáról
(MK 71. szám, 2001. június 25.)
- 46/2001. (VI. 25.) FVM r. A közraktárba letett 2001. évi termésű búza támogatásáról
(MK 71. szám, 2001. június 25.)
- 47/2001. (VI. 25.) FVM r. A Magyar Takarmánykódex kötelező előírásairól
(MK 71. szám, 2001. június 25.)
- 48/2001. (VII. 5.) FVM r. A Magyar Élelmiszerkönyv kötelező előírásairól szóló 40/1995. (XI. 16.) FM rendelet módosításáról
(MK 76. szám, 2001. július 5.)
- 49/2001. (VII. 20.) FVM r. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, beregi térségében 2001. év tavaszán bekövetkezett árvíz és az árvíz következtében kialakult belvíz okozta agrárgazdasági károk enyhítéséhez és a gazdálkodás kockázatának csökkentéséhez támogatás nyújtásáról szóló 38/2001. (V. 14.) FVM rendelet módosításáról
(MK 82. szám, I. kötet, 2001. július 20.)
- 50/2001. (VII. 20.) FVM r. A vidékfejlesztési célelőirányzat felhasználásának részletes szabályairól
(MK 82. szám, I. kötet, 2001. július 20.)
- 51/2001. (VII. 31.) FVM r. A Szaktanácsadói Névjegyzékről szóló 95/1999. (XI. 5.) FVM rendelet módosításáról
(MK 85. szám, 2001. július 31.)
- 52/2001. (VIII. 2.) FVM-PM e.r. A borászati termékek egységes bizonylatolási, nyilvántartási és elszámolási rendjéről
(MK 86. szám, 2001. augusztus 2.)
- 53/2001. (VIII. 17.) FVM r. “Magyarország SAPARD Terve 2000-2006.” kihirdetéséről
(MK 91. szám, 2001. augusztus 17.)

- 54/2001. (VIII. 17.) FVM r. A SAPARD Hivatal létesítéséről szóló 12/2001. (II. 15.) FVM rendelet módosításáról
(MK 92. szám, 2001. augusztus 17.)
- 55/2001. (VIII. 31.) FVM r. A mező- és erdőgazdálkodási, valamint az élelmiszeripari tevékenységhez kapcsolódó szakértői működés engedélyezésével kapcsolatos eljárásról szóló 61/1994. (XI. 8.) FM rendelet módosításáról
(MK 95. szám, 2001. augusztus 31.)
- 56/2001. (IX. 5.) FVM r. Egyes nemzeti szabványok kötelező alkalmazását elrendelő jogszabályok hatályon kívül helyezéséről
(MK 97. szám, 2001. szeptember 5.)
- 57/2001. (IX. 21.) FVM r. A 2001. évben állami kezességvállalás biztosításával engedélyezett agrárhitel programokról és az agrárlogisztikai beruházások 2001. és 2002. évi állami támogatásáról
(MK 102. szám, 2001. szeptember 21.)
- 58/2001. (IX. 21.) FVM r. A Nógrád, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod-Abaúj-Zemplén, Somogy, valamint Békés megyékben az egyes agrárgazdasági célok 2001. és 2002. évi alap- és kiegészítő támogatásáról szóló 44/2001. (VI. 18.) FVM rendelet módosításáról
(MK 102. szám, 2001. szeptember 21.)
- 59/2001. (IX. 21.) FVM-PM-KüM e.r. A mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek egyszerűsített pályázati rendszerű exporttámogatásáról szóló 29/2001. (III. 29.) FVM-PM-KüM együttes rendelet módosításáról
(MK 102. szám, 2001. szeptember 21.)
- 60/2001. (X. 3.) FVM r. Az építésügyi hatósági feladatokat ellátó köztisztviselők továbbképzéséről szóló 6/1997. (III. 16.) KTM rendelet módosításáról
(MK 107. szám, 2001. október 3.)
- 61/2001. (X. 3.) FVM r. Az építésügyi műszaki ellenőrök szakmai és vizsgakövetelményeiről szóló 10/2000. (III. 24.) FVM rendelet módosításáról

- (MK 107. szám, 2001. október 3.)
- 62/2001. (X. 4.) FVM r. A 2001. évi termésű takarmánykukorica irányáráról
(MK 108. szám, 2001. október 4.)
- 63/2001. (X. 4.) FVM r. A 2001. évi termésű takarmánykukorica első és felső
intervenciós áráról
(MK 108. szám, 2001. október 4.)
- 64/2001. (X. 5.) FVM r. A kelet-magyarországi almatermelők földalapú
támogatásáról
(MK 109. szám, 2001. október 5.)
- 65/2001. (X. 5.) FVM r. A 2001. évi termésű élelmezési búza alsó és felső
intervenciós áráról
(MK 109. szám, 2001. október 5.)
- 66/2001. (X. 11.) FVM r. A 2001. évi termésű élelmezési búza irányáráról
(MK 111. szám, 2001. október 11.)
- 67/2001. (X. 11.) FVM r. A 2002. évi termésű élelmezési búza garantált áron
történő állami felvásárlásáról
(MK 111. szám, 2001. október 11.)
- 68/2001. (X. 11.) FVM r. A cukorrépa, valamint a kristálycukor 2001. évi alsó és
felső intervenciós áráról
(MK 111. szám, 2001. október 11.)
- 69/2001. (X. 11.) FVM r. A vágómarha garantált áron történő állami
felvásárlásáról
(MK 111. szám, 2001. október 11.)
- 70/2001. (X. 11.) FVM r. A vágómarha garantált áron történő állami
felvásárlásának lebonyolításában való részvétel
feltételeiről
(MK 111. szám, 2001. október 11.)
- 71/2001. (X. 11.) FVM r. A vágósertés garantált áron történő állami
felvásárlásáról
(MK 111. szám, 2001. október 11.)

- 72/2001. (X. 11.) FVM r. A vágósertés garantált áron történő állami felvásárlásának lebonyolításában való részvétel feltételeiről
(MK 111. szám, 2001. október 11.)
- 73/2001. (X. 11.) FVM r. Az agrárgazdasági célok 2001. évi költségvetési támogatásáról szóló 15/2001. (II. 3.) FVM rendelet módosításáról
(MK 111. szám, 2001. október 11.)
- 74/2001. (X. 11.) FVM r. A közraktárba letett 2001. évi termésű kukorica támogatásáról
(MK 111. szám, 2001. október 11.)
- 75/2001. (X. 11.) FVM r. A minőségi borok művi tárolásának támogatásáról szóló 91/2000. (XI. 24.) FVM rendelet módosításáról
(MK 111. szám, 2001. október 11.)
- 76/2001. (X. 17.) FVM r. A növényfajták állami elismerésének, valamint a vetőmag és szaporítóanyag minősítésének és vizsgálatának díjtételeiről szóló 5/1998. (II. 11.) FM rendelet módosításáról
(MK 113. szám, 2001. október 17.)
- 77/2001. (X. 17.) FVM r. A tenyésztési hatóság által díjfizetés ellenében végzett feladatok körének és a fizetendő díj mértékének megállapításáról szóló 33/1994. (VI. 28.) FM rendelet módosításáról
(MK 113. szám, 2001. október 17.)
- 78/2001. (X. 19.) FVM r. A 2002. évi termésű élelmezési búza irányáráról
(MK 115. szám, 2001. október 19.)
- 79/2001. (X. 19.) FVM r. A 2002. évi termésű élelmezési célú búza alsó és felső intervenciós áráról
(MK 115. szám, 2001. október 19.)
- 80/2001. (X. 19.) FVM r. A 2001. évi termésű szőlőből készített seprős újbor lepárlásához nyújtott intervenciós támogatásáról
(MK 115. szám, 2001. október 19.)

- 81/2001. (X. 19.) FVM r. A 2001. évi termésű szőlőből készült, saját előállítású bor édesítéséhez felhasználásra kerülő szőlő sűrítmény előállítási költségeinek intervenciós támogatásáról
(MK 115. szám, 2001. október 19.)
- 82/2001. (X. 20.) FVM r. Egyes miniszteri rendeletek hatályon kívül helyezéséről
(MK 116. szám, 2001. október 20.)
- 83/2001. (X. 24.) FVM r. A 2001. évben állami kezességvállalás biztosításával engedélyezett agrárhitel programokról és az agrárlogisztikai beruházások 2001. és 2002. évi állami támogatásáról szóló 57/2001. (IX. 21.) FVM rendelet módosításáról
(MK 117. szám, 2001. október 24.)
- 84/2001. (X. 26.) FVM-PM-KüM e.r. A mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek egyszerűsített pályázati rendszerű exporttámogatásáról szóló 29/2001. (III. 29.) FVM-PM-KüM együttes rendelet módosításáról
(MK 119. szám, 2001. október 26.)
- 85/2001. (X. 26.) FVM r. A minőségi vágóbaromfi termelés támogatásáról szóló 23/2001. (III. 19.) FVM rendelet módosításáról
(MK 119. szám, 2001. október 26.)
- 86/2001. (X. 26.) FVM r. A tehéntej termékpálya szabályozásáról szóló 5/1997. (I. 30.) FM rendelet módosításáról
(MK 119. szám, 2001. október 26.)
- 87/2001. (X. 26.) FVM r. Az EU minőségi követelményeknek megfelelő tejtermékek értékesítésének ösztönzéséről
(MK 119. szám, 2001. október 26.)
- 88/2001. (X. 29.) FVM r. A természetes édesítőszer termékpályáinak szabályozásáról
(MK 120. szám, 2001. október 29.)
- 89/2001. (X. 29.) FVM r. A szarvasmarhák szivacsos agyvelőbántalma (BSE) tesztvizsgálat állategészségügyi költségeinek támogatásáról

- (MK 120. szám, 2001. október 29.)
- 90/2001. (XI. 7.) FVM r. A vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény végrehajtásának szabályairól szóló 30/1997. (IV. 30.) FM rendelet módosításáról
- (MK 123. szám, 2001. november 7.)
- 91/2001. (XI. 7.) FVM r. Az intervenciós üszőnevelő telepek kialakításának támogatásáról, a szarvasmarha ágazat fejlesztéséről, valamint az 1999. évi költségvetési törvényben jóváhagyott 16 milliárd forint összegű kezességvállalási keret felhasználásáról szóló 25/2000. (V. 26.) FVM rendelet módosításáról
- (MK 123. szám, 2001. november 7.)
- 92/2001. (XI. 7.) FVM r. A 2001. évi termésű búza, kukorica állat- és növényegészségügyi vizsgálati díj visszatérítési mértékének növeléséről és a minőségvizsgálati díjak visszatérítéséről
- (MK 123. szám, 2001. november 7.)
- 93/2001. (XI. 17.) FVM r. Az almatermelők földalapú támogatásáról
- (MK 129. szám, 2001. november 17.)
- 94/2001. (XI. 17.) FVM r. A fajtatiszta ebek tenyésztési szabályairól szóló 64/1998. (XII. 31.) FVM rendelet módosításáról
- (MK 129. szám, 2001. november 17.)
- 95/2001. (XI. 20.) FVM r. A 2001. évi saját termesztésből származó takarmánykukorica felvásárlására történő bejelentkezésről
- (MK 130. szám, 2001. november 20.)
- 96/2001. (XI. 20.) FVM r. Az állategészségügyi és élelmiszer-higiéniai állapot megőrzése érdekében igénybe vehető támogatásról a vágósertés és vágómarha feldolgozó ágazatban
- (MK 130. szám, 2001. november 20.)
- 97/2001. (XI. 23.) FVM r. Az agrárgazdasági célok 2001. évi költségvetési támogatásáról szóló 15/2001. (III. 3.) FVM rendelet módosításáról

- (MK 133. szám, 2001. november 23.)
- 98/2001. (XI. 29.) FVM r. A sertések Egységes Nyilvántartási és Azonosítási Rendszere bevezetésének előkészítéséről
- (MK 134. szám, 2001. november 29.)
- 99/2001. (XI. 30.) FVM r. Az egyes állategészségügyi igazgatási szolgáltatások díjáról szóló 46/1999. (V. 19.) FVM rendelet módosításáról
- (MK 135. szám, 2001. november 30.)
- 100/2001. (XI. 30.) FVM r. A zöldség-, gyümölcsstermelői, -értékesítő szervezetek kiegészítő támogatásáról
- (MK 135. szám, 2001. november 30.)
- 101/2001. (XII. 7.) FVM r. A 2001. évi termésű szőlőből készített seprős újbor lepárlásához nyújtott intervenciós támogatásról szóló 80/2001. (X. 19.) FVM rendelet módosításáról
- (MK 138. szám, 2001. december 7.)
- 102/2001. (XII. 16.) FVM r. Az agrárgazdasági célok 2002. évi költségvetési támogatásáról
- (MK 145. szám, 2001. december 16.)
- 103/2001. (XII. 19.) FVM r. Az EU minőségi követelményeknek megfelelő extra minőségű tej értékesítésének elősegítéséről
- (MK 148. szám, I. kötet, 2001. december 19.)
- 104/2001. (XII. 19.) FVM r. A 2001. évi saját termesztésből származó takarmánykukorica felvásárlásának támogatásáról
- (MK 148. szám, I. kötet, 2001. december 19.)
- 105/2001. (XII. 19.) FVM r. A minőségi vágóbaromfi termelés 2001. évi támogatásáról szóló 23/2001. (III. 19.) FVM rendelet módosításáról
- (MK 148. szám, I. kötet, 2001. december 19.)
- 106/2001. (XII. 19.) FVM r. A juhtej minőségi termelésének támogatásáról
- (MK 148. szám, I. kötet, 2001. december 19.)
- 107/2001. (XII. 19.) FVM r. A kecsketej minőségi termelésének támogatásáról

- (MK 148. szám, I. kötete, 2001. december 19.)
- 108/2001. (XII. 23.) FVM r. A felvonók biztonsági követelményeiről és megfeleléségének tanúsításáról
- (MK 152. szám, 2001. december 23.)
- 109/2001. (XII. 27.) FVM r. Az építészeti-műszaki tervezési jogosultság részletes szabályairól szóló 32/1997. (XI. 19.) KTM rendelet módosításáról
- (MK 156. szám, 2001. december 27.)
- 110/2001. (XII. 27.) FVM r. A minőségi vágóbaromfi termelés 2001. évi támogatásáról
- (MK 156. szám, 2001. december 27.)
- 111/2001. (XII. 27.) FVM r. A vágómarha intervenciós áron alapuló minőségi termelési támogatásáról
- (MK 156. szám, 2001. december 27.)
- 112/2001. (XII. 27.) FVM r. A vágósertés intervenciós áron alapuló minőségi termelési támogatásáról
- (MK 156. szám, 2001. december 27.)
- 113/2001. (XII. 27.) FVM r. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, beregi térségében 2001. év tavaszán bekövetkezett árvíz és az árvíz következtében kialakult belvíz okozta agrárgazdasági károk enyhítéséhez és a gazdálkodás kockázatának csökkentéséhez támogatás nyújtásáról szóló 38/2001. (V. 14.) FVM rendelet módosításáról
- (MK 156. szám, 2001. december 27.)

2. A Mezőgazdasági számlarendszer módszertana

A Mezőgazdasági számlarendszer adatai az országban végzett összes mezőgazdasági tevékenységre vonatkoznak függetlenül attól, hogy az azt végzők a főtevékenységük alapján mely nemzetgazdasági ágba tartoznak. Ezért a **Mezőgazdasági számlarendszer adatai nem felelnek meg egyértelműen a Nemzeti számlarendszerből származó a mezőgazdaságra vonatkozó adatoknak.**

A Mezőgazdasági számlarendszer **számbavételi egysége** — a Nemzeti számlarendszerre vonatkozó előírásokkal összhangban — a szakosodott telephely. A mezőgazdasági “ágazat” szempontjából a szakosodott telephely szerepkörére leginkább a **gazdaság** alkalmas. A mezőgazdasági “ágazatot” az összes olyan szakosodott telephely (gazdaság) csoportjaként kezeljük, amely az alábbi gazdasági tevékenységeket végzi: növénytermesztés, kertészet (beleértve a bor előállítását az ugyanannál az egységnél megtermelt szőlőből); állattenyésztés; vegyes gazdálkodás; mezőgazdasági szolgáltatás; vadgazdálkodás, vadászat és vadszaporítás, a kapcsolódó szolgáltató tevékenységekkel együtt.

A KSH Mezőgazdasági főosztálya által *hagyományosan* publikált **bruttó termelési érték** (pl. Mezőgazdasági statisztikai évkönyv, 1999. 1.9. tábla) a *veszteségmentes termelésnek* felel meg. A Mezőgazdasági számlarendszer előírásai alapján a **bruttó kibocsátás** az alábbi tételeket tartalmazza:

1./ Termelőegységen belüli felhasználás **azon termékek kivételével, amelyeket a TEÁOR 4 számjegyes szintjén ugyanazon tevékenységhez használnak fel, mint amelyekben előállították (saját termelésű vetőmag, állati eredetű takarmányok, keltető tojás, zöldtrágya stb.).** Az EU-tagországokban — számbavételi nehézségek miatt — itt (és a folyó termelő felhasználásban is) a takarmányozásra kerülő saját termelésű növények közül csak a gabonafélék, fehérjenövények (hüvelyesek) és olajos magvak felhasználását számolják el, és hiányzik a növénytermesztésben felhasznált saját termelésű istállótrágya számbavétele is. Ezzel szemben *a magyar elszámolás (mind a kibocsátás, mind pedig a folyó termelő felhasználás) tartalmazza valamennyi saját termelésű növényt, amelyet az állattenyésztésben, és állati terméket, amelyet a növénytermesztésben használtak fel.*

2./ Termelők által feldolgozott termékek, **a nem elkülöníthető nem mezőgazdasági tevékenység keretében felhasznált termékek kivételével.** Tekintettel arra, hogy e tevékenységekről egyelőre nem rendelkezünk adatokkal, a feldolgozást elkülöníthető nem mezőgazdasági tevékenységnek tekintjük, tehát *az összes feldolgozásra kerülő termék a kibocsátás részeként kerül elszámolásra (és ennek a takarmány-előállításra fordított része a folyó termelő felhasználás részét is képezi).*

3./ **Saját fogyasztás.** A publikált kibocsátás adatok *teljes körűen tartalmazzák a saját fogyasztásra termelt mezőgazdasági termékek értékét.*

4./ **Értékesítés.** Az MSZR jelenlegi módszertana szerint az összes (mezőgazdaságon belülre és kívülre történő) eladást kibocsátásként kell értékelni.

5./ Saját előállítású tárgyi eszközök. **E tételben az idesorolandó (tenyésztett) állatok állományának változása, valamint az ültetvények tárgyévi értéknövekedése szerepel.**

6./ **Készletváltozás.** A termelők saját termelésű késztermék készleteinek állományváltozása. *Az itt publikált adatok nem tartalmazzák a befejezetlen termelés értékváltozását.* A KSH Mezőgazdasági statisztikai főosztálya által hagyományosan publikált adatokban ezt a tételt az “egyéb növények” sorában, később önálló tételként “befejezetlen termelés értékkülönbözete” címen számolták el.

A magyar Mezőgazdasági számlarendszerben a kibocsátást alapáron értékeljük. Az **alapár** a termelő által a termékért a vásárlótól kapott ár, hozzáadva a terméktámogatásokat és levonva a termékadókat. A KSH által hagyományosan számított kibocsátási adatok **termelői áron** (a terméktámogatások hozzáadása és a termékadók levonása nélkül) értékelték.

A **folyó termelő felhasználás** a más termelőegységtől vásárolt, valamint a saját termelés kibocsátásaként is számba vett azon termékek és szolgáltatások értéke, amelyeket az elszámolási időszakban a termelési folyamat során új termékek és szolgáltatások előállításához használnak fel. A KSH által hagyományosan publikált folyó termelő felhasználás adatok ezen felül tartalmazzák azon saját termelésű termékek értékét is, amelyeket ugyanazon tevékenységhez használnak fel, mint amelyekben előállították.

A folyó termelő felhasználást — a Nemzeti számlarendszerrel összhangban — **piaci beszerzési áron** értékeljük, amely az az ár, amit egységnyi termék vagy szolgáltatás igénybevételéért a felhasználó ténylegesen fizet. Nem tartalmazza a visszaigényelhető áfát, valamint a terméktámogatások értékét.

Bruttó hozzáadott érték a bruttó kibocsátás és a folyó termelő felhasználás különbsége.

Az **értékcsökkenés** az állóeszközök az elszámolási időszak folyamán előre láthatóan bekövetkező kopása és avulása. Az állóeszközök valódi piaci értéke és tényleges várható élettartama alapján került kiszámításra, s ezáltal a termelők számviteli nyilvántartásaiban szereplő összeget jelentősen meghaladja.

A **munkavállalói jövedelem** a munkaadó által adott összes pénzbeni és természetbeni javadalmazás, amelyet a munkaadó a végzett munka ellenértékeként fizet a munkavállalónak. Két fő alkotórésze: a bérek és keresetek, ill. a munkáltató által fizetett társadalombiztosítási hozzájárulás.

Termelési adók: két fő csoportja a termékadók és az egyéb termelési adók. Termékadók, amelyeket a termék értékesítése, átadása vagy beszerzése után vetnek ki (pl. fogyasztási adó). Termékadót a Mezőgazdasági számlarendszer adatai nem tartalmazzák. Egyéb

termelési adó minden egyéb, a termelési folyamathoz kapcsolható adó, amely nem tekinthető termékadónak (nem tartozik ide viszont a vállalati jövedelemadó).

Termelési támogatások két fő csoportja a terméktámogatások és az egyéb termelési támogatások. Terméktámogatások, amelyeket a termék értékesítése, átadása vagy beszerzése után az államháztartás fizet a termelőnek (pl. exporttámogatás). A terméktámogatásokat a Mezőgazdasági számlarendszerben közvetlenül nem publikáljuk, azokat az alapáras kibocsátás, illetve folyó termelő felhasználás adatok tartalmazzák. Az egyéb termelési támogatás a terméktámogatáson kívüli minden egyéb, az államháztartás által a termeléshez nyújtott támogatást magában foglal. (Nem tartoznak ide a beruházásokhoz adott támogatások, amelyek tőke-transzferként vannak elszámolva). Az adatok csak a mezőgazdasági termelőknek adott támogatásokat tartalmazzák.

Nettó működési eredmény = bruttó hozzáadott érték — értékcsökkenés — munkavállalói jövedelem – egyéb termelési adók + egyéb termelési támogatások.

Vegyes jövedelem a mezőgazdasági egyéni vállalkozók és egyéni gazdaságok termelésből származó jövedelme. Ezeknél a tételeknél nem lehet szétválasztani a saját munkájuk utáni jövedelmet és a tőkehozadékokat kifejező működési eredményt.

A **nettó vállalkozói jövedelem** — amit úgy kapunk meg, hogy a mezőgazdasági egységek által kapott kamatot hozzáadjuk a működési eredményükhöz, majd levonjuk belőle a fizetett bérleti díjat (a gazdaság és a földterület bérleti díját) és kamatot — a nem fizetett munkaerő jövedelmét, az egységekhez tartozó földből nyert jövedelmet és a tőke hozadékát mutatja.

Bruttó állóeszköz-felhalmozás: a termelők által a naptári évben beszerezett, létesített, előállított állóeszközök értéke és a továbbadott állóeszközök értékének különbsége. Az állóeszközök valamilyen termelési folyamat során kibocsátásként előállított olyan tárgyi eszközök vagy immateriális javak, amelyek ismétlődő vagy állandó jelleggel maguk is felhasználásra kerülnek egy másik, egy évnél hosszabb termelési folyamatban. Az adatok a mezőgazdasági tevékenységet végző összes szervezet (gazdasági szervezet és egyéni gazdaság) mezőgazdasági célú állóeszköz-felhalmozására vonatkoznak. Az adatok nem felelnek meg a beruházás statisztika mezőgazdaságra vonatkozó adataival, mert azok csak a mezőgazdaságba sorolt gazdasági szervezetek körét fedik le.

Nettó állóeszköz-felhalmozás: A bruttó állóeszköz-felhalmozás és az értékcsökkenés különbsége. Tartalmazza a (tenyész)állatok bruttó állóeszköz-felhalmozását, azonban értékcsökkenésük nem kerül levonásra (a tenyészállatok nélkül számolt nettó állóeszköz felhalmozás a kiadványban publikált időszakban negatív volt).

Tőke-transzfer: azok a viszonzatlan átutalások, amelyeket a termelők kifejezetten tőkefelhalmozási célra kapnak vagy adnak (ilyen például a mezőgazdasági gépvásárláshoz nyújtott támogatás). Az adatok csak a mezőgazdasági termelőknek adott tőke-transzferet tartalmazzák.

Készletváltozás: A termelők által készleten tartott mezőgazdasági termékek állományváltozása (a naptári év végi és év eleji állomány különbsége). Nem tartalmazza a befejezetlen termelés (mezei leltár) értékváltozását. Az EAA97 előírásaival szemben nem tartalmazza a termelők által folyó termelő felhasználás céljára vásárolt áruk készletváltozását.

Mezőgazdasági munkaerő-felhasználás: Ahhoz, hogy a részmunkaidőt és az időnyomunkát figyelembe vehessük, a mezőgazdasági foglalkoztatást, illetve annak változásait éves munkaegységekben (ÉME – angolul AWU) mérjük. Egy ÉME egyetlen olyan személy munkaidő-ráfordításának felel meg, aki egy egész éven át teljes munkaidőben végez mezőgazdasági tevékenységet egy mezőgazdasági egységben (1 ÉME = 1800 munkaóra). Megkülönböztetünk fizetés nélküli és fizetett AWU-t, amelyek együttesen teszik ki az AWU-k teljes mennyiségét. A fizetett munkaerő-felhasználásban elszámolt munkamennyiség értéke megfelel a mezőgazdasági számlarendszer “munkavállalói jövedelem” sorában elszámolttal. A közölt eredmények az Általános Mezőgazdasági Összeírás, az Intézményi munkaügyi statisztika és a Munkaerő-felmérés adatain alapulnak.

‘A’ jövedelmi mutató: A termelési tényezők egy munkaerőegységre jutó reáljövedelmének változása. (A termelési tényezők jövedelmének indexe és a Bruttó Hazai Termék (GDP) implicit árindexének hányadosa osztva az összes munkaerő-felhasználás indexével.)

‘B’ jövedelmi mutató: Az egy nem fizetett munkaerőegységre jutó nettó vállalkozói jövedelem reálértékének változása. (A nettó vállalkozói jövedelem indexe és a Bruttó Hazai Termék (GDP) implicit árindexének hányadosa osztva a nem fizetett munkaerő-felhasználás indexével.) Ez a mutató elsősorban azon országok esetében alkalmazható, ahol (Magyarországgal ellentétben) a mezőgazdasági termelés kizárólag egyéni gazdaságok formájában folyik.

‘C’ jövedelmi mutató: A nettó vállalkozói jövedelem reálértékének változása. (A nettó vállalkozói jövedelem indexe osztva a Bruttó Hazai Termék (GDP) implicit árindexével.) Ezt a mutatót abszolút értékben is publikálni szokták.

3. Az alkalmazott tesztüzemi mutatók és fogalmak értelmezése

$$\text{Termelésiérték-arányos jövedelmezőség, (\%)} = \frac{\text{Adózás előtti eredmény}}{\text{Összes termelési érték}} * 100$$

$$\text{Össztőke -jövedelmezőség, (\%)} = \frac{\text{Adózás előtti eredmény} + \text{Fizetett kamatok}}{\text{Források}} * 100$$

$$\text{Sajáttőke -jövedelmezőség, (\%)} = \frac{\text{Adózás előtti eredmény}}{\text{Saját tőke}} * 100$$

$$\text{Munka-jövedelmezőség (1000Ft/ÉME)} = \frac{\text{Adózás előtti eredmény} + \text{Személyi jövedelmek}}{\text{Éves munkaerő egység}} * 100$$

$$\text{Cash-flow (1000Ft)} = \text{Mérleg szerinti eredmény} + \text{Értékcsökkenési leírás}$$

$$\text{A befektetések fedezettsége (\%)} = \frac{\text{Mérleg szerinti eredmény} + \text{Értékcsökkenési leírás}}{\text{Bruttó beruházás}} * 100$$

$$\text{Likviditási gyorsráta} = \frac{\text{Pénzeszközök} + \text{Értékpapírok} + \text{Követelések}}{\text{Rövidlejáratú kötelezettségek}} * 100$$

Forgóeszközök

Likviditási ráta = $\frac{\text{Forgóeszközök}}{\text{Rövidlejáratú kötelezettségek}} \cdot 100$

Rövidlejáratú kötelezettségek

Saját tőke

Saját tőke aránya (%) = $\frac{\text{Saját tőke}}{\text{Források}} \cdot 100$

Források

Saját tőke

Tőkeellátottság (%) = $\frac{\text{Saját tőke}}{\text{Befektetett eszközök}} \cdot 100$

Befektetett eszközök

Nettó kötelezettségek

Dinamikus eladósodottsági mutató (év) = $\frac{\text{Nettó kötelezettségek}}{\text{Cash-flow}} \cdot 100$

Cash-flow

Állandó költségek: egy adott *tevékenység (ágazat) méretétől független* költségtényezők. (Pl. egy 100 férőhelyes tehénistálló éves *amortizációja* nem változik attól függően, hogy 50 vagy 100 tehenet tartanak benne). Az állandó költségek általában a gazdaság meglévő tartós erőforrásaihoz (föld, épületek, gépek, állandó dolgozók) kapcsolódnak. Számos döntéshez nem szükséges, hogy az állandó költségeket felosszuk az ágazatokra (ez a felosztás a több ágazat által közösen használt, vagy az ágazatokhoz közvetlenül nem kapcsolódó erőforrásoknál amúgy sem problémamentes), hanem a gazdaság egészének szintjén egy összegben vehetjük őket számításba.

Bruttó termelési érték: a gazdaság termelő, szolgáltató tevékenységei, valamint az ezekhez kapcsolódó kiegészítő jellegű tevékenységek és műveletek által előállított *teljesítmények* (értékesítési árbevétel, aktivált saját teljesítmények, egyéb bevételek) értéke.

Bruttó beruházás: a befektetett eszközök állományának növekménye.

Európai méretegység (EUME): a gazdaság összes SFH értékéhez (1. *standard fedezeti hozzájárulás*) hasonlóan, az *ökonómiai üzemméret* kifejezésére használatos jellemző az Európai Unióban. Kiszámítása úgy történik, hogy az euróban kifejezett SFH-értéket 1200-al elosztják. (Az osztószámot központilag határozzák meg; értéke az infláció hatására

hosszabb időszak alatt változhat. 1 EUME tehát egyenlő az üzem összes SFH-jának 1200 eurójával. Az EUME alapján jelenleg az alábbi üzemméret-kategóriákat használják:

Méretkate- góriák	Kategóriahatárok EUME-ben	A felső határ euróban	A felső határ ezer Ft-ban	A méretkate- gória neve
I	< 2	2.400	600.000	nagyon kicsi
II	2 - 4	4.800	1.200.000	
III	4 - 6	7.200	1.800.000	kicsi
IV	6 - 8	9.600	2.400.000	
V	8 - 12	14.400	3.600.000	kis-közepes
VI	12 - 16	19.200	4.800.000	
VII	16 – 40	48.000	12.000.000	nagy-közepes
VIII	40 – 100	120.000	30.000.000	nagy
IX	100 – 250	300.000	75.000.000	igen nagy
X	250 –			

1 EUR = 250 Ft

Eredmény levezetése a számvitelben:

01	Belföldi értékesítés nettó árbevétele
02	Export értékesítés nettó árbevétele
I.	Értékesítés nettó árbevétele (01+02)
II.	Aktivált saját teljesítmények értéke (±03+04)
03	Saját előállítású eszközök aktivált értéke
04	Saját termelésű készletek állományváltozása
III.	Egyéb bevételek
	ebből: visszaírt értékvesztés
05	Anyagköltség
06	Igénybe vett szolgáltatások értéke
07	Egyéb szolgáltatások értéke
08	Eladott áruk beszerzési értéke
09	Eladott (közvetített) szolgáltatások értéke
IV.	Anyagjellegű ráfordítások (05+06+07+08+09)
10	Béreköltség
11	Személyi jellegű egyéb kifizetések
12	Bérfelrakások
V.	Személyi jellegű ráfordítások (10+11+12)
VI.	Értécsökkenési leírás
VII.	Egyéb ráfordítások
	1. ebből: értékvesztés
A.	<i>Üzemi (üzleti) tevékenység eredménye (I±II+III-IV-V-VI-VII)</i>
13	Kapott osztalék és részesedés
14	Részesedések értékesítésének árfolyamnyeresége

15	Befektetett pénzügyi eszközök kamatai, árfolyamnyeresége
16	Egyéb kapott (járó)kamatok és kamatjellegű bevételek
17	Pénzügyi műveletek egyéb bevételei
VIII.	Pénzügyi műveletek bevételei (13+14+15+16+17)
18	Befektetett pénzügyi eszközök árfolyamvesztése
19	Fizetendő kamatok és kamatjellegű ráfordítások
20	Részesedések, értékpapírok, bankbetétek értékvesztése
21	Pénzügyi műveletek egyéb ráfordításai
IX.	Pénzügyi műveletek ráfordításai (18+19±20+21)
B.	<i>Pénzügyi műveletek eredménye VIII-IX)</i>
C.	<i>Szokásos vállalkozási eredmény (±A±B)</i>
X.	Rendkívüli bevételek
XI.	Rendkívüli ráfordítások
D.	<i>Rendkívüli eredmény (X-XI)</i>
E.	<i>Adózás előtti eredmény (±C±D)</i>
XII.	Adófizetési kötelezettség
F.	<i>Adózott eredmény (±E-XII)</i>
22	Eredménytartalék igénybevétele osztalékra, részesedésre
23	Jóváhagyott osztalék, részesedés
G.	<i>Mérleg szerinti eredmény (±F+22-23)</i>

Éves munkaerőegység: a munkateljesítmény mértékegysége; egy teljes munkaidőben foglalkoztatott, koránál és egészségi állapotánál fogva teljes értékű munkavégzésre alkalmas dolgozó éves munkaidő-teljesítménye, munkaórában.

Fedezeti hozzájárulás (FH): az üzemi termelő, szolgáltató tevékenységek (ágazatok) termelési értéke és a változó költségek közötti különbség. Tartalmazza tehát az ágazat nyereségét és — a gazdaság egészét tekintve — fedezetet nyújt (az ágazatokra fel nem osztott) állandó költségekre. Az FH kiszámítható az ágazat egységnyi méretére — pl. 1 hektár búza vetésterület, 1 db tehén (éves átlaglétszám) —, illetve az ágazat egészére is

(fajlagos FH szorozva az ágazat méretével). Valamennyi ágazat FH-ját összeadva a gazdaság összes fedezeti hozzájárulását kapjuk.

Korrigált személyi ráfordítások: a korrekció az *egyéni gazdálkodást* folytató tesztüzemek (őstermelők, egyéni vállalkozók) által elszámolt *személyi ráfordítások* módosítását (növelését) jelenti a tesztüzemi *társas vállalkozásoknál* (szövetkezetek, kft-k stb.) jelentkező személyi ráfordítások szintjére. A korrekció a két üzemcsoport *jövedelmezőségének összehasonlítását* szolgálja.

Nettó beruházás: a befektetett eszközök növekményének a selejtezések és az értékcsökkenési leírás együttes összegét meghaladó része.

Nettó kötelezettségek: a kötelezettségek összege, csökkentve a követelések, értékpapírok és pénzeszközök összegével.

Saját tőke: a vállalkozás vagyonának saját forrása, amelyet a vállalkozás alapítói, tulajdonosai bocsátottak — végleges jelleggel — rendelkezésre. (A vagyon fennmaradó részét idegen források finanszírozzák, ezért azt kötelezettségek — törlesztés, kamatfizetés stb. — terhelik.) A saját tőke részét képezi a vállalkozás működése során elért mérleg szerinti eredmény is.

Standard fedezeti hozzájárulás (SFH): elsődlegesen a mezőgazdasági termelőtevékenységek *egységnyi méretére* (1 hektár, 1 állat) vonatkozóan meghatározott *normatív* (átlagos időjárási és üzemi feltételekre vonatkoztatott) *fedezeti hozzájárulás*. A termelőtevékenységek fajlagos SFH-értékét a tevékenységek adott üzemben található méretével megszorozva, majd a szorzatokat összegezve, *a gazdaság összes SFH értékét* kapjuk. Ez az érték a gazdaságok *tartós jövedelemtermelő kapacitását* fejezi ki a termelőeszköz-ellátottság, a termelési szerkezet és a termőhelyi adottságok függvényében. Ennélfogva a gazdaság *ökonómiai méretének* meghatározására is felhasználható. Egy gazdaság bizonyos tevékenységei, tevékenység-csoportjai által előállított SFH-értékek az üzemi SFH-ból való részesedési arányával az adott gazdaság *termelési iránya* (tevékenységének profilja) is jellemezhető.

Személyi jövedelem: a bérek, bérjellegű természetbeni juttatások és a személyi jellegű egyéb kifizetések összege.

Személyi ráfordítások: a személyi jövedelem és azt terhelő járulékok (társadalombiztosítás, egészségügyi hozzájárulás) együttes összege.

Változó költségek: egy adott *ágazat méretével összefüggésben módosuló költségek* (pl. vetőmag, műtrágya stb.). Ezek – ellentétben az állandó költségekkel – teljesen elmaradnak, ha az ágazati termelést rövidebb, hosszabb időre megszüntetjük.

TÁBLÁZATOK

- [1. Földterület használat szerint](#)
- [2. A földterület művelési ágak szerint](#)
- [3. A gazdálkodó szervezetek termő- és szántóterületének méret szerinti megoszlása](#)
- [4. A gazdálkodó szervezetek szőlő- és gyümölcsös területének méret szerinti megoszlása](#)
- [5. Az agrárgazdasági ágazatok bruttó kibocsátásának és hozzáadott értékének részaránya az összes ágazat termelésében](#)
- [6. Mezőgazdasági számla](#)
- [7. Főbb élelmiszeripari adatok 2001-ben](#)
- [8. Élelmiszeripari vállalkozások tulajdonosi arányai a jegyzett tőke százalékában](#)
- [9. Fontosabb növények termelése](#)
- [10. Szőlő- és gyümölcsstermelés](#)
- [11. Állatállomány](#)
- [12. Állattartó gazdaságok átlagos mérete](#)
- [13. Vágóállat és állati termék termelés](#)
- [14. Az állattenyésztés fajlagos mutatói](#)
- [15. Egy főre jutó fogyasztás](#)
- [16. Erdőterület, erdősültség](#)
- [17. Erdősítés](#)
- [18. Összes fakitermelés](#)
- [19. A vadgazdálkodás az 1998-2002 közötti időszakban](#)
- [20. A természetes vizek és víztározók halzsákmánya 2001-ben](#)
- [21. A tógazdasági haltermelés szektoronkénti megoszlása 2001-ben](#)
- [22. A beruházások teljesítményértéke ágazatok szerint](#)
- [24. Mezőgazdasági termékek értékesítésének \(felvásárlásának\) volumenindexe](#)
- [25. A főbb termékek felvásárlási átlagára](#)
- [26. A mezőgazdasági termékek termelői árindexe](#)
- [27. Egyes termékek éves fogyasztói átlagára](#)
- [28. A kivitel termékszerkezetének alakulása](#)
- [29. A behozatal termékszerkezetének alakulása](#)
- [30. Külkereskedelmi forgalom területi és országok szerinti bontásban](#)
- [31. Külkereskedelmi volumenindexek](#)

- [32. Külkereskedelmi értékindexek](#)
- [33. Külkereskedelmi egységérték-indexek](#)
- [34. A külkereskedelem cserearány-mutatóinak alakulása](#)
- [35. Egyes agrártermékek kiviteli árának alakulása](#)
- [36. Egyes agrártermékek behozatali árának alakulása](#)
- [37. Foglalkoztatás](#)
- [38. Agrártámogatási előirányzatok elszámolása](#)
- [39. Agrártámogatások felosztása](#)
- [40. Összesített termelői támogatási egyenértékek \(PSE-mutató\) az OECD szerint](#)
- [41. A területfejlesztési célelőirányzatból folyósított agrártámogatások főbb jellemzői](#)
- [42. A támogatások összege területi egységek és célok szerint](#)
- [43. A pályázatok és támogatások főbb jellemzői területi egységek szerint](#)
- [44. A támogatások felhasználása célok szerint, területi egységenként](#)

Nemzetközi adatok

- [45. A földterület megoszlása művelési ágak szerint](#)
- [46. Mezőgazdasági üzem-méret struktúra az EU-tagországokban](#)
- [47. Állattartó gazdaságok méretstruktúrája az EU-tagországokban](#)
- [48. A gabona vetésterülete, termésmennyisége, termésátlaga](#)
- [49. A búza és a kukorica vetésterülete, termésmennyisége, termésátlaga](#)
- [50. Az árpa vetésterülete, termésmennyisége, termésátlaga](#)
- [51. A burgonya vetésterülete, termésmennyisége, termésátlaga](#)
- [52. Zöldség- és gyümölcsstermelés](#)
- [53. Alma-, szőlő- és bortermelés](#)
- [54. Szarvasmarha-állomány](#)
- [55. Sertésállomány](#)
- [56. Juhállomány](#)
- [57. Tyúkfélék állománya](#)
- [58. Összes hústermelés](#)
- [59. Marha- és borjúhústermelés](#)
- [60. Sertés-hústermelés](#)
- [61. Tehéntej-termelés, átlagos tejhozam](#)
- [62. Traktorok és kombájnok állománya](#)

[63. Az EU-tagországok agrár-külkereskedelme 1999-ben](#)

[64. EU-költségvetés, a tagállamok finanszírozási- és kiadási részaránya](#)

[65. EMOGA \(Garancia rész\) kiadásai termékek szerint](#)

21. 1. Földterület használat szerint

2001. május 31.

Sor-sz.	Megnevezés	Szántó		Kert	Gyümölcsös	Szőlő	Gyep	Mezőgazdasági terület		Erdő	Nádas	Halastó	Termőterület		Művelés alól kivett terület ezer ha	Összes földterület	
		ezer ha	%					ezer ha					ezer ha	%		ezer ha	
<i>Gazdálkodási forma szerint</i>																	
1.	GAZDASÁGI TÁRSASÁG	1 200,1	26,6	0,3	17,1	7,8	202,4	1 427,7	24,3	1 133,8	13,4	17,3	2 592,1	33,5	193,0	2 785,1	29,9
2.	Mezőgazdasági gazdasági társaság	1 098,8	24,3	0,7	14,6	4,7	176,6	1 294,8	22,1	1 119,7	5,8	12,5	2 432,7	31,5	91,2	2 523,9	27,1
3.	SZÖVETKEZET	672,4	14,9	0,0	2,8	1,5	87,7	764,4	13,0	46,0	1,3	3,4	815,1	10,5	39,9	855,0	9,2
4.	Mezőgazdasági szövetkezet	638,5	14,1	0,0	2,6	1,4	77,7	720,2	12,3	44,7	1,1	3,4	769,4	10,0	37,3	806,8	8,7
5.	EGYÉNI GAZDÁLKODÓ	2 538,3	56,2	64,9	76,4	81,5	595,4	3 356,5	57,2	591,9	11,2	5,9	3 965,5	51,3	230,2	4 195,6	45,1
6.	EGYÉB TERÜLET	105,3	2,3	32,5	1,2	2,1	175,7	316,7	5,5	0,0	34,4	5,7	356,9	4,7	1 110,8	1 467,6	15,8
7.	ÖSSZESEN	4 516,1	100,0	97,8	97,4	92,9	1061,2	5 865,3	100,0	1 771,7	60,4	32,3	7 729,6	100,0	1 573,8	9 303,4	100,0
8.	ebből: mezőgazdaságban, erdőgazdálkodásban és halászatban	4 314,1	95,5	65,0	93,5	87,7	867,1	5 427,5	92,5	1 756,6	19,7	25,9	7 229,70	93,5	374,9	7 604,5	81,7
9.	egyéb ágazatban	201,9	4,5	32,7	3,9	5,2	194,1	437,8	7,5	15,1	40,7	6,4	499,9	6,5	1 198,9	1 698,9	18,3

Forrás: KSH

22. 2. A földterület művelési ágak szerint
(május 31-én)

M.e.: ezer hektár

Művelési ág	1997	1998	1999	2000	2001
Szántó	4 711	4 710	4 708	4 500	4 516
Kert	109	109	108	102	98
Gyümölcsös	96	96	96	95	97
Szőlő	131	130	127	106	93
Gyep	1 148	1 148	1 147	1 051	1 061
Mezőgazdasági terület	6 195	6 193	6 186	5 854	5 865
Erdő	1 767	1 769	1 775	1 760	1 772
Nádas	41	41	41	60	61
Halastó	33	33	33	32	32
Termőterület	8 036	8 036	8 035	7 706	7 730
Művelés alól kivett terület	1 267	1 267	1 268	1 597	1 573
Földterület összesen	9 303	9 303	9 303	9 303	9 303
<i>megoszlás (%)</i>					
Szántó	50,6	50,6	50,6	48,4	48,5
Kert	1,2	1,2	1,2	1,1	1,1
Gyümölcsös	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Szőlő	1,4	1,4	1,4	1,1	1,0
Gyep	12,3	12,3	12,3	11,3	11,4
Mezőgazdasági terület	66,6	66,6	66,5	62,9	63,0
Erdő	19,0	19,0	19,1	19,0	19,0
Nádas	0,4	0,4	0,4	0,6	0,7
Halastó	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3
Termőterület	86,4	86,4	86,4	82,8	83,0
Művelés alól kivett terület	13,6	13,6	13,6	17,2	17,0
Földterület összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: KSH

23. 3. A gazdálkodó szervezetek termő- és szántóterületének méret szerinti megoszlása

Csoportközök, hektár	A szervezetek száma		A terület nagysága (hektár)	
	1994	2001	1994	2001
<i>Termőterület</i>				
10 és alatta	104	702	500	2 766
11 - 50	205	1 229	5 757	35 155
51 - 100	149	557	10 841	40 039
101 - 200	181	569	26 076	82 000
201 - 300	113	527	28 694	137 540
301 - 400	109	140	38 234	48 323
401 - 500	111	126	49 706	56 463
501 - 1000	388	405	286 957	298 563
1001 - 2000	558	433	821 513	614 648
2001 - 3000	310	171	763 579	407 890
3001 - 4000	166	66	569 086	227 095
4001 - 5000	72	26	317 807	114 305
5001 - 10000	77	23	504 680	141 828
10000 fölött	29	30	1 191 958	1 127 745
Összesen	2 572	5 004	4 615 388	3 334 359
<i>Szántóterület</i>				
10 és alatta	100	567	494	2 132
11 - 50	187	836	5 301	24 420
51 - 100	133	244	10 001	18 162
101 - 200	162	331	23 256	48 379
201 - 300	113	480	28 834	128 512
301 - 400	113	53	39 851	19 000
401 - 500	124	90	56 410	40 377
501 - 1000	437	377	324 909	279 009
1001 - 2000	558	415	808 502	584 666
2001 - 3000	244	139	585 560	330 285
3001 - 4000	94	41	320 043	139 232
4001 - 5000	37	16	164 293	68 601
5001 - 10000	32	16	205 663	106 876
10000 fölött	3	2	35 608	32 991
Összesen	2 337	3 607	2 608 725	1 822 643

Használat szerint, csak a jelentést küldők adatai.

1. *Forrás:* KSH

24. 4. A gazdálkodó szervezetek szőlő- és gyümölcsös területének méret szerinti megoszlása

Csoportközök, hektár	A szervezetek száma		A terület nagysága (hektár)	
	1994	2001	1994	2001
<i>Szőlő</i>				
10 és alatta	153	172	519	458
11 - 50	87	89	2 251	2 076
51 - 100	46	28	3 225	1 967
101 - 200	34	15	4 806	2 276
201 - 300	13	3	3 174	676
301 - 400	1	3	369	935
401 - 500	2	1	916	414
501 - 1000	2	0	1 384	0
Összesen	338	311	16 644	8 802
<i>Gyümölcsös</i>				
10 és alatta	196	295	672	986
11 - 50	137	167	3 552	4 046
51 - 100	66	36	4 650	2 584
101 - 200	58	35	8 426	5 278
201 - 300	27	10	6 528	2 442
301 - 400	9	3	3 005	1 044
401 - 500	3	5	1 259	2 124
501 - 1000	2	1	1 796	784
Összesen	498	552	29 888	19 287

Használat szerint, csak a jelentést küldők adatai.

25. 5. Az agrárgazdasági ágazatok bruttó kibocsátásának és hozzáadott értékének részaránya az összes ágazat termelésében

(folyó áron)

Megnevezés	1997	1998	1999	2000
<i>Bruttó kibocsátás milliárd Ft</i>				
Nemzetgazdaság összesen ^{a)}	16 904,6	20 066,1	23 056,5	28 030,3
Mezőgazdaság és halászat összes tevékenysége	1 183,4	1 285,1	1 328,0	1 405,6
Erdőgazdálkodás	46,7	53,8	59,8	69,1
Élelmiszeripar összes tevékenysége	1 325,2	1 477,8	1 472,4	1 828,9
Agrárgazdaság összes tevékenysége	2 555,3	2 816,7	2 860,2	3 303,6
<i>részarány %</i>				
Nemzetgazdaság összesen ^{a)}	100,0	100,0	100,0	100,0
Mezőgazdaság és halászat összes tevékenysége	7,0	6,4	5,8	5,0
Erdőgazdálkodás	0,3	0,3	0,3	0,2
Élelmiszeripar összes tevékenysége	7,8	7,4	6,4	6,5
Agrárgazdaság összes tevékenysége	15,1	14,0	12,4	11,8
<i>Hozzáadott érték milliárd Ft</i>				
Nemzetgazdaság összesen ^{a)}	7 556,0	8 873,5	9 973,0	11 506,3
Mezőgazdaság és halászat összes tevékenysége	423,1	465,6	455,8	457,4
Erdőgazdálkodás	22,0	25,9	27,7	31,2
Élelmiszeripar összes tevékenysége	279,4	316,3	317,9	394,3
Agrárgazdaság összes tevékenysége	724,5	807,8	801,4	882,9
<i>részarány %</i>				
Nemzetgazdaság összesen ^{a)}	100,0	100,0	100,0	100,0
Mezőgazdaság és halászat összes tevékenysége	5,6	5,2	4,6	4,0
Erdőgazdálkodás	0,3	0,3	0,3	0,3
Élelmiszeripar összes tevékenysége	3,7	3,6	3,2	3,4
Agrárgazdaság összes tevékenysége	9,6	9,1	8,0	7,7

a) Ágazatok összesen, alapáron
1998-tól az új TEÁOR szerint

Forrás: KSH

26. 6. Mezőgazdasági számla

Megnevezés	Folyó alapon			Volumenindex	
	1999	2000	2001 ⁺⁾	2000	2001 ⁺⁾
	millió Ft			előző év = 100,0	
Gabonafélék (vetőmaggal)	193 316	261 885	340 494	92,6	147,0
Ipari növények (hüvelyesekkel)	93 211	59 548	90 524	62,1	124,4
Takarmánynövények	34 955	24 996	26 058	58,4	97,8
Szőlő, gyümölcs	78 497	102 568	97 762	124,5	104,3
Kertészeti termékek (zöldség, ültetvény, virág)	128 254	120 263	139 584	84,4	118,2
Burgonya (vetőgumóval együtt)	43 356	27 926	27 256	79,9	100,0
Egyéb növényi termékek	5 875	9 900	10 232	123,3	101,1
Növénytermesztési és kertészeti termékek együtt	577 465	607 087	731 910	87,5	126,9
Állatok	300 544	354 554	464 427	103,9	99,6
Állati termékek	161 049	190 150	213 659	102,4	101,9
Élő állatok és állati termékek együtt	461 593	544 703	678 086	103,4	100,4
Mezőgazdasági termékek összesen	1 039 058	1 151 790	1 409 996	94,5	114,4
Mezőgazdasági szolgáltatások	44 670	41 396	51 081	84,2	113,0
Mezőgazdasági kibocsátás összesen	1 083 728	1 193 186	1 461 077	94,1	114,3
Folyó termelő felhasználás	661 974	757 479	899 835	98,8	107,4
Bruttó hozzáadott érték alapon	421 754	435 707	561 242	86,7	126,3
Termelési tényezők jövedelme	345 597	351 386	473 926	-	-
Működési eredmény/vegyes jövedelem	235 507	234 917	350 616	-	-
Nettó vállalkozói jövedelem	178 987	172 817	285 324	-	-

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal

Jövedelemindexek	előző év = 100,0		
	1999	2000	2001 ⁺⁾
'A' mutató	80,9	100,7	126,7
'C' mutató	66,4	89,0	152,0

⁺⁾ Előzetes adat.

Forrás: KSH

27. 7. Főbb élelmiszeripari adatok 2001-ben

Megnevezés	A termelés volumenindexe 2001/2000 %	Alkalmazásban állók száma 1000 fő	Havi bruttó átlagkereset Ft/fő	Havi nettó átlagkereset Ft/fő
Élelmiszerek, italok és dohánytermékek gyártása összesen	99,4	122,8	97 836	61 985
Ebből:				
Húsfeldolgozás, hústartósítás	89,3	14,0	85 335	55 819
Baromfihús feldolgozása, tartósítása	105,8	15,5	80 571	53 274
Hús-, baromfihús- készítmény gyártása	90,1	5,4	83 285	54 614
Gyümölcs-, zöldség- feldolgozás	104,0	12,2	84 867	55 254
Tejtermékek gyártása	98,0	9,0	100 666	63 706
Malomipari termékek gyártása	90,8	6,9	90 547	58 392
Takarmánygyártás	93,9	5,1	115 834	71 245
Kenyér, friss tésztaféle gyártása	80,4	21,0	60 564	42 361
Cukorgyártás	117,5	1,8	156 262	92 247
Édesség gyártása	134,0	4,4	124 216	76 229
Desztillált szeszesital gyártása	107,0	1,6	116 325	71 663
Bortermelés	96,1	4,0	84 114	54 660
Sörgyártás	93,7	3,4	163 293	94 809
Üdítőital gyártása	96,2	5,1	145 722	85 919
Dohánytermék gyártása	113,8	2,1	208 376	119 297

Forrás: KSH

28. 8. Élelmiszeripari vállalkozások tulajdonosi arányai a jegyzett tőke százalékában

2001. január 1.

TEAOR kód	Szakágazat	Állami tulajdon	Önkorm.tul.	Külf. tulajdon	Hazai társaság tulajdona	Hazai magánszemély tulajdona	MRP tulajdon	Szöv. tulajdon	Egyéb tul.	Összes jegyzett tőke=100,0
1511	Húsfeldolgozás, -tartósítás	0,0	0,1	42,7	38,0	17,6	0,1	0,9	0,6	100,0
1512	Baromfihús feldolgozása, tartósítása	0,0	0,7	23,8	68,5	4,9	0,0	2,0	0,0	100,0
1513	Hús-, baromfihús-készítmény gyártása	11,4	0,2	26,6	33,5	22,5	0,0	0,2	5,5	100,0
1520	Halfeldolgozás	0,0	0,0	12,5	71,5	12,7	0,0	3,3	0,0	100,0
1531	Burgonyafeldolgozás	0,0	0,0	98,3	0,0	1,7	0,0	0,0	0,0	100,0
1532	Gyümölcs-, zöldséglé gyártása	0,0	0,0	74,4	6,2	18,2	0,0	0,0	1,2	100,0
1533	Egyéb gyümölcs- és zöldségfeldolgozás	0,7	1,0	42,8	31,0	21,1	0,0	2,7	0,6	100,0
1541	Nyers olaj gyártása	0,0	0,0	0,5	7,4	92,0	0,0	0,0	0,0	100,0
1542	Finomított olaj gyártása	0,0	0,0	98,6	0,5	0,7	0,0	0,2	0,0	100,0
1543	Margarin gyártása	0,0	0,0	98,9	0,2	0,9	0,0	0,0	0,0	100,0
1551	Tejtermék gyártása	0,1	0,2	75,0	14,3	5,5	0,7	3,4	0,9	100,0
1552	Jégkrém gyártása	0,0	0,0	96,7	0,1	3,2	0,0	0,0	0,0	100,0
1561	Malomipari termék gyártása	4,2	0,5	22,5	41,7	17,1	12,4	0,5	1,2	100,0
1562	Keményítő gyártása	0,0	0,0	48,7	51,2	0,1	0,0	0,0	0,0	100,0
1571	Haszonállat-eledelel gyártása	3,9	0,0	46,0	30,3	17,1	0,2	1,7	0,9	100,0
1572	Hobbiállat-eledelel gyártása	0,0	0,0	89,0	1,9	9,1	0,0	0,0	0,0	100,0
1581	Kenyér, friss tésztaféle gyártása	2,1	3,6	7,9	33,4	42,9	5,1	2,6	2,2	100,0
1582	Tartósított lisztes áru gyártása	0,0	0,0	95,2	1,0	3,5	0,0	0,3	0,0	100,0
1583	Cukorgyártás	0,0	1,7	56,9	41,2	0,1	0,0	0,0	0,0	100,0
1584	Édesség gyártása	0,0	0,3	93,4	1,7	4,4	0,0	0,2	0,0	100,0
1585	Tésztafélék gyártása	0,0	0,0	13,8	25,2	60,9	0,0	0,0	0,0	100,0
1586	Tea, kávé feldolgozása	0,0	0,0	98,9	0,5	0,4	0,0	0,0	0,1	100,0
1587	Fűszer, ételízesítő gyártása	0,0	0,0	34,6	44,8	9,6	2,5	7,4	1,1	100,0

Élelmiszeripari vállalkozások tulajdonosi arányai a jegyzett tőke százalékában
2001. január 1. (táblázat folytatása)

TEÁOR kód	Szakágazat	Állami tulajdon	Önkorm.tul.	Külf. tulajdon	Hazai társaság tulajdona	Hazai magánszemély tulajdona	MRP tulajdon	Szöv. tulajdon	Egyéb tul.	Összes jegyzett tőke=100,0
1588	Homogenizált és diétás étel gyártása	0,0	0,0	33,9	1,3	64,8	0,0	0,0	0,0	100,0
1589	Máshova nem sorolt egyéb élelmiszer gyártása	0,0	0,0	68,6	9,2	22,2	0,0	0,0	0,0	100,0
1591	Desztillált szeszes ital gyártása	0,1	1,6	27,6	53,7	16,8	0,0	0,2	0,1	100,0
1592	Etilalkohol gyártása	0,0	9,8	0,0	64,0	5,1	0,0	21,1	0,0	100,0
1593	Bortermelés	5,3	0,1	30,8	31,1	26,1	0,7	5,8	0,0	100,0
1594	Gyümölcsbor termelése	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
1595	Egyéb nem desztillált, erjesztett ital gyártása	0,0	0,0	0,0	72,3	27,7	0,0	0,0	0,0	100,0
1596	Sörgyártás	0,0	0,7	95,0	0,6	3,6	0,0	0,0	0,0	100,0
1597	Malátagyártás	0,0	0,0	53,8	0,0	46,2	0,0	0,0	0,0	100,0
1598	Üdítőital gyártása	0,0	0,0	96,5	1,3	2,1	0,0	0,1	0,0	100,0
15 együtt		1,1	0,5	62,9	22,6	10,3	0,9	1,3	0,4	100,0
1600	Dohánytermék gyártása	0,0	0,2	82,3	17,5	0,1	0,0	0,0	0,0	100,0
15+16 együtt		1,0	0,5	63,5	22,5	10,0	0,9	1,2	0,4	100,0

Forrás: KSH

29. 9. Fontosabb növények termelése

Megnevezés	1997	1998	1999	2000	2001 ⁺
<i>Betakarított terület, 1000 hektár</i>					
Búza (durumbúzával)	1 247	1 183	734	1 024	1 206
Rozs	67	62	40	43	51
Árpa	370	369	334	325	367
Zab	52	52	71	58	61
Kukorica	1 059	1 023	1 115	1 193	1 258
Cukorrépa	98	80	66	57	66
Napraforgó	440	427	521	299	320
Lucerna	233	222	210	159	155
Burgonya	64	53	56	47	36
<i>Összes termés, 1000 tonna</i>					
Búza (durumbúzával)	5 258	4 895	2 638	3 692	5 197
Rozs	153	129	80	86	121
Árpa	1 330	1 305	1 042	901	1 299
Zab	138	132	180	97	150
Kukorica	6 828	6 143	7 149	4 984	7 858
Cukorrépa	3 691	3 361	2 934	1 976	2 903
Napraforgó	540	718	793	484	632
Lucerna	1 171	1 145	1 157	683	843
Burgonya	1 140	1 148	1 199	864	772
<i>Termésátlag, kg/hektár</i>					
Búza (durumbúzával)	4 210	4 140	3 590	3 600	4 310
Rozs	2 260	2 080	2 030	2 000	2 370
Árpa	3 590	3 540	3 120	2 770	3 530
Zab	2 590	2 560	2 540	1 670	2 459
Kukorica	6 410	5 950	6 380	4 150	6 220
Cukorrépa	37 680	41 960	44 540	34 350	43 780
Napraforgó	1 220	1 680	1 520	1 620	1 960
Lucerna	4 960	5 090	5 450	4 240	5 420
Burgonya	16 280	18 850	18 390	15 290	25 050

⁺ Előzetes adatok.

Forrás: KSH

30. 10. Szőlő- és gyümölcsstermelés

Megnevezés	1996	1997	1998	1999	2000	2001
<i>Szőlőstermelés</i>						
Összes terület, ezer ha	131	131	130	127	106	93
Termőterület, ezer ha	100	99	99	99	89	82
Termésátlag (termőterületre), kg/ha	6100	6570	6580	5190	7 220	9 390
Termésmennyiség, ezer t	665	717	720	570	684	811
Ebből: étkezési célra felhasznált szőlő, ezer t	38	43	39	45	32	48
Egyszer fejtett bortermés, millió liter	419	447	433	334	430	541
<i>Gyümölcsstermelés</i>						
Összes terület, ezer ha	94	96	96	96	95	97
Termőterület, ezer ha	72	72	73	74	73	76
Termésmennyiség, ezer t	980	883	834	822	1 038	917
Ebből: alma	552	500	482	445	695	605
körte	41	37	36	39	37	21
meggy	66	65	49	45	49	56
szilva	114	123	104	98	91	90
kajszi	45	25	17	38	21	16
őszibarack	76	54	65	71	64	57

Forrás: KSH

31. 11. Állatállomány

1.

M.e.: ezer db

Megnevezés	1997	1998	1999	2000	2001
	december 1-jén				
<i>Összes gazdaság</i>					
Szarvasmarha összesen	871	873	857	805	783
ebből: tehén	403	407	399	380	368
Sertés összesen	4 931	5 479	5 335	4 834	4 822
ebből: anyakoca	345	391	379	348	343
Juh összesen	858	909	934	1 129	1 136
Tyúkfélék*	30 983	30 557	25 890	30 716	34 343
<i>Gazdasági szervezet</i>					
Szarvasmarha összesen	591	579	555	543	497
ebből: tehén	264	266	254	261	238
Sertés összesen	2 285	2 440	2 408	2 483	2 398
ebből: anyakoca	188	199	200	207	195
Juh összesen	184	180	146	206	173
Tyúkfélék*	10 286	10 469	10 034	14 335	14 163
<i>Egyéni gazdálkodó</i>					
Szarvasmarha összesen	280	294	302	262	286
ebből: tehén	139	141	145	119	130
Sertés összesen	2 646	3 039	2 927	2 351	2 424
ebből: anyakoca	157	192	179	141	147
Juh összesen	674	729	788	923	963
Tyúkfélék*	20 697	20 088	15 856	16 381	20 180

* gyöngyös nélkül

Forrás: KSH

32. 12. Állattartó gazdaságok átlagos mérete
(a december 1-jei állatszámítás alapján)

M.e.: db/gazdaság

Időpont	Szarvasmarha összesen		Tehén		Sertés		Anyakoca	
	Gazdasági szervezet	Egyéni gazdálkodó	Gazdasági szervezet	Egyéni gazdálkodó	Gazdasági szervezet	Egyéni gazdálkodó	Gazdasági szervezet	Egyéni gazdálkodó
1997	707,8	5,8	330,8	3,6	4 177,3	5,0	382,9	1,4
1998	743,3	6,8	359,0	3,9	4 595,1	5,6	404,5	1,5
1999	734,1	7,6	352,8	4,5	4 484,2	5,9	413,2	1,6
2000	585,8	5,8	308,1	3,5	3 373,6	5,2	338,2	1,5
2001	618,2	7,3	320,3	4,2	3 849,1	6,4	377,2	1,6

Forrás: KSH adatok alapján számítás

33. Vágóállat és állati termék termelés

Megnevezés	1997	1998	1999	2000	2001 ⁺
Vágóállat összesen, (ezer tonna)	1 394	1 428	1 443	1 566	1 560
Ebből: vágómarha	115	99	102	117	100
vágósertés	722	710	790	793	735
vágójuh	17	16	16	16	16
vágóbaromfi	517	581	514	616	690
Áruhal	16	18	19	20	19
Tehéntej, (millió liter)	1 931	2 045	2 045	2 081	2 100
Tyúktojás, (millió darab)	3 388	3 388	3 190	3 171	3 300
Gyapjú (tonna)	2 959	3 046	3 387	3 369	3 400

⁺) Előzetes adatok.

Forrás: KSH

34. 14. Az állattenyésztés fajlagos mutatói

M.e.: kilogramm

Megnevezés	1997	1998	1999	2000	2001 ⁺
<i>Vágómarha-termelés</i>					
Egy tehénre	277	246	250	300	265
Egy lakosra	11,3	9,8	10,1	11,7	9,8
<i>Vágósertés-termelés</i>					
Egy kocára	1 679	1 757	2 022	2 204	2 149
Egy lakosra	71,1	70,2	78,4	79,1	72,1
<i>Vágójuh-termelés</i>					
Egy lakosra	1,7	1,6	1,6	1,3	1,5
<i>Vágóbaromfi-termelés</i>					
Egy lakosra	50,9	57,4	51,0	61,2	67,6
<i>Tejtermelés (liter)</i>					
Egy tehénre	4 985	5 363	5 310	5 335	5 570
Egy lakosra	190	201	203	207,5	205,9
<i>Tojástermelés (darab)</i>					
Egy tojóra	207	203	202	217	214
Egy lakosra	334	334	323	326	323
<i>Gyapjútermelés</i>					
Egy juhra	3,4	3,6	3,7	3,6	2,9
Egy lakosra	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3

⁺/ Előzetes adatok.

35. 15. Egy főre jutó fogyasztás

Megnevezés	1996	1997	1998	1999	2000
	kilogramm/fő				
<i>Élelmiszerfogyasztás</i>					
Húsfélék összesen	60,1	58,9	61,8	61,5	71,7
ebből: sertéshús	27,3	26,5	27,0	28,8	28,5
marha- és borjúhús	5,2	4,9	4,4	4,2	4,4
belsőség	3,0	2,7	2,8	3,2	3,3
baromfi	23,5	23,9	26,8	24,6	34,4
Hal	2,5	2,7	2,8	2,8	3,0
Tej	138,0	158,4	151,8	154,3	163,7
Tojás	15,0	15,0	14,9	15,5	15,6
Zsiradék összesen	36,1	36,6	36,7	34,8	39,7
Ebből: sertészsiradék	18,6	18,2	17,5	18,6	18,3
Liszt	80,8	83,9	80,5	85,9	91,1
Rizs	4,8	5,3	4,9	6,0	4,7
Cukor	40,3	39,9	41,9	38,3	33,9
Burgonya	67,0	66,1	68,4	69,2	65,2
Zöldség- főzelékfélék ^{a)}	90,3	98,8	95,8	92,7	111,3
Gyümölcs összesen ^{a)}	64,4	62,6	68,5	71,6	110,8
Égetett szeszesitalok, ^{b)} liter	6,5	6,2	6,3	6,2	6,5
Bor, liter	30,3	31,9	33,6	30,7	28,8
Sör, liter	71,3	69,5	69,3	69,2	72,9
Dohány	1,4	1,5	1,6	1,7	1,5
Kávé,	2,4	2,7	2,0	2,4	2,9
Tea, dkg	15,5	17,8	19,4	17,1	20,6
<i>Napi tápanyagfogyasztás</i>					
Kilojoule	12 405	12 755	12 774	12 767	13 519
Fehérje, gramm	85,3	88,8	88,5	91,1	98,3
Ebből: állati fehérje, gramm	46,7	48,5	48,9	49,2	54,5
Zsír, gramm	134,4	137,3	138,2	135,3	150,6
Szénhidrát, gramm	356,1	366,5	366,4	370,2	374,8

^{a)} 2000. évtől a feldolgozott termékek friss súlyban számolva.

^{b)} 50 fokos szeszre átszámítva.

Forrás: KSH

36. 16. Erdőterület, erdősültség

M.e.: ezer hektár

Megnevezés	1997.	1998.	1999.	2000.	2001.
Összes földterület	9 303	9 303	9 303	9 303	9 303
Összes erdőgazdálkodás alá vont terület	1 888	1 905	1 918	1 918	1 932
ebből:					
Faállománnyal borított terület	1 756	1 758	1 767	1 784	1 798
Állami tulajdonú erdők	143	1 033	1 035	1 033	1 035
Közösségi tulajdonú erdők	11	10	11	11	11
Egyéni gazdálkodók	138	132	126	160	215
Társult gazdálkodók	234	253	237	215	230
Működésképtelen gazdálkodói kör	362	330	358	365	307
Erdősültség, %	18,9	18,9	19,0	19,2	19,3

Forrás: FVM

37. 17. Erdősítés

M.e.: hektár

Megnevezés	1997.	1998.	1999.	2000.	2001.
<i>Erdőfelújítás első kivétel</i>					
Állami erdőgazdaságok	1 0508	1 0461	9 425	1 0485	1 1651
Egyéb erdőgazdálkodók	8 462	9 659	9 437	9 452	10 360
összesen:	18 970	20 120	18 862	19 937	22 011
<i>Erdőtelepítés és fásítás, első kivétel*</i>					
Állami erdőgazdaságok	401	392	285	374	380
Egyéb erdőgazdaságok	7 918	7 812	8 422	9 417	15 028
összesen:	8 319	8 204	8 707	9 791	15 408*

* Az adatok a 2001 évi őszi telepítések területi adatait is tartalmazzák.

38. 18. Összes fakitermelés

M.e.: ezer m³

Megnevezés	1997.	1998.	1999.	2000.	2001.
Bruttó fatömeg föld feletti	6 713	6 579	6 901	7 287	7 010
Nettó fatömeg föld feletti	5 438	5 329	5 506	5 866	5 634
ebből:					
Ipari fa	2 947	2 888	2 987	3 174	3 048
Tűzifa	2 491	2 441	2 519	2 692	2 586

39.

40. 19. A vadgazdálkodás az 1998-2002 közötti időszakban

Megnevezés	1998/1999.	1999/2000.	2000/2001.	2001/2002.
Becsült vadállomány (ezer db)				
Gímszarvas	74,0	74,5	77,8	82,6
Dámszarvas	20,7	20,3	20,6	20,9
Őz	268,9	274,1	293,8	307,8
Muflon	10,0	9,6	10,5	9,9
Vaddisznó	65,8	68,7	76,1	82,4
Mezei nyúl	515,6	463,3	514,8	521,8
Fácán	765,3	686,1	789,8	698,7
Vadállomány hasznosítás, teríték (ezer db)^{a)}				
Gímszarvas	20,1	24,2	28,9	34,0
Dámszarvas	5,5	5,5	6,2	6,6
Őz	37,9	44,4	52,8	61,8
Muflon	2,0	2,6	2,4	2,7
Vaddisznó	48,5	58,4	71,9	88,3
Mezei nyúl	110,2	129,7	132,9	170,9
Fácán	433,3	550,3	439,6	536,9
Pénzügyi adatok (milliárd Ft)^{a)}				
Bevétel	9,68	12,08	12,89	14,77
Összes kiadás	9,00	11,22	12,09	13,58
Ebből:mg.vadkár	0,73	0,93	1,37	1,38
erd.vadkár	0,08	0,12	0,14	0,18
Eredmény	0,67	0,86	0,80	1,19

^{a)} Előzetes adat

41. 20. A természetes vizek és víztározók halzsákánya 2001-ben

Szektor	Hektár	Zsákány (tonna)			
		Nemes hal	Fehér hal	Összesen	Ebből: étkezési célra
Balaton-Kis-Balaton	62 841	300	364	664	527
Egyéb állami	1 827	954	21	975	849
Mg. szervezetek	4 151	6	6	12	12
Önkormányzatok	1 123	2	6	8	2
Halászati szervezetek, Kft.-k	33 951	3 56	504	860	719
Horgász-szervezetek	25 768				
- üzemi halászat		174	45	219	152
- horgász-zsákány		2 570	1 283	3 853	3 853
Kistermelők	1 644	43	5	48	25
Összesen:	131 305	4 406	2 232	6 638	6 138
2000. évi mutatók	139 756	4 728	2 372	7 101	6 810
2001/2000, %	94	93	94	93	90

**42. 21. A tógazdasági haltermelés szektoronkénti megoszlása
2001-ben**

Megnevezés	Üzemelt tóterület, ha	Lehalászás összesen, tonna	Ebből: étkezési hal összesen, tonna
Állami szektor	60	7	5
Mezőgazdasági szövetkezetek	1 468	697	562
Halászati szövetkezetek	1 212	1 899	1 439
Horgász-szervezetek	846	700	598
Kistermelők és Kft.-k	16 115	12 633	8 164
Egyéb	2 762	2 214	1 170
Összesen	22 463	18 150	11 937

**43. 22. A beruházások teljesítményértéke ágazatok szerint
(folyó áron)**

Teljesítményérték: millió Ft

Ágazat	1996	1997	1998	1999	2000	2001 ⁺
Összes beruházás						
Összesen	973 945	1 254 033	1 808 233	2 000 685	2 281 750	2 220 109
Mezőgazdaság	27 367	40 141	60 740	60 481	58 621	78 503
Erdőgazdálkodás	3 346	4 173	4 937	6 105	5 538	6 016
Élelmiszeripar	45 265	56 580	77 328	85 676	75 725	90 336
Agrárgazdaság	75 978	100 894	143 005	152 262	139 884	174 865
Építési beruházás						
Összesen	419 098	506 893	754 798	814 164	935 449	938 264
Mezőgazdaság	8 421	13 416	23 073	19 634	14 902	16 034
Erdőgazdálkodás	1 364	1 987	2 249	2 625	2 938	2 873
Élelmiszeripar	9 269	13 487	20 101	19 561	20 181	20 547
Agrárgazdaság	19 054	28 890	45 423	41 820	38 021	39 454
Gépberuházás						
Összesen	472 967	636 541	904 267	1 169 145	1 324 613	1 189 137
Mezőgazdaság	17 353	24 100	34 323	27 509	31 471	33 413
Erdőgazdálkodás	1 609	1 698	1 952	3 156	2 433	2 811
Élelmiszeripar	32 780	39 903	52 575	65 122	54 710	68 810
Agrárgazdaság	51 742	65 701	88 850	96 187	88 614	105 034

⁺ előzetes

Forrás: KSH által megfigyelt kör.

50 fő feletti vállalkozások esetében a megfigyelés teljeskörű, 5-49 esetében reprezentatív.

23. Mútrágyaellátás

Év	Nitrogén-	Foszfor-	Kálium-	Összes
mútrágya, hatóanyagban				
<i>Értékesített mennyiség, ezer tonna</i>				
1997	206	42	37	285
1998	248	39	41	328
1999	262	39	45	346
2000	258	45	52	355
2001	275	58	62	395
<i>Egy hektár mezőgazdasági területre, kg</i>				
1997	33	7	6	46
1998	40	6	7	53
1999	43	6	7	56
2000	44	8	9	61
2001	47	10	11	67
<i>Egy hektár szántó-, kert-, gyümölcsös- és szőlőterületre, kg</i>				
1997	41	8	8	57
1998	49	8	8	65
1999	52	8	9	69
2000	54	9	11	74
2001	57	12	13	82

*A mezőgazdasági termelőszköz-kereskedelmi szervezetek közvetlen értékesítése a mezőgazdaság és az erdőgazdálkodás részére.

Forrás: AKII

44. 24. Mezőgazdasági termékek értékesítésének (felvásárlásának) volumenindexe

Termékek	1997	1998	1999	2000	2001
<i>Előző év = 100,0</i>					
Növénytermesztési és kertészeti termékek	94,7	100,2	107,5	83,2	128,0
Növénytermesztési termékek	92,5	94,0	119,0	73,8	137,3
Zöldségfélék ^{a)}	100,1	137,7	78,6	100,3	130,6
Gyümölcsök	88,7	105,0	80,7	130,5	96,2
Borszőlő, must, bor	131,9	98,1	93,6	120,7	85,4
Élő állatok, állati termékek	96,7	98,5	105,4	98,7	98,7
Mezőgazdasági termékek összesen	95,8	99,3	106,3	92,0	110,2
<i>1990 = 100,0</i>					
Növénytermesztési és kertészeti termékek	58,8	58,9	63,3	52,7	67,5
Növénytermesztési termékek	62,4	58,7	69,9	51,6	70,8
Zöldségfélék ^{a)}	59,4	81,8	64,3	64,5	84,2
Gyümölcsök	41,1	43,3	34,9	45,5	43,8
Borszőlő, must, bor	68,2	66,9	62,9	75,6	64,6
Élő állatok, állati termékek	54,6	53,8	56,7	55,9	55,2
Mezőgazdasági termékek összesen	55,6	55,2	58,7	54,0	59,5

^{a)}1996-tól fűszerpaprika nélkül

Forrás: KSH

45. 25. A főbb termékek felvásárlási átlagára

Termékek	1997	1998	1999	2000	2001
Búza, Ft/t	20 722	15 536	19 851	27 778	22 828
Árpa, Ft/t	20 077	13 652	17 469	27 882	25 746
Kukorica, Ft/t	15 529	14 718	15 734	25 355	19 611
Cukorrépa, Ft/t	5 713	4 786	5 364	6 879	7 780
Napraforgómag, Ft/t	41 956	52 947	49 906	48 500	60 136
Burgonya, Ft/t	17 172	29 523	28 240	33 953	34 134
Fejeskáposzta, Ft/kg	23,30	28,60	26,10	34,50	39,10
Vöröshagyma, Ft/kg	28,40	28,90	27,20	36,20	24,50
Zöldbab, Ft/kg	35,80	37,90	40,40	42,60	49,00
Zöldborsó (szemes súlyban), Ft/kg	38,20	41,10	40,10	44,50	55,80
Paradicsom, Ft/kg	20,80	18,00	16,50	18,00	18,10
Zöldpaprika, Ft/kg	86,40	59,00	77,70	88,00	114,40
Alma, Ft/kg	18,90	16,70	28,80	18,40	14,10
Körte, Ft/kg	35,60	43,20	41,30	47,10	46,50
Sárgabarack, Ft/kg	101,10	99,40	35,40	108,90	71,30
Őszibarack, Ft/kg	59,70	51,20	41,00	43,60	64,60
Borszőlő, Ft/kg	33,70	34,90	44,40	58,50	51,10
Bor (hordós), Ft/liter	66,20	76,50	99,90	118,30	120,00
Vágósertés ^{a)} , Ft/kg	219,50	227,00	192,70	237,00	333,00
Vágómarha ^{b)} , Ft/kg	165,80	211,10	199,70	206,90	210,30
Vágóbaromfi, Ft/kg	191,90	195,10	188,80	201,50	238,10
Tehéntej, Ft/liter	44,00	55,50	59,40	63,00	68,50
Tyúktojás, Ft/db	12,40	12,30	10,40	12,50	14,30

^{a)}Süldő és malac nélkül.

^{b)}Vágóborjú nélkül.

Forrás: KSH

46. 26. A mezőgazdasági termékek termelői árindexe

47.

Termékek	1997	1998	1999	2000	2001
<i>Előző év = 100,0</i>					
Növénytermesztési és kertészeti termékek	99,8	96,5	109,4	130,8	94,5
Növénytermesztési termékek	94,4	93,2	112,3	132,8	95,5
Zöldségfélék	121,1	100,9	100,3	129,9	94,9
Gyümölcsök	121,5	116,2	98,8	117,0	85,2
Borszőlő, must, bor	100,7	108,9	121,6	120,5	89,7
Élő állatok, állati termékek	123,3	110,5	95,3	112,4	119,7
Mezőgazdasági termékek összesen	109,2	102,8	102,6	122,5	104,9
<i>1990 = 100,0</i>					
Növénytermesztési és kertészeti termékek	290,2	280,0	306,2	400,5	378,6
Növénytermesztési termékek	267,6	249,6	280,2	372,1	355,2
Zöldségfélék ^{a)}	408,3	412,0	413,2	536,6	509,1
Gyümölcsök	343,9	399,5	394,5	461,6	393,5
Borszőlő, must, bor	237,1	258,1	313,9	378,3	339,2
Élő állatok, állati termékek	315,5	348,8	332,5	373,8	447,5
Mezőgazdasági termékek összesen	301,4	309,9	317,9	389,4	408,7

Forrás: KSH

48. 27. Egyes termékek éves fogyasztói átlagára

Termékek	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Sertéscomb, csont és csülök nélkül, Ft/kg	568	697	745	606	776	1030
Rostélyos, csontos, Ft/kg	508	536	607	629	670	781
Bontott csirke, Ft/kg	346	424	448	426	443	501
Gyulai jellegű szárazkolbász, Ft/kg	1030	1190	1442	1440	1610	2040
Sertéspárizsi, Ft/kg	334	378	440	406	445	562
Tojás, Ft/10 db	129	158	157	141	192	209
Pasztőrözött tej, 2,8 %-os zsírtartalom, Ft/liter	63,6	80	91	98,3	115	141
Trappista sajt, szeletelt, csomagolt, Ft/kg	654	833	896	975	1150	1280
Tejföl, 20% zsírtartalom, 0,2 l műanyag pohárban, Ft/db	43,5	51,9	57,5	61,4	67,8	76,8
Sertészsír, Ft/kg	178	216	293	210	219	327
Csemege szalonna, füstölt, Ft/kg	374	427	558	524	538	719
Napraforgó étolaj, 1 literes műanyag flakonban, Ft/l	195	219	249	274	242	250
Finom liszt, Ft/kg	57,7	63,2	56,4	50,9	66,3	78,3
Hántolt rizs, fényezetlen, Ft/kg	150	148	156	173	171	172
Kenyér, házi jellegű, Ft/kg	91,4	104	111	113	130	159
Normál kristálycukor, Ft/kg	104	115	124	135	145	179
Omnia pörkölt kávé, Ft/csomag*	184	210	288	513	493	498
Fehér asztali bor, Ft/1 liter	152	176	188	195	209	245
Világos hazai sör, 10,5 B, 0,5 l, Ft/palack	55,6	66,3	73,9	81,9	89,4	99
Kommersz rum, pálinka, 0,2 l, Ft/palack	208	254	285	304	317	335
Sophiane cigaretta, multifilteres, rövid, 20 db, Ft/csomag	115	139	169	198	228	258

* 1998-ig 125 g-os, 1999-től 250 g-os csomag

49. 28. A kivitel termékszerkezetének alakulása

1. M.e.: millió USD

Árucsoport	1997	1998	1999	2000	2001
Élő állatok	135,4	111,8	95,9	126,2	155,1
Hús, vágási melléktermék és belseg	597,4	529,5	489,1	493,1	574,2
Halak, édesvízi állatok	10,0	13,8	12,2	8,6	7,4
Tejtermékek és egyéb élelmezési célra alkalmas állati eredetű élelmiszer	75,1	104,8	92,0	101,9	129,6
Egyéb állati termék	72,2	72,2	71,2	75,3	65,4
Növényi termékek	15,0	15,6	14,8	14,7	15,4
Zöldségfélék	120,4	138,3	142,1	124,5	144,4
Gyümölcs, dió, citrusfélék	90,8	94,1	79,5	69,3	74,8
Kávé, tea, fűszer	24,8	26,0	34,4	27,4	28,5
Gabonafélék	305,7	395,7	255,3	220,9	334,5
Malomipari termékek	62,4	40,9	41,5	47,5	40,6
Olajos mag, takarmány	111,8	102,6	109,1	126,5	109,7
Növényi nedv és -kivonat	0,3	0,6	0,3	0,4	0,6
Egyéb növényi termékek	4,8	5,9	6,6	6,2	8,1
Állati, növényi zsír	180,5	152,1	116,2	83,0	54,6
Állati eredetű élelmiszerkészítmény	192,8	144,1	101,4	96,1	101,0
Cukor, cukorkaárúk	44,0	64,1	30,9	25,5	33,1
Kakaó, készítményei	40,4	34,8	26,0	27,1	32,1
Cukrászati termék	50,9	53,4	33,5	34,2	37,3
Zöldség, gyümölcskészítmény	319,4	284,0	246,5	260,2	283,4
Egyéb ehető készítmény	77,7	83,4	71,7	54,3	60,1
Ital, szesz, ecet	187,0	178,7	116,7	104,1	99,9
Állati takarmány	55,9	63,4	78,8	109,8	137,7
Dohány és termékei	82,0	62,4	44,2	19,1	16,5
Összesen:	2 856,7	2 772,2	2 310,2	2 255,9	2 544,1

Forrás: AKII

50. A behozatal termékszerkezetének alakulása

1. M.e.: millió USD

Árucsoport	1997	1998	1999	2000	2001
Élő állatok	15,0	17,9	15,7	18,9	21,4
Hús, vágási melléktermék és belseg	62,6	77,0	23,6	49,7	71,4
Halak, édesvízi állatok	13,9	16,7	15,0	14,3	16,4
Tejtermékek és egyéb élelmezési célra alkalmas állati eredetű élelmiszer	42,8	40,8	34,1	43,2	50,1
Egyéb állati termék	23,3	23,1	21,0	19,9	17,0
Növényi termékek	17,7	22,7	23,1	25,5	26,6
Zöldségfélék	21,1	21,0	21,7	28,2	34,5
Gyümölcs, dió, citrusfélék	61,2	65,8	62,4	59,3	59,7
Kávé, tea, fűszer	82,6	89,9	83,7	65,9	49,7
Gabonafélék	28,6	27,4	31,9	32,5	37,0
Malomipari termékek	6,5	5,9	4,1	5,2	4,4
Olajos mag, takarmány	45,2	61,4	44,8	37,0	49,4
Növényi nedv és -kivonat	9,1	12,1	8,4	7,3	7,0
Egyéb növényi termékek	0,5	0,7	0,8	0,6	1,3
Állati, növényi zsír	99,0	127,2	60,3	61,0	64,0
Állati eredetű élelmiszerkészítmény	10,5	13,1	10,4	12,5	14,6
Cukor, cukorkaárúk	16,0	17,5	20,4	20,5	29,1
Kakaó, készítményei	57,0	57,2	53,9	45,8	54,1
Cukrászati termék	29,5	36,8	43,7	45,4	55,5
Zöldség, gyümölcskészítmény	54,2	54,5	49,6	62,6	56,2
Egyéb ehető készítmény	51,7	58,7	70,2	72,0	79,9
Ital, szesz, ecet	26,6	27,1	29,5	29,7	33,9
Állati takarmány	236,6	250,2	195,0	220,8	259,5
Dohány és termékei	77,2	74,3	71,9	39,1	42,6
Összesen	1 088,4	1 199,0	995,1	1 016,8	1 135,2

Forrás: AKII

51. 30. Külkereskedelmi forgalom területi és országok szerinti bontásban

1. M.e.: millió USD

Országok	Export			Import		
	2000	2001	2001/2000 %	2000	2001	2001/2000 %
Összesen	2 255,9	2 544,1	112,8	1 016,8	1 135,2	111,6
Európa	2 055,2	2 323,5	113,1	677,5	773,5	114,2
Ázsia	145,7	167,1	114,7	75,0	69,5	92,7
Afrika	17,3	16,5	95,5	45,4	36,9	81,2
Amerika	35,7	35,7	100,2	216,5	252,4	116,6
Ausztrália és Óceánia	2,0	1,3	63,7	2,3	2,9	126,4
Európai Unió	1 048,4	1 220,8	116,4	464,3	532,4	114,7
Ausztria	148,0	158,0	106,7	47,5	47,0	99,0
Belgium	43,9	50,6	115,1	20,6	31,1	150,8
Dánia	6,3	7,7	122,5	26,6	35,2	132,3
Finnország	9,1	10,2	112,7	0,5	0,5	108,0
Franciaország	80,5	85,5	106,2	30,7	47,2	153,4
Görögország	13,1	12,9	98,6	16,8	22,6	134,3
Hollandia	61,9	86,9	140,3	97,8	104,1	106,4
Írország	0,2	1,1	537,8	9,3	5,4	58,3
Luxemburg	0,1	0,1	84,1	0,0	0,0	-
Nagy-Britannia	38,4	47,8	124,5	18,8	17,1	90,7
Németország	434,2	447,9	103,2	115,0	123,4	107,3
Olaszország	137,0	198,3	144,7	53,1	68,0	128,0
Portugália	0,6	1,4	235,0	0,2	0,2	123,3
Spanyolország	51,0	87,4	171,5	19,7	23,9	121,4
Svédország	24,2	25,1	103,7	7,6	6,8	89,1
CEFTA	475,9	512,9	107,8	155,4	185,1	119,1
Lengyelország	118,2	95,3	80,7	63,6	79,4	125,0
Cseh Köztársaság	74,5	66,4	89,2	24,8	29,0	117,1
Szlovák Köztársaság	42,7	58,6	137,3	33,0	36,7	111,0
Szlovénia	86,6	84,2	97,2	1,6	1,5	95,1
Románia	139,7	191,4	137,0	29,8	35,1	118,0
Bulgária	14,3	17,0	119,2	2,7	3,4	125,9

Forrás: AKII

52. 31. Külkereskedelmi volumenindexek

2001-ben

előző év = 100

Megnevezés	Élelmiszerek, italok, dohány	Nyersanyagok	Energia- hordozók	Feldolgozott termékek	Gépek és szállítóeszközök	Összesen
<i>Behozatal</i>						
Összesen	108,9	99,5	99,4	105,2	103,9	104,0
OECD	112,0	104,4	105,4	104,8	101,3	103,0
EU	109,6	108,7	107,3	103,6	101,3	102,5
CEFTA	115,7	92,9	98,4	113,2	108,9	109,2
Fejlett országok	109,7	105,7	106,1	104,3	102,3	103,4
Fejlődő országok	106,8	103,5	381,4	109,9	110,8	110,5
Közép- és kelet- európai országok	109,6	92,5	98,2	107,9	100,5	101,8
<i>Kivitel</i>						
Összesen	110,4	86,6	117,8	114,5	104,8	107,7
OECD	109,9	87,0	113,6	112,7	104,8	106,9
EU	116,3	87,3	116,7	107,6	106,5	106,9
CEFTA	103,1	93,7	124,1	122,4	130,7	119,5
Fejlett országok	118,6	87,4	116,6	112,6	103,9	106,7
Fejlődő országok	80,6	106,3	94,4	116,2	102,1	102,9
Közép- és kelet- európai országok	104,8	82,5	119,9	121,1	124,9	116,1

Forrás: KSH

53. 32. Külkereskedelmi értékindexek

2001-ben, Dollár alapon számolva

előző év = 100

Megnevezés	Élelmiszerek, italok, dohány	Nyersanyagok	Energia- hordozók	Feldolgozott termékek	Gépek és szállítóeszközök	Összesen
<i>Behozatal</i>						
Összesen	111,5	96,3	102,9	105,0	105,4	105,0
OECD	117,1	103,6	121,1	104,3	102,3	103,7
EU	115,6	109,0	128,6	103,2	103,0	103,8
CEFTA	121,3	87,6	96,2	113,9	112,9	110,3
Fejlett országok	115,2	106,6	126,6	104,0	103,1	104,0
Fejlődő országok	116,1	87,7	99,7	107,0	102,6	102,3
Közép- és kelet- európai országok	102,4	92,3	408,2	111,6	115,6	113,8
<i>Kivitel</i>						
Összesen	117,4	91,2	118,7	115,7	104,4	108,6
OECD	117,4	92,7	116,7	114,1	103,4	107,0
EU	123,2	91,9	124,6	108,8	105,8	107,3
CEFTA	111,8	97,3	109,6	122,0	130,4	120,3
Fejlett országok	124,8	92,9	124,4	114,2	103,2	107,1
Fejlődő országok	112,3	84,9	111,2	121,3	126,1	118,0
Közép- és kelet- európai országok	88,8	102,2	97,8	117,5	110,4	109,5

Forrás: KSH

54. 33. Külkereskedelmi egységérték-indexek

2001-ben, Dollár alapon számolva

előző év = 100

Megnevezés	Élelmiszerek, italok, dohány	Nyersanyagok	Energiahordozók	Feldolgozott termékek	Gépek és szállítóeszközök	Összesen
<i>Behozatal</i>						
Összesen	102,4	96,8	103,5	99,8	101,4	101,0
OECD	104,6	99,2	114,9	99,5	101,0	100,7
EU	105,5	100,3	119,9	99,6	101,7	101,3
CEFTA	104,8	94,3	97,8	100,6	103,7	101,0
Fejlett országok	105,0	100,9	119,3	99,7	100,8	100,6
Fejlődő országok	108,7	84,7	26,1	97,4	92,6	92,6
Közép- és kelet- európai országok	93,4	99,8	415,7	103,4	115,0	111,8
<i>Kivitel</i>						
Összesen	106,3	105,3	100,8	101,0	99,6	100,8
OECD	106,8	106,6	102,7	101,2	98,7	100,1
EU	105,9	105,3	106,8	101,1	99,3	100,4
CEFTA	108,4	103,8	88,3	99,7	99,8	100,7
Fejlett országok	105,2	106,3	106,7	101,4	99,3	100,4
Fejlődő országok	139,3	79,9	117,8	104,4	123,5	114,7
Közép- és kelet- európai országok	84,7	123,9	81,6	97,0	88,4	94,3

Forrás: KSH

55. 34. A külkereskedelem cserearány-mutatóinak alakulása

2001-ben, Dollár alapon számolva

előző év = 100

Megnevezés	Élelmiszerek, italok, dohány	Nyersanyagok	Energia- hordozók	Feldolgozott termékek	Gépek és szállítóeszközök	Összesen
Összesen	1,04	1,09	0,97	1,01	0,98	1,00
OECD	1,02	1,07	0,89	1,02	0,98	0,99
EU	1,00	1,05	0,89	1,02	0,98	0,99
CEFTA	1,03	1,10	0,90	0,99	0,96	1,00
Fejlett országok	1,00	1,05	0,89	1,02	0,99	1,00
Fejlődő országok	1,28	0,94	4,51	1,07	1,33	1,24
Közép- és kelet- európai országok	0,91	1,24	0,20	0,94	0,77	0,84

Forrás: KSH

56. 35. Egyes agrártermékek kiviteli árának alakulása

Termékcsoport	2000			2001			Árváltozás (2000 = 100)
	Mennyiség	Érték	Átlagár	Mennyiség	Érték	Átlagár	
	(kt)	(millió USD)	(USD/kg)	(kt)	(millió USD)	(USD/kg)	
Vágómarha	30,1	36,1	1,20	32,3	35,2	1,09	90,9
Élő juh	17,5	34,1	1,94	17,0	39,1	2,30	118,1
Házi sertéscomb, lapocka fagyasztva	17,4	29,9	1,72	14,5	29,7	2,05	119,2
Házi sertés más részei, fagyasztva	52,2	108,1	2,07	49,2	134,3	2,73	131,9
Csirkedarabok, belsőségek frissen	14,0	37,1	2,64	15,7	47,2	3,00	113,8
Csirkedarabok, belsőségek fagyasztva	13,4	20,7	1,54	16,8	24,9	1,48	96,3
Pulykadarabok, belsőségek, frissen	15,4	47,3	3,08	17,3	51,7	2,99	97,2
Hízott liba-, kacsamáj frissen	1,7	31,1	18,06	1,8	29,5	16,40	90,8
Más sajt	16,2	33,9	2,09	16,8	36,9	2,19	104,9
Toll, pehely, töltelékanyagok	4,9	47,9	9,81	3,3	38,1	11,39	116,1
Termesztett gomba frissen	16,9	23,2	1,37	18,7	24,6	1,32	96,1
Csemegekukorica fagyasztva	39,6	18,9	0,48	38,8	20,8	0,54	112,3
Búza, vetésre is	582,6	67,9	0,12	1 515,1	150,7	0,10	85,4
Kukorica vetőmag	50,2	40,9	0,81	48,4	30,5	0,63	77,6
Takarmánykukorica	957,0	97,2	0,10	1 520,2	133,4	0,09	86,4
Búzaliszt vagy kétszeres liszt	149,7	24,5	0,16	99,8	17,2	0,17	105,1
Repcemag törve is, vetésre is	194,0	32,5	0,17	107,5	22,1	0,21	122,9
Napraforgómag, vetésre is	280,0	59,0	0,21	199,6	54,7	0,27	130,1
Finomított napraforgómag-olaj	62,8	36,0	0,57	49,5	30,1	0,61	106,1
Kolbász, szalámi	32,9	57,2	1,74	24,8	55,4	2,23	128,1
Savanyú uborka és apró uborka	36,5	18,8	0,52	50,1	28,7	0,57	111,0
Konzerv borsó	61,8	32,9	0,53	71,4	38,1	0,53	100,3
Konzerv csemegekukorica	102,5	67,8	0,66	98,7	72,4	0,73	111,0
Kutya, macskaeledel	83,8	55,5	0,66	119,5	79,8	0,67	101,0
Vágott dohány	2,5	14,9	5,88	1,5	7,6	4,98	84,8

Forrás: AKII

57. 36. Egyes agrártermékek behozatali árának alakulása

Termékcsoport	2000			2001			Árváltozás (2000 = 100)
	Mennyiség	Érték	Átlagár	Mennyiség	Érték	Átlagár	
	(kt)	(millió USD)	(USD/kg)	(kt)	(millió USD)	(USD/kg)	
Házi sertés más részei, frissen	16,8	19,7	1,18	15,0	20,5	1,37	116,5
Házi sertés más részei, fagyasztva	7,5	8,7	1,16	9,6	14,3	1,49	128,4
Érleletlen sajt és túró	5,5	9,4	1,71	6,4	13,0	2,03	118,7
Más sajt	3,8	8,1	2,12	2,9	7,5	2,56	121,0
Banán	81,6	12,2	0,15	76,1	12,4	0,16	108,7
Narancs	59,1	10,8	0,18	59,9	12,2	0,20	111,5
Nyers kávé	38,3	49,7	1,30	41,0	36,3	0,89	68,3
Kukorica vetőmag	3,5	10,8	3,08	4,8	13,1	2,76	89,6
Hántolt rizs	36,6	11,6	0,32	47,9	13,5	0,28	88,8
Napraforgómag vetésre is	4,2	6,5	1,56	4,0	5,0	1,22	78,5
Finomított palmaolaj	14,1	6,3	0,45	18,3	7,5	0,41	92,1
Margarin	21,1	10,2	0,49	15,2	7,3	0,48	98,8
Csokoládé	6,1	16,0	2,65	6,4	18,1	2,82	106,4
Cukrászati termékek	11,6	7,2	0,62	11,0	7,1	0,64	103,7
Édes keksz és ostya	6,8	10,4	1,54	8,9	14,6	1,64	106,6
Fagyasztott hasábburgonya	16,0	8,1	0,51	16,7	8,3	0,50	97,7
Kávékivonat, -koncentrátum	3,0	13,9	4,60	3,0	12,8	4,23	91,9
Malátából készült sör	18,0	8,2	0,46	14,4	7,0	0,49	106,5
Halliszt	34,7	17,0	0,49	39,9	22,3	0,56	113,6
Szójapogácsa	669,1	143,4	0,21	771,6	173,0	0,22	104,6
Napraforgópogácsa	165,4	17,5	0,11	153,3	17,6	0,12	108,8
Kutya, macskaeledel	28,4	16,2	0,57	28,6	16,0	0,56	98,2
Elkészített takarmány	25,3	18,6	0,73	33,5	25,3	0,76	103,1
Leveles dohány	1,9	6,5	3,33	2,1	6,6	3,22	96,5

Dohány kocsány nélkül	5,4	22,9	4,23	5,9	25,1	4,28	101,3
-----------------------	-----	------	------	-----	------	------	-------

Forrás: AKII

58. 37. Foglalkoztatás

Megnevezés	1996	1997	1998	1999	2000	2001
	ezer fő					
Ágazatok összesen	3 648,1	3 646,3	3 697,7	3 811,5	3 849,1	3 859,5
Mezőgazdaság	281,1	268,2	258,7	250,3	234,0	222,5
Élelmiszeripar*	165,1	160,2	158,6	155,1	152,2	155,9
Erdőgazdálkodás	21,3	19,7	20,1	20,1	17,7	16,9
Együtt	467,5	448,1	437,4	425,5	403,9	395,3
<i>Részesedési arány, %</i>						
Ágazatok összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Mezőgazdaság	7,7	7,4	7,0	6,6	6,1	5,8
Élelmiszeripar*	4,5	4,4	4,3	4,1	4,0	4,0
Erdőgazdálkodás	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4
Együtt	12,8	12,3	11,8	11,2	10,5	10,2

* Élelmiszerek, italok és dohánytermékek gyártása.

Forrás: KSH

59. 38. Agrártámogatási előirányzatok elszámolása (millió Ft)

Megnevezés	2000. évi Teljesítés	2001. évi előirányzat			2001. évi teljesítés
		Kiadás	Bevétel	Támogatás	
Támogatási cél-előirányzatok					
Mezőgazdasági alaptevékenységek beruházásainak támogatása	28 125,6	68 122,1	900,0	67 222,1	55 820,8
Erdőtelepítés, erdőszerkezet-átalakítás	2 607,0	6 000,0	-	6 000,0	5 557,7
Melioráció és öntözésfejlesztési beruházások	2 266,5	1 452,0	-	1 452,0	1 458,7
Erdészeti közcélú feladatok	3 561,3	4 430,0	-	4 430,0	4 778,9
Erdei vasutak működtetése	102,8	110,0	-	110,0	110,0
Jóléti- és parkerdő fenntartás	200,7	210,0	-	210,0	129,8
Termőföld minőségi védelme, hasznosítása	1 666,4	1 800,0	-	1 800,0	1 969,5
Állattenyésztési, tenyésztésszervezési feladatok	842,8	1 100,0	-	1 100,0	1 066,7
Halgazdálkodási tevékenység	184,5	250,0	-	250,0	212,2
Vadgazdálkodási tevékenység	627,2	650,0	-	650,0	530,8
Agrárinformatika, farm és egyéb szakmai gyakorlatok	377,5	360,0	-	360,0	263,3
Agrárlogisztikai támogatások		1 500,0	-	1 500,0	-
Vidékfejlesztési célfeladatok	1 461,3	4 500,0	-	4 500,0	2 191,6
Állatkár-térítés	1 109,0	1 487,0	-	1 487,0	715,9
60. Vállalkozások folyó támogatása					
Piacra jutási támogatás	49 548,5	37 735,5	-	37 735,5	32 565,7
Agrártermelés költségeit csökkentő támogatás	47 285,0	67 091,1	-	67 091,1	86 589,4
Erdőkárok felszámolásához nyújtott támogatás	231,3	324,1	-	324,1	292,3
Agrár és vidékfejlesztési támogatás összesen	139 204,0	197 121,8	900,0	196 221,8	194 253,3
Területfejlesztési célfeladatok	9 592,8	17 268,5	200,0	17 068,5	12 537,5
Agrár, vidék és területfejlesztési támogatás összesen	143 745,6	214 390,3	1 100,0	213 290,3	206 790,8
Privatizációs bevételből: Reorganizációs program támogatása	363,4	-	-	-	-
Nem biztosítható elemi károk	23,4	-	-	-	26,7
MINDÖSSZESEN:	150 177,1	214 390,3	1 100,0	213 290,3	206 817,5

61. 39. Agrártámogatások felosztása

Jogcím	2000. évi teljesítés	2001. évi		2001/2000. évi teljesítés %
		Kiadási elő-irányzat	Teljesítés	
	millió Ft			
I. Támogatási céllelőirányzatok				
1. Agrárberuházások támogatása				
<i>a. Mezőgazdasági alaptervekenység beruházásainak támogatása</i>	28 125,6	68 122,1	55 820,8	198,5
ebből:				
- építési beruházások támogatása	4 499,5	5 631,2	5 849,5	130,0
- ültetvénytelepítés támogatása	5 464,0	10 000,0	13 220,0	241,9
- élelmiszeripari beruházások	459,3	2 200,0	1 729,7	376,6
- új mezőgazdasági gépvásárlás tám.	13 075,8	16 500,0	25 610,0	195,9
- műszaki fejlesztési feladatok	334,2	1 300,0	1 300,0	388,9
- vízkárelhárítási programok tám.	637,4	5 200,0	5 604,1	879,2
<i>b. Erdőtelepítés, erdőszerkezet átalakítás</i>	2 607,0	6 000,0	5 557,7	213,2
<i>c. Melioráció, öntözésfejlesztés</i>	2 266,5	1 452,0	1 458,7	64,4
2. Erdészeti feladatok				
<i>a. Erdészeti közcélú feladatok</i>	3 561,3	4 430,0	4 778,9	134,2
<i>b. Erdei vasutak támogatása</i>	102,8	116,0	110,0	107,0
<i>c. Jóléti és parkerdő fenntartás</i>	200,7	21,0	129,8	64,7
3. Termőföld minőségi védelme	1 666,4	1 800,0	1 969,5	118,2
4. Állattenyésztés, tenyésztésszervezés	842,8	1 100,0	1 066,7	126,6
5. Halgazdálkodási tevékenység	184,4	250,0	212,2	115,1
6. Vadgazdálkodási tevékenység	627,2	650,0	530,8	84,6
7. Agrárinformatika, farmgyakorlat t.	377,5	360,0	263,3	69,7
8. Agrárlogisztikai támogatások	-	1 500,0	-	-
9. Terület és vidékfejlesztési célfeladatok				
<i>Területfejlesztési feladatok támogatása</i>	9 592,8	17 268,5	12 537,5	130,7
<i>Vidékfejlesztési célfeladatok támogatása</i>	1 461,3	4 500,0	2 191,6	149,9

Jogcím	2000. évi teljesítés	2001. évi		2001./2000. évi teljesítés %
		Kiadási elő-irányzat	Teljesítés	
		millió Ft		
II. Állatkár-térítés	1 109,0	1 487,0	715,9	64,6
III. Vállalkozások folyó támogatása				
1. Piacra jutási támogatás összesen	49 548,5	37 735,5	32 565,7	65,7
- agrárexport támogatás	24 456,4	15 783,5	13 210,7	54,0
- agrárpiaaci támogatás	13 144,6	11 453,2	11 421,1	86,9
- piacra jutási támogatás	11 947,5	10 498,8	7 933,9	66,4
2. Agrártermelés költségeit csökkentő támogatás	47 285,0	67 091,1	86 589,4	183,1
ebből:				
- földalapú növénytermesztési támogatás	15 581,5	18 100,0	21 911,0	140,6
- állattenyésztés támogatása	5 685,3	4 800,0	5 107,9	89,4
- agrárfinanszírozás	14 989,3	12 574,0	20 522,7	136,9
- biológiai alapok támogatása	541,9	1 000,0	1 001,6	184,8
- kibontakozási hitelprogram támogatása	-	10 607,1	12 250,4	-
- szaktanácsadás támogatása	601,0	1 000,0	1 028,2	171,1
- szövetkezések támogatása	1 761,1	800,0	1 188,9	67,5
- fiatal agrárvállalkozók támogatása	1 557,6	3 000,0	523,7	33,6
- termelői közösségek támogatása	25,7	60,0	41,5	161,5
- mezőőri szolgálat támogatása	228,5	350,0	408,0	178,6
- gazdálkodás kockázatát csökkentő támogatások	1 560,0	1 500,0	4 439,2	284,6
- közhasznú szervezetek támogatása	404,8	400,0	1 262,8	311,9
- biogazdálkodásra való átállás t.	49,6	200,0	65,8	132,7
- termékminőség javításának támogatása	-	7 913,8	8 997,7	-
- állat és növényegészségügyi támogatás	-	3 286,2	3 408,9	-
- mg-i károk enyhítésének támogatása	4 324,0	-	1 535,5	35,5
3. Erdőkárok felszámolásához nyújtott támogatás	231,3	324,1	292,3	126,4
IV. Egyéb támogatások				
1. Reorganizációs program támogatása	363,4	-	-	-

2. Nem biztosítható elemi károk	23,4	-	26,7	114,1
MINDÖSSZESEN (I-II-III-IV)	150 177,1	214 390,3	206 817,5	137,7

62. 40. Összesített termelői támogatási egyenértékek (PSE-mutató) az OECD szerint

Ország	1990	1991	1992	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Ausztrália	13	14	12	10	9	9	7	7	6	4	4
Európai Unió	46	41	46	47	49	40	38	39	39	34	35
Japán	66	67	71	74	77	71	57	62	61	61	59
Új-Zéland	5	4	3	3	3	3	2	1	1	1	1
Svájc	79	79	75	81	80	78	67	70	72	70	69
Egyesült Államok	27	27	28	20	13	16	14	23	25	22	21
OECD	43	44	44	43	40	36	32	34	35	32	31
Magyarország	26	15	11	21	21	14	7	19	23	20	12

Forrás: 1995. és 1996.: Agr.Policies in OECD Countries 1997.
 1997. és 1998.: Agr. Policies in OECD Countries 1999.
 1999. és 2000.: Agr. Policies in OECD Countries 2001. (kézirat)
 2001. és 2002.: Agr. Policies in OECD Countries 2002.
 AKII számítás

63. 41. A területfejlesztési célleírányzatból folyósított agrártámogatások főbb jellemzői

Megnevezés	Beadott	Elfogadott	A beruházások, fejlesztések értéke	A támogatás			Támogatott	
				összege	megoszlása	aránya a fejlesztési költséghez képest	munkahely összesen	ebből: új munkahely
	Pályázat			millió Ft		%		
Munkahelyteremtő- és megtartó beruházások	263	148	8 266,5	1 224,0	62,0	14,8	2554	1160
Mezőgazdasági termékfeldolgozás	58	41	3 112,3	510,6	25,9	16,4	752	467
Állattartó telepek	56	29	1 550,2	223,8	11,3	14,4	294	171
Halászati termékek feldolgozása	1	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0	0
Ültetvénytelepítés	11	4	37,9	9,1	0,5	23,9	19	12
Agrárgazdasági eszközbeszerzés	50	30	677,1	127,4	6,5	18,8	330	111
Új típusú szövetkezetek fejlesztése	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0	0
Egyéb	87	44	2 889,0	353,1	17,9	12,2	1159	399
Vállalkozásokat segítő termelő infrastruktúra-beruházás	75	43	2 268,3	377,0	19,1	16,6	8	5
Halastavak létesítése	17	6	263,2	40,8	2,1	15,5	0	0
Mezőgazdasági termékfeldolgozás	14	11	788,9	170,3	8,6	21,6	0	0
Állattartó telepek	9	5	75,3	10,7	0,5	14,3	0	0
Falusi turizmus infrastruktúrája	8	3	160,3	27,0	1,4	16,8	8	5
Egyéb	27	18	980,7	128,2	6,5	13,1	0	0
Programok, üzleti tervek	56	33	306,6	156,5	7,9	51,0	0	0
Kistérségi programok	40	24	209,6	122,4	6,2	58,4	0	0
Együttműködési programok	4	4	24,3	14,7	0,7	60,6	0	0
Szövetkezetek üzleti tervei	1	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0	0
Egyéb	11	5	72,8	19,4	1,0	26,7	0	0
Tájjellegű egyéb termék, biotermék	1	1	50,0	4,4	0,2	8,8	0	0
Falusi turizmus infrastruktúrája	38	26	416,4	103,4	5,3	24,8	3	0

Egyéb agrárgazdasági fejlesztés és szolgáltatás	22	16	766,1	107,5	5,5	14,0	0	0
Összesen	455	267	12073,9	1972,8	100,0	16,3	2565	1165

Forrás: FVM

64. 42. A támogatások összege területi egységek és célok szerint

(millió Ft)

Megye, régió	Munka- hely- terem-tés megtar- tás	Terme- lő infra- struk- túra	Progra- mok, üzleti tervek	Tájjel- legű termék, bio- termék	Falusi turiz-mus és infra- struk-túra	Egyéb	Össze-sen
Pest	92,0	0,6	2,0	0,0	0,0	0,0	94,6
Közép-Magyarország	92,0	0,6	2,0	0,0	0,0	0,0	94,6
Fejér	20,4	4,2	6,3	0,0	4,1	0,0	35,0
Komárom-Esztergom	1,5	0,0	0,0	0,0	1,9	0,0	3,4
Veszprém	18,7	57,7	3,5	4,4	10,1	15,8	110,2
Közép-Dunántúl	40,6	61,9	9,8	4,4	16,1	15,8	148,6
Győr-Moson-Sopron	29,4	13,5	5,6	0,0	0,0	0,0	48,5
Vas	5,8	1,3	0,0	0,0	0,0	0,0	7,1
Zala	22,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	22,2
Nyugat-Dunántúl	57,4	14,8	5,6	0,0	0,0	0,0	77,8
Baranya	49,4	26,0	10,0	0,0	0,0	0,0	85,4
Somogy	5,4	160,6	5,0	0,0	54,5	3,1	228,6
Tolna	0,0	0,0	0,0	0,0	23,5	0,0	23,5
Dél-Dunántúl	54,8	186,6	15,0	0,0	78,0	3,1	337,5
Borsod-Abaúj-Zemplén	15,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	15,0
Heves	18,4	11,0	46,3	0,0	0,0	0,0	75,7
Nógrád	28,7	39,6	0,0	0,0	0,0	0,4	68,7
Észak-Magyarország	62,1	50,6	46,3	0,0	0,0	0,4	159,4
Hajdú-Bihar	198,3	17,0	36,5	0,0	0,0	0,0	251,8
Jász-Nagykun-Szolnok	46,4	0,0	2,3	0,0	0,0	17,2	65,9
Szabolcs-Szatmár-Bereg	488,0	16,0	3,0	0,0	0,0	14,0	521,0
Észak-Alföld	732,7	33,0	41,8	0,0	0,0	31,2	838,7
Bács-Kiskun	131,0	10,0	7,0	0,0	4,0	0,0	152,0
Békés	27,0	11,0	23,0	0,0	0,0	52,0	113,0
Csongrád	26,5	8,5	6,0	0,0	5,3	5,0	51,3
Dél-Alföld	184,5	29,5	36,0	0,0	9,3	57,0	316,3
Ország	1224,1	377,0	156,5	4,4	103,4	107,5	1972,9

1.

Forrás: FVM

65. 43. A pályázatok és támogatások főbb jellemzői területi egységek szerint

Megnevezés	Beadott	Elfogadott	A beruházások, fejlesztések értéke	A támogatás			Támogatott		TFC-forrás	
				összege	megoszlása	aránya a fejlesztési költségben	munkahely összesen	ebből: új munkahely	összesen	ebből: agrárcélú felhasználás
	Pályázat		millió Ft	%	%			millió Ft	%	
Pest	24	10	471,0	94,6	4,8	20,1	62	62	469,2	20,2
Közép-Magyarország	24	10	471,0	94,6	4,8	20,1	62	62	469,2	20,2
Fejér	7	6	497,9	35,0	1,8	7,0	25	25	145,4	24,1
Komárom-Esztergom	5	3	29,1	3,4	0,2	11,7	5	5	140,7	2,4
Veszprém	31	30	1018,2	110,2	5,5	10,8	99	9	314,4	35,1
Közép-Dunántúl	43	39	1545,2	148,6	7,5	9,6	129	39	600,5	24,7
Győr-Moson-Sopron	21	19	357,1	48,5	2,4	13,6	82	30	123,5	39,3
Vas	4	3	36,1	7,1	0,4	19,6	4	4	123,1	5,8
Zala	10	6	160,3	22,2	1,1	13,8	271	18	142,3	15,6
Nyugat-Dunántúl	35	28	553,5	77,8	3,9	14,1	357	52	388,9	20,0
Baranya	42	19	545,0	85,4	4,3	15,7	261	42	258,2	33,1
Somogy	32	22	1069,0	228,5	11,6	21,4	7	7	570,0	40,1
Tolna	6	4	84,1	23,5	1,2	27,9	3	0	232,5	10,1
Dél-Dunántúl	80	45	1698,6	337,4	17,1	19,9	271	49	1060,7	31,8
Borsod-Abaúj-Zemplén	12	1	128,0	15,0	0,8	11,8	0	0	918,3	1,6
Heves	22	14	485,9	75,7	3,8	15,6	39	32	253,6	29,8
Nógrád	16	9	317,8	68,7	3,5	21,6	36	36	844,2	8,1
Észak-Magyarország	50	24	931,2	159,4	8,1	17,1	75	68	2016,1	7,9
Hajdú-Bihar	61	38	1943,2	251,7	12,8	13,0	743	371	414,2	60,8
Jász-Nagykun-Szolnok	19	7	544,7	65,9	3,3	12,1	340	27	355,6	18,5
Szabolcs-Szatmár-Bereg	67	36	2710,0	521,0	26,4	19,2	368	351	1056,8	49,3
Észak-Alföld	147	81	5197,9	838,6	42,5	16,1	1451	749	1826,6	45,9

Bács-Kiskun	24	20	798,0	152,0	7,7	19,0	165	105	520,0	29,2
Békés	39	9	543,0	113,0	5,7	20,8	20	20	530,1	21,3
Csongrád	13	11	335,5	51,2	2,6	15,3	35	21	304,1	16,8
Dél-Alföld	76	40	1676,5	316,2	16,0	18,9	220	146	1354,2	23,4
Összesen	455	267	12073,9	1972,6	100,0	16,3	2565	1165	7716,2	25,6

Forrás: M

66. 44. A támogatások felhasználása célok szerint, területi egységenként

Megnevezés	Munkahely-teremtés- és megtartás		Termelő infrastruktúra		Programok, üzleti tervek		Tájjellegű termék, biotermék		Falusi turizmus infrastruktúrája		Egyéb		Összesen:	
	millió Ft	%	millió Ft	%	millió Ft	%	millió Ft	%	millió Ft	%	millió Ft	%	millió Ft	%
Pest	92,0	97,3	0,6	0,6	2,0	2,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	94,6	100,0
Közép-Magyarország	92,0	97,3	0,6	0,6	2,0	2,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	94,6	100,0
Fejér	20,4	58,3	4,2	12,0	6,3	18,0	0,0	0,0	4,1	11,7	0,0	0,0	35,0	100,0
Komárom-Esztergom	1,5	44,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,9	55,9	0,0	0,0	3,4	100,0
Veszprém	18,7	17,0	57,7	52,4	3,5	3,2	4,4	4,0	10,1	9,2	15,8	14,3	110,2	100,0
Közép-Dunántúl	40,6	27,3	61,9	41,7	9,8	6,6	4,4	3,0	16,1	10,8	15,8	10,6	148,6	100,0
Győr-Moson-Sopron	29,4	60,6	13,5	27,8	5,6	11,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	48,5	100,0
Vas	5,8	81,7	1,3	18,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	7,1	100,0
Zala	22,2	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	22,2	100,0
Nyugat-Dunántúl	57,3	73,7	14,8	19,0	5,6	7,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	77,8	100,0
Baranya	49,4	57,8	26,0	30,4	10,0	11,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	85,4	100,0
Somogy	5,4	2,4	160,6	70,3	5,0	2,2	0,0	0,0	54,5	23,9	3,1	1,4	228,5	100,0
Tolna	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	23,5	100,0	0,0	0,0	23,5	100,0
Dél-Dunántúl	54,8	16,2	186,6	55,3	15,0	4,4	0,0	0,0	78,0	23,1	3,1	0,9	337,4	100,0
Borsod-Abaúj-Zemplén	15,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	15,0	100,0
Heves	18,4	24,3	11,0	14,5	46,3	61,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	75,7	100,0
Nógrád	28,7	41,8	39,6	57,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,6	68,7	100,0
Észak-Magyarország	62,1	39,0	50,6	31,7	46,3	29,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,3	159,4	100,0
Hajdú-Bihar	198,3	78,8	17,0	6,8	36,5	14,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	251,7	100,0
Jász-Nagykun-Szolnok	46,4	70,4	0,0	0,0	2,3	3,5	0,0	0,0	0,0	0,0	17,2	26,1	65,9	100,0
Szabolcs-Szatmár-Bereg	488,0	93,7	16,0	3,1	3,0	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	14,0	2,7	521,0	100,0
Észak-Alföld	732,7	87,4	33,0	3,9	41,8	5,0	0,0	0,0	0,0	0,0	31,2	3,7	838,6	100,0
Bács-Kiskun	131,0	86,2	10,0	6,6	7,0	4,6	0,0	0,0	4,0	2,6	0,0	0,0	152,0	100,0

Békés	27,0	23,9	11,0	9,7	23,0	20,4	0,0	0,0	0,0	0,0	52,0	46,0	113,0	100,0
Csongrád	26,5	51,8	8,5	16,6	6,0	11,7	0,0	0,0	5,3	10,4	5,0	9,8	51,2	100,0
Dél-Alföld	184,5	58,3	29,5	9,3	36,0	11,4	0,0	0,0	9,3	2,9	57,0	18,0	316,2	100,0
Összesen	1224,0	62,1	377,0	19,1	156,5	7,9	4,4	0,2	103,4	5,2	107,5	5,4	1972,6	100,0

Forrás: FVM

67. 45. A földterület megoszlása művelési ágak szerint

2001-ben

Ország	Mezőgazda- sági terület ezer hektár	Megtüvel terület, ezer hektár		Mezőgazda- sági terület	Megtüvel terület	100 ha mezőgazda- sági területre jutó népesség fő
		Szántó, kert	Gyümöl- csős, szőlő			
				az ország területének %-ában		
Ausztria	3419	1 397	82	41,0	17,7	236
Belgium és Luxemburg	1521	814	20	45,9	25,2	703
Bosznia-Hercegovina	1 850	500	150	36,2	12,7	215
Bulgária	6 203	4 297	214	55,9	40,7	128
Csehország	4 282	3 096	236	54,3	42,2	240
Dánia	2 644	2 294	8	61,4	53,4	201
Észtország	1 434	1 120	15	31,8	25,2	97
Fehéroroszország	9 282	6 187	124	44,7	30,4	110
Finnország	2 272	2 174	3	6,7	6,4	228
Franciaország	29 900	18 361	1154	54,2	35,4	198
Görögország	9 020	2 762	1108	68,4	29,3	118
Hollandia	1 967	914	35	47,4	22,9	807
Horvát ország	3 151	1 461	129	55,7	28,1	148
Írország	4 418	1 076	3	62,9	15,4	86
Jugoszlávia	5 600	3 402	331	54,8	36,5	188
Lengyelország	18 435	14 072	329	57,0	44,6	209
Lettország	2 486	1 841	29	38,5	28,9	97
Litvánia	3 496	2 937	59	53,6	46,0	106
Macedónia	1 291	587	48	50,2	24,7	158
Magyarország*	5 865	4 602	97	63,0	49,5	170
Moldova	2 557	1 810	371	75,5	64,4	171
Nagy-Britannia	17 219	6 267	51	70,9	26,0	346
Németország	17 013	11 879	217	47,7	33,9	482
Norvégia	1 027	908	-	3,2	2,8	435
Olaszország	16 288	8 280	2 877	54,1	37,0	353
Oroszország	216 790	126 000	1 845	12,7	7,5	67
Portugália	4 142	1 880	737	45,0	28,5	242
Románia	14 781	9 325	513	62,0	41,3	152
Spanyolország	29 980	14 280	4 850	59,3	37,8	133
Svájc	1 580	415	24	38,3	10,6	454
Svédország	3 235	2 784	-	7,2	6,2	273
Szlovákia	2 942	1 471	133	60,0	32,7	184

Szlovénia	500	231	31	24,7	12,9	398
Törökország	39 346	24 438	2 530	50,4	34,6	169
Ukrajna	41 453	32 858	945	68,7	56,0	120

Forrás: www.fao.org

*/ Forrás: KSH

68. 46. Mezőgazdasági üzem-méret struktúra az EU-tagországokban

1997¹

Ország	Mezőgazdasági üzemek									
	Száma	Mezőgazdasági terület szerinti megoszlás					Átlagos üzem-méret	Bérbe adott mezőgazdasági területek részaránya	Éves munkaegység ³	
		5 ha alatt	5-20 ha	20-50 ha	50-100 ha	100 ha felett			100 hektár mezőgazdasági területre	Idegen munkaerő aránya
	1000 db	%					ha/üzem	%		%
Németország ²	555,4	33,3	30,9	22,3	9,5	4,0	31,0	63,0	3,7	28,0
Belgium	67,2	32,2	31,3	26,5	8,4	1,7	20,6	68,1	5,6	1,5
Dánia	63,2	3,5	37,6	31,0	19,0	8,8	42,6	24,9	3,5	39,6
Finnország	91,4	8,7	45,8	36,8	7,6	1,2	23,7	19,8	5,6	5,0
Franciaország	679,8	26,8	20,1	23,4	18,5	11,2	41,7	65,1	3,1	23,0
Görögország	821,4	76,3	20,7	2,6	0,3	0,1	4,3	26,2	15,2	12,4
Nagy-Britannia és Észak-Írország	233,2	15,5	27,1	23,7	17,1	16,5	69,3	34,8	2,5	37,8
Írország	147,8	7,5	39,5	38,8	11,2	2,8	29,4	13,3	4,5	6,9
Olaszország	2 315,2	75,7	18,3	4,1	1,2	0,6	6,4	21,9	10,7	14,3
Luxemburg	3,0	24,5	16,4	19,4	31,5	8,1	42,5	53,5	3,9	13,5
Hollandia	107,9	32,0	33,9	27,0	6,1	1,0	18,6	28,3	9,8	26,3
Ausztria	210,1	37,9	41,0	17,1	2,7	1,3	16,3	22,8	5,1	9,1
Portugália	416,7	76,1	18,1	3,5	1,0	1,3	9,2	30,4	12,4	17,3
Svédország	89,6	14,3	38,1	26,4	14,6	6,7	34,7	45,6	2,5	23,2
Spanyolország	1 208,3	53,6	28,8	9,5	4,3	3,9	21,2	27,7	3,5	29,2
Összesen	7 010,2	55,9	24,1	11,5	5,3	3,2	18,4	41,0	5,0	20,8

¹ Az EU struktúra felmérésének eredményei. A felmérés az 1 hektárnál kisebb ³ Egy teljes munkaidőben foglalkoztatott személy munkateljesítménye

² A fő termelési irányuk szerint mezőgazdasági üzemek

³ Egy teljes munkaidőben foglalkoztatott személy munkateljesítménye

69. 47. Állattartó gazdaságok méretstruktúrája az EU-tagországokban

1997¹

Tagország	Üzemek állatállománya számosállatban		Tejelőtehen-tartó gazdaságok					Sertéstartó gazdaságok				
	Összesen	100 ha mezőgazdasági területre	Üzem-szám	Tehén-állomány	Átlagos tehen-állomány	Az 50 és a fölötti tehen-állományt tartók aránya		Üzem-szám	Sertés-állomány	Átlagos sertés-állomány	Az 1000 és a fölötti sertésállományt tartók aránya	
						Összes üzemből	Összes tejelő tehenből				Összes üzemből	Összes sertésből
	ezer db		ezer db		db/üzem	%		ezer db		db/üzem	%	
Belgium	4 404,7	319	19,6	633,2	32,3	19,4	40,4	11,6	7 313,2	629	21,4	60,0
Dánia	4 330,1	161	13,2	670,4	50,8	45,4	69,2	18,8	11 383,2	605	20,0	65,9
Németország	18 926,6	110	181,8	5 149,2	28,3	11,1	41,2	181,2	23 719,5	131	1,7	25,5
Görögország	2 276,3	65	19,5	148,2	7,6	1,9	19,2	37,5	877,0	23	0,5	55,5
Spanyolország	11 265,6	44	101,5	1 338,7	13,2	3,9	26,9	139,0	14 226,0	102	2,6	59,4
Franciaország	23 887,1	84	148,1	4 411,1	29,8	13,9	30,5	78,0	15 080,4	193	6,1	60,7
Írország	6 861,3	158	39,7	1 316,0	33,1	19,7	43,3	2,5	1 700,3	694	18,0	89,3
Olaszország	10 586,2	71	103,6	2 179,2	21,0	10,8	49,3	251,6	8 292,8	33	0,8	71,3
Luxemburg	173,5	137	1,3	46,3	36,2	14,8	26,9	0,4	77,2	198	5,1	32,7
Hollandia	7 680,6	382	37,3	1 642,7	44,1	37,8	63,2	21,0	15 189,1	723	23,9	65,6
Ausztria	2 784,0	82	86,5	730,2	8,4	0,1	0,7	95,8	3 669,9	38	0,1	2,2
Portugália	2 337,7	61	47,5	381,4	8,0	2,4	25,7	151,9	2 418,8	16	0,3	49,4
Finnország	1 324,8	61	30,8	392,3	12,7	0,2	0,7	6,5	1 475,5	227	1,4	9,5
Svédország	2 072,6	67	15,8	468,1	29,6	12,3	31,5	8,5	2 359,3	278	5,9	39,6
Egyesült Királyság	16 554,9	102	36,3	2 475,9	68,2	56,8	82,9	14,0	7 968,6	568	16,2	77,7
EU-15	115 466,0	90	882,5	21 982,8	24,9	12,7	43,6	1 018,3	115 751,0	114	2,8	53,6

¹ EU agrárcenzus alapján
Forrás: EUROSTAT

**70. 48. A gabona vetésterülete, termésmennyisége, termésátlaga
2001-ben**

Ország	Vetésterület	Termés- mennyiség	Termésátlag	Világtermés %-ában
	ezer hektár	ezer tonna	kg/hektár	
Világ összesen	670 896	2 086 123	3 109	100,0
Ausztria	823	4 538	5 516	0,2
Bulgária	2 059	5 238	2 544	0,3
Csehország	1 627	7 342	4 569	0,4
Dánia	1 550	9 358	6 039	0,4
Finnország	1 160	3 670	3 165	0,2
Franciaország	8 958	60 477	6 751	2,9
Görögország	1 224	3 876	3 165	0,2
Hollandia	224	1 732	7 743	0,1
Írország	284	2 156	7 606	0,1
Jugoszlávia	2 427	9 143	3 767	0,4
Lengyelország	8 820	27 231	3 087	1,3
Lettország	426	938	2 200	0,0
Litvánia	848	2 293	2 704	0,1
Magyarország*	3 058	14 951	4 889	0,7
Nagy-Britannia	3 014	18 983	6 299	0,9
Németország	7 072	50 056	7 078	2,4
Norvégia	330	1 307	3 962	0,1
Olaszország	4 237	20 067	4 736	1,0
Oroszország	38 973	83 623	2 145	4,0
Portugália	518	1 347	2 599	0,1
Románia	6 173	16 550	2 681	0,8
Spanyolország	6 433	18 187	2 827	0,9
Svájc	178	1 106	6 220	0,1
Svédország	1 188	5 548	4 669	0,3
Szlovákia	847	3 478	4 105	0,2
Szlovénia	107	499	4 815	0,0
Törökország	13 121	25 571	1 949	1,2
Ukrajna	14 230	38 837	2 729	1,9

Forrás: www.fao.org

*/ forrás: KSH

**49. A búza és a kukorica vetésterülete, termésmennyisége, termésátlaga
2001-ben**

Ország	Búza (durumbúzával együtt)				Kukorica			
	Vetés- terület	Termés- átlag	Termés- mennyiség	Világ- termés %-ában	Vetés- terület	Termés- átlag	Termés- mennyiség	Világ- termés %-ában
	ezer ha	kg/ha	ezer tonna		ezer ha	kg/ha	ezer tonna	
Világ összesen	213 816	2 725	582 692	100,0	137 596	4 427	609 182	100,0
Ausztria	288	5 241	1 508	0,3	195	7 660	1 493	0,2
Belgium és Luxemburg	188	7 671	1 442	0,2	43	10 147	439	0,1
Bulgária	1 249	3 042	3 800	0,7	500	1 040	520	0,1
Csehország	927	4 902	4 546	0,8	54	6 445	350	0,1
Dánia	640	7 031	4 500	0,8	-	-	-	-
Finnország	145	3 381	489	0,1	-	-	-	-
Franciaország	4 779	6 632	31 695	5,4	1 917	8 592	16 472	2,7
Görögország	850	2 075	1 764	0,3	195	8 500	1 658	0,3
Hollandia	125	8 741	1 090	0,2	20	7 500	150	0,0
Írország	84	9 067	760	0,1	-	-	-	-
Lengyelország	2 627	3 575	9 393	1,6	225	6 125	1 375	0,2
Lettország	165	2 530	416	0,1	-	-	-	-
Litvánia	307	2 606	800	0,1	-	-	-	-
Magyarország*	1 206	4 310	5 197	0,9	1 258	6 220	7 858	1,3
Moldova	400	2 450	980	0,2	321	2 571	825	0,1
Nagy-Britannia	1 635	7 077	11 570	2,0	-	-	-	-
Németország	2 900	7 893	22 889	3,9	397	9 190	3 648	0,6
Norvégia	64	4 720	302	0,1	-	-	-	-
Olaszország	2 305	2 822	6 503	1,1	1 184	8 942	10 587	1,7
Oroszország	22 920	1 390	46 871	8,0	566	1 468	831	0,1
Portugália	187	2 240	123	0,0	159	6 132	975	0,2
Románia	2 500	2 800	7 000	1,2	3 100	2 419	7 500	1,2
Spanyolország	2 201	2 280	5 019	0,9	504	10 132	5 108	0,8
Svájc	91	5 716	520	0,1	24	9 223	222	0,0
Svédország	401	5 888	2 362	0,4	-	-	-	-
Szlovákia	447	4 242	1 894	0,3	137	5 260	721	0,1
Törökország	8 600	1 860	16 000	2,7	550	3 818	2 100	0,3
Ukrajna	6 880	3 100	21 333	3,7	1 190	2 773	3 300	0,5

Forrás: www.fao.org

*/ forrás: KSH

**72. 50. Az árpa vetésterülete, termésmennyisége, termésátlaga
2001-ben**

Ország	Vetésterület	Termés- mennyiség	Termésátlag	Világtermés %-ában
	ezer hektár	ezer tonna	kg/hektár	
Világ összesen	54 269	141 219	2 602	100,0
Ausztria	217	1 012	4 655	0,7
Belgium és Luxemburg	65	423	6 558	0,3
Bulgária	249	830	3 336	0,6
Csehország	498	2 018	4 053	1,4
Dánia	750	4 100	5 467	2,9
Fehéroroszország	900	1 750	1 944	1,2
Finnország	547	1 786	3 264	1,3
Franciaország	1 705	9 799	5 747	6,9
Görögország	100	195	1 950	0,1
Hollandia	67	425	6 368	0,3
Írország	182	1 276	7 020	0,9
Lengyelország	1 071	3 334	3 118	2,4
Lettország	125	256	2 046	0,2
Litvánia	336	1 050	3 129	0,7
Magyarország*	367	1 299	3 530	0,9
Nagy-Britannia	1 245	6 700	5 382	4,7
Németország	2 132	13 589	6 374	9,6
Norvégia	168	610	3 640	0,4
Olaszország	343	1 187	3 458	0,8
Oroszország	7 721	19 500	2 526	13,8
Románia	306	1 500	4 895	1,1
Spanyolország	2 994	6 245	2 086	4,4
Svédország	392	1 633	4 166	1,2
Szlovákia	197	685	3 487	0,5
Törökország	3 550	6 600	1 859	4,7
Ukrajna	3 915	10 156	2 594	7,2

Forrás: www.fao.org

*/ forrás: KSH

73.

**51. A burgonya vetésterülete, termésmennyisége, termésátlaga
2001-ben**

Ország	Vetésterület	Termés- mennyiség	Termésátlag	Világtermés %-ában
	ezer hektár	ezer tonna	kg/hektár	
Világ összesen	19 301	308 194	15 968	100,0
Ausztria	26	695	26 604	0,2
Belgium és Luxemburg	64	2 497	39 016	0,8
Bulgária	53	450	8 491	0,1
Csehország	54	1 590	29 285	0,5
Dánia	38	1 600	42 105	0,5
Fehéroroszország	725	8 700	12 000	2,8
Finnország	30	750	25 000	0,2
Franciaország	162	6 536	40 346	2,1
Görögország	46	880	19 289	0,3
Hollandia	169	7 700	45 562	2,5
Írország	14	400	28 571	0,1
Lengyelország	1 194	20 401	17 083	6,6
Lettország	52	706	13 519	0,2
Litvánia	103	1 300	12 683	0,4
Magyarország*	37	908	21 280	0,2
Nagy-Britannia	166	6 641	40 028	2,2
Németország	280	10 903	38 965	3,5
Norvégia	16	388	25 000	0,1
Olaszország	82	1 984	24 314	0,6
Oroszország	3 335	34 500	10 345	11,2
Portugália	85	1 250	14 706	0,4
Románia	280	3 800	13 571	1,2
Spanyolország	114	2 975	26 093	1,0
Svájc	14	526	37 571	0,2
Svédország	32	913	28 697	0,3
Szlovákia	24	401	17 001	0,1
Törökország	211	5 350	25 355	1,7
Ukrajna	1 596	13 500	8 458	4,4

Forrás: www.fao.org

*/ forrás: KSH

52. Zöldség- és gyümölcsstermelés
2001-ben

Ország	Zöldségstermelés		Gyümölcsstermelés	
	Mennyiség	Világtermés %-ában,	Mennyiség	Világtermés %-ában,
	ezer tonna		ezer tonna	
Világ összesen	698 127	100,0	466 340	100,0
Ausztria	613	0,1	1 090	0,2
Belgium és Luxemburg	1 771	0,3	742	0,2
Bulgária	1 439	0,2	703	0,2
Csehország	464	0,1	428	0,1
Dánia	309	0,0	89	0,0
Fehéroroszország	1505	0,2	271	0,1
Franciaország	7 805	1,1	11 169	2,4
Görögország	4 205	0,6	3 962	0,8
Hollandia	3 536	0,5	713	0,2
Írország	200	0,0	24	0,0
Lengyelország	5 513	0,8	3 180	0,7
Lettország	129	0,0	64	0,0
Litvánia	325	0,0	138	0,0
Macedónia	554	0,1	310	0,1
Magyarország*	1 857	0,3	1 727	0,4
Moldova	564	0,1	743	0,2
Nagy-Britannia	2 913	0,4	318	0,1
Németország	2 447	0,4	5 376	1,2
Norvégia	131	0,0	26	0,0
Olaszország	14 943	2,1	18 377	3,9
Oroszország	12 534	1,8	3 445	0,7
Portugália	2 309	0,3	1 840	0,4
Románia	3 945	0,6	2 302	0,5
Spanyolország	11 952	1,7	14 835	3,2
Svédország	284	0,0	37	0,0
Szlovákia	524	0,1	273	0,1
Szlovénia	106	0,0	296	0,1
Törökország	21 999	3,2	10 660	2,3
Ukrajna	6210	0,9	2 152	0,5

Forrás: www.fao.org

*/ forrás: KSH

**75. 53. Alma-, szőlő- és bortermelés
2001-ben**

Ország	Alma		Szőlő		Bor	
	Mennyiség	Világ- termés %-ában	Mennyiség	Világ- termés %-ában	Mennyiség	Világ- termelés %-ában
	ezer tonna		ezer tonna		ezer tonna	
Világ összesen	56 971	100,0	61 950	100,0	28 221	100,0
Ausztria	490	0,9	304	0,5	234	0,8
Belgium és Luxemburg	500	0,9	23	0,0	18	0,1
Bulgária	90	0,2	400	0,6	200	0,7
Csehország	228	0,4	73	0,1	52	0,2
Fehéroroszország	160	0,3	-	-	-	-
Franciaország	2 037	3,6	7 800	12,6	5 824	20,6
Görögország	260	0,5	1 200	1,9	460	1,6
Hollandia	500	0,9	-	-	-	-
Jugoszlávia	98	0,2	362	0,6	197	0,7
Lengyelország	2 224	3,9	-	-	-	-
Litvánia	36	0,1	-	-	-	-
Macedónia	38	0,1	230	0,4	122	0,4
Magyarország*	605	1,1	811	1,3	540	1,9
Moldova	132	0,2	430	0,7	158	0,6
Nagy-Britannia	204	0,4	1	0,0	2	0,0
Németország	2 500	4,4	1 200	1,9	460	1,6
Olaszország	2 255	4,0	9 200	14,9	5 130	18,2
Oroszország	1 800	3,2	280	0,5	300	1,1
Portugália	316	0,6	893	1,4	702	2,5
Románia	470	0,8	1 100	1,8	546	1,9
Spanyolország	962	1,7	5 188	8,4	3 113	11,0
Svájc	170	0,3	152	0,2	117	0,4
Szlovákia	79	0,1	76	0,1	53	0,2
Szlovénia	130	0,2	127	0,2	77	0,3
Törökország	2 400	4,2	3 500	5,6	30	0,1
Ukrajna	750	1,3	485	0,8	82	0,3

Forrás: www.fao.org

*/ forrás: KSH

54. Szarvasmarha-állomány

Ország	1995	2000	2001	Száz hektár mezőgazda- sági területre jutó állomány db, 2001	A világ- állomány %-ában 2001
	ezer darab				
Világ összesen	1 322 020	1 346 200	1 351 792	27	100,0
Ausztria	2 326	2 171	2 155	63	0,2
Belgium és Luxemburg	3 159	3 288	3 245	213	0,2
Csehország	2 030	1 574	1 582	37	0,1
Dánia	2 091	1 868	1 891	72	0,1
Fehéroroszország	5 403	4 326	4 221	45	0,3
Finnország	1 185	1 068	1 085	48	0,1
Franciaország	20 524	20 527	20 500	69	1,5
Görögország	600	590	585	6	0,0
Hollandia	4 654	4 097	4 050	206	0,3
Írország	6 410	6 708	6 459	146	0,5
Lengyelország	7 306	6 092	5 723	31	0,4
Lettország	551	378	367	15	0,0
Litvánia	1 152	898	748	21	0,1
Magyarország*	928	805	783	13	0,1
Moldova	832	416	402	16	0,0
Nagy-Britannia	11 733	11 133	10 600	62	0,8
Németország	15 962	14 658	14 568	86	1,1
Norvégia	998	1 019	980	95	0,1
Olaszország	7 164	7 162	7 211	44	0,5
Oroszország	45 296	27 500	27 300	13	2,0
Portugália	1 329	1 245	1 250	30	0,1
Románia	3 481	3 051	2 965	20	0,2
Spanyolország	5 512	6 291	6 164	21	0,5
Svájc	1 756	1 588	1 611	102	0,1
Svédország	1 777	1 684	1 652	51	0,1
Szlovákia	916	665	646	22	0,0
Szlovénia	477	471	494	99	0,0
Törökország	11 901	10 900	10 800	27	0,8
Ukrajna	19 624	10 627	10 600	26	0,8

Forrás: www.fao.org

*/ forrás: KSH

77. 55. Sertésállomány

Ország	1995	2000	2001	Száz hektár mezőgazda- sági területre jutó állomány db, 2001	A világ- állomány %-ában 2001
	ezer darab				
Világ összesen	901 281	908 166	922 929	19	100,0
Ausztria	3 706	3 431	3 427	100	0,4
Belgium és Luxemburg	7 053	7 404	7 349	483	0,8
Bulgária	1 986	1 512	1 144	18	0,1
Csehország	3 867	3 688	3 594	84	0,4
Dánia	11 084	11 922	12 125	459	1,3
Fehéroroszország	4 005	3 566	3 431	37	0,4
Finnország	1 295	1 296	1 300	57	0,1
Franciaország	14 593	14 635	14 635	49	1,6
Görögország	951	906	905	10	0,1
Hollandia	14 397	13 139	12 822	652	1,4
Írország	1 498	1 763	1 731	39	0,2
Jugoszlávia	4 192	4 087	4 372	78	0,5
Lengyelország	20 418	18 224	16 992	92	1,8
Lettország	501	405	393	16	0,0
Litvánia	1 260	936	856	24	0,1
Magyarország*	5 032	4834	4 822	78	0,5
Moldova	1 061	705	543	21	0,1
Nagy-Britannia	7 534	6 482	5 845	34	0,6
Németország	24 698	26 001	25 767	151	2,8
Norvégia	768	412	391	38	0,0
Olaszország	8 230	8 415	8 329	51	0,9
Oroszország	24 859	18 300	15 700	7	1,7
Portugália	2 402	2 330	2 350	57	0,3
Románia	7 758	5 848	5 076	34	0,5
Spanyolország	18 162	21 526	23 348	78	2,5
Svájc	1 611	1 498	1 556	98	0,2
Svédország	2 313	1 918	1 891	58	0,2
Szlovákia	2 037	1 562	1 488	51	0,2
Szlovénia	571	558	604	121	0,1
Ukrajna	13 946	10 073	9 078	22	1,0

Forrás: www.fao.org

*/ forrás: KSH

78. 56. Juhállomány

Ország	1995	2000	2001	Száz hektár mezőgazda- sági területre jutó állomány db, 2001	A világ- állomány %-ában 2001
	ezer darab				
Világ összesen	1 078 280	1 057 827	1 056 184	21	100,0
Ausztria	365	352	358	10	0,0
Belgium és Luxemburg	161	152	155	10	0,0
Bulgária	3 398	2 549	2 286	37	0,2
Csehország	134	84	90	2	0,0
Dánia	145	145	145	5	0,0
Fehéroroszország	230	92	130	1	0,0
Franciaország	10 320	10 004	10 000	33	0,9
Görögország	9 232	9 041	9 000	100	0,9
Hollandia	1 674	1 308	1 400	71	0,1
Írország	5 772	5 393	5 130	116	0,5
Lengyelország	713	372	337	2	0,0
Lettország	86	27	29	1	0,0
Magyarország*	977	1129	1136	18	0,1
Moldova	1 411	974	866	34	0,1
Nagy-Britannai	42 771	42 261	36 697	213	3,5
Németország	2 340	2 150	2 140	13	0,2
Norvégia	2 524	2 332	2 400	234	0,2
Olaszország	10 682	11 017	11 089	68	1,0
Oroszország	31 818	14 000	14 000	6	1,3
Portugália	5 900	5 900	5 900	142	0,6
Románia	10 897	8 121	7 800	53	0,7
Spanyolország	23 018	23 965	24 400	81	2,3
Svájc	437	421	460	29	0,0
Svédország	462	432	452	14	0,0
Szlovákia	397	340	348	12	0,0
Szlovénia	18	73	96	19	0,0
Törökország	35 646	29 435	29 435	75	2,8
Ukrajna	4 792	1 059	995	2	0,1

Forrás: www.fao.org

*/ forrás: KSH

57. Tyúkfélék állománya

Ország	1995	2000	2001	Száz hektár mezőgazda- sági területre jutó állomány db, 1999	A világ- állomány %-ában 1999
	millió darab				
Világ összesen	12 486	14 461	14 859	299	100,0
Ausztria	13	14	11	322	0,1
Belgium és Luxemburg	43	45	38	2498	0,3
Bulgária	18	15	15	242	0,1
Csehország	26	14	15	350	0,1
Dánia	19	21	21	794	0,1
Fehéroroszország	44	30	32	345	0,2
Franciaország	219	233	230	769	1,6
Görögország	28	28	28	310	0,2
Hollandia	90	106	107	5440	0,7
Lengyelország	46	50	48	260	0,3
Magyarország*	31	31	34	552	0,3
Moldova	14	13	13	508	0,1
Nagy-Britannai	131	157	168	976	1,1
Németország	101	108	108	635	0,7
Olaszország	133	100	100	614	0,7
Oroszország	463	340	325	150	2,2
Portugália	26	35	35	845	0,2
Románia	70	69	73	494	0,4
Spanyolország	122	128	128	427	0,9
Svédország	13	7	7	216	0,1
Szlovákia	14	12	14	476	0,1
Szlovénia	9	7	7	1400	0,1
Törökország	184	200	220	559	1,4
Ukrajna	136	122	108	261	0,7

Forrás: www.fao.org

*/ forrás: KSH

58. Összes hústermelés

Ország	1995	2000	2001	A világ- termelés %-ában 2001
	ezer tonna			
Világ összesen	208 931	232 965	236 541	100,0
Ausztria	866	892	851	0,4
Belgium és Luxemburg	1 751	1 772	1 690	0,7
Csehország	928	781	781	0,3
Dánia	1 855	1 986	2 068	0,9
Fehéroroszország	656	590	639	0,3
Finnország	320	331	333	0,1
Franciaország	6 306	6 466	6 341	2,7
Görögország	519	498	497	0,2
Hollandia	2 824	2 872	2 826	1,2
Írország	886	1 004	1 013	0,4
Lengyelország	2 758	2 924	2 616	1,1
Lettország	123	62	56	0,0
Litvánia	209	187	184	0,1
Magyarország	1 075	1 128	1 179	0,5
Moldova	135	88	79	0,0
Nagy-Britannia	3 821	3 514	3 266	1,4
Németország	5 798	6 259	6 469	2,7
Norvégia	246	258	251	0,1
Olaszország	3 983	4 140	4 161	1,8
Oroszország	5 749	4 428	4 518	1,9
Portugália	637	731	738	0,3
Románia	1 201	1 122	1 181	0,5
Spanyolország	3 975	4 949	5 068	2,1
Svájc	447	412	437	0,2
Svédország	557	552	541	0,2
Szlovákia	363	303	293	0,1
Szlovénia	188	169	171	0,1
Törökország	1 153	1 343	1 372	0,6
Ukrajna	2 297	1 666	1 570	0,7

Forrás: www.fao.org

59. Marha- és borjúhústermelés

Ország	1995	2000	2001	A világ- termelés %-ában, 2001
	ezer tonna			
Világ összesen	53 484	56 912	59 779	100,0
Ausztria	208	203	203	0,3
Belgium és Luxemburg	357	274	296	0,5
Csehország	170	107	103	0,2
Dánia	182	154	158	0,3
Fehéroroszország	316	269	295	0,5
Finnország	96	90	90	0,2
Franciaország	1 683	1 514	1 571	2,6
Hollandia	580	471	475	0,8
Írország	480	577	579	1,0
Lengyelország	386	348	300	0,5
Magyarország	69	51	40	0,1
Moldova	47	21	21	0,0
Nagy-Britannia	996	708	652	1,1
Németország	1 541	1 303	1 360	2,3
Norvégia	85	91	84	0,1
Olaszország	1 180	1 154	1 133	1,9
Oroszország	2 733	1 897	1 916	3,2
Portugália	105	100	99	0,2
Románia	192	162	175	0,3
Spanyolország	508	632	616	1,0
Svájc	147	128	140	0,2
Svédország	145	190	143	0,2
Szlovákia	59	43	38	0,1
Szlovénia	51	42	42	0,1
Törökország	292	376	382	0,6
Ukrajna	1 186	754	735	1,2

Forrás: www.fao.org

60. Sertéshústermelés

Ország	1995	2000	2001	A világ- termelés %-ában, 2001
	ezer tonna			
Világ összesen	82 976	89 584	91 188	100,0
Ausztria	540	563	510	0,6
Belgium és Luxemburg	1 043	1 053	970	1,1
Bulgária	256	243	242	0,3
Csehország	575	417	417	0,5
Dánia	1 494	1 624	1 705	1,9
Fehéroroszország	263	247	265	0,3
Finnország	168	173	170	0,2
Franciaország	2 144	2 312	2 255	2,5
Görögország	142	143	142	0,2
Hollandia	1 622	1 623	1 575	1,7
Írország	211	226	238	0,3
Lengyelország	1 962	1 923	1 670	1,8
Lettország	63	32	29	0,0
Litvánia	93	84	90	0,1
Magyarország	594	640	605	0,7
Moldova	60	48	39	0,0
Nagy-Britannia	1 012	923	782	0,9
Németország	3 430	3 981	4 071	4,5
Norvégia	96	103	105	0,1
Olaszország	1 346	1 478	1 510	1,7
Oroszország	1 865	1 603	1 620	1,8
Portugália	305	329	340	0,4
Románia	656	626	635	0,7
Spanyolország	2 175	2 912	3 000	3,3
Svájc	251	225	237	0,3
Svédország	309	277	276	0,3
Szlovákia	243	164	157	0,2
Szlovénia	72	58	60	0,1
Ukrajna	807	676	608	0,7

Forrás: www.fao.org

61. Tehéntej-termelés, átlagos tejhozam

Ország	1995	2000	2001	A világ- termelés %-ában 2001	Egy tehén évi átlagos tejtermelése kg 2001
	ezer tonna				
Világ összesen	464 275	488 213	493 828	100,0	2 207
Ausztria	3 148	3 340	3 340	0,7	4 703
Belgium és Luxemburg	3 644	3 689	3 700	0,7	5 498
Bulgária	1 165	1 390	1 290	0,3	3 000
Csehország	3 031	2 789	2 736	0,6	5 658
Dánia	4 476	4 720	4 660	0,9	7 516
Fehéroroszország	5 070	4 320	4 300	0,9	2 337
Finnország	2 468	2 445	2 500	0,5	6 452
Franciaország	25 438	24 898	24 890	5,0	5 641
Görögország	738	780	770	0,2	4 529
Hollandia	11 294	11 135	10 500	2,1	7 143
Írország	5 347	5 160	5 416	1,1	4 374
Lengyelország	11 642	11 901	12 030	2,4	4 362
Lettország	944	823	855	0,2	4 181
Litvánia	1 819	1 725	1 810	0,4	4 129
Magyarország	1 977	2 144	2 143	0,4	6 036
Moldova	826	551	575	0,1	2 004
Nagy-Britannia	14 844	14 489	14 717	3,0	6 538
Németország	28 607	28 332	28 300	5,7	6 255
Norvégia	1 908	1 699	1 699	0,3	5 580
Olaszország	11 259	11 741	11 900	2,4	5 535
Oroszország	39 098	31 600	31 980	6,5	2 460
Portugália	1 679	1 995	1 860	0,4	5 239
Románia	4 646	5 002	5 047	1,0	3 154
Spanyolország	6 204	6 047	6 294	1,3	4 842
Svájc	3 913	3 871	3 910	0,8	5 469
Svédország	3 304	3 300	3 300	0,7	7 759
Szlovákia	1 187	1 099	1 102	0,2	4 650
Szlovénia	608	649	649	0,1	3 043
Törökország	9 275	8 700	8 600	1,7	1 592
Ukrajna	17 060	12 436	13 200	2,7	2 662

Forrás: www.fao.org

62. Traktorok és kombájnok állománya

Tagállamok	Traktorok ¹				Kombájnok			
	száma ezer db		100 ha mezőgazdasági területre		száma ezer db		100 ha gabona- területre	
	1997	1998	1996	1997	1997	1998	1996	1997
Belgium és Luxemburg	106,7	106,1	7,1	7,0	6,3	6,3	1,8	1,8
Dánia	141,3	140,0	5,1	10,2	25,4	25,4	1,9	1,7
Németország ²	1096,5	1072,2	6,6	6,3	135,8	135,8	2,0	1,9
Finnország	194,8	165,0	10,7	8,9	40,0	38,0	3,5	3,4
Görögország	236,1	241,0	4,5	4,6	6,1	6,1	0,5	0,5
Spanyolország	841,9	841,9	2,8	2,9	49,7	49,7	0,7	0,8
Franciaország	1312,0	1270,0	4,4	4,4	154,0	154,0	1,7	1,7
Írország	167,5	167,5	3,9	3,8	5,1	5,1	1,7	1,7
Olaszország	1480,0	1475,0	9,8	8,8	50,2	50,2	1,2	1,2
Hollandia	173,0	155,0	9,8	8,8	5,6	5,6	2,7	2,7
Ausztria	352,4	352,4	10,4	10,3	24,0	24,0	3,0	2,9
Portugália	150,0	155,0	3,8	4,0	8,0	8,0	1,2	1,6
Svédország	165,0	165,0	5,3	5,3	40,0	40,0	3,3	3,1
Egyesült Királyság	500,0	500,0	3,2	3,2	47,0	47,0	1,4	1,4
EU – 15	6917,1	6835,8	5,1	5,1	595,2	595,2	1,2	1,6

¹Négykerék-meghajtású – és lánctalpas traktor, egytengelyű többfunkciós gép nélkül.

²Traktorállomány: Kraftfahrt-Bundesamt adatai. Az erdőgazdaság, állattartás és halászat adatait is magába foglalja. Kombájn: saját tulajdonban lévő üzemekben.

85. 63. Az EU-tagországok agrár-külkereskedelme 1999-ben

Behozatali, ill.	Származás, ill.	Behozatal				Kivitel			
		1997	1998	1999 ¹⁾		1997	1998	1999 ¹⁾	
		millió ECU/ Euro			% az összes	millió ECU/ Euro			% az összes kivitelben
Belgium- Luxemburg	EU 3. ország	11 267 3 919	11 892 4 090	12 602 3 689	11,0 8,1	13 641 2 645	14 676	15 231 1 910	11,6 4,7
Dánia	EU 3. ország	3 090 2 142	3 224 2 297	3 291 2 339	10,9 18,5	7 416 3 491	7 220 3 249	7 313 3 248	23,1 21,3
Németország	EU 3. ország	26 493 11 619	28 076 11 340	24 715 10 674	10,0 5,7	15 516 6 839	17 222 6 784	15 681 6 406	5,5 3,0
Egyesül Királyság	EU 3. ország	2 790 781	3 020 703	2 713 660	17,3 8,0	1 573 1 039	1 635 963	1 522 923	33,8 19,5
Spanyolország	EU 3. ország	6 763 5 591	8 101 5 960	7 650 5 816	8,8 14,6	10 786 3 422	11 929 3 557	10 867 3 417	15,6 12,1
Franciaország	EU 3. ország	18 248 5 954	19 426 6 059	19 888 5 681	10,2 5,8	24 236 9 597	24 401 9 529	24 718 9 680	13,0 8,5
Írország	EU 3. ország	2 338 392	2 499 394	2 760 450	10,3 2,8	4 084 1 515	4 208 1 491	4 479 1 728	10,3 7,7
Olaszország	EU 3. ország	15 137 5 269	15 212 5 362	15 469 5 012	12,5 6,3	9 371 4 794	9 588 4 867	10 166 4 865	8,2 5,3
Hollandia	EU 3. ország	192 512 3 343	12 597 8 524	12 764 8 272	12,0 9,8	23 887 6 953	30 176 7 158	31 327 7 036	19,3 16,6
Ausztria	EU 3. ország	10 350 7 429	3 418 711	3 435 745	7,1 4,1	1 575 844	1 849 821	2 122 849	5,5 3,8
Portugália	EU 3. ország	3 288 650	2 993 1 383	3 110 1 448	11,1 17,7	1 088 450	1 146 421	1 187 396	6,4 10,2
Finnország	EU 3. ország	2 632 1 308	1 403 541	1 415 504	7,2 5,0	328 680	300 569	292 420	1,3 2,5
Svédország	EU 3. ország	1 324 588	2 876 1 410	3 085 1 457	7,1 7,0	1 142 846	1 125 787	1 201 798	2,6 2,4
Egyesült Királyság	EU 3. ország	16 732 9 456	17 092 9 877	17 578 9 960	11,0 7,0	9 403 6 701	9 532 5 825	9 324 5 960	6,3 5,6
EU – 15		123 203	131 829	130 475	10,5	124 036	135 007	135 430	10,3
3. országok		56 517	58 651	56 707	7,3	49 815	48342	47 636	6,3

¹⁾Az EU-n belüli és az EU külső kereskedelmének összege.

**86. 64. EU-költségvetés, a tagállamok finanszírozási- és kiadási részaránya
2000-ben**

M.e.: %

Tagállamok	Arány az EU bruttó társadalmi termékében?	Finanszírozás ¹⁾			Kiadás ²⁾		
		Összesen	Érték-többlettadó/ bruttó társadalmi termék	Hagyományos saját eszköz	Összesen	Közös agrárpolitika	Strukturális intézkedések
Belgium	3,2	3,9	3,0	8,0	2,7	2,4	1,4
Dánia	2,1	1,9	1,9	2,1	2,2	3,2	0,5
Németország	27,5	24,8	25,3	22,0	14,0	14,0	13,6
Finnország	1,7	1,4	1,5	0,8	1,9	1,8	2,0
Franciaország	18,0	16,5	17,7	10,8	16,7	22,2	9,1
Görögország	1,4	1,5	1,6	1,3	7,6	6,4	10,1
Írország	1,1	1,2	1,2	1,3	3,6	4,2	3,0
Olaszország	12,3	12,5	13,1	9,7	14,7	12,5	18,7
Luxemburg	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,0
Hollandia	5,1	6,2	5,2	11,4	3,0	3,6	1,7
Ausztria	2,7	2,4	2,5	1,8	1,9	2,5	0,9
Portugália	1,3	1,4	1,5	1,2	4,4	1,6	8,7
Svédország	2,8	3,0	3,1	2,6	1,6	2,0	0,8
Spanyolország	7,2	7,3	7,6	6,0	14,9	13,6	18,5
Egyesült Királyság	13,3	15,8	14,7	20,9	10,6	10,0	10,7
EU – 15	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
EU – 15 Mrd euró	7 466,2	88,0	72,8	15,3	73,1	40,5	27,6

¹⁾1995. évi áron

Forrás: A Német Parasztszövetség Európai Bizottság adatai alapján.

1. Saját eszköz finanszírozása
2. Operatív kiadások, igazgatási költségek és egyéb nem hozzászámítható kiadások nélkül (mindenekelőtt EU kiadások nélkül)

87. 65. EMOGA (Garancia rész) kiadásai termékek szerint

M.e.: millió ECU / euró ¹⁾²⁾

A piacsabályozás területei	1998	1999	2000	2000 %-ban	2001 ³⁾	2002 ⁴⁾
Szántóföldi kultúrák	17 945,2	17 865,9	16663,1	37,6	17 848,0	18 697,0
Gabona, beleértve burgonyakeményítő	13 576,9	13 516,2	12671,5	28,6	13 626,0	14 474,0
Olajmag, beleértve len és kender	2 497,7	2 429,2	1624,6	3,7	2 134,0	1 896,0
Fehérjenövények	617,8	647,2	524,4	1,2	474,0	453,0
Ugarolt területek	1 262,6	1 283,8	1858,5	4,2	1 564,0	1 655,0
Cukor ⁵⁾	1 776,6	2 112,8	1910,2	4,3	1 704,0	1 420,0
Olívaolaj	2 266,7	2 091,8	2210,2	5,0	2 473,0	2 389,0
Száraztakarmány és pillangósok ⁶⁾	377,5	376,4	381,3	0,9	384,0	385,0
Textilnövények	869,8	1 027,1	991,4	2,2	831,0	703,0
Gyümölcs és zöldség	1 509,5	1 454,1	1551,3	3,5	1 654,0	1 638,0
Bor	700,0	614,6	765,5	1,7	1 153,0	1 275,0
Dohány	870,3	911,1	987,7	2,2	1 000,0	984,0
Egyéb növényi készítmények	271,9	285,3	350,0	0,8	308,0	164,0
Tejtermékek	2 596,7	2 510,1	2544,3	5,7	2 345,0	2 336,0
Marhahús	5 160,6	4 578,6	4539,6	10,2	6 978,0	8 371,0
Birka- és kecskehús	1 534,6	1 894,3	1735,6	3,9	1 620,0	970,0
Disznóhús, tojás és szárnyas, méh	329,2	449,2	446,8	1,0	170,0	147,0
Hal	10,4	7,8	9,4	0,0	16,7	17,2
Feldolgozott mezőgazdasági termékek	553,1	573,4	572,2	1,3	415,0	415,0
Élelmiszerprogram	333,7	390,5	309,1	0,7	323,0	314,0
Ellenőrzés és csalás elleni küzdelem	40,4	23,3	77,4	0,2	112,0	57,3
Reklám és forgalomtámogatás	45,0	68,5	58,7	0,1	66,5	66,8
Állat- és növényegészségügyi kiadások ⁷⁾	0,0	0,0	104,2	0,2	165,5	419,5
Zárszámadás	-654,8	-606,2	-1077,9	-2,4	-700,0	-700,0
Egyéb	364,7	324,0	1131,0	2,6	662,0	558,0
Piacszabályozási kiadások összesen	36 901,1	36 952,6	36261,0	81,8	39 528,7	41 626,8
Vidékfejlesztés ⁸⁾	1847,0	2 588,2	4176,4	9,4	4495,0	4 595,0
Garancia rész összesen	38 748,1	39 540,8	40437,4	91,2	44 023,7	46 221,8

1. 1996: 1 ECU=1,90 DM; 1997: 1 ECU=1,96 DM; 1998: 1 ECU =1,97 DM; 1999-től: 1 Euro=1,95583 DM
2. Kifizetések, illetve kifizetés jóváhagyások
3. Költségvetési keret a 2001/1 pótköltségvetés figyelembevételével a BSE miatt
4. Költségvetési terv 2002
5. Az EU-ban előállított cukor költségeit a cukorgazdaság lefőlözésével fedezik.
6. Maghüvelyesekként csak a csicsriborsó,
7. Csak 2000-től finanszírozzák az EMOGA-ból, Garancia részből.
8. 1999-ig beletartoztak a kísérő intézkedések (környezetvédelmi program, előnyudíj, erdőtelepítés), 2000-től az AGENDA 2000 által a felhasználási terület bővül.

Ábrajegyzék

1. Főbb növények hazai termelése az EU termeléséhez viszonyítva
2. A hazai állatállomány aránya az EU állományához viszonyítva
3. Állati termékek hazai termelése az EU termeléséhez viszonyítva
4. A termőterület használatának gazdálkodási formák szerinti megoszlása
5. A termőföld tulajdoni arányai 2001-ben
6. A gazdaságok termőterület nagysága szerinti megoszlása 2000-ben
7. A mezőgazdaság aránya a nemzetgazdaságban
8. Az agrárgazdaság foglalkoztatottjainak aránya a nemzetgazdaságban
9. Mezőgazdasági termékek kibocsátásának arány (folyó áras adatok alapján)
10. Gabonafélék termésének alakulása
11. A kertészei termelés gazdálkodási forma szerinti megoszlása
12. Az élelmiszeripar tulajdonosi tőke-szerkezetének alakulása
13. A nettó fakitermelés alakulása
14. Mezőgazdasági termékek termelői árindexe (előző évhez viszonyítva)
15. Az agrár-külkereskedelem megoszlásának alakulása
16. Havi bruttó átlagkereset alakulása
17. A nemzetközi üzlet-láncok piaci részesedése a magyar élelmiszerkereskedelmi forgalomból

Lásd: ábrák.XLS

1. számú függelék

**Az agrárgazdaság helyzetéről készített összefoglaló a 2000. évről
összeállított Jelentés alapján**

A Jelentés főbb megállapításai:

A mezőgazdasági termékek 2000. évi termelése – folyó áron – 10,1%-kal meghaladta az előző évit. Ugyanakkor változatlan – **1999. évi – áron a mezőgazdasági kibocsátás az 1999. évinek csupán a 94,1% volt.** Ezen belül az élő állatok és állati termékek termelése 3,4%-kal nőtt, a növényeké és a kertészeti termékeké pedig 12,5%-kal csökkent.

Az APEH 2000. évi eredményekről szóló gyorsjelentésében 6543 kettős könyvelést vezető mezőgazdasági, vadgazdálkodási és halászati vállalkozás adatait összesítette. Ennek alapján megállapítható, hogy a vállalkozások nettó árbevétele 11%-kal növekedett, forrása teljes egészében a termelői árak 22,5%-os emelkedése volt. A termelés volumene csökkent.

Az üzemi tevékenység ráfordításai 8%-kal haladták meg az 1999. évit, ezen belül az anyagköltség 9%-kal nőtt, szintén az emelkedő árak következtében.

Az üzemi eredmény – az 1999. évi nagymértékű visszaesés után – 15,7 Mrd Ft-tal, 87%-kal javult. Ez a mutató 1999-ben nem fedezte a pénzügyi műveletek veszteségét, így a szokásos vállalkozói eredmény 11,6 Mrd Ft veszteség volt. 2000-ben e tekintetben javulás következett be, azonban az üzemi eredmény így is csak 6,1 Mrd Ft-tal haladta meg a pénzügyi műveletek veszteségét. A vagyon gyarapítását a nyereséges vállalkozásokban 27,5 Mrd Ft szolgáltatta, míg a többi gazdaságban közel 30 Mrd Ft volt a vagyonvesztés.

Folytatódott a gazdaságok eladósodása, az eszközállomány 48%-át terhelték kötelezettségek, romlott a likviditás. A vállalkozásoknál jelentős mértékű volt a foglalkoztatotti létszám csökkenése, ez az adóbevallást készítő körben 2000-ben 14,5 ezer fő volt.

Az agrárgazdaság tőkeellátottsága szempontjából hazánk lemaradása az EU-hoz viszonyítva számottevő.

Az élelmiszeripari termelés részarányának a magyar ipar ágazati szerkezetén belüli fokozatos csökkenése 2000-ben sem állt meg, az előző évi 15,1% után már csak 13,8%-ot tett ki.

A növénytermesztési és kertészeti termékek termelésének jelentős visszaesését elsősorban a gabonafélék, a burgonya és az ipari növények kibocsátásának erőteljes csökkenése okozta. A kertészeti termékek termelése is elmaradt az előző évitől, ezen belül a gyümölcsféléké viszont szerény mértékben növekedett. Az élő állatok és állati termékek előző évhez képest növekvő kibocsátása főleg a baromfiágazat felfutásának köszönhető.

Az állattenyésztésnek a mezőgazdasági termelésen belüli aránya (45,7%-ra) nőtt 2000-ben.

Az elmúlt tíz évben a növénytermesztési és kertészeti termékek termelése – összehasonlítói áron – 1993-ban volt mélyponton. 1995 és 1999. között egyes években nőtt ugyan a termelés, azonban 2000-ben a növénytermesztési és kertészeti ágazatok termelése – ugyancsak összehasonlítói áron – alig haladta meg az elmúlt tíz év két legalacsonyabb értékét.

Gabonaféléket 2,8 millió hektáron vetettek, 375 ezer hektárral – 15%-kal – nagyobb területen, mint 1999-ben. Ugyanakkor a betakarított termés 1,3 millió tonnával, 12%-kal kevesebb volt, mint egy évvel korábban. A búza előző évinél csaknem 40%-kal nagyobb betakarított területe az 1999. évi kedvező őszi időjárásra, valamint az emelkedő búzaárakra vezethető vissza. Némileg a búza hozama is nőtt, ám a többi kalászos gabonáé elmaradt az 1999. évitől: a rozsa 2%-kal, az árpáé több, mint 10%-kal a zabé pedig 34%-kal.

Kukoricából az előző évinél 9%-kal nagyobb vetésterületről az utóbbi öt év legkisebb termését – 4,9 millió tonnát – takarították be. Ez a mennyiség az 1999. évinél 32%-kal volt kevesebb.

A növényolajok világpiaci árának csökkenése miatt az ipari növények vetésterülete 6 %-ponttal esett vissza 1999-hez képest. Különösen a napraforgó vetésterületének aránya mérséklődött egy év alatt (közel 41%-kal). Kisebb lett a hüvelyesek, a burgonya és a cukorrépa vetésterülete is.

Az élő állatok és állati termékek termelése 2000-ben összehasonlítói áron az 1990. évinek csupán alig több, mint kétharmadát tette ki.

2000-ben az állattartást kedvezőtlenül érintette a folyamatosan romló jövedelmezőség.

A tyúkfélék száma és a juhállomány számottevően növekedett, ugyanakkor tovább folytatódott a szarvasmarha-állomány – ezen belül a tehénlétszám – csökkenése. **A sertésállomány 5 millió alá csökkent.**

Az állatállomány nagyobbik része – a szarvasmarha ágazatot kivéve – a kisgazdaságokban volt, ami a környezetkímélés, illetve a foglalkoztatás szempontjából kedvező ugyan, de az alacsonyabb árakat, illetve az értékesítési nehézségeket nehezebben átvészelő kistermelők az alapanyag-termelést kiszámíthatatlanabbá, ingadozóbbá tették.

2000-ben a mezőgazdasági termékek felvásárlása összességében 8%-kal csökkent az előző évhez képest. A növénytermesztési és kertészeti termékek értékesítése a feldolgozók és a továbbértékesítők részére közel 17%-kal, az élő állatok és állati termékeké pedig 1,3%-kal mérséklődött. Számottevően – 26%-kal – esett vissza a növénytermék-felvásárlás.

A mezőgazdasági termelői árszint 2000-ben 22,5%-kal múlta felül az egy évvel korábbit (1999-ben a termelői árak csupán 2,6%-kal nőttek). Az 1999. évi alacsony árszinthez képesti növekedés mértékét rendkívüli időjárási tényezők (fagykár, árvíz, belvíz, aszály) is befolyásolták. A növényi termékek áremelkedése meghaladta a 30%-ot (30,8%), míg az élőállatoké és az állati termékeké csupán 12,3%-os volt.

A mezőgazdasági termeléshez használt ipari eredetű anyagok ára 1990 és 2000 között több mint ötszörösére emelkedett, a mezőgazdasági termelői árak ellenben alig négyszeresükre nőttek. Az agrárrolló az 1991. évi drasztikus nyílást követően 1994-1995-ben zárult, majd 1996 óta ismét erőteljesen nyílt, egészen 1999-ig. 2000-ben a termelői árak jelentős növekedése következtében az agrárrolló újra zárult.

A közvetlen termelői ráfordítások árai 14%-kal növekedtek 2000-ben. Ezen belül a vető- és szaporító anyagok ára 22, a növényvédő szerek ára 10, a takarmányok ára 20, az állatgyógyászati szerek ára 8, az egyéb anyagok és szolgáltatások ára pedig 19%-kal emelkedett.

Nemzetgazdasági szinten mind a kivitel, mind a behozatal jelentősen – 12%-kal, illetőleg 15%-kal – bővült, így az agrárgazdaság részaránya a külkereskedelmi forgalomban tovább csökkent.

Mezőgazdasági és élelmiszeripari kivitelünk értéke 2255,9 millió, a behozatalé pedig 1016,8 millió USD volt. Az 1999-es adatokkal összehasonlítva exportunk 54,3 millió dollárral – 2,3%-kal – csökkent, importunk viszont 21,7 millió dollárral (2,2%) nőtt.

A 2000. évi agrár-külkereskedelmi aktívumunk 1239,1 millió dollárt tett ki – 76 millióval (5,8%-kal) kevesebbet, mint 1999-ben. Erőteljesen romlott az EU-val szembeni mérlegünk: a csökkenő kivitel és a növekvő behozatal következtében az egyenleg 151,7 millió dollárral (20,6%-kal), 584,1 millió dollárra zuhant. A CEFTA-országokkal szembeni 320,5 millió dolláros aktívumunk 24,9 millió dollárral (7,2%-kal) volt kisebb, mint 1999-ben volt. A FÁK-országokkal szembeni aktívumunk viszont 21,1 millió dollárral (10,6%-kal), 219,3 millió dollárra nőtt.

2000-ben a vizsgált és feldolgozott élelmiszerek 88,4%-a felelt meg az előírásoknak, 1999-hez képest 1,4%-os mértékben nőtt a hibás élelmiszerek aránya. Minden ötödik kenyér és péksütemény minőséghibás, s majdnem minden ötödik száraztészta, valamint hetedik hús és húskészítmény kifogásolható volt.

A magyar agrárfoglalkoztatottak számáról a szakirodalomban is különböző adatok jelennek meg. A KSH munkaerő felmérése szerint 2000-ben a mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma – az erdőgazdálkodással együtt – 251,7 ezer fő volt, az 1999. évinél 6,9%-kal kevesebb.

Ez a számbavétel azonban teljesen figyelmen kívül hagyja azt a mintegy egymilliónyi östermelőt, akiknek több mint 10%-a adót is fizet e tevékenysége után. Vannak azonban olyan közelítések is – ilyen például a Magyar Agrárkamara álláspontja –, amelyek szerint a KSH által közölt létszámból kell kiindulni, s ezt kell módosítani az adóbevallást készítő – SZJA-t fizető – östermelőkkel, valamint a 250 ezer és 1,5 millió Ft közötti árbevételről és ehhez kapcsolódóan legalább 20%-nyi igazolt költségről nyilatkozókkal. Ezzel a módszerrel számítva **az agrárfoglalkoztatottak száma 410 és 420 ezer közé tehető.**

Az élelmiszer-, ital-, és dohánygyártásban foglalkoztatottak száma – beleértve az egyéni vállalkozókat és a segítő családtagokat is – 1,9%-kal csökkent az elmúlt évben, és így a szakágazatok 152,2 ezer főt foglalkoztattak 2000-ben. A létszámcsökkenés a fizikai foglalkozásúak körében és a nagyobb vállalkozások esetén volt jelentősebb. A legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozásoknál az alkalmazásban állók létszáma 2,4%-kal lett kisebb, szemben az iparban tapasztalható 1,3%-os létszámnövekedéssel.

2000-ben a mező-, vad-, és erdőgazdálkodásban foglalkoztatottak havi bruttó átlagkeresete csupán 59288 Ft-ot tett ki, és az előző évekhez

hasonlóan 32%-kal a nemzetgazdasági átlag alatt maradt. A nettó átlagkeresetek 8,9%-kal növekedtek – 2,5%-ponttal elmaradva a nemzetgazdaság átlagától. 2000-ig – más ágazatokhoz viszonyítva – még a minimálbért is késéssel vezették be a mezőgazdaságban.

Az agrárgazdaságot érintő adópolitikában 2000-ben nem következett be lényeges változás. A társasági adó mértéke (az adóköteles eredmény 18%-a) 2000-ben sem változott.

Ágazati jellegű – így mezőgazdasági – adókedvezményt korábban és a 2000. évben sem vehettek igénybe a társas mezőgazdasági termelők. Az agrárgazdaságra előírt néhány speciális szabály – pl. az adóelőleg fizetésének a mezőgazdaság szezonálisához igazodó ütemezése, a veszteségelhatárolás lehetősége – továbbra is érvényes volt.

A 2000. évi agrártámogatás előirányzata 181,7 Mrd Ft volt. Ez az összeg a vidék- és területfejlesztési támogatást is tartalmazta. Ebből az agrár- és vidékfejlesztési támogatási előirányzat összesen 149,2 Mrd Ft. Az év során összesen 150,2 Mrd Ft került felhasználásra agrár-, vidék és területfejlesztési célokra.

(Az 1998. évi költségvetési támogatások reálérték tartása és GDP arányos növekedését követően az 1999. évi költségvetési mérték már csak a reálérték tartásának felelt meg. 2000-ben a helyzet tovább romlott. Az eredeti költségvetési törvényben előírt mérték még a reálérték tartás követelményeinek megfelelt, de a teljesülés már nominálisan is csökkenést mutat. A tágran értelmezett, tehát – az agrártámogatások mellett a terület- és vidékfejlesztési célokat is tartalmazó – módosított költségvetési előirányzatból a tényleges kifizetés közel 10 milliárd forinttal marad el az 1999. évi 159,6 milliárd forintos kifizetéstől is.)

2.sz.függelék

88.

89.

Az Agrárgazdasági Tanács

állásfoglalása

az 1997. évi CXIV. törvény alapján az agrárgazdaság
2000. évi helyzetéről

készült jelentéshez

Budapest, 2001. szeptember 26.

Az Agrárgazdasági Tanács a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium által készített, az 1997. évi CXIV. törvény 2. §-a szerinti kötelező beszámolót kiegészítésekkel egyhangúlag elfogadta.

A Tanács álláspontja szerint a beszámoló - a rendelkezésre álló információk alapján - hűen tükrözi az agrárgazdaságban lezajlott 2000. évi folyamatokat, reális képet nyújt az ágazatról és annak a nemzetgazdaságban elfoglalt helyzetéről.

Az Agrárgazdasági Tanács a beszámoló alapján az agrárgazdaság fejlesztéséről szóló törvény főbb előírásainak érvényesülését vizsgálta azzal a szakmai szándékkal, hogy segítsen megalapozni a kormánynak, az Országgyűlésnek az ágazatot érintő

döntéseit, beleértve a 2001-2002 évi kétéves költségvetés módosítását, illetve a keletkező többletbevételek felhasználását.

A Tanács megállapítja, hogy 1998. és 1999. évekhez hasonlóan a magyar mezőgazdaságban továbbra is a nemzetgazdaságban tapasztaltakkal ellentétes tendenciák zajlanak le.

- A nemzetgazdasági GDP 1998-ban 5,1%-kal, 1999-ben 4,5%-kal, 2000-ben - az előzetes adatok szerint - 5,2%-kal nőtt, miközben a mező-, erdő- és vadgazdálkodásban előállított GDP 1998-ban 1,5%-kal, 1999-ben 1,8%-kal, 2000-ben pedig 3,5%-kal csökkent.
- Ugyanezen tendenciák figyelhetők meg a termelés alakulásában is. Miközben a nemzetgazdaság össztermelése 1998. óta folyamatosan növekszik, addig a mezőgazdasági termelés - az 1998. évi 1%-os csökkenést és 1999. évi stagnálást követően - 2000-ben mintegy 7%-ot esett vissza.
 - Az ágazat dollár alapon számolt export árbevétele az 1998. évi 3%-os és az 1999. évi 16,7%-os drasztikus visszaesése után 2000-ben újabb 2,3%-kal csökkent. Tény, hogy a dollárárfolyam erősödése miatt 2000-ben mind naturáliában, mind forintalapon számolva kismértékben növekedett a kivitel.
 - A 2000. évi kivitel mennyiségi növekedése alapvetően annak köszönhető, hogy a belföldi élelmiszer-értékesítés mintegy 2%-kal csökkent. Az exportalakulás felhívja ugyanakkor arra is a figyelmet, hogy az agrárgazdaság növekedési pályára állításának ma már alapvetően nem külpiazi okai vannak, hanem a belföldi termelés csökkenése a legfőbb akadály.

E megállapításokat támasztja alá, hogy a mezőgazdasági felvásárlási árak alakulásának tendenciája 2000-ben megváltozott. Amíg 1998. és 1999-ben a mezőgazdasági felvásárlási árindexek trendje érdemben elmaradt a mezőgazdasági inflációs rátától (1998-as felvásárlási árindex 102,8%, 1999. évi 102,6%), addig a 2000-ben - szélsőséges áringadozások mellett - 22,5%-kal nőttek a mezőgazdasági felvásárlási árak.

Azaz az 1998. és 1999. évi agrárrolló drasztikus nyílását követően 2000-ben mintegy 5%-kal zárult az agrárrolló.

A vázolt - többségében - kedvezőtlen tendenciák több okra vezethetők vissza. Ezek közül a 2000. évben is bekövetkezett természeti csapások (belvíz, árvíz, aszály), az értékesítési rendszert továbbra is jellemző bizonytalanságok, az élelmiszerkereskedelmi beszerző társaságok növekvő erőfölénye mellett egyre inkább meghatározóvá válik a tőke- és jövedelemhiány miatti kényszerű, termelés-csökkenés. A 2000. év folyamatai egyértelműen bebizonyították, hogy az agrártermelés visszaesése alapvetően nem a kereslet hiányára vezethető vissza, hanem az értékesítési folyamatban elszenvedett veszteségekre.

E kedvezőtlen tendenciákat erősítette fel az a tény, hogy - 1998., illetve 1999. évekhez hasonlóan 2000-ben sem teljesült az agrárgazdaság fejlesztéséről szóló 1997. évi CXIV. törvény több fő célkitűzése.

89.1. Az Agrárgazdasági Tanács álláspontja szerint:

Az elmúlt évekhez hasonlóan nem teljesült a törvény 3. §. 1. b/ pontjában előírt célkitűzés, hogy az agrártermelők a nemzetgazdaság más ágaihoz viszonyított esélyegyenlőséget kapjanak az arányos tőke- és munkajövedelem megszerzésében. A mezőgazdasági keresetek a többi nemzetgazdasági ágtól való leszakadása - felzárkóztatás helyett - 2000-ben folytatódott. Az egy foglalkoztatottra jutó bruttó agrárkereset a nemzetgazdasági ágazathoz mért 1998. évi 71,9%-ról 1999-re 69%-ra, 2000-ben pedig 67,6%-ra csökkent. E csökkenésben más tényezők mellett szerepet játszott az a tény, hogy a foglalkoztatást terhelő közvetlen elvonások növekedtek.

Az agrárfoglalkoztatás 1998. és 1999-hez hasonlóan a megfigyelt körben újból, több mint 10%.-kal csökkent, miközben a nemzetgazdaság egészében 0,2-0,3%.-kal bővült. A falvakat, különösen az elmaradott térségekben, továbbra is magas munkanélküliség, rendkívül alacsony foglalkoztatottsági szint jellemzi.

Nem teljesült a törvény előírása a tőkejövedelem esélyegyenlőségének megteremtésében sem. A társasági adóbevallásra kötelezett vállalkozások adatai alapján a nemzetgazdaságban a tőkearányos jövedelem 15%, miközben a mezőgazdaságban ez mindössze 3%, és az élelmiszeriparban is csak a nemzetgazdasági átlag 65%-át éri el. A mezőgazdasági felvásárlási áremelkedéseknek köszönhetően az 1999. évi 6,4 md forintos adózás előtti veszteséggel szemben 2000-ben 8,8 md forint adózás előtti eredmény keletkezett, de ez még mindig - nominálértéken is - alig harmada az 1998. évi 25 md forintnak.

A munka- és tőkejövedelem területén kialakult pozícióvesztés döntő oka, hogy a jövedelemkülönbség csökkentésének törvényben előírt feltételei nem valósultak meg:

- 2000. évben az agrárrolló 5% ponttal záródott, ami ez év vonatkozásában megfelel a törvény 4. §-ában előírtaknak, de ez a záródás a termelés csökkenése mellett ágazatonként szélsőségesen differenciált áralakulással valósult meg.
- Az 1998. évi költségvetési támogatások reálértékének tartása és GDP arányos növekedését követően az 1999. évi költségvetési támogatási mérték már csak a reálérték tartásának felelt meg. 2000-ben a helyzet tovább romlott. Az eredeti költségvetési törvényben előírt mérték még a reálérték tartás követelményeinek megfelelt, de a teljesülés már nominálisan is csökkenést mutat. A tágran értelmezett, tehát - az agrártámogatások mellett a terület- és vidékfejlesztési támogatásokat is tartalmazó módosított költségvetési előirányzat agrár- és vidékfejlesztési célokra összesen 182 md forintot irányzott elő, melyből ténylegesen 150,2 md forint valósult meg. Ez közel 10 md forinttal marad el az 1999. évi 159,6 md forintos kifizetéstől is.

Megállapítható tehát, hogy a 2000. évi költségvetési támogatások változása nemhogy javította, hanem rontotta az ágazat esélyegyenlőségét a tőke- és munkajövedelmek tekintetében. A kétéves költségvetési törvény alapján ugyanezen következtetések vonhatók le. A 2001. évi előirányzat ugyan a tervezett - s nem pedig a tényleges - infláció és GDP alapján a reálérték tartásához közelít, a 2002. évi támogatási keret azonban még ehhez képest is több mint 15 md forintos további elmaradást mutat.

- Nem javult a támogatási kereten belül az elköltés szerkezete sem. Nem közelítettünk az uniós normákhoz. Miközben az agrárgazdaság modernizációjának alapjául tekinthető beruházási színvonal tovább csökkent (2000-ben folyó áron mindössze 2,9%-kal nőtt, azaz naturáliában mintegy 6%-kal mérséklődött), addig az eredeti 41,7 md forintos beruházási támogatási keretből mintegy 14 md forintot egyéb célokra csoportosítottak át, az év közepén pedig leállították az agrárgazdaság beruházási támogatásait.

Tovább rontotta az ágazat beruházási esélyeit, hogy miközben a nemzetgazdaság más ágaiban a Széchenyi Terv pótlólagos beruházási lehetőségeket teremtett, addig ebből az agrártermelők nem részesülhetnek .

A költségvetési törvényben tervezett piacra jutási támogatások sem kerültek elköltésre. Az eleve hibásan tervezett, nem létező 10 md forintos állami készlet értékesítéséből származó megtérülés természetesen nem valósulhatott meg, ezzel csökkent a ténylegesen rendelkezésre álló forrás.

- A törvény 4. §. 4. bekezdésében előírt EU-hoz közelítő adó- és járulékrendszer kialakításában érdemi előrehaladás nem történt, sőt az agrárgazdaság relatív adóterhelése tovább nőtt. Ezt igazolja az a tény, hogy míg a nemzetgazdaságban átlagosan a jövedelmet mindössze 11,63%-os társasági adó terheli, addig a mérlegkészítő mezőgazdasági vállalkozások vonatkozásában ugyanez az arány 14,57%. Természetesen az is tény, hogy a társasági adóra nem kötelezett agrártermelők jelentős körének adóterhelése a nemzetgazdasági átlagtól messze elmarad. Tovább nőtték a legálisan foglalkoztató mezőgazdasági termelők foglalkoztatásához kapcsolódó elvonások is, a fixösszegű egészségügyi járulék emelése, a minimálbér növelése és ennek terhei következtében.

Összességében ismételten megállapítható, hogy nem teljesültek a törvényben előírt főbb jövedelempozíciót javító célkitűzések. A felzárkózás helyett folytatódott az ágazatnak a nemzetgazdaság többi ágához mért leszakadása, s nem közeledtünk, hanem távolodtunk az EU fejlődési tendenciáitól. A mezőgazdasági termelés további csökkenése, a krónikussá vált jövedelemhiány, s ami ezzel együtt jár az eladósodottság, ma már nemcsak a nemzetgazdasági egyensúlyi pozíciójukat és növekedési esélyeket veszélyezteti, hanem a vidék népességmegtartó képességének romlásával, a vidéki foglalkoztatási gondok növekedésével jár együtt. A Tanács álláspontja szerint a kialakult helyzet megváltoztatása azonnali intézkedéseket igényel.

Megítélésünk szerint a kialakult és egyre kedvezőtlenebb tendenciák tovább nem tarthatók, azok megváltozására a Tanács - ismételten - a következő főbb javaslatokat teszi:

- a) A 2001. és 2002. évi költségvetési többletbevételek terhére olyan módon kell módosítani az agrár-költségvetési támogatási előirányzatokat, hogy azok feleljenek meg a 2002. évi reálértéktartás és GDP-arányos növekedés követelményének, valamint, hogy a 2000. évi költségvetési előirányzatokhoz képest több mint 30 md forintos "költségvetési megtakarítást" az ágazat termelői kapják vissza. Ez legalább 45 md forintos 2002. évi többletkeret biztosítását feltételezi. A Tanács egyidejűleg kezdeményezi a korábbi évek állásfoglalásaival összhangban, hogy a törvény 1. §-ában előírtak szerint az EU támogatási hátrány felszámolása kezdődjék meg, ami legalább további 60 md forintos nagyságrendű támogatási keretnövelést igényel. A többletforrásokat az ágazat értékesítési viszonyainak javítására, versenyképességét fokozó, a minőségi árutermelést szolgáló agrárfejlesztési és piacsabályozási célokra kell felhasználni.

- b) Az agrárgazdaságban tapasztalható rendkívül hektikus áringadozások, a keresleti és kínálati viszonyok az indokoltnál nagyobb mértékű, folyamatos megbomlása egyértelműen felhívja a figyelmet arra, hogy a jelenlegi agrárrendtartással stabil, kiszámítható, és az európai gyakorlatnak megfelelő agrártermelés nem tartható fenn. Ezért a magyar mezőgazdaságban soron kívül, már 2001-ben meg kell kezdeni az uniós rendtartási szabályok átvételét és alkalmazását. Ennek keretében első lépésként meg kell teremteni a jogi-, intézményi feltételeit, és be kell vezetni az Unióban bevált intervenciós rendszert, és legalább a meghatározó termékek vonatkozásában át kell térnünk - az EU-s gyakorlatnak megfelelő - termékpálya szabályozásra.

Ezen intézkedések, illetve az ezekhez kapcsolódó támogatási módszerek bevezetése már csak azért sem halasztható, mert az elhibázott WTO megállapodás következtében e nélkül még meglévő piaci pozícióink sem őrizhetők meg. Egyidejűleg kezdeményezni kell a WTO szerződés XI. rész 18. cikke alapján az inflációs kompenzációt.

Diplomáciai eszközökkel is el kell érni, hogy a magyar agrártermékek a többi társult országhoz képest az EU piacain ne kerüljenek versenyhátrányba.

- c) Az adó- és járulékrendszert hozzá kell igazítani az agrárgazdaság tényleges jövedelemtermelő képességéhez. Ennek érdekében meg kell állítani a foglalkoztatáshoz kapcsolódó elvonások növekedését, kompenzálni kell a legális agrárfoglalkoztatók és önfoglalkoztatók minimálbér emeléshez és foglalkoztatási elvonások növeléséhez kapcsolódó többletterheit, támogatással is segíteni kell a foglalkoztatást, önfoglalkoztatást, meg kell állítani a vidék népességmegtartó képességének csökkenését.
- d) A Tanács újól fog felhívja a jogalkotók figyelmét, hogy - az uniós csatlakozásra és a jövedelemtermelő képességre is tekintettel - nem halasztható tovább az őstermelők államháztartási és adózási rendszerének harmonizációja, beleértve az adómentes árbevételi határ valorizációját is.
- e) A nemzetközi piacokon bekövetkezett sajnálatos állategészségügyi problémák felhívják a figyelmet a minőség, s különösen az élelmiszerbiztonság fontos hazai és nemzetközi versenyképességet befolyásoló voltára. Ezért a Tanács javasolja, hogy 2002-ben kerüljön felállításra a Független Élelmiszerbiztonsági Hivatal. Kormányzati szinten koordináltabbá kell tenni az élelmiszer és annak előállítását befolyásoló szektorok ellenőrzését.

- f) A XXI. század kihívásai között meghatározó az agrár-környezetvédelem, tájmegőrzés, az agrárgazdaság multifunkcionális jellege. A Tanács ezért erre is tekintettel javasolja, hogy a jövőben kapjon nagyobb súlyt - nemcsak az agrártárcát érintően - a tágabb értelemben vett agrár-környezetvédelmi program tényleges megvalósítása, s a jövőben az e célra szánt forrásokat ne fordítsák más célra. A természeti erőforrások és a hulladékgazdálkodással való törvényi megfeleléshez mind a mezőgazdaságban, mind az élelmiszeriparban aktív állami, pénzügyi szerepvállalás szükséges.
- g) A törvény 6. §. 5. bekezdése alapján meg kell teremteni az intézményes agrár-érdekegyeztetés feltételeit, és gondoskodni kell annak működtetéséről.

A Tanács álláspontja szerint ahhoz, hogy az élelmiszergazdaság szilárd, kiszámítható és fenntartható fejlődésnek indulhasson, múlhatatlanul szükséges a törvény 2. §-ában előírt -1998. óta késő Középtávú Agrárpolitikai Tervet az Országgyűlésnek betervezni.

Tanács véleménye szerint ezen komplex intézkedések együttesen adnak esélyt arra, hogy az agrárgazdaságban meglévő, a nemzetgazdasággal ellentétes, a vidék leszakadását eredményező tendenciák megálljanak, az ágazat, s ezen keresztül a vidék is új fejlődési pályára állhasson.

Horn Péter s.k.

akadémikus,

az Agrárgazdasági Tanács elnöke